k Xenophon, the Historian

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

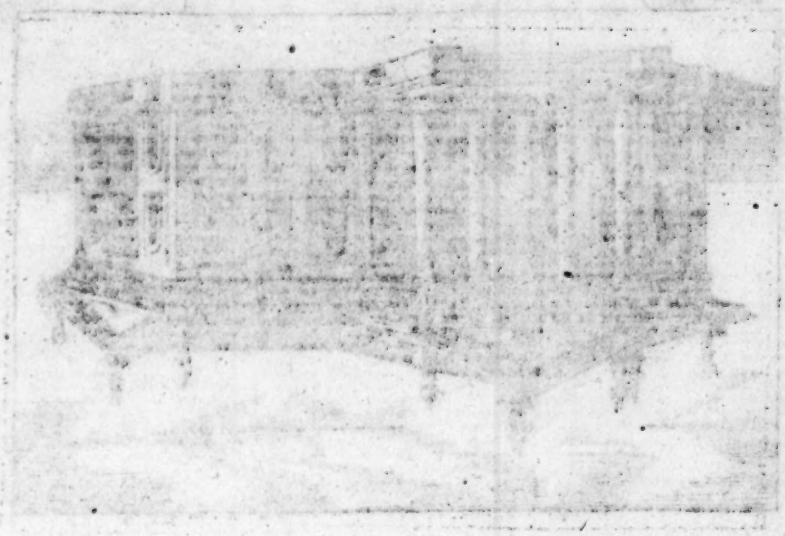
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

ΟΧΟΝΙΙ,
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO,
M. DCC. LXXII.

BRITISH MUSEUM

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ

ΚΛΕΙΤΟΦΩΝΤΟΣ ΠΛΑΤΩΝΕΙΑΣ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Α'.

ΕΝΝΟΙΑ ποθ' ἡμῖν ἐγίνετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν ὑπὸ τ' ἄλλως πως βελτιόνων πολιτευέσθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ· ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι, ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνήρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπεχείρησαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δ' ἂν ὀπόσον χρόνον ἄρχοντες διατελέσωσι, θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. Πολλὰς δ' ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι, καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τὰς μὲν, ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τὰς δ', καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάντα δυναμένας χρῆσθαι πειθομένοις τὰς δεσπότας. Ἐπὶ δὲ τοῖς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μέν εἰσι καὶ οἱ βόες τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δ' οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπιστατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν μᾶλλον ἑκούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι. Πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι οἷ ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς,

νέμονται τε χωρία ἐφ' ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἂν αὐταὶς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν, τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν, ἐῶσι τὰς νομέας χρῆσθαι ὅτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βέλωνται. Επὶ τοίνυν ὀδεμίαν πώποτε ἀγέλην ἠθροίσθη συσσῆσαι ἐπὶ τὰς νομέας, ὅτε ὡς μὴ πείθεσθαι, ὅτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελημένοις ὑπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι γὰρ ἐπ' ὀδένας μᾶλλον συνίσανται ἢ ἐπὶ τούτους, οὓς ἂν αἴσθωνται ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. Οτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, ὅτως ἐγιγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἶη ῥᾷον ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν. Επειδὴ γὰρ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, πολλὰς γὰρ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἀναγκαζόμεθα μεταγνοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων, οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἢν τις ἐπιτηδείως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γὰρ ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι, τοὺς μὲν ἀπέχοντας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ, ἐν μησὶν, τοὺς δὲ, ἐν ἐνιαυτῷ ἀφικόμενος πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ, καὶ εὖ εἰδότας ὅτι ἐν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. Καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,

ς τ πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων, ς τ δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μ Σκύθης, καίπερ πολλῶν ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μ οὐδενὸς δυναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῴη δ' ἄν, εἰ τ ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· κ ὁ Θρᾴξ Θρᾳκῶν, κ ὁ Ιλλυριὸς Ιλλυριῶν· ς πάλλα δ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν· τὰ γ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νυ αὐτόνομα τ λέγ, κ λελύαξ ἀπ' ἀλλήλων. Κῦρος δ Περσῶν σατραπῶν ὡσαύτως κ τὰ ἐν τῇ Ασίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἑκόντων μ ἡγήσατο Μήδων, ἑκόντων δὲ Υρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ασσυρίους, Αραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων κ Ινδῶν καὶ Κιλίκων· ὡσαύτως δ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, ς Μαριανδυνῶν, καὶ ἄλλων δὲ πολλῶν ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. Επῆρξε δ καὶ Ελλήνων τῶν ἐν τῇ Ασίᾳ, καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, ς Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. Και τοίνυν τούτων τ ἐθνῶν ἦρξεν οὔθ' ἑαυτῷ ὁμοιλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· κ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν τοσούτῳ χ τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, κ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσούτῳ τ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν

κυβερνᾶσθαι. Ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα κὴ διελθεῖν ἔργον ἔξιν, ὅποι ἂν ἄρξηταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῆς βασιλείων, ἥν τε πρὸς ἕω, ἥν τε πρὸς ἑσπέρην, ἥν τε πρὸς ἄρκτον, ἥν τε πρὸς μεσημβρίαν. Ἡμεῖς μὲ δὴ, ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τ' ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα τίς ποτε ὢν γενεὰν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς, τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. Ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἠθήθαμεν δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

ΠΑτρὸς μὲ δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσεω, Περσῶν βασιλέως· (ὁ δὲ Καμβύσης ἦτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληίζονται) μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ Μήδων νενομένου βασιλέως. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται, καὶ αὐξηθῆναι ἔτι καὶ νεῦν ὑπὸ τῆς βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τε ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. Φύσιν μὲν δὴ τ' ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων ἀφαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὲν ὑπὸ Περσῶν νόμοις. Οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τε κοινῆ

ἀγαθῶ ἐπιμελέμθμοι· ἐχ ὁμοίως γὸ ταῖς πλείσαις πόλεσιν ἄρχον). Αἱ μὲν γὸ πλεῖσαι πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλοι τὺς ἑαυτῶ παῖδας, ϗ αὐτὺς τὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι ζῆγειν, ἐπιτάτθουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παρέναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, ϗ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἢν δέ τις τύτων τὶ παραβαίνη, ζημίας αὐτοῖς ἐπέθεσ. Οἱ ὃ Περσικοὶ νόμοι, προσλαβόντες, ἐπιμέλον) ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιῶδοι ἔσον) ④ πολῖται, ὥστε πονηρῶ τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἐφίεσθαι. Ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· Ἔστιν αὐτοῖς ἐλεύθερα ἀγορὰ καλεμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια ϗ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίη). Ἐντεῦθεν τὰ μ ὤνια, ϗ οἱ ἀγοραῖοι, ϗ αἱ τύτων φωναὶ ϗ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλαν) εἰς ἄλλον τόπον· ὡς μὴ μιγνύη) ἡ τύτων τύρβη τῇ τ πεπαιδευμένων εὐκοσμία. Διήρη) ὃ αὕτη ἡ ἀγορὰ, ἡ προὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς τέτταρα μέρη· τύτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισὶν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. Νόμῳ ὃ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τύτων πάρεισιν, ④ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ϗ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ ὃ γεραίτεροι, ὁπόκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτὺς παρεῖναι. Οἱ ὃ ἔφηβοι ϗ κοιμῶν)

περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· ὅτοι δ' ὅτε ἐπιζητοῦν), ἢν μὴ προρρηθῇ πρᾶναι· οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. Ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· (δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται) καὶ ὅπη μὲν τοῖς παισὶν ἐν τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίσους ἂν ἀποδεικνύναι· ὅπη δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐν τῷ τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐφήβους βελτίσους δοκῶσι παρέχειν· ὅπη δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ προαγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, οἳ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. Ἃ δὲ ἑκάστῃ ἡλικίᾳ προσέταξε ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ἢ ἐπιμελὲς ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.

Οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, πρῶτα μὲν μανθάνουσι δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι ὅπη τοῦτο ἔχουσι, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. Οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν πρῶτα τελοῦσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. Γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα περὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, περὶ βίας, περὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός. Οὓς δ' ἂν

γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, πιμωρεῖν). Κολάζουσι δὲ καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. Δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος ὅ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζουσι δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας· καὶ ἂν ἄν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι δὲ τοῦτον ἰσχυρῶς. Οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ πρὸς θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ πρὸς γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. Ἐπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτούς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. Διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. Διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ πρὸς μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ πρὸς τὸν διδασκάλου, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. Φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον· πεῖν δὲ, ἢν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρυ-

σαλῆς. Πρὸς ὃ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπταικαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ γυμνασίαις οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν· ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι λέγουσιν ὧδε.

Δέκα ἔτη, ἀφ' ὧν ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν πρὸς τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι) πρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ· ἢ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι πρὸς τοῖς ἀρχείοις· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἔκ τινος θήρας, ἀφίστησι τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. Ἔχειν δὲ δεῖ σφᾶς ἐξιόντας τόξα πρὸς τὴν φαρέτραν, καὶ ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν· ἔτι δὲ καὶ γέρρον, καὶ πάλτα δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ', ἂν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. Διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεύς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἵστη, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη εἶναι πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι). Καὶ γὰρ πρωὶ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις· ἀναγκάζει δὲ καὶ τοξεύοντα θηρίον,

καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν θέλοιεν. Καὶ τὴν ψυχὴν ὃ πολλάκις ἀνάγκη θηγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τὰ τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθίστασθαι· παίειν μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμόσε χωροῦν, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε ῥᾴδιον εὑρεῖν τι ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. Ἐξέχουσι δὲ καὶ τὴν θήραν, ἄδειπνον ἔχοντες πλεῖον μέν, ὡς τὸ εἰκός, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον, Καὶ θηρῶντες μέν, οὐκ ἂν ἀφικοίσαιεν· ἢν δέ τι δέῃ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι ἀγαθρίψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄδειπνον τοῦτο δειπνήσαντες, τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα κὴν ἐάν τι ἐν πολέμῳ δέησῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν ④ τηλικοῦτοι ὄ, τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μή, τὸ χάρδαμον. Εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐθίειν ἀνδρῶς, ὅταν χάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀνδρῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μάζα ⓒ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. Αἱ δ' αὖ μῆνες φυλαὶ ἀγαθρίζουσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν κὴν ἀκοντίζειν· κὴν διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους ἀγωνίζονται. Εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων

ἀγῶνες καὶ ἆθλα προτίθεται· ἐν ᾗ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖσοι ὦσι δαιμονέσταθοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπειθέστατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τῶν νεῶν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. Χορῶν δὲ τοῖς μούσαις τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἢν τι δὴ φρουρῆσαι δέῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς διώκειν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. Ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας.

Ἀφ' ὧν δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνων ἐκ τῶν ἐφήβων, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀγάγουσιν ὧδε· Πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἢν τι δέῃ περὶ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἐπὶ δυναμένων. Ἢν δέ που δέῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐδὲ ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ, στρατεύονται· τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θυρεούς τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόν περ γράφουσι τοὺς Πέρσας ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, μάχαιραν ἢ κοπίδα. Καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν τῶν παίδων διδάσκαλοι. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλείους τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ

τηνικαῦτα εἰς τὰς γεραιτέρας ὄντας τε καὶ καλλιμένους. Οἱ δ' αὖ γεραίτεροι ὅτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. Καὶ θανάτου ὃν ὅτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς ὅτοι πάσας αἱροῦνται· καὶ ἢν τις, ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν, ἐλλίπῃ τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῷ ἄλλων ὁ βουλόμενος. Οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες, συνκαλοῦσι· ὁ δὲ συνκληθείς, ἄπιμεν τὸν λοιπὸν βίον ἀφανέστερος.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη, ἀφ' ὧν πεποίηται. Λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπαλλάττεται νόμῳ τιμῶν ἢ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. Ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· ② οἱ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. Οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι πρὸς τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὐκ ἔξεστιν. Οἱ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις ἀγαθοὶ γένωνται τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναναστρέφεσθαι, καὶ ἀρχὰς

καὶ τιμῶν μετέχειν· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ ἀγαθελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις ἀγωνίσωνται ἀνεπίληπτοι, ὅτοι τ' γεραιτέρων γίνονται. Οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι ἀγαθοὶ πάντων τῶν καλῶν ἐλπιδότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣν οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. Καὶ νῦν ὃ ἔστι ἐμμενῶ μαρτυρία ὡς τ' μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τοῦ σκοπεῖσθαι τ' δίαιταν. Αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔστι καὶ νῦν ὅτι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπίνειν, καὶ τὸ ἀπομεθύεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστὰς φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα που φανερὸν γενέσθαι ἢ τοῦ ὑρῆσαι ἕνεκα, ἢ ὡς ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐθελήσαι ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν σκοπούμενοι ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ ποι ἀποχωρεῖν. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· ὅ ὃ ἕνεκα ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου θεραπείας, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

Κύρῳ μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλείων, ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τ' ἑαυτοῦ θυγατέρα, καὶ τ' παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι

ἤκουε καλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. Ἐρχομένη δ' αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. Ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγη τὸν μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι σωτερημένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ, καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις, (ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ ἡ πορφυρὶς χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χερσῖν· ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι, καὶ νυνὶ ἔτι πολὺ καὶ ἐαθῆτες φαυλότεραι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι) ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν, Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. Ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερον δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ ὅτος· ἀπεκρίνατο ἤδη ὁ Κῦρος, Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατὴρ, Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ὅτε ἤθροιζε, πολὺ ὅτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. Ἀνθαπτομένου δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει· καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου ἤειεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς

εὐώχη πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε ταῖς ὧν φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἥδετο τῇ σολῇ· καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ, ἀφ' τὸ χαλεπὸν εἶ καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν, ἐν ὀρεινῇ ὔσῃ τῇ χώρᾳ, ὡς ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. Δειπνῶν δ' ὁ Ἀσυάγη; σὺν τῇ θυγατρὶ ᾗ ᾧ Κύρῳ, βουλόμενος τ' παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧσσον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προσήγαγεν αὐτῷ ὡς παιγνίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. Τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεχάνια ταῦτα χρατεῖνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δὲ; φάναι τ' Ἀσυάγην, Οὐ γὰ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶ τοῦ ἐν Πέρσαις; Τὸν δ' Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐχί, ὦ πάππε· ἀλλὰ πολὺ ἁπλούστερα καὶ εὐθυτέρα ἐπ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ ἐπ' ὑμῖν. Ἡμᾶς μὲν γὰ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλὰς δέ τινας ἑλιγμὰς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. Ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τ' Ἀσυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα σφαλανώμεθα· γιγνόμενος δ', ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. Ἀλλὰ

καίσε, φάναι τ' Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῷ. Καὶ τ' Ασυάγω ἐπερέσθαι· Καί τινι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, ταῦτα λέγεις; Οπι σὲ, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲ ἅρτυ ἄψῃ εἰς ὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον· ὅταν ἢ τέττων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενο ὅπι καταπλέα σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. Πρὸς ταῦτα δὴ τ' Ασυάγην εἰπεῖν· εἰ τοίνυν οὕτω μιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἰκαδε ἀπέλθῃς. Αμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ προσφέρειν, καὶ θέρεια καὶ τῶν ἡμέρων. Καὶ τ' Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν· Η ζ δίδως, φάναι, μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ, τι ἂν βούλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ Δία, φάναι, ἐγώ σοι, ὦ παῖ. Ενταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τ' κρεῶν, μεταδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς ὑπολέγοντα ἑκάστῳ· Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅπι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις· Σοὶ δὲ, ὅπι μοι παλτὸν ἔδωκας· (τοῦτο γὰρ νεῶ ἔχω) Σοὶ δὲ, ὅπι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· Σοὶ δ', ὅπι μυ τ' μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκα δὲ, φάναι τὸν Ασυάγω, τῷ ὀνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; Ο δὲ Σάκας ἄρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε,

καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τὰς δεομένους Ἀσυάγους, καὶ ἀποκωλύειν ἃς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶ προσάγειν. Καὶ τ̃ Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς, ὡς ἂν παῖς μηδέπω ἐωπήκοτων, Διὰ τί, ὦ πάππε, τοῦτον ὕτω τιμᾷς; Καὶ τὸν Ἀσυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοῖ καὶ εὐχημόνως; Οἱ δὲ τ̃ βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοῦσι, καὶ καθαρίως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι τοῖς τρισὶ δακτύλοις ἀγοντες τὴν φιάλην, ἢ προφέρουσιν ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτόταλα τῷ μέλλοντι πίνειν. Κέλευσον δή, φάναι, ὦ πάππε, τῷ Σάκᾳ καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας, ἀνακτήσωμαί σε, ἢν δύνωμαι. Καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. Λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, ὕτω μὲν εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σώκαν εἶδε· ὕτω ἢ σήσαντα τὸ πρόσωπον, σπουδαίως ἐς εὐχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀσυάγῃ πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. Καὶ αὐτὸν ἢ τ̃ Κῦρον σκηλάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τ̃ πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· σκβαλῶ σε τ̃ τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχήσω, καὶ οὐκ σκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. Οἱ γὰρ τ̃ βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τ̃ φιάλην, ἀράσαντες ἀπ'

αὐτῆς τῷ κωάθῳ, εἰς τ' ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταῤῥοφῶσι· τοῦ δὲ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων ἔφη, Καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμούμενος τ' Σάκαν, οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου; Οτι νὴ Δί', ἔφη, ἐδεδοίκειν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. Καὶ γὰρ ὅτε εἰσίας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δὴ, ἦφη, σὺ, ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; Οτι νὴ Δί', ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. Πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. Πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲ εἷς ἀλλήλων· ἤδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως· οὐκ ἀκροώμενοι τοῦ ἄδοντος, ὠμνύετε ᾄδειν ἄριστα. Λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τ' ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ ἀναπαίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθε ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθῶς, ἐδυσκολάνετε. Ἐπελέλησθε δὲ πανταπάσι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς, ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σοὶ ἄρχων. Τότε γοῦν δὴ ἔγωγε καὶ τοῦτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. Καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, Ο δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιῶν; Διψῶν παύε-

ται· ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοῦς. Καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, ὕτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; Τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Οἶδα, νὴ Δία, φάναι, μισῶ αὐτὸν· πολλάκις γάρ με, πρὸς τὸν πάππον ὀργιζόμενον παρόντα πρόσθεν ἐπαύσατο, ὅτε ὁ μαιρώτατος ἀπεκωλύει. Ἀλλὰ ἐκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτῶν; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Σπεύσας ἄν, ὥσπερ ὅτε, ὅτε τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιτο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἄν, ὅτι ὅπως δυνατὸν τῷ δείπνῳ ἐντυχεῖν· ἀπουδάζει γὰρ πρός τινας. Εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἄν, ὅτι λοῦται. Εἰ δὲ πάνυ ἀπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἄν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ ἔτος ἐμὲ παρελείπε, ἀπὸ σοῦ κωλύων. Τοιαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὴν μητέρα, ἀδελφὸν, ἢ ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ, τι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μανδάνη πρεσβύζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδέετο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο

μὴ ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μηδ' τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζειν εἶναι καταλιπεῖν. Ἐνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, Ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοὶ οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἔξεστί σοι ἔσται· καὶ χαίρειν σοι, ἔφη, μᾶλλον ἔσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. Ἔπειτα δ', ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ, καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ· καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἅπερ ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. Ἔπειτα δὲ, ἐν τῷ δείπνῳ, ἔξεστί τοι μετρίως σοὶ δοκεῖν ἔχειν, ὁποίαν βέλτιστα ὁδὸν πορεύσῃ. Ἔπειτα, τά τε νεῶν ἐν τῷ νεωσοικείῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα πάντοθεν συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίκτορας παρέξω· καὶ ἄλλα ὅσα ἂν βέλῃ, λέγων πρὸς ἐμέ, οὐκ ἀτυχήσεις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἠρώτησε τὸν Κῦρον, πότερα βέλτιόν ἐστι μένειν ἢ ἀπιέναι. Ὁ δ' οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βέλτιστον. Ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ μητρός, διὰ τί· εἰπεῖν λέγει, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ ἐμὲ καὶ δίκαιον κρατίστους εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δ' εὖ οἶδα ὅτι ἱππεύων ἐμὲ ἥττων τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο, εὖ ἴσθι,

ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. Ην δέ με καταλίπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους σὺν ἀγαθοῖς τοῖς πεζοῖς ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἱππέων κρείττους ὢν ἱππεύς, συμμαχεῖν αὐτῷ. Τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοὶ τῶν διδασκάλων; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. Πῶς οὖν οἶσθα, εἰπεῖν τὴν Μανδάνην; Οτι, φάναι, ὁ διδάσκαλος μὲ, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν, ἐς ἄλλοις καθίζειν δικάζειν. Καὶ τοίνυν, φάναι, ὅτι μοί ποτε δίκην πληγὰς ἔλαβον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. Ην δὲ ἡ δίκη τοιάδε· Παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐνδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. Εγὼ γοῦν τούτοις δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. Εν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὁπότε μὲν καταστείλειν τοῦ ἁρμόττοντος κρατὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κεῖναι δέοι ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστί· πότερα τὸ βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. Επειτα δὲ ἔφη τὸ μὲν νόμιμον, δι-

καλὸν εἶ· τὸ δ' ἄνομον, βίαιον. Σὺν τῷ νόμῳ δὲ ἐπέλθοι δεῖν τ' δικαστὴν τὴν ψῆφον φέρειν. Οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τάδε δίκαια παντάπασιν οἶδα ἀκριβῶς· ἢν δέ τι ἄλλο προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, ἔτος ἐπιδιδάξει. Ἀλλ' ἃ ταυτὰ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῷ πάππῳ δίκαια καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. Οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν ἐποίησεν· ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζειν. Καὶ ὁ σὸς πατὴρ τεταγμένα μὲν τοῖς, ἃ ποιεῖ τῇ πόλει· τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μέτρον γὰρ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. Οπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἶκοι εἶης, ἂν ταῦτα μαθὼν ἥκῃς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ τὸ εὐεργετικὸν, ἐν ᾧ ἐστι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅγε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. Η οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτῶν μεῖον ἔχειν; Ωστε θάρρει, ὡς ὁ σός γε πατὴρ οὔτε ἄλλον οὐδένα, οὔτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψεται.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ, ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμεινε καὶ αὐτὸς ἐτρέφετο. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκραστο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τοὺς πα-

τέρας αὐτῷ ἀνήρτητο πρόσω, καὶ ἔνδηλον ἦν ὅτι ἐπαίζετο αὐτῷ σὺν ὑμῖν. ὥστε καὶ εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρῳ δεῖσθαι μὴ περιδεῖν σφίσιν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅ, τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, ἐποίει παντὸς ἕνεκα περιπέσθαι. Καὶ ὁ Ἀσυάγης δὲ, ὅ, τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ οὐ χαρίζεσθαι. Καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν ὅτι ὑποφοβεῖτο, μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. Καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀσυάγης, τούτου ἠκούετο Κῦρος, πάντων ἀοκνότατα ὑπηρετήσων ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε πᾶσι τοῖς πάσιν ἀνεκήσατο τὸν Ἀσυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικαίοι· ἔτι δ' ἦν διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ σὺν τοῖς πρεσβύταις ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνοι· καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῷτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεφαίνετο· ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. Ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι

ὄντες μήγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι αὐτοῖς νεαρὸν, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοτέραν· οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἁπλότης καὶ φιλοτοξία· ὥστε ἐπιθυμίαν τις εἶχεν ἔτι πλείω ἀκούειν αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι πρεῖναι. Ὡς δὲ παρῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν, σὺν τῷ μεγέθει, εἰς ὥραν δὲ παρόντων ἥκειν, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε σωτυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακώδες, τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, ἐκεῖ ὁμοίως προπετῶς εἶχεν. Οὕτω δὲ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ὑπῆχθεις. Καὶ γὰρ ὅσα παιγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἀκρεάτων ἦθος ὢν, ταῦτα προσκαλεῖτο τοὺς συόντας, ἀλλ' ἅτε εὖ ἠδὺ ἑαυτὸν ἥβονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν. Καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ὑπὸ τοὺς ἵππους ἢ παλλόμενος, ἢ διαδυόμενος ὑπὸ τὸν ἵππον, ὅπου πάνυ ἔποχος ὤν· ἡττώμενος δὲ, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. Ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκε, διὰ τοῦτο ἠπάτα, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττᾶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῇ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις· ταχὺ δὲ παρῆει, καὶ τὸ ἐρᾶν τοῦ

ἔργῳ· ταχὺ γὰρ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ καταπαίων· ὥστε ὁ Ἀσυάγης οὐκέτ' εἶχεν ἀπὸ συλλέγειν θηρία. Καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλόμενος οὐ δυνατὸ οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις πρὸς αὐτὸν, Ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; Ἀλλ' ἢν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομῷ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σέ μοι ταῦτα πέμπειν. Ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, ἐκέλευ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδυνάτο, ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσῄει. Καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι ὁ πρίαι αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· ὁ γὰρ πρασῄει, εἰ μὴ πρόσοιδοι, εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τὸ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερεφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' ὧν ἔγνω ὁ Ἀσυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωρειῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. Ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἐπομένων πρόθυμος ἐπυνθάνετο, ὁποίοις ἡ χὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χὴ θαῤῥοῦντα διώκειν.

Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ προβάλειες· αἱ δὲ ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι οἶες, καὶ ὄνοι ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. Ἐλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι ὁδὸν ἵππῳ ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις καταπεπτωκέναι. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων πλαδόμενος ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφευγε. Καί πως ἀφαπτῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικρὸν κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν· ὁ μὲν δὴ ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. Ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι κτῆμα καὶ μέγα. Ὁ μὲν δὴ ὑπεξέκαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες, ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι· καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ τῷ πάππῳ. Ὁ δὲ Κῦρος εἰσήκει, καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιᾶτο. Ὡς δ' ἤσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐν τῷ ἐναντίῳ κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει· καὶ ἀφιεὶς ἐκόντος, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. Ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὀρῶν. Ὁ δ', αὖτε λοιδορου-

ἔργῳ· ταχὺ γὰρ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ καταπαίνων· ὥστε ὁ Ἀσυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. Καὶ ὁ Κῦρος αὐθόρμητος ὅτι βουλόμενος οὐ δυνατὸ οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις πρὸς αὐτὸν, Ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; Ἀλλ' ἦν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ὅπῃ θήρου σοὶ τῷ θείῳ, νομιῶ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σέ μοι ταῦτα πέμπειν. Ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἔφη τοὺ θήρου, οὐκέθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδυνατο, ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσῄει. Καὶ ἃ πρόθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι ὁ πρίεται αὐτὸν πρὸς τ' πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· ὁ γὰρ προσῄει, εἰ μὴ προΐδοι, εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τ' Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερεφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' ἦν ἔγνω ὁ Ἀσυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. Ὁ δὲ Κῦρος τῶν ἑπομένων προθύμως ἐπινοούμενος, οἷς χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ οἷα χρὴ θαρρουντα διώκειν.

Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ πρόβατα· αἱ δὲ ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι ὄϊες, καὶ ὄνοι ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. Ἐλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις καταπεπτωκέναι. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφευγε. Καί πως θαττόν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἔξεταχήλισεν· ὁ μὲν δὴ ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἔξανέστη. Ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. Ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες, ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι· καὶ ἔφασαν καταρρεῖν αὐτὸν τῷ πάππῳ. Ὁ οὖν Κῦρος εἰσῆκει, καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιᾶτο. Ὡς δ' ἤσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει· καὶ προτεινάμενος εὐσόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. Ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὀρῶν. Ὁ δ', αὖτε λοιδορου-

μένου, ὅμως ἐδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δῦναι εἰσομίσαντα τῷ πάππῳ. Τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασὶν, Ἀλλ' ἢν αἴθῃ ὅπ ἐδίωκες, ὃ σοὶ μόνον, ἀλλὰ κὴ ἐμοὶ λοιδορήσῃ, ὅπ σε εἴων. Κἂν βάλῃ, φάναι αὐτὸν, μασηωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὖτῳ. Καὶ σύ γε εἰ βάλει, ἔφη, ὦ θεῖε, πεμωρησάμενος ὅ, τι βάλῃ, τᾶτο ὅμως χάρισαί μοι. Καὶ ὁ Κυαξάρης μὴτοι τελευτῶν εἶπε, Ποίᾳ ὅπως βαλῇ· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῖν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τε τῷ πάππῳ, κὴ ἔλεγεν ὅπ αὐτὸς ταῦτα θηράσειν ἐκείνῳ. Καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν ὃ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα, ὅπου ὤφετο τὸν πάππον ὀψεῖσθαι. Ὁ δὲ Ἀσυάγης ἄρα ἔπεν εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως, ὅσα μοι δίδως· ὃ μὴτοι δέομαί γε τάτων σῶδενός, ὥστε σὲ κινδυνεύειν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀσυάγης, ἃ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βάλῃ, ἃ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε ἄρα τοῖς παισὶ, κὴ ἅμα ἔλεγεν·

Ω παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαρῆμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ σῶζοδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, οἷόνπερ εἴ πᾳ δεδεμένα ζῶα θηρῴη. Πρῶτον μὲ

γὸ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν· ἔπειτα καὶ μικραὶ ⸌ ψωραλέαι· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χωλὸν ἦν· τὸ δ', κολοβόν. Τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι δημόσια, ὡς μὲν καλαὶ, ὡς δὲ μεγάλαι, ὡς καὶ λιπαραὶ ἐφαίνετο. Καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναὶ, ἤλλοντο ποδὸς τ' ἀρετήν· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τὰς ἀσφάλειας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δ' τ' πλατύτητος οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόντε ἦν αὐτῶν· καλλίω δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθηπόσι ταῦτα ⸌εἶ⸍, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ ποιηκοδομημένα. Ἀλλὰ ἆρα ἂν, ἔφη, ἀφεῖεν ⸌ ὑμᾶς οἱ πατέρες ὅπλα τ' ἀράμενον; Καὶ ῥᾳδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀσυάγης κελεύοι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς ἂν οὖν ἡμῖν ποδὸς Ἀσυάγην μνησθείη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σε γε ἰσχυρότερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ' εἰμὶ, οὐδ' ἀναβλέπειν ποδὸς τ' πάππον ἐπ τοῦ ἴσου ἔτι δυνάμενος. Ἢν δὲ τοσοῦτον ὑπολείπωμαι, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. Παιδαγωγὸν γὰρ ὢν, δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν ⸌εἶ⸍. Καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἂν τι δέῃ, δυνήσῃ προθύμως εἰπεῖν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς ἡμᾶς τὸ ὅπλα σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι. Ἀκούσας δ' ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐδήχθη· καὶ σιγῇ ἀπελθὼν, ἀφικελευσάμενος

ἑαυτῷ τολμᾷν, εἰσῆλθεν, βουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ ἀφαιρήσειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. Ἤρξατο δ' ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἂν τις ἀποδιδράσκῃ τῶν οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; Τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἂν δ' αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δὲ, ἔφη, ἢν μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξαρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; Ὡραῖα ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, προσκαθαίρεσθαί σοι εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλευόμενόν γε ὅπως ἀποδρῶ, λαβὼν σοῦ ἐμοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. Καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών· ἔνδοθεν γὰρ ἀπογραφούμενόν σοι μὴ κινεῖσθαι. Χαλεπὸν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποδιοκολήσαιμι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν· ἀνιαρὸς δ' ὢν καὶ σκληρὸς ἦν, σιωπῇ δίηγεν. Ὁ μέντοι Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν· καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παιδας, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλην θήραν. Καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς παρῆν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη βάλλων. Ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν·

Αλλ' εἰ βέλῃ, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θεᾶν, ἄφες πάντας τοὺς κατ' ἐμὲ διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα δύναιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι· καὶ σὺς ἐθεᾶτο τοὺς ἀμιλλωμένους ὅπῃ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας. Καὶ τῷ Κύρῳ ἤδετο, οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ', ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ, ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ ᾠδακαλοῦντι ὀνόμασι ἔκαστον. Καὶ ὃ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν εὐφραίνετο, τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡδέως ὑπ' ὀπωσιοῦν φθονεροῦς. Τέλος δ' ὧν, πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης ἀπῆλθε. Καὶ τοὐντεῦθεν οὕτως ἤθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεί, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. Τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὤν, κακοῦ δ' οὐδενί.

Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτοῦ γενομένου, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως, γαμεῖν μέλλων, ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. Ὅπως δὲ ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε παρεσκεύαζε πολλοὺς

καὶ πελτασταὶς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῆς λασίων τὰ θηρία ἐξελᾶν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. Αφικόμην δ' ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φέρεια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς περὶ τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. Ηδη δὲ ἑσπέρας γενομένης, ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Εδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ οὖσαι, πολλοὶ δέ, ὃς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας καὶ πεζούς. Εβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶ) λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς· καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τ' θήρας, καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενήσεσθαι. Οὕτω δὴ περὶ ἀνατολὰς, ἦγε τ' στρατόν· καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς ὁρίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις περιελάσας πρὸς τὰ τ' Μήδων φρέατα, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τ' Μήδων ὅτι τοὺς καταθέοντας· τοὺς δ' ὑπηθείους ἀφῆκε κ' φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν· καὶ ἐκέλευε περιαλλομένους ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ασυάγῃ, ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅπλα σὺν τοῖς περὶ αὐτόν· καὶ ὁ υἱὸς αὐτῷ ὡσαύτως σὺν τοῖς

προσατυχοῦσιν ἱππόταις· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. Ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ασσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔσπευσαν καὶ οἱ Μῆδοι. Ο δὲ Κῦρος ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους παντοδεὶ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, προσῆκον τότε ὅπλα ἐνδύς, οὔποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ξυνοπλίσασθαι. Καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν, καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. Οὕτω δὴ ξυνοπλισάμενος, προσῆλασε τῷ ἵππῳ. Καὶ ὁ Ασυάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν τίνος κελεύσαντος ἥκοι· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μιμεῖν πρὸ ἑαυτοῦ. Ο δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, Η ποτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἠρέμα; Πολέμιοι μέν τοι, ἔφη. Η καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Καὶ ἐκεῖνοι μῶν τοι. Νὴ τὸν Δί, ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' ὧν πονηρί γε φαινόμενοι καὶ πονερῶν ἱππαρίων, ἄγουσιν ἡμῖν τὰ χρήματα· δοκοῦσι δὲ καὶ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῖν ἐπ' αὐτούς. Αλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ πλῆθος τῶν ἱππέων ἕστηκε συντεταγμένον; οἶ, ἢν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦσι) πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὔπω ἱκανοὶ πάρεσιν. Αλλ' ἢν σὺ μίμῃς, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσου) ποτοι, καὶ ὁ κινή-

σν). οἱ δ' ἄγοντες ἀφῆσουσιν εὐθὺς τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

Ταῦτ' εἰπὼν, ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀσυάγῃ. Καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς ἐφρόνει καὶ ἐγρήγορε, κελεύει τὸν μὲν λαβόντα τάξιν ἱππέων ὅπη τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ὅπη τοῦδε, ἢν ὅπη σὲ κινῶν), ἑλῶ· ὥσε ἀναγκασθήσον) ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. Οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης, λαβὼν τοὺς ἐρρωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους συνεξορμᾷ εὐθύς· καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι γὰρ οὐκ ἀπελείποντο. Ὡς γὰρ εἶδον αὐτοὺς προσελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, αὐθὶς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑποτέμνοντο, καὶ ὃς μὲν κατελάμβανον εὐθὺς ἔπαιον πρῶτος γὰρ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ προσπαλλάξαντες αὐτῷ ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ἤρουν τινὰς αὐτῶν. Ὥσπερ γὰρ κύων γενναῖος, ἄπειρος, ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς χάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ φεύγειν τ' ἀλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προσνοῶν. Οἱ γὰρ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς, σφετέρους, προὐκίνησαν τὸ σῖφος, ὡς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας. Ὁ γὰρ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀναχαλῶν τὸν

θεῖον, ἐδίωκε· καὶ ἰσχυρὸν τ' φυγὴ τοῖς πολεμίοις ἐποίει, κατέχων. Καὶ ὁ Κυαξάρης μὴν τοι ἐφείπετο, ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνόμενος τ' πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δ' εἵποντο, σφοδρότεροι ὄντες, ἐν τῷ τοιούτῳ, εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ πάνυ σφόδρα τὸς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. Ὁ δὲ Ἀσυάγης, ὡς εἶδε τὸς μὲν ἀπροθύμως διώκοντας, τὸς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δείσας μή τε τῷ υἱῷ καὶ τῷ Κύρῳ, μὴ εἰς προκαταστρωμένους ἀπράκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἠγεῖτο εὐθὺς σφόδρα τὸς πολεμίους. Οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους σφοδρυνηθέντας, ἁρματοναμβοι μὲν τὰ πολλὰ, οἱ δὲ τὰ τόξα, ἔσπασαν, ὡς ἂν ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο σπουμένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθασι ποιεῖν. Μέχρι μὲν τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, προσπλαυνον ἀλλήλοις, καὶ ἀκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας. Ἐπεὶ δ' ἑώρων τὸς μὲν σφετέρους φυλῇ εἰς αὐτὸς φερομένους, τὸς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτὸς ἑπομένους, τὸν δ' Ἀσυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δ', ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ἦρον πολλὸς ἀναφάλους· καὶ τὸς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τὸς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ ὁ σφόδρα ἔσπασαν σὺν ἢ περὶ τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγίνοντο. Ἐνταῦθα

μέν τοι δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπῆ, ἐπέσχον. Ἐκ τούτου δὴ ἀνήγαγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ· καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ, τι χρὴ λέγειν· αἴτιον μὲν εἰδὼς ὄντα τοῦ ἔργου, μαινόμενον δ' ἐγίγνωσκων τῇ πόλει. Καὶ γὰρ τότε ἀπόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπωκότας ἐλελαύνων ἐθεᾶτο· ἐπεὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ὑπερθύμως ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγίνετο· καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον μετὰ σώματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς· ὅ τε Ἀστυάγης, καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ.

Καμβύσης δ', ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ, ἤδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα· ἐπειδὴ δ' ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα μετεπόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίη. Καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἀχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. Τῷ δὲν Ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶ ἀποπέμπειν αὐτόν. Ἐνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς, οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέ-

πεμπε, καὶ ἀφ᾽ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, ⸌ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλοις ὠφελεῖν, ⸌ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. Ἀπίοντα δὲ τὸν Κῦρον πρὸπεμπον ἅπαντες, καὶ παῖδες, ᾗ ἥλικες ᾗ ἄνδρες, ᾗ γέροντες, ἐφ᾽ ἵππων, ⸌ Ἀσυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν᾽ ὁ δακρύοντ᾽ ἀπισρέφειν. Καὶ Κῦρον ᾗ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. Πολλὰ ᾗ δῶρα ἀφιδοῦναι αὐτὸν φασι τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀσυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ, καὶ ἣν εἶχε στολὴν τ᾽ Μηδικὴν ἐνδυόντα δοῦναί τινι, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠπάζετο. Τοὺς μέντοι λαβόντας ᾗ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγει Ἀσυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀσυάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι· τ᾽ δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους ⸌ εἰπεῖν, Ὦ πάππε, εἰ βέλει με πάλιν ἐᾶναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν εἴτῳ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀσυάγει ᾗ ταῦτα ἀκέσαντα ποιῆσαι, ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέσειλεν.

Εἰ ᾗ δεῖ καὶ παιδικοῖς λόγοις μυηθεῖναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπήει, καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ᾽ ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τὸν Κῦρον τῷ σώματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν, νόμῳ Περσικῷ· (καὶ γὰρ νυνὶ ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τ᾽ Μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, ἐκπεπλῆχθαι πολὺν δὴ

χρόνον ὑπὸ τῷ καλλει τῦ Κύρυ· ἡνίκα ἦ ἑώρα τὰς συγγυείς φιλοσώτας αὐτον, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν Ἐμὲ μόνον ὐ γινώσκεις, ὦ Κῦρε τῶν συγγυῶν; Τί δὲ, εἰπεῖν ὁ Κῦρος; Η καὶ σὺ συγγυὴς εἶς; Μάλιστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τῦτο ποιῦντα. Προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βυλόμυος, ἔφη, νὴ τοὺς θεὺς, ἠχθόμην. Αλλ' οὐκ ἐδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγυῆ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλῆσαι αὐτόν. Καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα, ἐρέσθαι, Η κὴ ἐν Πέρσαις νόμος ἔστιν ἔτω συγγυεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνυ, ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ωρα ἂν εἴη σοι ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἤδη. Οὕτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα, ἀποπέμπειν, καὶ ἀπέναι. Καὶ ὁδόν τε ἔπω πολλὴν διεληλύθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδρωτῶντι τῷ ἵππῳ. Καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Αλλ' ἦ φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Οὐ μὰ Δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω γὰρ χρόνυ. Καὶ τὸν Κῦρον, Νὴ Δί', ὦ σύγγυες, δι' ὀλίγυ γε. Ποίυ ὀλίγου, εἰπεῖν ὁ Μῆδος; Οὐκ οἶδα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅπ καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολύς μοι δοκῷ εἶναι, ὅπ

ὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐπὶ τῷ πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὖτῳ ἀπιόντα χαίρειν, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾶν σοι ἐξέσται, κἂν βούλῃ, ἀσπαρδαμυκτεί.

Ο μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας ἐνιαυτὸν μὲν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ἐν Μήδοις ἦκοι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ αὐτοί, ἡδέως, καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχίᾳ προσγένοιτο, ὑπιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡδαίνοντο, ἢ προσδεόμενον· καὶ πρὸς τούτοις ὅτι, καὶ πάλλα κομψεύοντα αὐτὸν ἑώρων πρὸς ἅπαντα ἑαυτῷ· ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησαν καὶ ἠλίκες ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ, διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην, ἦλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κομψεύειν, καὶ μελετῶν ἀεὶ χρὴ, καὶ καρτερῶν ἀεὶ ἔδει, καὶ αἰδούμενον τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενον τοῖς ἄρχουσι.

Παρελθόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀπεθνήσκει· ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τοῦ δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν Μήδων. Ο δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον δὲ μικρὸν, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους

δὲ ἔχων ἤδη τὴν Ὑρκανίαν, πολιορκῶν ἢ τὴν Βακτρίαν, ἐνόμιζεν, εἰ τὰς Μήδους ἀθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῷ πόλεμ ῥᾳδίως ἄρξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῷ ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶ. Οὕτω δὴ παρεσκευάζετο τόν τε σὺν ὑφ' ἑαυτὸν πάντας, καὶ τὸν Κροῖσον τ' Λυδῶν βασιλέα, καὶ τὸν τ' Καππαδοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ινδοὺς ἢ, καὶ τὸν Κίλικας, τὰ μὲν καὶ παρὰ πάλλων πρὸς αὐτοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεσηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ὑπαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ συνεσήκοιεν εἰς ἓν, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀθενώσει, ὅτι ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψαιτο. Οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· ὁ δὲ, καὶ δώρεις τε χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ασυάγους παῖς, ἐπεὶ ἠθάνετο τὴν τ' ὑβριν τὴν τε σωφροσύνην αὐτῶν συνισαμένην ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅπα ἐδυνάτο παρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας ἢ ἔπεμπε πρός τε τὸν κοινὸν, καὶ πρὸς Καμβύσην τ' τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. Επεμπε ἢ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτῷ πειθεσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀρχῶν, εἰ τινας

πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. Ἤδη γὰρ ἦν ὁ Κῦρος, μετατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς ἀνδράσιν ἦν. Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου, οἱ βουλόμενοι γενέσθαι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατείας. Ἐδόκει δὲ αὐτῷ μετὰ τῶν ὁμοτίμων πορεύεσθαι· τῶν δ' αὖ μετὰ τῶν ὁμοίων ἕκαστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῆς ὁμοίων ἕδρας πορεύεσθαι· γίγνονται δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἕδρας ἑκάστῳ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελτασταὶ, δέκα δὲ σφενδονῆται, δέκα δὲ τοξόται. Καὶ οὕτως ἐγίγνοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι δὲ σφενδονῆται· ἅμα δὲ τούτων οἱ χίλιοι ἵππαρχον. Τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. Ἐπειδὴ δὲ ἡρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δέ, τότε πορεύετο τοὺς Ἀχαιούς. Ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο καὶ οἱ δὴ οὗτοι τέτταρες ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτούς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος ἐν αὐτοῖς τότε τάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσεποιούμην μὲν ὑμᾶς, ὅτε
"νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς,
"ὅτι μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐτὰ ἐκ-
"πονοῦντας· ἃ δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παντελῶς τού-
"των ἀπεχομένους. Ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων

"εἰς τόδε τὸ τέλος καταίσχυν, καὶ ὑμᾶς προκαλέσα-
"θαι ὑμῖν βέλομαι. Ἐγὼ γὰρ καταγνοὺς ὅτι
"οἱ πρόγονοι οὐδὲν χείρους ἡμῶν ἐγένοντο· ἀσκῶν-
"τες γῆν καὶ οἰκεῖνοι διετέλεσ, ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομί-
"ζεται. Ο, τι μὴν τοίνυν προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες
"ἢ τῷ τῶ Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν, ἢ αὐτοῖς, τοῦτο οὐ-
"κέτι δυνάμαι καταδεῖν. Καίτοι ἔγωγε οἶμαι ὑδε-
"μίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν
"πλέον ἔχωσιν οἱ ἐθελοὶ γιγόμενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ'
"οἵ τε τῷ παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, ὡς, ἵνα
"μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο προαιροῦσιν, ἀλλ' ὅπως
"μετὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν
"ἔπειτα χρόνον εὐφρανοῦσ, οὕτω προθασκαζόντων·
"οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γιγνέσθαι, ὡς,
"ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελε-
"τῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολ-
"λοὺς ἀνθρώπους, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ δια-
"πράξεσθ· οἵ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, ὡς,
"ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐπονοῦσιν,
"ἀλλὰ νομίζοντες καὶ ὅτοι, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ
"γιγόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δ' εὐδαιμονίαν,
"μεγάλας δ' τιμὰς καὶ αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει προσά-
"ψειν. Εἰ δέ τινες ταῦτα ἐπονήσαντες, πρίν τινα
"καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθ, περιεῖδον αὐτὰς γήρᾳ

"ἀδυνάτους γιγνομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πε-
"πονθέναι, οἷον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς σπουδαῖος
"θεὶς γενέσθαι καὶ εὖ ἀρώμενος, καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε
"αὐτὸν καρπῶσθαι ταῦτα δέοι, εἰρήνην τε καρπὸν ἀσυγ-
"χώμενον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. Καὶ εἴ τις
"ἀθλητὴς πολλὰ πονήσας, καὶ ἀξιόνικος γενόμενος,
"ἀναγώνιστος διατελέσειεν, ὀλίγ' ἂν ὅτου ἔμοιγε δοκεῖ
"δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης. Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ
"ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα· ἀλλ' ἐπείπερ συνίσμεν
"ἡμῖν αὐτοῖς ἐκ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες
"τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ὅπῃ σὺ πο-
"λεμίους, ὡς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι, αὐτός τε ἰδὼν, καὶ ἀπὸ
"τας ὀνήσας ὡς περὶ ὑμᾶς ἀγωνίζεσθε. Οὐ γάρ που
"ὅτοι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταὶ, οἳ ἂν τοξεύωσιν, ἢ ἀκον-
"τίζωσιν, ἢ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἢν δέ που πονῆσαι
"δέῃ, τούτῳ λείπουσι· ἀλλ' ὅτοι ἰδιῶταί εἰσι καὶ σὺν
"πόνους· οὐδέ γε οἵπνες, ἀγρυπνῆσαι δέον, ἡττῶνται
"τούτου· ἀλλὰ καὶ ὅτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τὸν ὕπνον·
"οὐδέ γε ἃ ταῦτα μὲν ἱκανοὶ, ἀπαίδευτοι δὲ ὡς
"χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ
"οὗτοι δῆλον ὅτι τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως
"ἔχουσιν. Ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δίκην, ὅσπερ οἱ ἄλλοι
"ἡμέρᾳ, δικάζεσθαι· πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως
"ἡγεμόνας νομίζετε· λιμῷ δὲ ὅσπερ ὄψῳ χρῆ-

"δε· ὑδρεποσίαν ᾗ ῥᾷον τ̃ λέοντων φέρετε· κάλ-
"λιστον ᾗ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς
"ψυχεκόμαδε· ἐπαινούμθμοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς
"ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. Τοὺς δ' ἐπαίνω ἐργασὰς
"ἀνάγκη ὅτι τάτῳ πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίν-
"δυνον ἡδέως ὑποδύεθαι. Εἰ ᾗ ταῦτα ἔγω λέγω
"ὡδὶ ὑμῖν, ἄλλως γιγνώσκων, ἑμαυτὸν ἐξαπατῶ·
"ὅ, τι γὰρ μὴ τοιῶτον ἀποβήσε) παρ' ὑμῖν, εἰς ἐμὲ
"τὸ ἐλλεῖπον ἥξ. Αλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ, καὶ
"τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, & τῇ τ̃ πολεμίων ἀνοίᾳ,
"μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. Αλλὰ
"θαῤῥοιῶτες ὁρμώμθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν
"γεγόνη) τὸ δόξαν τοῖς ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεθαι.
"Νῦν γὰ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες ἀδίκων
"χειρῶν· καλοῦσι ᾗ ἡμᾶς οἱ φίλοι ὑπὲρ ὧν. Τί
"οὖν ἔστιν ἢ τῷ ἀλέξαθαι δικαιότερον, ἢ τοῦ τοῖς
"φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; Αλλὰ μὰ τοῦτο
"ὑμᾶς οὐχ ἥκιστα οἶμαι θαῤῥεῖν, τὸ μὴ ἀμελη-
"κότα με τοῖν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖθαι. Πολλὰ
"γάρ μοι σημαίνοντες, ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα,
"ἀλλὰ & τὰ μικρὰ πειρώμθμον, ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθ
"αἰεί. Τέλος, ἔφη, Τί δεῖ λέγειν ἔτι; Αλλ' ὑμεῖς
"μὲ σὺν ἄνδρας ἑλόμενοι ἢ ἀναλαβόντες, & τἆλλα
"παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπα-

"νελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πρόειμι δή, ὅπως τὰ τῶν
"πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἷά ἐστι, πρασκευάσω
"ὑμῖν ὅ, τι ἂν δυνώμεθα, ὅπως ὡς κάλλιστα, σὺν
"θεῷ, ἀγωνιζώμεθα." Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διὶ πατρῴῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὡρμᾶτο ἤδη τὴν στρατείαν· συμπροὔπεμπε δ' αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. Ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτοῖς αἴσιοι γενέσθαι. Τούτων δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἔρχετο λόγους τοιούσδε· Ὅτι μέν, ὦ παῖ, θεοί σε ἵλεώ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός. Ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ὑπέτιθες ἐδιδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλὰς συνείης, ἀλλὰ αὐτός, καὶ ὁρᾶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούειν τὰ ἀκούστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ὑπὸ μάντεσιν εἶης, οἳ, εἰ βούλοιντό, σε ἐξαπατῶεν, ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀπορεῖς θείοις σημείοις ὅ, τι χρῷο· ἀλλὰ λαβὼν τὴν μαντικὴν γιγνώσκων τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβαλλόμενα, τούτοις πει-

θοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπως γ' ἂν ἵλεῳ ⸋ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κ τὸν σὸν λόγον ἀκριτελέσω ἐπιμελόμενος. Μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σε, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ φίλοι τῶν θεῶν φρονιμώτεροι εἶεν, ὥσπερ κ φίλοι ἀνθρώπων, ὅσοις μὴ, ὁπότε ἐν ἀπόροις εἶεν, τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα φρόνοιεν, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῆτο· κ τῶν φίλων δὲ ἔφασθα χρῆναι ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, ἀφ' ὧν γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος· ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν ἂν δέῃ, ὅτι σωφρονέναι σαυτῷ δοκεῖς οὐ πώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς θεοὺς ὄντας ἔστω ἀφ' ἑκάστου. Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκεῖνα, ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν; ὡς, ἅπερ δεδώκασιν ⸋ θεοὶ, μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον φρονεῖν, ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, κ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν, ἢ ἀργοῦντας, κ ἀμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν ἀπαγεῖν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων· πρέποντας οὖν ἑαυτοὺς οἵους δεῖ, ὅπως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν. Ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέν τοι ταῦτα ἀκούσας σου· ἐγὼ γὰρ ἀνάγκην ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. Καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα

ἀεὶ, ὡς ὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν ὅτε, ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν· ὅτε, μὴ ὁπλομάχους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τ' ὁπλομάχων τοξεύειν· ὅτε, μὴ ὁπλομάχους κυβερνᾶν, σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας. ὐδὲ, μὴ ἀσκοῦντάς γε σῖτον, εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· οὐδὲ, μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως ἔφασαν εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπράκτους τοὺς πράγματα θεομένους. Ἐκείνων δή, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου, ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα; ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς καὶ ἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκεῖοι ἱκανῶς ἔχοιεν. Τὸ δή, τοιοῦτο μεγάλου ἔργου ὄντος, ὁπόσα ἀνθρώπων ἄλλων προσδεῖται ὅπως ἔξουσιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷς δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· σωφρόνει δ' ἂν καὶ ἐμοὶ, ὑπερμεγέθες εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. Καὶ νῦν γ' ἔφη, πειστά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. Οτὰν μέντοιγε πρὸς

ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καταυοήσω, οἷοί τε ὄντες διαγίγνοῦ ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισαὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκῇ αἰσχρὸν εἶ, τὸ τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ἰσοπλῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνισμένους· ὃς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀρξάμενος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγουμένους, δεῖν τ' ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τ' ἀρχομένων διάγειν. Ἐγὼ γ' οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ῥᾳδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τ' ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ σφόδρα τε καὶ φιλοπονεῖν σφόδρα μάλιστα. Αλλά τοι ἔφη, ὦ παῖ ἔνιά ἐστιν, ἃ ὑπὸ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ σφὸς αὐτὰ τὰ σφάλματα, ὧν οὐ ῥᾴδιον εὐπόρως σφαλγενέσθαι. Αὐτίκα δήπου οἶσθα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἕξει ἡ σφαῖρα τὰ ὀπτήδεια, καταλύσεταί σε εὐθὺς ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἱππεῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι. Τούτοις δ', ἔφη, ὦ παῖ, οὐ πιστεύων ἔρχῃ τοῖς παρὰ Κυαξάρῃ χρήμασιν; Εγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ; ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ἐστι; Μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ομως δὲ τούτοις, ἔφη, πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; Οτι δὲ πολλῶν μέν σοι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ

ἀλλὰ νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο οὐ γιγνώσκεις; Γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἀπολίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ ἂν ἐκὼν ψεύσῃ, πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. Ἀτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον ἂν ἀπ' ἐμοῦ ἂν παρα-γενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, εἴ τις ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος παραγέ-νοιτο; Ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἔστι πόρον παρα-γενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δυνάμενον ἔχοντος; Σὺ δὲ περὶ μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνθ' ἧς, εὖ οἶδ' ὅτι, πολλαπλασίαν ἄλλου ἂν δέξαιο· ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. Ποῖον οὖν ἔθνος τοῦτο πέμψαι σοι καὶ χαρίζεσθαι βού-λόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πά-θῃ; Ἀχρή σε κοινῇ σοὶ Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μή-ποτε ἀπολίπῃ τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν· καὶ ἔθους δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι παρόδου πόρον. Τόδε δὲ μά-λιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἕως τ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγ-κάσῃ· ἀλλ' ὅτε μὲν μάλιστα εὐπορῇς, τότε παρὰ τῆς ἀπορίας μᾶλλον μηχανῶ. Καὶ γὰρ τάξει μᾶλλον περὶ ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, καὶ ἔτι ἀναύτου ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐν τούτῳ δὲ μᾶλ-λον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδοῦς τάξει· καὶ ἤν τινας

βέλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι· ἢ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν πῇ δοκῇς ἐνδεικνύσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. Ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι οἱ μὲν αὖ νῦν λήψονται μισθὸν στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται· (ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους) ὅ, τι δ' ἂν παρὰ τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομίζουσι, καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. Τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ἣ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δ' ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τὶ κακῶσαι ἀπ' αὐτῶν, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζειν, οἵῳ τι, ἔφη, ἦσον τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγρὸν, ἔχων δ' ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοντο, ἔπειτα ἐάσῃ τὴν γῆν ἀργὸν ἀνωφέλητον εἶναι; Ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι, μήτ' ἐν φιλίᾳ, μήτ' ἐν πολεμίᾳ, ὅπως ἔχῃ τὴν γνώμην.

Τί γὰρ, ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει ποτ' ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι; Οὐ γὰρ, ἔφη, μέμνημαι; ὅτε ἐγὼ μὲν παρά σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι με στρατηγεῖν

πεπαιδευκέναι· σὺ δὲ ἅμα διδοὺς μοι, ἐπηρώτας ὧδέ πως, Ἀρά γε, εἶπες, ὦ πάτερ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τι σοὶ ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ, ᾧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ὧν στρατιῶται ἦσαν τῆς Περσικῆς δεόμενοι, ἢ ὧν ἐν οἴκῳ οἰκέται. Ἐπεὶ δ' ἐγώ σοι, λέγων ταῦτα, εἶπον ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπῆρε με πάλιν, εἴ τι ὑγιείας μοι πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης· ὡς δεῖσον καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας, τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπῆρε με αὖ πάλιν, εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἔχοιμι τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστος ἂν σύμμαχος γίγνοιτο. Ἀποφήναντος δέ μου καὶ τοῦτο, ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μ' ἐπαίδευσεν ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων, ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σύ, εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἄν τις μάλιστα μηχανῷτο. Ἐπειδὴ ὃ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄῤῥητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπῆρου, ὅ, τι ποτε διδάσκων, στρατηγόν φαίη με διδάσκειν. Κἀγὼ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι τὰ τακτικά. Καὶ σὺ γελάσας δῆλός μοι ἐγένου ἔχων, ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τοῦ ἐπιτάττειν. Τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαί-

νειν; Τί δ' ἄνδρ' ὑπισχνεῖσθαι τὰς εὐημερίας ἢ πόλεμον τέχνας; Τί δ' ἄνδρ τοῦ πείθεσθαι; Ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπεσήμηνον μοι, εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἶης, ἀπιόντα με σκέψασθαι τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶ) μαλέγεσθαι, ἢ πυνθάνεσθαι πῆ ἕκαστα τούτων γίγνε). Ἐκ τούτου δὴ σιωπῶν τούτοις ἐγώ, ὡς μάλιστα φρονίμους ὠνεῖ τούτων ἥκουον εἶ). Καὶ ὠνεῖ μὲ τροφῆς, ἐπειδὴν ἱκανὸν εἶ) ὑπάρχον, ὅ, τι Κυαξάρης ἔμελλε πρέξειν ἡμῖν· ὠνεῖ δὲ ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν ὅτι ἢ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἱροῦνται, & οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἄξάγουσιν, ὅτω ἢ ἐγώ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην· καὶ οἴμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανὸς τ' ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἄνδρας μετ' ἐμαυτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μέν, ὡς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαφῶν εἰσί τινες ἀκεσταί, ὅτω ἢ ἰατρεῖ, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπέστερα ἔστω ἢ τ' ὑγιείας ἐπιμέλεια· ὅ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δή, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν, τοῦτο πρᾶξαι ἱκανὸς ἔσομαι; Ἂν μὲ δήπου χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ

αὐτῷ μᾶλλον, ὑγιεινοῦ δὲ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἁμάρτοις, ἐὰν τῆς μέλῃ σοι. Καὶ γὰρ λέγοντες ὑδὲν πάνυ οἱ ἄνθρωποι σέβεται τὰ νοσερῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίσανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. Ἔπειτα δ', ὦ τὰ χωρία μόνον ἐξετάσαι σκέψασθε, ἀλλὰ μνήσθητι πῶς πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ, ὅπως ὑγιαίνῃς. Καὶ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν πειρῶμαι, νὴ Δία, μηδέποτε ὑφορμίπλασθαι· δυσφορεῖν γάρ· ἔπειτα δ' ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· ὕστω γάρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. Οὕτω τοίνυν δοκεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. Ἦ καὶ χολὴ, ἔφη, ἔστιν, ὦ πάτερ, σωματοκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, ὦ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Δεῖ γὰρ δήπου στρατιὰν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μήδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις καταπροσιούσαν κακὰ, ἢ ἑαυτῇ ἀγαθά. Ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀργὸν τρέφειν. Πλεῖστα γὰρ τὰ ἐνθέοντα ἐν στρατιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, εἰς οἷς ἂν λάβῃ διαφθείρεται χρώματα· ὥστε ὐδέποτε προσήκει στρατιὰν ἀργεῖν. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,

ὥσπερ ὐδὲ γεωργῷ ἀρότου ὐδὲν ὄφελος, ὅτως ὐδὲ στρατηγοῦ ἀργῦ ὐδὲν ὄφελος εἰ). Τὸν δέ γε ἐργάτιμον στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι (ἢν μή τις θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας σὺν στρατιώτας ἀποδείξειν, ⟨ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας διασκευάσειν. Αλλὰ μὴν τό γε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἔφασα τ πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τινάς μοι δοκῇ, ὦ πάτερ, προειπὼν ἐφάσοις, καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἔφασκε, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν προσκυασμένους χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χορὸς, τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ πρόσφορα μελετώσας θεάσῃ. Αλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς τε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις ὐδέν μοι δοκῇ ἰσχυρότερον εἶ), ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Αλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτο γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀναχαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, οἵαπερ ὅταν τὸ θηρίον ὁρᾷ. Τὰ μὲν γὰ προτὸν προθύμως, εὖ οἶσθ' ὅτι, ἔχει ὑπακούοντας· ἢν δ' ὃ πολλάκις ψεύσηται αὐτὰς, τελευτῶσαι, ὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. Οὕτω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἢν πολλάκις προδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύσηταί τις, τελευτῶν, ὐδ' ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθειν δύ-

ναται. Αλλὰ τὰ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη, φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δ' ἐνίοτε λέγοντες ταυτὸ ἁμαρτάνοιεν ἄν· τιὼ ὃ αὐτὸς παρέχομαι εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δι' ὃ μάλιστα ἐν τούτῳ ἁμαρτάνειν. Αλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. Τοῦ γε μὴν πειθομένους προέχεσθαι τοὺς στρατιώτας οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ. Σύ τε γάρ με εὐθὺς τοῦτο ἐν παιδίῳ ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις προέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταυτὸ τοῦτο ἔπραττον. Επεὶ δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ἡμῖν αὐτὸς τούτου ἰκανῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι ὃ δὴ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Καὶ τοίνυν καταμανθάνω τούτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ πειστέον πείθεσθαι μάλιστα ὄν, τὸ τε μὴ πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. Καὶ δὴ μέν γε τὸ ἀνάγκῃ πείθεσθαι, ἔφη, αὕτη, ὦ παῖ, ἡ ὁδός ἐστιν· δὴ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τούτου, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη σωτηριωτέρα ὁδός ἐστιν. Ου γὰρ ἂν ἡγήσω δεῖ σοὶ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον πείθονται. Γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦτ' ὄντως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ

δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ὑπαρξοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· ἢ ἐν θαλάττῃ ἦ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· ἐς ὅς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδοὺς εὑρέσθαι, ὡς ἰκυρῶς τούτων ὑδ' ὑπολείπεσθαι θέλουσιν· ὁπότε δὲ οἴονται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, ὅτε ζημίαις πάνυ τι θέλουσιν εἶχειν, ὅτε δώρεις ἐπαίρεσθαι. Οὐδὲ γὰ τὰ δῶρα ὑπὸ τῷ ἑαυτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν ὑδὲν ἧττον ἢ ἀνυσιμώτερον ἢ φρονιμώτερον δοκεῖν ἢ τὰ λεχομένων. Λέγω γὰ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δή τις, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα περιποιήσαιτο ἂν δύναιτο; Οὐκ ἔστιν, ἔφη, ὦ παῖ, συντομωτέρα ὁδὸς περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ ψεύδεσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. Καθ' ἓν ὃ ἕκαστον περὶ τούτων σκοπῶν, γνώσῃ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. Ἦν γὰρ βούλῃ, μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς, δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἱππεύς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει, πόσα γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι, τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. Καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ καταστεγάσαι καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξεπατηκὼς εἶης ἄν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν δοίης, ἐξελεγμένος τ' ἂν εἶης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο. Φρό-

νιμον· ἢ περὶ τοῦ σωφρονεῖν μέλλοντι πῶς ἄν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μὲν δεῖ μανθάνοντα εἰδέναι, μαθὼν ἄν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες· ὅσα δ' ἀνθρώποις ἔστε μαθητὰ, οὔτε προφατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, ἀλλὰ μαντικῆς ἂν καὶ θεῶν συνδαινόμενον, φρονιμώτερον ἄλλων ἂν εἴης· ὅ, τι δὲ γνοίης βέλτιον ἐν πράξει ἕξειν, ἀμελούμενον ἂν τοῦτο ὡς ἂν πράξειας. Καὶ γὰρ τὸ ἀμελεῖσθαι τοῦτο, ὃ ἂν δέῃ, φρονιμώτερον ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ μέντοι ὅτι τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν λεγομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι) δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων σπεύδεσθαι ἐπιθυμοίη. Εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερὸν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μέν, ἔφη, ὦ, παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν, ὃς ἄν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ σωφρονοῦντά τε φαίνεσθαι, ἤν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναχθόμενον, ἤν τι κακὸν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ προφοβούμενον μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωσι), ὅτι ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπροθυμεῖσθαι. Καὶ ὅτι τῶν προέξεων ἃ, ἢν μὲν ἐν ἥδει ὦσι, τὰ ἄρχοντα δεῖ δῆλα πλεονεκτοῦντα φανερὸν εἶναι· ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, δῆλα ψύχους· ἢν δὲ δέῃ μοχθεῖν, τὰ πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν λεγο-

μῶν συλλαμβάνῃ. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐγκρατερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ ὧν, ἔφη. Θαῤῥεῖ μέντοι, ἔφη, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἁπλοῦνται, ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου. Ἀλλ' ἐπικουφίζει τι ἡ τιμὴ τοῦ πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι ὑπὲρ λαμπρᾶς, ὅ, τι ἂν ποιοῖ. Ὁπότε γὰρ, πάτερ, ἥδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ἐγκρατῶς, ὑγιαίνοιέν τε, πονεῖν γὰρ δυνάμενοι, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ γὰρ πείθεσθαι αὐτοῖς ῥᾴδιον εἶναι τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν ἥδη τινὰ οἶμαι θαυμάσαι ἂν τις σοι δοκοίη ἀγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς σοῦ πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγ' ἂν ὅσῳ ὁμοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ σοῦ ἐπομένους βελτίους ἔχειν, τόσῳ δ' ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην· ὥσπερ καὶ τἆλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείονος ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. Πλέον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὑπὲρ τοῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδ' ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ὃς τ' μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν, καὶ ὑπόβουλον εἶναι, καὶ κρυφίνδην, καὶ δολερὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτειν,

ὡς ἁρπαγα, ὡς ἐν πάντι πλεονέκτιν τῷ πολεμίων. Καὶ ὁ Κῦρος ὑπογελάσας εἶπεν, Ω Ηράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἶης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὡς νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; Τίνος δ' ἕνεκα, ἀκοντίζειν; Τίνος δ' ἕνεκα, δολοῦν ὗς ἀγρίους πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; Τί δ', ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόνας; Τί δ' λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ πάρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; Η οὐ γινώσκεις ὅτι ταῦτα πάντα κακουργίαι τινες, καὶ ἀπάται, καὶ δολώσεις, καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σημεῖόν γε· ἀνθρώπων δὲ εἴ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαί τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπιτρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν· ἵνα γε νῦν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώ-

πων σοφίζεσθαι. Καὶ ἐξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε· εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμνασοι εἴητε. Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἶπε χρήσιμά ἐστιν ἀμφότερ' ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδη ἐν ἀνθρώποις. Ἀλλὰ λέγε δή, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τήν τε δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ τὰ κελεύεις, καὶ ἀδικίαν· μὴ ψεύδεσθαι, καὶ ψεύδεσθαι· καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, καὶ ἐξαπατᾶν· καὶ μὴ διαβάλλειν, καὶ διαβάλλειν· καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, καὶ πλεονεκτεῖν. Διώριζε δὲ τούτων ἃ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς· καὶ ἐπὶ τοῖς πρέπουσι ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τοὺς φίλους δίκαιον εἴη ἐξαπατᾶν, ὅτι γε ἀγαθῷ· καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων, ὅτι γε ἀγαθῷ. Καὶ ταῦτα διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν· ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν, καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἔτους δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν

ὄντας ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο ἀεὶ ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. Ἐγένετο οὖν ἐκ τούτου ῥᾴτερα, ἢ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ ἄρα τοῦτο ποιοῖεν, κολάζειν· ὅπως σὺν τοιούτῳ ἤθει ἐνηθέντες, πρᾴοτεροι πολῖται γένοιντο. Ἐπεὶ ὃ ἔχουσιν οἱ ἡλικίᾳ, ἵνα δὴ σὺ νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθεῖεν δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ νῦν ἀφροδισίων ὑπ' ἀλλήλων ἀπεχόμεθα πρὸς τοὺς ἄλλην νέους, ἵνα μὴ πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγιγνομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. Νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ἀφιμαθῆτε ὄντα τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ παῖδες, μὴ φείδου, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τοὺς πολεμίους. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόσην δύνασαι, τεταγμένοις τοῖς σαυτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους· καὶ ὡπλισμένοις, ἀόπλους· καὶ ἐγρηγορόσι, καθεύδοντας· καὶ φανεροὺς σοι ὄντας, ἀφανὴς ὢν αὐτὸς ἐκείνοις· καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς γιγνομένους, ἐν εὐρυχωρίᾳ αὐτὸς ὤν, ὑποδέξῃ. Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, τίς

τίς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτο ἂν τὺς πολεμίους λαμβάνειν; Οτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲ τύτων ἀνάγκη ὄντι καὶ ὑμᾶς καὶ τὺς πολεμίους πάσχειν. Σιτοπιεῖσθαί τε γὸ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἔωθεν ὅπη τὰ ἀναγκαῖα ἡδὸν ἅμα πάντας ὁπάρχειν δεῖσθαι· καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι· ἃ χρή σε πάντα καταμαθόντα, ἐν ᾧ μὲ ἂν ὑμᾶς γνώσκης ἀσθενεστάτυς γιγνομένους, ἐν τύτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν σὺ πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειροτοπάτους γιγνομένυς, ἐν τύτῳ μάλιστα ὁπάρχεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τύτοις μόνον ὅτι πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις πού; Καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τύτοις μὲν γὰρ ὡς ὁπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται, εἰδότες ὅτι δεῖ). Οἱ δ' ἐξαπατῶντες τὺς πολεμίους δύνανται), καὶ χαρᾶσαι ποιήσαντες, ἀφυλάκτους λαμβάνειν· καὶ διῶξαι ῥᾳδίους ἑαυτὺς, ἀτάκτυς ποιῆσαι· καὶ ἐς δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες, ἐνταῦθα ὁπάρχεσθαι. Δεῖ γ', ἔφη, ὦ παῖ, φίλομαθῆ σε τύτων πάντων ὄντα, ὃ, τι, οἷς ἂν μάθοις, τύτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητικὸν εἶναι) τῶν πρὸς τὺς πολεμίους μηχανημάτων· ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ ὃ, τι, οἷς ἂν μάθωσι, τύτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πειρῶνται ποιεῖν.

Καὶ σφόδρα μὲ ἢ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα Ϲ ἀνθηρὰ εὐδοκιμᾷ, πολὺ ἂ ἢ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμᾷ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾶν δύναται τοὺς πολεμίους. Εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους, ἢ τὰς μηχανὰς, ἃς Ϲ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶδ' ἂν, ἔφη, πόσῳ πάνυ ἐλάσσω τ' πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; Σὺ μὲν γὰρ ὅτι τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος, ἐπορεύου νυκτός· καὶ ὅτι εἶεν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας ἐπεποίηντό σοι ἐπὶ τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, Ϲ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξέκαυσο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες ἂ ἐπεπαίδευντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾶν· αὐτὸς ἂ ἐνήδρευες, ὥστε ὁρᾶν μὲ αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι ἂ ὑπ' αὐτῆς· εἶχες δ' ἐπιμέλειαν Ϲ φαίνειν ἕλκων τὰ πετεινὰ περὶ Ϲ φυγεῖν. Περὶ δ' αὖ τ' λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότῳ νέμεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κυνὰς ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνεύρισκον. Ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν, ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτεπαιδευμένας πρὸς τὸ καταπόδας αἱρεῖν. Εἰ ἂ ἢ ταύτας ἀποφύγοιεν, τὰς πόρρω αὐτῆς ἐκμανθάνων, ἢ πρὸς οἷα χωρία φεύγει αἱρεθεὶς ὁ λαγῶς, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάν-

νυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν, αὐτὰς ἑαυτὰν, ἐμπίπλων, ἐνέδρα. Τῶ ὃ μεδ' ἑντεῦθεν ἀμφοῖν, σκοπὰς δὲ μηνομένω καθίσης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἀπηγήσεσθαι· ἐ αὐτὰς μὲν σὺ ὄπαθεν κεφαυγῇ ὁδὸν ὑστερίζύσῃ τῶ λαγὼ βαῶν, ἐξεπλήτης αὐτὰν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεαδ· τὰς ὃ ἔμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἑνεδρεύοντας, λανθάνειν ἐποίεις. Ωσπερ ἂν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ὅπὶ τὰς ἀνθρώπους μηχανᾶδαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε εἴ τινα λίποις ἂν τῷ πολεμίων. Ην δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἱππέϊ, ἐ ἐν τῷ ὁμφανῶς, καὶ ὡπλισμένους ἀμφοτέρους μάχεσθαι, ἐν τῷ τοιῶτῳ δὴ, ὦ πᾶ, αἱ ἐν πολλῷ παρεσκευασμένοι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. Ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῷ σρατιώτῃ εὖ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. Εὖ δὲ χρὴ καὶ τῶτο εἰδέναι, ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε πρὸ ἑαυτῷ βουλεύεσθαι. Μηδέποτε οὖν ἀφρονεστέρως ἔχε, ἀλλὰ τ μὲν νυκτὸς σκοπεῖν τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἐρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένῃ· τ ὃ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα καλλίσα ἕξῃ. Οπως ὃ χρὴ πάσχειν εἰς μάχην σρατιὰν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ σενὰς ἢ πλατείας

ὁδοὺς, ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς· ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως πρὸς πόλιν πολεμίαν ἄξειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄξειν, καὶ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νεῖπας ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάξεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας· καὶ εἴ γε δή σοι κατὰ χέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ εἴ σοι ὀπὴ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπράγειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἴδεῖεν· ταῦτα ἢ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; Ὅσα τε γὰρ ἐγὼ ἤδειν, πολλαχοῦ ἀκήκοας· ἄλλως τε εἴ τις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέλησας, οὐδ' ἀδαὴς γεγένησαι. Δι' ὧν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι, οἷσπερ ἂν σοι ἀεὶ συμφέρειν τούτων δοκῇ. Μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη, τὰ μέγιστα· οὐδὲ γὰρ ἱερεῖ σοι οἰωνοὶ μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε, μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ, κινδυνώδους· κατιδοῦσιν, ὡς ἄνθρωποι μὲν ἀργοῦντας πρᾶξεις εἰκάζοντες, εἰδότες ἢ οὐδὲν ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτοῖς τἀγαθόν. Γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις εἵπεσθε, καὶ ταῦτα

οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ πειθόμενοι ὑπήκοοι ἀπώλοντο. Πολλοὶ γὰρ πολλὰς πόλεις ηὔξησε καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. Πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξὸν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. Πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ὑπεριυμήσαντες πάντων κύριοι εἶναι, καὶ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύδικον χρυσὸν κτησάμενοι, καὶ τοῦτον ἀπώλεσαν. Οὕτως ἡ γε ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρώμενοι, ὅ, τι λάχοι, τοῦτο τις ἐφέποιτο. Θεοὶ δὲ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι, τά τε γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ, τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται· καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ μὴ χρή. Εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· μὴ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν, ὧν ἂν μὴ θέλωσιν, ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Β'.

ΤΟΙΑΥΤΑ μὲν δὴ ἀφίκοντο ἀμαλεγόμενοι μέχρι τῆς ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς αἰετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, εὐξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι, τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. Επειδὴ δὲ διέβησαν, εὐθὺς ηὔχοντο αὖθις θεοῖς, τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῆλθ, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. Επεὶ δ' ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοιτο στράτευμα. Ο δ' ἔφη, τρισμυρίους μὲν, οἳ δὲ πρόσθεν ἑφοίτων πρὸς ὑμᾶς μαθοφόροι· ἄλλοι δ' καὶ τῆς ὁδὸ ἐπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τίνες; ἔφη ὁ Κυαξάρης.

Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφραίνει· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες ἅτοι ⓐ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥᾳδίως ἄρχουσιν. Ἆρα, ἔφη, δέῃ τι αὐτῶν; ἢ μάτην ἐφοβήθης, ⓐ ὦ πολέμιοι οὐκ ἔρχοιτο; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλὰ πολλοί γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταυτὰ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γὰρ ἔφη. Τί οὖν, ἔφη, ὁ Κῦρος, ἃ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ παρουσῶσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν; ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δὲ, ἔφη ὁ Κυαξάρης.

Κρῆσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δ', ὃς τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα, λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς ὑπὲρ μυρίους τετρακισμυρίων· Ἀρίβαιον δ', ὃς τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελτασταὶς ὑπὲρ μυρίους τρισμυρίων· τὸν Ἀρσάβιον δ' Μάργανδον ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῆρι πάμπολύ τι χρῆμα. Τοὺς μὲν Ἕλληνας,

σὺ ἐν τῇ Ασίᾳ οἰκοιῶν, σὐδέν πω σαφὲς λέγεται εἰ ἔπον. τὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας, τ παρ' Ελλήσποντον, συμβαλεῖν φασι Γαβαῖον, ἔχοντα εἰς Καΰστρου πεδίον ἑξακισχιλίυς μὲ ἱππεῖς, πελτασὰς ὴ εἰς μυρίυς. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας ἢ Παφλαγόνας σὺν αχληθέντας ἄ φασιν ἕπεσθ. Ο δὲ Ασσύριος, ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων ⸗ τ ἄλλην Ασσυρίαν, ἐγὼ μὲ οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξειν ὐ μεῖον δισμυρίων· ἅρματα δ', εὖ οἶδ', ὐ πλείω χιλιοσίων· πεζὺς ὴ, οἶμαι, παμπόλλους· εἰώθει γοῦν, ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι, Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίυς λέγεις, ἱππέας μὲ εἰς ἑξακισμυρίους εἶ), πελτασὰς δὲ ἢ τοξότας πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας. Αγε δὴ, τῆς σῆς δυνάμεως τί πλῆθος φὴς εἶ); Εισὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείυς τῶν μυρίων· πελτασαὶ ὴ τοξό) γένοιντ' ἂν ὡς ἀπὸ τ ἡμετέρας καὶ ἑξακισμύριοι. Αρμενίων δ', ἔφη, τ ὁμόρων ἡμῖν, πρέσον) ἱππεῖς μὲ τετρακισχίλιοι, πεζοὶ ὴ δισμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶ) μεῖον ἢ τρίτον μέρος τ πολεμίων ἱππικόν, πεζὺς δὲ σχεδὸν ἀμφὶ τὺς ἡμίσεις. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶ), ὓς σὺ φὴς ἄγειν; Αλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδέξ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε νὺξ μὲ, αὖθις βυλευσόμεθα· τ ὴ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων, ὅπως

ἔξι. Σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτή. Τοξ) γάρ εἰσι ⟨ ἀκοντισαὶ οἵ τ' ἐκείνων ἢ ⟨ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρ⟨, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἔξι, τοιούτων γε ὄντων ὅπλων. Ἀνάγκη γοῦν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρ⟨, τὸ πλεόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν ῥᾴδιον ⟨ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν περιωσθέντες ἀναλωθείησ, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. Εἰ οὖν ὅτως ἔχει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τὶς χρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, ἢ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι σφείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δὲ αὐτῶν πλεῖον σρατεύμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρ⟨, εὖ ἴσθι, ὅτι καὶ εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμθα τοὺς πολεμίους. Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἄν, ἔφη ὁ Κρ⟨, εἰ σὺ εἶλου, ὡς τάχισα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν, οἷάπερ ἔρχον) ἔχοντες οἱ περὶ ἡμᾶς, αἱ τῶν ὁμοτίμων χαλκώμθοι. Ταῦτα δ' ἔξι, θώραξ μὲν περὶ τὰ σέρνα, γέρρον δὲ εἰς τ' ἀριστερὰν, κοπὶς δὲ ἡ σάγαρις εἰς τ' δεξιάν· καὶ ταῦτα σθένος μὲν ἐμβαίνοντι, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλέσατον, τοῖς πολεμίοις δ' τὸ φεύγειν, ἢ τὸ μένειν, αἱρετώτερον. Τάττοιμεν δὲ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἵγε μέν τ' ἂν αὐτῶν

φεύγωσι, τούτοις ὑμῶν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ' ἀναστρέφειν. Κῦρος μὲν ὅτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ ὃ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προσήκοντα. Καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν, καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα. Ἐνθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, συναγαγὼν αὐτούς, τάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν, αὐτούς μὲν καθοπλισμένους ὅτω, καὶ ταῖς ψυχαῖς προσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἑπομένους ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι οὕτως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδεισα μὴ, ὀλίγοι στάντες, καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτε τι. Νυνὶ οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσαν αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. Τὰς γε μὴν ψυχὰς αὐτῶν δεῖσθαι, ἡμέτερον τὸ ἔργον. Ἀρχοντος γὰρ ὄφις οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται." Ὁ μὲν ὅτως εἶπεν· οἱ δ' ἅπαντες μὲν πάντες, νομίζοντες μὴ πλείονων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δ' αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε.

"Αλλὰ θαυμαστὰ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν,
"εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ
"ὅπλα λαμβάνωσιν ④ ἡμῖν μέλλοντες συμμα-
"χεῖσθαι. Αλλὰ γινώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἰσχυ-
"νοτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, ὅτοι τε μά-
"λιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ
"δῶρα ἢν διδῶσιν ④ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ
"ὄντα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονα αὐτὰ
"τιμῶσι) οἱ λαμβάνοντες. Καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Περ-
"σαι παρακληθέντες ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡδέ-
"σουσι), ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι· εἴς τε τοὺς ὁμο-
"τίμους καθισάμενοι, βεβαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται
"ἔχειν τοῦτο, υἱοῦ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατη-
"γοῦντος γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄγοιντο.
"Απεῖναι μέντοι ὀδὲ τὰ ἡμέτερα χρή· ἀλλὰ παντὶ
"τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνθρώπων θήγειν πάντως τὸ φρόνημα.
"Ημῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον, ὅ, τι ἂν ὦσι βελ-
"τίονες γεγώνασι)." Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεὶς τὰ
ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν
στρατιώτας, ἔλεξε τοιάδε.

"Ανδρες Πέρσαι, ὑμεῖς τε ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν
"χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε· καὶ τὰ σώματά γε ἡμῶν οὐδὲν
"χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε ὀδὲν κακίονας ὑμῖν πρό-
"σεστι ἡμῶν ἔχειν. Τοιοῦτοι δ' ὄντες, ἐν μὲν τῇ πα-

"τείδι οὐ μετείχετε τῆς ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν
"ἀπελαθέντες, ἀλλ' ἑκὼν δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκην
"ὑμῖν εἰ) πορίζεσθαι. Νυῦ ἢ ὅπως μὲ ταῦτα ἕξετε,
"ἐμοὶ μελήσει, σὺ δὲ τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βού-
"λεσθε, λαβόντα ὅπλα οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἴ τι
"χείρονες ἡμῶν ἐσὲ, εἰς τ' αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμ-
"βαίνειν· κἄν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηῖ),
"τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. Τὸν μὲν οὖν σφάδην χρό-
"νον, ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ
"εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμα-
"στόν· ἐπεὶ γὰ ἦν ὑμῖν σχολὴ, ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπι-
"μελεῖσθαι. Ἐν δὲ τῇ ὁπλίσει, οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέ-
"χομεν. Θώρακὲ μὲν γὰρ σφὶ τὰ στέρνα ἁρμόζων
"ἑκάστῳ ἔστιν, γέρρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες
"εἰώθαμεν φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δε-
"ξιᾷ, ἣ δὴ παίειν σοὶ ἐναντίος δεήσει, οὐδὲν φυλατ-
"τομένους μή τι παίσαντες ἐξαμάρτωμεν. Τί οὖν
"ἂν ἐν τούτοις ἕτερόν ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι, πλὴν
"ἐν τόλμῃ; ἣν οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττονα ἡμῶν
"παρέχεσθαι. Νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ
"πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶται δ' σώζει, τί μᾶλλον
"ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; Κεράτας τε, ὃ πάντα τὰ
"τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς
"μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τοῦτο δεῖσθαι; Τέλος εἶπεν,

"Ακμάσατε πάντα. ὁρᾶτε τὰ ὅπλα πάντα· ὁ μὲν
"χρήζων, λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς
"τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ'
"ἀρκεῖ ἐν μαθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς
"ὑπηρετικοῖς ὅπλοις." Ο μὲν οὕτως εἶπεν. Ακού-
σαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ προκαλούμενοι ὥστε
τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ θελήσουσι
ταῦτα ποιεῖν, δικαίων ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμι-
λλωμένων βιοτεύειν· καὶ ὅτω δὴ ἀπογράφοιντο πάντες,
ἀπέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

Εν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, πα-
ρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν
μὲν τὰ σώματα τῶν μετ' ἑαυτοῦ πρὸς ἱππέα, διδάσκειν
δὲ τὰ τακτικά, ἄγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολε-
μικά. Καὶ πρῶτος μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρου
ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανοὺς,
οὓς ἐδέοντο, πάντα πεποιημένα παρέχειν· τοῦτο δὲ
παρασκευάσας, ἐδέησεν αὐτοῖς ἄλλο ἐλλείπειν, ἢ ἀσκεῖν
τὰ ἀμφὶ πόλεμον· ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι,
ὅπ ὅτοι κρείττους ἔκαστα γίγνοιντο, οἱ μὲν ἀφήμμοι
πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ὅπ ἐν ἔργον τρέπωνται.
Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν προσελὼν καὶ τὸ τάξιν
μελετᾶν ἐξ ἀκοντίου, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ
τὰ μαχαίρᾳ καὶ γέρρῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. Ωστε

εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον ἐπὶ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μάχωνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς παρεῖπεν ἁπάντων, ὁπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἰ ὑπὸ στρατιωτῶν. Ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν· ἰδιώτῃ μέν, ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ὀπισήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ὑπὲρ πᾶσι τοῖς τοιούτοις· πενταδάρχῳ δ', αὐτὸν ὄντα οἷόνπερ τ' ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πεντάδα, εἰς τὸ δυνατόν, τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχῳ δὲ, τὸν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, καὶ λόχον· ὡς δ' αὕτως ταξιάρχῳ· ὡς δ' αὕτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίληπτον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελείας καὶ τῶν ὑφ' αὑτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὧν ἂν ἄρχωσι πράττωσι τὰ δέοντα ποιοῦντες. Ἀθλα δὲ προὔφηνε, τοῖς μὲν ταξιάρχοις, οἳ κρατήσαντες δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι· τῶν δὲ λοχαγῶν, οἳ κρατήσαντες δόξαιεν τοὺς λόχους ἐπιδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας

ἐπαναβήσεσθαι· τῷ δ' αὖ δεκαδαρχῶν τοὺς κρατίσους, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταβήσεσθαι· τῶν δ' αὖ πεμπαδαρχων, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκάρχων· τῷ δὲ μέλει ἰδιωτῶν τοὺς κρατίστους, εἰς τὰς τῶν πεμπαδαρχῶν. Ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, σῖτον μὲν θεραπεύειν ὑπὸ τῶν ἀρχομένων· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ, αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις, συμπαρεῖπον. Επανέτεινε δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. Προσῆπε δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπειθέσταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι, καὶ προθυμότατα ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. Ην δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. Ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε, καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς. Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν, ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν· μέγεθος δὲ, ὥστε ἱκαναὶ εἶναι τῇ τάξει ἑκάστῃ· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἀνδρες. Εσκήνουν μὲν δὴ ἕτω κατὰ τάξεις. Εν δὲ τῷ ὁμοσκηνεῖν ἐδόκουν μοι αὐτῷ ὠφελεῖας πρὸς τὸ μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως προφερομένους· καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε τινὰ, καὶ κακόν τε ἕτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ωφελεῖας δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς

τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁμοσκηνοῦντες. Εν γὰρ τῷ γινώσκεσθαι, & τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσιν ἐδόκει μᾶλλον ἐγγίνεσθαι· ⑷ δὲ ἀγνοούμενοι ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. Εδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις αἰρεῖσθαι μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν. Εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας, ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις· ⑷ οἱ λοχαγοὶ, τοὺς λόχους· ὡσαύτως οἱ δεκάδαρχοι, τὰς δεκάδας· & οἱ πεμπάδαρχοι, τὰς πεμπάδας. Τὸ δὲ αἱρεῖσθαι τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, ῥᾴδιον καταστῆναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων & ξύλων ἃ ἂν δέῃ συναρμοσθῆναι, ἔστι, κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα, ὥστε εὔδηλον εἶναι, ἐξ ὁποίας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ἧκει. Εδόκουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ παρὰ τὸ ἦθος ἀλλήλοις ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν· ὅτι ἑώρα & τὰ θηρία, τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἂν τις αὐτὰ χωρίσῃ ἀπ' ἀλλήλων.

Επεμέλετο δὲ καὶ τῆδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γιγνόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον & τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. Η γὰρ ὅπου θηρίων αὐτὸς ἐξάγων, ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα

ἐμελλον πρέχειν· ἢ ἢ προέξειν εἴ τι δέομαι τύχοι, ἵνα ἐξηγεῖτο τῆς προέξεως, ὡς μὴ ἐπαινίοιεν ἀνιδρωτί. Τὸ γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἥδεως ἐαθῆναι ἀγαθὸν εἶ), καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. Καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις ἢ πρατότερος εἶ) ἀγαθὸν ἡγεῖτο τὰς πόνους εἶ), ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις, πρατότεροι σωζεσθαι. Πρὸς γε μὴν τὰς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἷ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε ἱκανὴν ἔχειν ὃς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τοὺς ταξιάρχων ὃς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶ)· ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς λοχαγῶν καὶ τοὺς δεκάρχων τινὰς καὶ τοὺς πεμπαδάρχων ἐκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τοὺς στρατιωτῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. Ἐκάλει δὲ καὶ ἐπίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν ἀπὸ τραπέζης ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Καὶ τὰ ἀμφὶ τὸ στρῶμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει· οὐδὲ γὰρ ἦθον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶ) τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων, οὔτε πρέσβεων. Καὶ γὰρ πρὸς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους, καὶ ἐπιμόνους τῶν στρατιωτικῶν, καὶ συνετοὺς,

προτέπι δὲ σφαδρὸς, καὶ ταχεῖς, καὶ ἀόκνους, καὶ ἀζη-
μίους. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομι-
ζόμενοι ἔχουσιν, ἐμήνυσεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέ-
τας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον,
ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς ποιεῖν, ὅσα
ἂν ὁ ἄρχων προστάττοι.

Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκη-
νοῖεν, ὅπως εὐχαριστοῖντοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσον-
ται, καὶ παροξύνοντες εἰς τἀγαθόν. Ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς
τόνδε ποτὲ τὸν λόγον· Ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδέ-
σειέ τι ἡμῖν δοκεῖ τοῦτο φαίνον) εἶναι οἱ ἕτεροι, ὅτι ὑ
πεπαίδευν) τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοί-
σουσιν ἡμῶν, ὅτε ἐν ταῖς συνουσίαις, ὅτε ὅταν ἀγωνί-
ζεσθαι παρῇ τοῖς σὺν πολεμίοις δέῃ; Καὶ ὁ Ἰσόστασης
ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὁποῖοί μέν τινες ἔσον) εἰς σὺν
πολεμίους, ὅπως ἔγωγε ὄψεσθαι· ἐν μὲν ποτῇ τῇ συ-
νουσίᾳ δύσκολοι, καὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔνιοι αὐτῶν ἤδη
φαίνον). Πρώην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν
εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγγύετο ἑκάστῳ ἡμῶν
τρία ἡφία, ἢ καὶ πλείω, τὰ περιφερόμενα. Καὶ ἤρ-
ξατο μὲ δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην πρόοδον
προφέρων· ὅτε γὰρ τὸ δεύτερον εἰσῄει προϊόντων, ἐπέ-
λαυσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπα-
λιν προφέρειν. Ἀναφαγὼν οὖν τις τὸν κρέμον τὸν

κύκλον καταλειμμάτων στρατιωτῶν, Μὰ Δί, ἔφη, τὸ δὲ μὲν σῶδὲν ἴσον ὄξιν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν τῆδ' ἐν μέσῳ ὠθεὶς ὠδέποτε ἄρξεῖ). Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε εἴ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. Ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. Ὡς δὲ τὰ σφιφερόμμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ συμπρόσφατα λελειμμμένα ἦν· ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο, καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νεῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεῖ), ὡς οὐ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. Καὶ ἐν τοσούτῳ σφέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν τῶν σφιφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. Ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτῷ λαβεῖν, καταβάλλει ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον λημόμενος. Καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν ὠδέν τι δεῖσθαι ἄψα, ὥχετο σπαφέρων σφὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλατο μὲ αὖτῳ ὁ εἰλήφει ὄψον, ὃ ἦ ἔτι αὖτῳ λοιπὸν ἦν τῷ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως, ὑπὸ δ' ἐκπεπλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ, δυσφορούμενος ἀνέτρεψεν. Ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς, ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν, ἰδὼν, συνεκρότησέ τε τὼ χεῖρε, καὶ τῷ γέλωτι ὑφεκίνει. Ἐγὼ μέντοι, ἔφη, σφοσεποιούμην βλέπειν· ὠδὲ γὰρ αὐτὸς ἠδυνάμην κατέχειν τὸν

γέλωτα. Τοιοῦτον μὲν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδείκνυμι, ἔφη. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλασαν. Ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιαρχῶν.

Οὗτος μὲν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, ἄτῳ δυσκόλῳ ἐνέτυχεν. Ἐγὼ γάρ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐλθοῦσας διδάσκειν τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, ἄτῳ δὴ κἀγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. Καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας ὅπῃ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τὰς ἄλλας, ἧ ἡμῖν δεῖν, ἔπειτα σὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἔδοκε καιρὸς εἶναι, πορεύεσθαι ἐκέλευσα. Καὶ ὁ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος παρελθὼν τὸν λοχαγὸν ἔμπροσθεν, πρότερος ἐπορεύετο. Κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, Ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; Καὶ ὃς ἔφη, Πορεύομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. Κἀγὼ εἶπον, Ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας, πορεύεσθαι. Καὶ ὃν ἀκούσας τοῦτο, μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετ', ἔφη, πορευόντων πρὸς πάντας; Καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν πρὸς ἐμέ. Ἐπεὶ δὲ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφόρουν τε, καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ χρὴ πείθεσθαι; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει πορεύεσθαι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. Ἐγὼ μέντοι ἐνενόουν ταῦτα πράως, ἐξαρχῆς αὖ καταχωρί-

σας, εἶπον, μηδένα τῷ ὁπαδεῖν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ ἡγεμὼν ἡγῆται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ ἡγεμόνι ἕπεσθαι. Ὡς δ' εἰς Πέρσας τὶς ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ὑπολὴν δοῦναι, ἣν ἔγραψα οἴκαδε, κἀγὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ἤδη ὅπου ἔκειτο ἡ ὑπολὴ) ἐκέλευσα αὐτὸν ἁρπάσαντα ἐνεγκεῖν τὴν ὑπολήν· ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν· ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ, σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος, ἰδὼν ἐκεῖνον, συνέτρεχε· καὶ ἦσαν οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ὑπολήν. Οὕτως, ἔφη, ὅγε ἐμὸς λόχος ἀεί σοι πάντα τὰ δέοντα σῷ. Οἱ δὲ δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκός, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ὑπολῆς. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους· οἵ γε εὐθερμαπευτοί μέν οὕτως εἰσίν, ὥστε εἶναι αὐτῶν ἑκάστῳ ὄψει παμπόλλους φίλους ἀνακτήσασθαι· πιθανοὶ δ' ἔτι εἰσί τινες, ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ πραττόμενον, πρότερον πείθειν. Ἐγὼ μὲν οὖν οἶδα ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν. Ὁ μὲν δὴ Κύρῳ ἅμα λεγῶν, οὕτως ἐπῄνεσε τοὺς στρατιώτας.

Ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν καξιαρχῶν, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα· ἀνὴρ, τὸ τρίτον, τῶν συφνοτέρων ἀνθρώπων. Ἧττος ὧδέ πως εἶπεν· Ἦ γὰρ οἴει, ἔφη,

ὦ Κῦρε, τύτως ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Αλλὰ τί μὴν βελόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ' ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες; ὑπὲρ ἧς λέγουσί τε ταῦτα, καὶ ἀλαζονεύον). Καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη· μὴ λέγε ἀλαζόνας εἰ τύτως. Ο μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιεμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσί, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑποσχνουμένοις· καὶ ταῦτα, φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα καὶ κερδαίνειν ποιοῦσιν. Οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς σκώπτουσι, μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ἐπὶ βλάβῃ μηδεμιᾷ, πῶς οὐκ ἔστιν οἱ ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; Ο μὲν δὴ Κῦρος οὕτω ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸ γέλωτα παρεχόντων. Αὖθις δὲ ὁ λοχαγὸς, ὁ τὸ τοῦ λόχου χαριτίαν διηγησάμενος, ἔφη, Η που ἄν, ὦ Αγλαϊτάδα, εἰ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου· (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν) ὁπότε γε νυνὶ καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν μέν τι σε βουλόμεθα, βλάπτειν δ' οὐδέν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Αγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοῦ κλαίειν καταπίζοντος σοῦ

φίλους, πολλαχῆ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια ἁμαρτάνεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. Εὑρήσεις δ' ἢν σὺ, ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. Κλαύμασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας ἁμαρτάνοντας κολάζειν, εἰς δικαιοσύνην ὠφελιμώτερον· τὸν δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρους; Ἐκ τούτου ὁ Ἰσάσσης ὧδέ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἐὰν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους χαρᾶς δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολὺ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειρώμενος κολάζειν· ἡμῖν δ' ἅπασι, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου δὲ ὀλίγου ἄξιος γέλωτος ἔσται. Καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολύς σοι ἔνεστιν ἀποκείμενος· ὅτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτόν, οὐδὲν μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἰ γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ἐστιν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. Καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ἰσάσση, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; Καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾷον ἄν τις ἐκπτίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, οὐ πρόσω εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπε-

μειδίασε. Καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ λοχαγέ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον ἀφαιρεῖς, γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, ὥτω πολέμου ὄντα τῷ γέλωτι. Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν. Ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν.

Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες ὅσα παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἐξελήλυθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν κακοὶ βελτίονος, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἢν δέ τι χρήματα ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες ἴσον ἴσου μεταδιδόναι. Καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, ἢ τὸ ἴσον τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ἀρ' οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, κράτιστον ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸ στρατόν, πότερα δοκεῖ, ἢν τι ἐκ τῶν πόνων δῷ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προσήκειν; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν ὅπως ὅτω ποιήσεις; Ἢ σὺ καὶ σοὺ ἀγαπᾶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. Ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατιῶται κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατείας ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν

τῆι). ὥστε ἀπατᾶσθαι ἐμὲ τοὺς Ἕλληνας οὐδέν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἢ γὰρ οἶδ', ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθόν, ὥστε μὴ ἴσων ἔχειν τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δωρεαῖς πλεονεκτεῖν; Ἐγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν, μὴ δικαίως τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μείζονων ἀξιοῦσθαι. Οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίσοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γνώσεσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα. Βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τῆι), εἰ εἰδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κερδήσονται, τῶν ἀξίων τεύξοιντο. Καιρὸς δ' ἂν αὖ ἐδόκει τῆι) νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ οἱ ④ ὁμότιμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὅλου ἰσομοιρίαν. Οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ἐμβαλέσθαι περὶ τούτου λέγον, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασκον, ὅσιόν τε ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δή τις τῶν παρόντων εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα καὶ τοῦτο οἶδα ὃς συνεργός, ὥστε μὴ εἰκῆ ἔστω ἰσομοιρίαν εἶναι. Ἄλλος δ' ἀντήρετο τοῦτον, τίνα λέγοι. Ὁ δ' ἀπεφήνατο, Ἐστι, νὴ Δί', ἀνὴρ σύσκηνος ἐμοὶ, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. Ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, Ἢ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη,

ὐ μὴ δή· ἀλλὰ τοῦτό γε ψυδόμθμος ἐάλωκα. Καὶ γὸ πόνων, καὶ τ ἄλλων τ τοιύτων, πάνυ πρᾴως ἀεὶ ἐᾷ τ βελόμθμον πλέον ἔχειν. Αλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω σὸν τοιύτοις ἀνθρώποις, οἷον κὴ νεῶν ὅδε λέγει, εἶπε δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τ στρατιᾶς. Δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τ στρατιωτῶν εἰ οἷον ἔπεσθαι, ἢ ἄν τις ἡγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειρῆσιν, ④ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθά, ④ δ' πονηροὶ, ἐπὶ τὰ πονηρά. Καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν ④ φαῦλοι, ἢ ④ σπουδαῖοι. Η γὸ πονηρία μὲν τ ῥᾳθυμίᾳ ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συμπειθομένας πολλὰς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, ὐ πάνυ δεινή ἐστιν ἐν τῇ ῥᾳθυμίᾳ εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι· ἄλλως τε καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν, ἐπὶ τὸ ῥᾴθυμὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. Καὶ τοίνυν ἢν μέν τινες βλακείᾳ καὶ ἀπονίᾳ μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπάνῃ μόνον ζημιοῦν σὸν κοινωνούς· οἱ δ' αὖ τ μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοὶ, ῥᾳδίως ἂ τ πλεονεκτεῖν σφόδρα καὶ ἀναίσχυντοι, ἔτοι δ ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὸ δυνάνται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ④ τοιοῦτοι

ἡμῖν εἰσι. Καὶ μηδὲ μόνοι σκοπῆτε, ὅπως ἐν τῷ πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις· ἀλλ' ὥσπερ ἵπποις, οἳ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχ οἳ ἂν πατρῴωται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἳ ἂν ὑμῖν μάλιστα δοκῶσι συμφέρειν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀληθόν· ὅτε μὲν ἅρμα δήπου ταχὺ φέροιτ' ἄν, βραδέων ἵππων ὄντων, ὅτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων· οὐδέ γε οἶκος δυνατὸς εὖ οἰκεῖσθαι, πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος· ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν, πλὴν σφαλλόμενος, ἢ ὑπὸ ἀδίκων παραπόμενος. Εὖ δὲ ἴσε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν ④ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσουν, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων ὅσοι μὲν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαρσὺν πάλιν αὐτῶν· ④ ἢ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀπαμαθένζας, πολὺ εὐθυμότερον τὰ ἀρετῆς ἀνθέξονται. Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὖ τοῦ σκώμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος, Καταγνόσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σιτοδεέστερον ἀγόμενον, καὶ σκληρότερον πεποιημένον, ἄνδρα ἀγαθὸν τε καὶ ἀγέραιον, ἀναβοήσας τὸν λοχαγὸν ὀνόματι, εἶπεν ὧδε· Ὁ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἦ τοῦ, καὶ τὸν

Ελληνικὸν τρόπον, ὅπι καλόν ἐστι, φεύγεις τοῦτο τὸ μειράκιον, τὸ φιλοκαλοκαγαθόν σοι; Νὴ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαι καὶ συνὼν τούτῳ, καὶ θεώμενος αὐτόν. Ακούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. Καί τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ οὕτω αἰσχρὸς ἐποίησε; Καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. Ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώποτέ μοι ὕστερον ἀφολίδιον προὐφασίσατο, ὅτε βάδιον ὑπῆκουσεν, ἀλλ' αἰεὶ πρέχων· ὁποσάκις τε προῆξά τι αὐτῷ προστάξας, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. Πεποίηκε γὰρ τοὺς δώδεκα ἄπονους τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς, οἵους δεῖ εἶναι. Καί τις εἶπε, Κἄπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; Καὶ ὁ αἰσχρὸς πρὸς ἐκεῖνος τοῦτο εἶπε, Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἥρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων. Τοιαῦτα μὲν δὴ, καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα, καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπραττέτο ἐν τῇ σκηνῇ. Τέλος δὲ, τὰς τελίτας σπονδὰς ποιήσαντες, καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

"Ανδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· πρό-
"σειμι γὰρ ἐπὶ πολέμιοι. Τὰ δ' ἆθλα τῆς νίκης,
"ἢν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν
"ἡμέτεροι, καὶ τὰ πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἢν δ' ἡμεῖς
"αὖ νικώμεθα, (τοῦτο γὰρ ἀεὶ δεῖ λέγειν καὶ ποιεῖν)
"καὶ ὅτω τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶ-
"σιν ἀεὶ ἆθλα προκεῖ). Οὕτω δή, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς
"γιγνώσκειν, ὡς, ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου
"ὄντες, ἐν ἑαυτοῖς ἔχωσιν ἕκαστοι, ὡς, εἰ μή αὐ-
"τός τις προθυμηθήσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων,
"ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ ἀπόλλυται· οὐδὲν γὰρ
"αὐτοῖς ἐργάται τῶν προσηκόντων δεομένων· ὁπότου
"δὲ ἕκαστος ἀγανοηθῇ, ὡς ἄλλου ἕσαι ὁ προέσεσθαι
"ἢ ὁ μαχόμενος, κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τοῖς τοιού-
"τοις, ἔφη, εὖ ἴσθι, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἥξει τὰ κα-
"λὰ φερόμενα. Καὶ ὁ θεὸς ὅτω πως ἐποίησε·
"τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσάπτειν πόνον τὰ-
"γαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ὑπάρχοντας δίδωσι. Νῦν
"οὖν, ἔφη, λεγέτω τις, ὁντινοῦν ἀνασὰς, πρὸς αὐτὸν
"τοῦτον, ὁτιοῦν ἀγαθὸν οἴεται) ἀσκεῖν μᾶλ-
"λον ἢ ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα προσήκειν ἢ χαί-
"ρειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν
"εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ
"πάντες τῶν ἴσων τεύξόμεθα." Ενταῦθα δὴ ἀνασὰς

ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας, οὔτε ὀμμὴν ἰδεῖν, φερνήσει δὲ μεγαφέρων, ἐλεξεν ὧδε·

"Αλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὑδὲ μανθάνομενόν "σε ὡς δεῖ ἴσον τὸν κακὸς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμ- "βαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τις "ἄρα ἔσαι ἀρὴρ, ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὡς "διανοεῖται, μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλ- "λοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. Εγὼ "δὲ, ἔφη, εἰμὶ μὲν ὅτε ποσὶ ταχὺς, ὅτε χερσὶν ἰσχυρός· "γινώσκω δ' ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιή- "σω, οὐκ ἂν ἀφιείμην οὔτε μεγίστου, οὔτε δευτέρου, "οἶμαι δ' οὐδὲ χιλιοστοῦ, ἴσως δ' οὐδὲ μυριοστοῦ. Αλλὰ "καὶ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι εἰ μὲ οἱ δυνατοὶ "ἐῤῥωμένως ἀντιλήψονται πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινός "μοι μετέσαι τοσοῦτον μέρος, ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ "δ' ὁ μὲ κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ "δυνατοὶ ἀθύμως ἕξουσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου "τινὸς μᾶλλον, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ, μεθέξω πλέον μέρος, "ἢ ἐγὼ βούλομαι." Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. Ανέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φερναύλας, Πέρσης, τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἰκοθεν συνήθης & ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυὴς, καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννὴς ἀνδρὶ ἠοι- κώς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

"Εγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ-
"σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσα νεῖν ὁρμᾶσθαι
"πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. Ὁρῶ γὰρ
"ὁμοίαν μὲν τροφὴν πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας,
"ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, τὰ δ' αὐτὰ
"καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. Τό, τε γὰρ τοῖς
"ἄρχουσι πείθεσθαι, ἐν κοινῷ κεῖται· καὶ ὃς ἂν φανῇ
"τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ καὶ ὑπὸ Κύρου
"τιμῆς τυγχάνοντα· τό, τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους
"ἀλκιμον εἶναι, ὁ μὲν προθυμον, τῷ δ' ὃ, ἀλλὰ
"πᾶσι καὶ τοῦτο προκέκειται κάλλιστον εἶναι. Νῦν δ',
"ἔφη, ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀν-
"θρώπους φύσει ὑπερμαχοῦντας, ὥσπερ γε καὶ τἆλλα ζῶα
"ὑπέρ τινα μάχην ἕκαστα, ὑδὲ πρὸ ἑνὸς ἄλλο
"μαθόντα, ἢ διὰ τὴ φύσεως· οἷον, ὁ βοῦς, κέρασι
"παίειν· ὁ ἵππος, ὁπλῇ· ὁ κύων, στόματι· ὁ κά-
"προς, ὀδόντι. Καὶ φυλάττεσθαι δὲ, ἔφη, ὑπὲρ
"ταὐτὰ πάντα ἀφ', ὧν μάλιστα δεῖ· καὶ ταῦτα, εἰς
"ὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. Καὶ ἐγὼ
"ἐκ παιδὸς εὐθὺς ἐπεθαλλόμην ἱππεύειν περὶ
"τούτου, ὅτῳ ἡμῖν πλησίον ἦν· καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν
"ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προέχων, ἐνεπόδιζον, ὅ, τι ἠδυνά-
"μην, τοῖς παίουσι· καὶ τοῦτο ἐποίουν ὑπὸ διδασκόμενος,
"ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλλοίμην

"Μάχαιραν γεμὴν εὐθὺς παιδίον ὢν ἤρπαζον, ὅπου
"ἴδοιμι, ὁδὲ πῦ ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν, ὅπως δέοι
"λαμβάνειν, ἄλλος, ἢ ὥσπερ τ φύσεως, ὡς ἐγώ φημι.
"Ἐποίουν γοῦν ἐς τοῦτο κωλυόμενος, ὑ διδασκόμενος·
"ὥσπερ ἐς ἄλλα ἐσὶν ἃ, εἰεγόμενος ἢ ὑπὸ παιδὸς ἢ ὑπὸ
"μητρὸς, ὑπὸ τ φύσεως πράτειν ἠναγκαζόμην. Καὶ,
"ναὶ μὰ Δία, ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ, τι δυ-
"ναίμην λανθάνειν. Οὐ γὰ μόνον φύσι ἦν, ὥσπερ
"τὸ βαδίζειν ἢ τρέχειν, ἀλλὰ ἐς ἡδὺ ὠφελὸς τῷ πε-
"φυκέναι, τοῦτο ποιεῖν ἐδόκι μοι εἶ). Ἐπεὶ δὲ, ἔφη,
"αὕτη ἡ μάχη καταλείπε), ὦ ἦ ὠφελιμίας μᾶλ-
"λον ἢ τέχνης ἔργον ὂ, πῶς ἡμῖν ὐχ ἡδέως ὠφελὸς
"τόσδε οὖ ὁμοτίμους ἀγωνισέον; ὅπου γε τὰ μὲν
"ἆθλα τ ἀρετῆς ἴσα ὠφέλει), ὠφελαλλόμθοι ὃ
"οὐκ ἴσα εἰς τ κίνδυνον ἴομεν, ἀλλὰ οὗτοι μ ἔν-
"τιμον βίον, ὃς βίων ἥδισος, ὃς μόνος· ἡμεῖς δὴ ἐπί-
"πονον μ, ἄτιμον δὲ, ὅσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατον.
"Μάλισα ὃ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τ ἀ-
"γῶνα τ ὠφελὸς τόσδε παρορμᾷ, ὅτι Κῦρος ἔσαι ὁ
"κρίνων, ὃς ὐ φθόνῳ κρίνι ἀλλὰ σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω,
"ἢ μὴν ἐμοὶ δοκῇ Κῦρος, οὓς τινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς
"φιλεῖν ὐδὲν ἧττον ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅ, τι
"ἂν ἔχοι ἡδιον δίδοντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα. Καί
"τοι, ἔφη, οἶδα ὅτι ὅτοι μέγα φρονοῦσιν ὅτι πεπαί-

"δδὸν δὴ ἐς πρὸς λίμνον, καὶ πρὸς δίψος, ἐς πρὸς
"ῥίγος καρτερεῖν· καὶ ὡς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς
"ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα, ἢ οὗτοι.
"Οὐ γὰρ ἔστιν διδάσκαλος τούτων ἀδεὶς κρείττων τῆς
"ἀναγκης, ἢ ἡμᾶς ἐλίαν ἀκουσίως ταῦτα ἐδίδαξε.
"Καὶ πονεῖν μὲν ἔστι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέ-
"των, ἃ ἔστι πᾶσιν ἀνθρώποις εὐρημένα, ὡς ἂν εὐ-
"φορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις
"φορτίοις ἐς βαδίζειν καὶ τρέχειν ἀναγκαζόμεθα· ὥστε
"νικῶ ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πρεπτῆς
"μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίοις. Ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ
"ἀγωνισμένου, καὶ, οἱοῖός τις ἂν ὦ, καὶ τὴν ἀξίαν τι-
"μᾶσθαι ἀξιώσοντος, ὅτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε.
"Καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ ὁρμᾶσθαι
"εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης πρὸς οὓς πεπαιδευμέ-
"νους τόσδε· νῦν γὰρ, ἔφη, ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν
"δημοτικῇ ἀγωνίᾳ." Φερσύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν·
ἀνέστησαν δ' ὧν καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέρωθι συναγορεύον-
τες. Ἐδοξε δ' οὖν καὶ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι,
Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. Ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον πρὸ-
κεχωρήκεσαν.

Ἐκάλεσε δ' ὅτε δεῖπνον ὁ Κῦρος ἐς ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιπάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς

ἐμβολὴν, θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς ἃ τὰς δεξιὰς ναρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅπ βάλλειν δεήσοι ἀναμεμιγμένοις ταῖς βώλοις. Επεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ὅτως ἔσηε, ἐσήμαινεν, αὐτοῖς μάχεσθαι. Ενταῦθα δὴ ⓐ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἦν οἱ ἐτύγχανον καὶ θώρακας καὶ γέρρα, ⓑ δὲ καὶ μηδὲ καὶ κνημῖδος. Επεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγίνοντο, οἱ τὰς ναρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῷ μὲν μηρὸς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶ δὲ κνήμας· τῶ δὲ ὑπτιαζόντων ὅπ βώλοις ἔπαιον οὐδὲ τραχήλοις καὶ τὰ νῶτα. Τέλος δὲ πειψάμενοι ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. Εν μέρει γε μὴν ⓑ ἕτεροι πάλιν λαβοντες τὰς ναρθηκας, ταῦτα ἐποίησαν τοῖς ταῖς βώλοις βάλλουσι. Ταῦτα δ' ἀγαθεὶς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου τὴν ὑπόνοιαν, τὸ δὲ τὸ πειθὼ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκαθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει· τούτοις δ' ἡδεῖς ἐκάλεσέ τε ὅπ δεῖπνον αὐτὸς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών πνας αὐτῷ ὑποδεδεμένους, τὸ μέν πνα ἀντικνήμιον, τὸ δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. Ο δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγίνοντο, ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρόσω ἦσαν. Επεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παι-

δίαν ἔφαξ εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκεκομμένοι τοῖς ναρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰν εἶ τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσ τῶν ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. Καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεσὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτοις μεμυημένων· καὶ ἀεί, ὁπότε μή ἄλλο τι ἀσχολίαν παρέχοι, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἐφ' ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον θεάγειν, καὶ τὸν τρίτον, ἢ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγίγνοντο, παρήγγειλεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλε εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον· ὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος· ἐπειδὴ δ' ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγίγνοντο, θεραπείλας αὖ εἰς ἕνα ἰέναι, οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' ὀρθὰς ἕπεσθαι ἐκέλευε· καὶ τὸν τρίτον ἢ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγείλας, ἡγεῖτο εἴσω· ὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπο-

ρούντο· τῶν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε προθυμίας, καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐπιμελείας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ τα-ξιάρχῳ. Παρὼν δέ τις ἐπὶ τὸ δεῖπνον κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, Τί σὺ δ' ἐμοὶ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν ἀεὶ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ ἀρχαγὸς τοῦ τελευταίου λόχου, ὑστάτους ἔχων τοὺς φρουροὺς εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα ἕπεται ὁ ἀρχαγὸς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται ὡς δεῖ ἀπιέναι. Ἐπειδὰν δὲ κατασῶμεν εἰς τὸν δρόμον, ἔνθα φρουρῶμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ ἀρχαγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγῶνται. Ἐμοὶ μέντοι ὅμως πειστέον ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐπίζωνται καὶ ἕπωνται, καὶ ἀφηγεῖσθαι, ὁμοίως πειθόμενοι. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Η καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὁποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα, νὴ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ σωφρονοῦντες καὶ

ἀπιόντες, ἅμα μὲν ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ ὅτι τά τε σώματα ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. Ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῶν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί, ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοιγε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· εἰ μὴ καὶ διπλᾶς τὰς γαστέρας ἡμῖν παρέξεις. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιοῦντο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. Αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τοιοῦτον πάντες αὐτὼς ἐμιμοῦντο.

Ἐξέβαινον δὴ ποτὲ τοῦ Κύρου πάντων ποιησαμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ Κυαξάρου ἄγγελος, λέγων ὅτι Ινδῶν παρεῖη πρεσβεία· Κελεύει σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. Φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαξάρου· βέλεται γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα παρελθεῖν, ὡς ὀψομένων τῶν Ινδῶν ὅπως ἂν προσίῃς. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταυτὰ τοῦτον παραγγεῖλαι, καὶ ἀπὸ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. Οἱ μὲν πειθόμενοι ταχὺ μέντοι παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ὑπὸ ἀπα-

κοσίων, (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν ⑷ ταξίαρχοι) τὸ μὲν βάθος ἐφ' ἑκατόν. Ἐπεὶ δὲ κατέσηξε, ἔπεσθαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται· καὶ εὐθὺς τεθραύζων ἡγεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν, τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν, στενοτέραν οὖσαν, ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας ἰέναι, παραγείλας τῷ πρώτην χιλιοστὺν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' ἀρχὰς ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ ἅμα πυκνοὺς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' ἀρχὰς ἑκάστη τοῖς ἔμπροσθεν εἵποντο. Ἐπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ σώματα τῆς ἀγυιᾶς, ὅπως εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τῷ τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθίστασθαι πρὸ τοῦ βασιλείου· καὶ τῷ δευτέρῳ ταὐτὰ ἐκέλευσε παραγείλαι, καὶ ἅμα πυκνοὺς οὕτως. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δὲ εἰσῄει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ εἰδέναι πυθόμενος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἤσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας, ὅτω φθονεῖς τοῖς Ἰνδοῖς; Ἐγὼ δ' ἔφη, ἐβουλόμην σε λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν τοῦτο, ἐμῆς οὔσης ἀδελφῆς υἱόν, ὁπλιταγωγεπέστατον φαίνεσθαι. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα

εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε ἐκόσμων, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς, καὶ ψέλλια λαβὼν, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος, χρυσῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει ἕτοιμός εἰμι ὑπακούω, ἀφ' ὅτου σὲ ἐμαθον, ἱδρῶτι καὶ πόνῳ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος, καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι ἕτοιμους πειθομένους; Κῦρος μὲν ἔν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς Ινδούς. Οἱ δ' Ινδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμψειε σφᾶς ὁ Ινδῶν βασιλεὺς, καὶ κελεύσειεν ἐρωτᾶν, ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ασσυρίῳ· ἐπεὶ δέ σε ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν αὖ ἐλθόντας πρὸς τὸν Ασσύριον καὶ ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι· τέλος δ' αὖ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰπεῖν ὅτι ὁ Ινδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μὴ τῷ ἀδικουμένῳ ἕσεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Εμοῦ τοίνυν ἀκούετε, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ασσύριον οὐδέν· ἐκεῖνοι δ' ἐλθόντες πυνθάνεσθε ὅ, τι λέγω. Παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, Ἦ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἶπον ὅ, τι γιγνώσκω; Καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Υμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ινδῶν βασιλεῖ τάδε, (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρῃ) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ασσύριος, αἰρέσθαι αὐτὸν τὸν τῶν Ινδῶν βασιλέα

δικαςήν. Ο μὲ δὴ ταῦτα ἀκέσαντες ᾤχοντο. Επειδὴ ὃ οἱ Ινδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος τὸν τ' Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιῦδε·

Ω Κυαξάρη, ἐγὼ μέντοι ἦλθον οὐδέν τοι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὅσα δ' ἐμοῖ, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα γὰ, ἔφη, εἰς σὺς στρατιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως θαυμάζεις σὺ, πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος. Εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅτου τινὰ ἀγαθῶν τῶν στρατιωτῶν. Δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, ὃς ἂν τις βούλῃ ἀγαθὸς συνεργὸς ποιεῖσθαι ὁποιουνοσῦν πράγματος, ἥδιον ἂν εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ πράττοντα παρορμᾶν, μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· ὃς γὰ δὴ τ' εἰς τ' πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο συνεργὸς προθύμως τούτοις παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς ἐπιτατέον ἂν εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. Φίλους γὰ, οὐκ ἐχθροὺς, δεῖ ἂν εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀποφασίσους συμμάχους ἔσεσθαι, καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τὸν ἄρχοντος φθονήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω προγινώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. Πρὸς μὲ οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν, ὃν αὐθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτοπόν μοι δοκεῖ ἂν εἶναι· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμὲ, ὅπως σὺ μὴ ἐπιλείψῃ χρήματα.

Ην γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ εἶη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει τε σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. Ἀνάγκος οὖν ποτέ σοι μέμνημαι ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμήνιος καταφρονοίη σου νῦν, ὅτι ἀκήκοε τὰς πολεμίας παρασκευὰς ἐφ' ἡμᾶς· καὶ ὅτε στράτευμα πέμποι, ὅτε τὸν δασμὸν, ὃν ἔδει, ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀνεῖνος· ὥστε ἐγώ τε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι ἀναίσχυντον αὐτὸν προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐάσαντα τὸν παρόντα, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, Αἱ μὲν οἰκήσεις αὐτοῦ πότερον ἐν ἐχυρῶν χωρίοις εἰσὶν, ἢ ἐν εὐεφόδοις; Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Αἱ μὲν οἰκήσεις ἀπάντων ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τοῦτο οὐκ ἠμέλουν· ὄρη μέντοι ἔστιν, ἔνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν, ἐν τῷ παραχῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι, ὅ μήτ' αὐτὸς γε ὑποχείριος γένοιτο, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑποσκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ ποτὲ ἐποίησεν. Ἐκ τούτου ὁ Κῦρος λέγει τάδε, Ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι παράσχου, ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν, σὺν τοῖς θεοῖς, ποιῆσαι αὐτὸν τό τε στράτευμα πέμπειν, καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δὲ ἐλπίζω καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν ἔσεσθαι ἢ νῦν

βοι. Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν πρός σε μᾶλλον ἢ σοὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἀκούω γὰρ ἐγὼ συνθηρευτάς τινας τῆς παίδων αὐτοῦ σοι γενέσθαι, ὥστε ἴσως ἂν ἐγὼ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε· ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτῷ, πάντ' ἂν προσχωρήσειεν, ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι, τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλεύοντας; Μᾶλλόν γ' ἂν οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, ἢ εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαρασκευαστότεροι ἂν λαμβάνοιντο. Ἀκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τι σοὶ δόξω λέγειν. Ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ Πέρσαις τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς χώρας ἢ τῆς Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δὲ ἤδη τινὰς προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾶν, τοῦτο ἤδη ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπίθανον καὶ ἤν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι, καὶ ἱππέας, ἔφη, αὐτοίην ἄν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Καλλιστ', ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλείω μειρίους τινὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν

τὰ πρὸς τῇ Λασυείᾳ. Καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν καταπολυάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. Ὁπότε οὖν σὺ προελπλυθοίης σὺν ᾗ ἔχεις δυνάμει, καὶ ἡμῖν καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἠθροισμένων, ὃς σὺ λαβὼν, εὐθὺς ἀνίοις· καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρῴμην μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴπου καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζούς, καὶ ἁμάξας ὅσας ἐπεδέπεμπε τῶν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθέως ἐθύετο ὅπη τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἤτει τὸν Κυαξάρην τῶν νεωτέρων ἱππέων. Ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βουλομένων ἕπεσθαι, ὀλίγους ἔδωκεν αὐτῷ. Προελπλυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρους σὺν δυνάμει τῇ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ὅπη τὸ Ἀρμένιον ἴέναι καλά· καὶ οὕτως ἤδη ὡς εἰς γῆραν παρεσκευασμένῳ. Πορευομένῳ δ' αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγώς· ἀετὸς δ' ὑποπάμπους ἅτος ὡς καταΐδε τὸν λαγὼ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἤρε, καὶ ἀπενεγκὼν ὅπη λόφον τινὰ οὐ πρόσω, ἐκάθητο τῇ ἀγρᾷ ὅ, τι ἤθελεν. Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥσθη τε καὶ προσεκύνησε

Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες, ἢν θεὸς θέλῃ. Ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὄρεσιν ἐγένοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὤγμευον αὐτῷ, ὡς δυνατὸν τὰ θηρία ἐξανισταῖεν· αὐτὸς δὲ καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέσπων, καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ἥρουν πολλοὺς καὶ σῦς, καὶ ἐλάφους, καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. Ἐπεὶ δ' ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ἀρέγετο. Ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. Τὸ δὲ πρὸ Κυαξάρου στράτευμα ὡς ἤκουσε πρόσω, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὖθι δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας· τοῦτο προῄδει ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ οὗτος ταξιάρχους ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ πάρησαν, ἔλεξεν ὧδε.

"Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμ-
"μαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρῃ· νῦν δ', ὡς ἤσ-
"θετο δοὺς πολεμίους ἐπόντας, καταφρονεῖ, καὶ οὔτε
"τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι· νῦν ἔν τοῦτον δεῖ θηράσαι,
"ἵν' ἀμυνώμεθα. Ὧδέ μοι δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν· Σὺ

"μὲ ὦ Χρυσάνθα, ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον,
"λαβὼν τὰς ἡμίσεις Περσῶν τῷ σὺν ἡμῖν, ἴθι πλὴ
"ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτὸν,
"ὅταν τινὰ φοβηθῇ, καταφεύγειν. Ἡγεμόνας δέ
"σοι ἐγὼ δώσω. Φασὶ μὲν οὖν ⸌ δασέα ταῦτα τὰ
"ὄρη εἶ), ὡς ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ
"προπέμποις περὶ ⸌ στρατεύματος εὐζώνους ἄνδρας,
"λῃστὰς ἐοικότας ⸌ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὕ-
"τοι ἄν σοι, εἴ πῃ ἐντυγχάνοιεν τῷ Ἀρμενίων, οὓς
"μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῷ κωλύοιεν τ̄ ἐξαγ-
"γελιῶν, ὃς δὲ μὴ δυνήσοιντο λαμβάνειν, ἀποδεδυκότες
"ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον
"στράτευμα, ἀλλ' ὡς πρὸ κλοπῶν βεβουλεῦσθαι. Καὶ
"σὺ μὲν, ἔφη, ὅτῳ ποιεῖ· ἐγὼ ⸌ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τὰς
"ἡμίσεις μ̄ τ̄ πεζῶν ἕξω, ἅπαντας ⸌ σὺν ἱππέας,
"πορεύσομαι διὰ ⸌ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια.
"Καὶ ἢν μὲν ἀντίσῃ), δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἢν
"δ' ἂν ὑποχωρῇ ⸌ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει·
"ἢν δ' ὡς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δή, ἔφη, σὸν ἔργον
"μηδένα ἀφιέναι τ̄ πρὸς σα ἀφιγμένων. Νόμιζε
"δ' ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν σὺ ἐπιζητοῦντας ἕσε-
"σθαι, σὲ ⸌ τ̄ ὑπὸ ταῖς ἄρκυσι. Μέμνησο οὖν ἐκ-
"εῖνο, ὅτι φθάνειν δεῖ πεφευγμένους τοὺς πόρους
"πρὶν κινεῖσθαι τὰ θηρία. Καὶ λελήθεναι δὲ δεῖ

"τὰς δὴ τούτοις τεταγμένους, εἰ μέλλοσι ἀποσφέφειν
"τὰ προσφερόμενα. Μὴ μᾶλλον, ἔφη, ὦ Χρυσάν-
"τα, οὕτως αὖ ποιῶ, ὥσπερ ἐνίοτε καὶ τὴν φιλοπο-
"νίαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄϋπνος προσγε-
"νομένη· ἀλλὰ νῦν ἐάσω καὶ σοῦ ἄνδρας τοὺς μέ-
"γιστον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δυνώμεθα ἀγωνομαχεῖν.
"Μηδέ γε σύ, ὅτι οὐκ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ
"ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται,
"ταύτῃ μεταθεῖς, μήτοι καὶ νυῶ ἔτω τὰ δύσβατα
"πορεύου, ἀλλὰ κέλευε σὺ τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ
"πολὺ ἐλάττων ἡ ὁδὸς ᾖ, τὴν ῥᾴστην ἡγεῖσθαι. Στρα-
"τιᾷ γὰρ ἡ ῥᾴστη ταχίστη. Μηδέ γε, ὅτι σὺ εἴθισαι
"πρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτοι δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς
"ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς
"σπουδῆς ἡγοῦ. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνατωτάτων
"καὶ προθύμων ὑποθυμίους τινὰς ἐνίοτε παραλα-
"λύεσθαι· ἐπειδὰν δὲ πρέλθῃ τὸ κέρας, προξυ-
"τικὸν εἰς τὸ σπεύδειν, πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας
"πρέχοντας ὁρᾶσθαι."

Χρυσάνταν μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, ὃ θαυμασθεὶς τῇ ἐντολῇ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ παραγγείλας ἃ ἔδει τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κῦρος

ὃ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγίγνετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προειπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει σε ὅτῳ ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἕξων ἀπίῃ καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. Ἢν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμὶ, λέγε ταληθῆ, ὅτι δὴ τοῖς ἐχθροῖς. Ἢν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔχομαι, λέγε καὶ ταῦτα ταληθῆ, ὅτι οὐκ οἶδα. Ἢν δὲ ὁπόσοι ἐσμὲν πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. Τὸν μὲν δὴ ἄγγελον, ἀπειλας ταῦτα, ἔπεμψε· νομίζων φιλικώτερον εἶναι ὅτως, ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. Αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἦρε ἅμα καὶ πρὸς τὸ ἀνύειν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. Προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν· ἢν εἴ τις Ἀρμενίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὴν βουλόμενον ἄγειν, ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τις σῖτα ἢ ποτὰ τυγχάνοι πωλῶν βουλόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ'.

Ο Μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμάτας, ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα ὑπέμπων. Καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἰσχυρὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. Διὰ πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὑτοῦ δύναμιν, ἅμα δὲ ἔπεμπεν εἰς τὰ ἔρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν, καὶ τὰς γυναῖκας, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· εἰς κόσμον δὲ εἰς κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε, πομπούς θ' αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευαζόμενος ἔπεμπε τὴν φερέπολιν Κύρου, ἅμα δὲ συνέτασσε τοὺς παραγινομένους τῶν Ἀρματῶν· εἰς τάχος δ' ἦσαν ἄλλοι, λέγοντες ὅτι εἰς δὴ αὐτὸς ἕτοιμος ὁμοῦ· ἐνταῦθα δὴ ἀκέπι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. Ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα ④ Ἀρμάτιοι,

διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἑώρα μαθόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεσὸν, ὑπομπων ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευσεν ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. Οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δὲ οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ πορευόντες ἐνέπεσον εἰς σὺν ἐν τῷ ὄρει, κραυγήν τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐταῖς ἀγόμενα ἐτύγχανεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῷ ὡς ἤκουε τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τραποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. Ὁ δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν, πρείπας τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. Τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Αρμήνιον κήρυκα, ἤρετο ὧδε, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Αρμένιε, πότερα βέλει ἄνευ μήων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; Απεκρίνατο ὁ Αρμένιος ὅτι οὐδετέροις βέλοιτο μάχεσθαι. Πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, Τί οὖν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνεις; Απορῶν,

ἔφη, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. Αλλ' ὐδὲν, ἔφη ὁ Κῦρος ἀπορεῖν σε δοκῶ· ἔξεστι γάρ σοι ὅπη δίκαιον καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ὁ δικάζων; Δηλονότι ᾧ ὁ θεὸς ἐδωκε καὶ ἄνθρωπος δίκης σοι κρῆναι ὅ, τι ἂν βούλοιτο. Ενταῦθα δὴ ὁ Αρμένιος, γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα ἐπετηδεύσατο, ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Εν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτατος παῖς τοῦ Αρμενίου, Τιγράνης, ἐξ ἀποδημίας τινὸς ἐπανῆκε, ὃς καὶ σύνθηρος ποτὲ ἐγεγόνει τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον, ἡνίκα εἶχεν. Ως δὲ εἶδε πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφὰς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰσχιστα πεπονημένους, ἀδακρυσεν, ὥσπερ εἰκός. Ο δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτὸν, εἶπε δ' ὅτι, Εἰς καιρὸν ἥκεις, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. Καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τούς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Αρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν· καὶ τὰς γυναῖκας, ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις πρόσω, οὐκ ἀπῆλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. Οπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου· καὶ, Ω Αρμένιε, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω, ἐν τῇ δίκῃ ταληθῆ λέγειν, ἵνα σοι

ἔν γε ἀπῇ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι, εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τῷ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. Ἐπειτα δέ, ἔφη, σωίσασι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἢν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἢν ἐγὼ ταληθῆ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βούλει, ὡς ταληθῆ ἐροῦντος· τοῦτο ἕνεκα καὶ ψεύσομαι ὅ, τι βούλεται. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησας ποτὲ Ἀσσυρίῳ τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἐγωγ', ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ, συνωμολόγησας δασμὸν δοῦναι, καὶ συστρατεύεσθαι ὅπου ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα. Νῦν οὖν μοι τί ἔτι τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, οὔτε στράτευμα ἔπεμψας, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Καὶ ὃς ἔφη, Ἐλευθερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι δοκεῖ καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. Καὶ γάρ ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι· ὅπως μή ποτέ τις δοῦλος μέλλοι γνώσεσθαι· ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δηλωθεὶς, ἐπιχειρῶν τις φαίνηται σοὶ δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτόν, τοῦτον σὺ, ὡς ἔοικε, πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὸν

φέροντα πμᾶς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἢν λάβῃς, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· ὁ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. Λέξε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε καθ' ἓν ἕκαστον· Ην ἄρχοντις τύχῃ, & ἀμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίζης ἀντ' αὐτοῦ; Αλλον καθίζημι, ἔφη. Τί δὲ, ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ ἐᾷς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; Αφαιροῦμαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ. Ην δ' καὶ τοὺς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφισάμενον, τί ποιεῖν; Καταγαίνω, ἔφη· τί γὰρ δρᾷ, ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν, μᾶλλον ἢ ἀληθῆ λέγοντα; Ενταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε, ταῦτα, τοῦ πατρὸς τὴν πάρεαν, καὶ τοῦ πέπλους καταρρήξατο· αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδύροντο, ὡς οἰχομένου τοῦ παιδὸς, & ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. Καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶπεν· Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια, ταῦτα, ὦ Αρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; Ο μὲν δὴ Αρμένιος ἐσιώπα, ἀπορῶν πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ καταγαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τἀναντία διδάσκοι ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. Ο δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀπορεῖν ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω σοὶ αὐτοῦ ἃ οἴομαί σοι βέλτιστα εἶναι; Καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθεὶς, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ δοκ-

μαζόμενον ὑπὸ τῶν Τιγράνους πάνυ ἐπεθύμει αὐτὸν ἀκοῦσαι, ὅ τι ποτὲ ἐροίη· ὁ δὲ προθύμως ἐπέλευε λέγειν, ὅ, τι γιγνώσκοι.

Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄρασαι τοῦ παιδὸς ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα πεπράχε, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ δέ τοι σοι δοκῇ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν, ἥκιστ' ἂν τὰ ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη, κατά γε τὸν λόγον, τὸν πατέρα· εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶ) σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς πηγὰς ποιεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμαυτὸν ἄρα, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωρήμην. Ἀλλὰ σὺ μὴν τοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τὰς σεαυτοῦ καταικαίνοις τότε, ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι, ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιντο. Δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, ὥσπερ ἔχειν, ἀνδρὶ μὲν σωφροσύνης ὐδὲ ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶ)· τί γὰρ ἄν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰχθυῖ ἢ ἀνδρείῳ, μὴ σώφρονι, ἢ ἱππικῷ; τί δ', πλουσίῳ; τί δὲ, δυνάστῃ ἐν πόλει; σοὶ δὲ σωφροσύνη καὶ φίλος πᾶς, χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς,

ἀγαθός. Τοῦτο οὖν, ἔφη, λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μικρᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρων γεγένηται. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, ἢ μάθημα· ἢ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παθήματι ἐξ ἄφρονος σώφρων ἂν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὔπω ἤκουσας καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνης μὴ ὑπομεμενηκέναι πρότερον ἑαυτὸν μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἥττηται, εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; Πάλιν δή, ἔφη, οὔπω ἑώρακας πόλιν ἀνιπαπομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις ἐπειδὰν ἥττηται, παθήματα ταύτην, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι, πείθεσθαι θέλει; Ποίαν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ ἔτι πατρὸς ἥτταν λέγων, ὅτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; Ἐν ᾗ, νὴ Δί, ἑαυτῷ σύνοιδεν ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος· ἃ δ' ᾤετο χρῆναι λαθεῖν, ἢ φθάσας, ἢ ἀποδιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἰσχυρὸς γενόμενος διαπράξασθαι. Σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτὸν, οὕτως ἐξαπατήσαντα, ὥσπερ ἄν τις τυφλὸς ἢ κωφὸς καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾤου σὲ λαθεῖν κρύψας, οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα, ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἰρηκὼς αὐτῷ ἔλαθες προκαταστρωσάμενος· τά-

χὰ δὲ τοσοῦτον ἀπεχώρει αὐτοῦ, ὥστε πρόσθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὸ παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι. Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, κὴ ἡ τοιαύτη ἵππος σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶ) ἀνθρώπους, τὸ γνῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχη τις ἥττηται. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστι ὅτε ὠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι, συμμάχοις προσλαβοῦσαι, οἷον) ἀναμαχέσασθαι ἄν· ὃς δ' ἂν βελτίοις τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις κὴ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἴεσθαι δεῖν ὑφ' ἑαυτοῦ γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους· οὐδὲ τοὺς κλέπτας, τοὺς μὴ κλέπτας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας· οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέπλου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁπόσον ὧν Ἀσυρίης συνέθετο ἐφρονοῦμεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ τοῦτο λέγω, ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας, σωφρονίζει, ἀνευ δὲ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς νεὼ πατὴρ δίδωσιν. Ἀλλ' ἔφη ὁ Κῦρος, ὅ γε σὸς πατὴρ πρόπαλαι μὲν οὐδ' ὁπόσον οὔπω κακὸν φοβεῖται μέν τοι εὖ οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔρκτα πάθῃ. Οἶδ' οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον κακὸν

δουλεῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; Οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν, τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ, σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλουσι, καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; ὃς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ ταχθησομένοις ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ σύ γε, ἔφη, οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἴσασι γοῦν ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως ἄγουσι· καὶ οἱ πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, ὅτοι μὴ οὔτε σίτου, οὔθ' ὕπνου δύνανται τυγχάνειν ἀπὸ τοῦ φόβου· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. Ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόβημα ὁ φόβος· ἔνιοι γοῦν φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου· οἱ μὲν, ῥιπτοῦντες ἑαυτούς· οἱ δὲ, ἀπαγχόμενοι· οἱ δὲ, ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. Τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς ἄρχεῖσθαι τῆς ψυχῆς, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ περὶ γυναικὸς, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δουλείας φοβεῖται; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν,

Αλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον οὕτω τοῦτον ἀφ-
ικεῖσθαι· δοκῶ μοὶ δ' αὐτὸς ἀνὴρ εἶ, καὶ εὐ-
τυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ παίσαντα ταχὺ πῆξαι· καὶ
ἀνεθέντα, πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ
πράγματα παρασχεῖν, Αλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ
Κῦρε, ἔχει μὲ πρὸφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήμα-
τα, ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντει-
χίζειν, καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν βού-
λῃ πιστὸν λαμβάνειν. Καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν
ἔξεις οὐδέν π τούτοις μέγα λυπουμένους· μεμνησόμεθα
γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῷ αἴτιοί ἐσμεν. Εἰ δέ τινι τῷ ἀνα-
μαρτήτων πρᾶγμά τι ἐλέγχει, ἀπιστῶν αὐτὸς φα-
νείης, ὅρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσῃς, καὶ ἅμα οὐ φίλον
νομίσωσί σε. Εἰ δ' αὖ φυλακῆς ἕνεκα τὰ ἀπεχθάνε-
σθαι, μὴ ὄπιθῆς αὐτοῖς ζυγὰ καὶ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα
μὴ ἐκείνους αὖ δέηται σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ
ἡμᾶς νυῦν ἐδέησεν. Αλλὰ ναὶ μὰ τὸν θεὸν, ἔφη,
τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκῃ
ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι· ὃς δ' ἂν γι-
νώσκειν δοκοίην ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον
συλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας
ῥᾷον φέρειν, ἢ τοὺς μισοῦντας μὲ, ἔκπλεω δὲ πάντα
ἀνάγκῃ ἀφαπτομένους. Καὶ ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦ-
τα, Φιλίσω δ', ἔφη, καὶ πόνων ἄν ποτε λαβοὶς το-

σαύτῳ, ὅσα σοι πρὸ ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶομαι, ἔφη, καὶ τὸ μηδεπώποτε ὕστερον πολεμίων γεγυμνάσθαι. εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτούς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν εὐεργετεῖν ὑμᾶς. Ἡ δ' δύναιο ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι εὑρεῖν νεῷ ὅτῳ ἂν χαίροιτο ὅσπερ τῷ ἐμῷ πατρί; Αὐτίκα, ἔφη, ἤν τινα ἐᾷς ζῆν τῶν σὲ μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἴει αὐτὸν εἰδέναι; τί δ'; ἂν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων σωθήκειν ἑαυτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὸ δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξεις, οἶσθά τινα λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; ἀκούσας δ' τοῦτο, ἔφη, δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη, ὅτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. Εἰ δέ τι σοι, ἔφη, μέλει δ' ὧν ἥκουσα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν ὅταν ἀπίῃς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἡσυχαιτέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε, καινῆς γενομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τι σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἄγαγεῖν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἄγειν πείσαι ταύτῃ ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δέοιτο, τίνας ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκπορίσαι κρεῖττον τοῦ ἢ εἰδότος ἢ ἔχοντος πάντα τὰ ἄνω; Ὦ γαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποκαλῶν, σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. Ὁ μὲ τοιαῦτα ἔλεγεν·

Ο ὃ Κῦρος ἀκόων ὑφήδετο, ὅτι ἐνόμιζε πε-
ρεόντας πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπέρχε Κυαξάρῃ πρά-
ξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι ἡ φίλον οἴοιτο μᾶλλον
αὐτὸν ἢ σφᾶδεν ποιήσειν. Ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον
ἐρωτᾷ, Ἢν ὃ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγοι μοι σύ,
ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσην μοι στρατιὰν συμπέμψεις,
πόσα ὃ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον; Πρὸς
ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδέν, ἔφη, ὦ Κῦρε,
ἔχω ἁπλάστερον εἰπεῖν, οὐδὲ δικαιότερον, ἢ δεῖξαι σὲ
ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν ἐμήν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν
ἄν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τούτους ὃ καταλιπεῖν, τοὺς χώ-
ρας φυλακήν. Ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων, δη-
λώσω μὲν ἐμὲ δίκαιόν σου πάντα τὰ ὄντα· σὲ ὃ τού-
των αὐτῷ γνόντα ὁπόσα τε ἂν βούλῃ φέρεσθαι, καὶ
ὁπόσοι σοι δυνάμεις ἕπωνται, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα.
Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν
Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ ὃ εἰς τέτταρας
μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς,
οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἔστιν, εἰς ἀργύριον λογισθέντα,
τάλαντα πλείω τῶν τετρακισχιλίων. Καὶ ὁ Κῦρος οὐκ
ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί
σοι, ἔφη, ὁμόροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, σοῦ ἡμῖ-
σεις μοι σύμπεμπε· τῶν ὃ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεν-
τήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δασμὸν, διπλασίονα

Κυαξάρῃ ἀπόδος, ὅπ ἔλιπες τὴν φορεάν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑποχνοῦμαι, ἂν θεὸς εὖ διδῷ, ἀπ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσειν, ἢ τὰ χρήματα ἀπειθμήσειν, ἢν δύνωμαι· ἢν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατῳ ἂν φθονοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. Καὶ ὁ Αρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαῤῥοῦντά με ἕξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶ ὧν ἂν ἔχων ἀπῇς. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε ἢν τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἄν μοι χρήματα δῴης; Οπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί ἢν ὥστε καὶ παῖδας; Καὶ ἀντὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. Σὺ δ', ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι ὁπόσα ἂν πείσαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. (Ο δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν, καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα.) Εγὼ μέν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πεισαίμην, ὥστε μήποτε λαθεῖν ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σήν· ὡδὶ γὰρ εἰλῆφθαι ἔγωγε αἰσχρὸν τοῦτο νομίζω, σέ γε μὴ πώποτε φυγόντας ἡμᾶς. Καὶ σὺ δ', ὦ Αρμένιε, ἀπάγε τήν τε γυναῖκα καὶ σὺ παῖδας, μηδὲν αὐτῷ καταθείς· ἵνα εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι ἐστὸν ἀπέχοντες. Καὶ νῦν μέν, ἔφη, δειπνεῖτε

παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅπου ὑμῖν θυμός. Οὕτω δὴ κατέμειναν.

Διασκηνούντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ σκηνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς σωτὴρ ἡμῖν γέγονε; ἢ σύ μοι μᾶλλον ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ, μὰ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἐνταῦθα ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. Καίτοι, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἐμοὶ σκηνᾶς, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, παρεκαλέσας με εἶπε, Μή τι σύ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀπέκτενέ με, χαλεπήνῃς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ· ὁπόσα γὰρ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἐγὼ νομίζω. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ Αρμένιος ἔλεξεν ὅτι, Ω Κῦρε, οἱ τοῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες σωφρόνας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτὰς κατακτείνουσιν ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς τοῦ πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. Καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ μέ. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Αρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν· ἴσθι σύ, ὦ Τι-

γράνη, συγγίνωσκε τῷ πατρί. Τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον εὐφραινόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μέν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα, ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Καὶ σοι, ἔφη, ὦ Ἀρμηνία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μᾶλλον; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα, νὴ Δία, ὡς τοῦ αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μή με δουλεύειν. Τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπε· προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, ὡς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὴ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπεμέτρησεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅσα εἶπε λαβὼν, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν· ἤρετο δὲ πότερος ἔσαι ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. Εἰπέτην δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ ὅτως, Ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκυλοφόρον με δέῃ σοι σπανιολυθεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος ὑπογελάσας εἶπε, Καὶ ὅπου πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τὴν γυναῖκα

σε ἀκοῦσαι, ὅπι σκυφορεῖς; Ἀλλ' ὐδὲν, ἔφη, ἀκύειν δεῖσθαι αὐτῶν· ἄξω γάρ· ὥστε ὁρᾶν ἔξεσαι αὐτῆ ὅ, τι ἂν ἐγὼ ποιῶ. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἶη. Νόμιζε, ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ, τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ. Τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ λαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, προελαύνων τὴν χώραν κατεσκέπτετο, σκοπῶν ὅ τι χωρίον φρούριον. Καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τὰ ὀρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λῃζονται. Καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. Ὃ δὴ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὴ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί, ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποί εἰσιν ἐκείνων, οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ὅ, τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦσιν, ἐπὰν αἴσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τὴν χώραν τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ λέγων ἔφη μοι τὸν πόλεμον. Καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι.

Ο δ' Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ ἀμφ', συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. Επεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε·

"Ανδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὁρῶμεν, "Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν, καὶ ἐπ' "ἄκρα γένοιτο τὰ ἡμέτερον φέρειν, σωφρονεῖν ἀνάγκη "ἂν εἶη τοὺς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέρους, τοῖς τε Αρμε- "νίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ "ἡμῖν· ἀνθρωπίνη δὲ παρασκευὴ εἰς τὸ παρεσκευάσθαι "ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς "τάχος. Ην γὰρ φθάσωμεν πρὶν τοὺς πολεμίους συλ- "λεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοι- "μεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαί- "μεθα ἂν πολεμίοις. Τῶν οὖν οὐδεὶς ῥᾴων, οὐδὲ "ἀκινδυνώτερος, ἔφη, ἔστιν ἢ νῦν καταστῆσαι στρατο- "πέδους. Ιτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Καὶ ὑμεῖς μέν, ὦ "Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ "Αρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις "ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ ἱππεῖς, ὅπισθεν "ἕπεσθε, ἁμαξελαυνόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς· καὶ "δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἀπιτρέπετε." Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος, ἡγεῖτο, ὀρθὸς ποιησάμενος τοὺς λόχους. Οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐπὶ-

μαινον τε τοῖς ἑαυτῷ, ⁊ συνεδόων ἀλλήλοις, ⁊ συνηδροίζοντο. Ο ὖ Κῦρος παρηγύα, Ανδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. Ην γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, ὀδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσε).

Εἶχον ὖ ⓐ Χαλδαῖοι χέρρα τε καὶ παλτὰ δύο· ⁊ πολεμικώτατοι δὲ λέγον) ὅτοι τῷ σὲι ἐκείνῳ τῶν χώρῳ εἰ)· ⁊ μαλα σφατδύον), ὁπόταν τις αὐτῷ δέη), μαχὰ τὸ πολεμικώτατοι ⁊ πένητες εἰ)· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ὄστι ⁊ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. Ως ὖ μᾶλλον ἐπλησίαζον ⓐ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἀνδρῶν, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, Ω Κῦρε, ἆρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Αρμῆνιοι ὀ μὴ δέξωνῆ) τὰς πολεμίας. Καὶ ὁ Κύρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, παρηγύησε τοῖς Πέρσαις ὡς ἀσπαζόμενοι, ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπιδιώκειν, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τὰς πολεμίας ὑποφεύγοντες οἱ Αρμῆνιοι, ὡς ἐγγὺς ἡμῶν γενέσθαι. Οὕτω δὴ ἡγοῦντο οἱ Αρμῆνιοι· τῶν ὖ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Αρμένιοι, ταχὺ ἀναλαβόντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπ' αὐτούς· οἱ ὖ Αρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. Ως ὖ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐνθυπίους μαχαιροφόρους ἱεμένους ἄνω, οἱ μέν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ

ἐάλως αὐτῷ. Ταχὺ δ' εἴχετο τὰ ἄκρα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἠθρόους φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες σφόδρα ἐτέρποντο, ἄριστοποιῆσαι παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησθε, καταμαθὼν ἔνθα σκοπιὰ ἦσθαι αἱ τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔυυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ὅπη τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν σὺν ὅπλοις ἔχοντα ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἀρμενίων ἦλθε ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

Ἐν δὲ τούτῳ προσίσασι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. Ἔπειτα ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἂν ἤκοι ἔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους, ἔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν ὧν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ' ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ ἐν οἵῳ ἐσέ. Ἐγὼ ὧν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύ-

σαθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶ. Κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δοῦρα ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε· ὡς δὲ καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα, ἢν φίλοι ἡμῖν γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. Ακούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον, ᾤχοντο οἴκαδε.

Ο δὲ Αρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ τε κλῆσιν τοῦ Κύρου, καὶ τοῦ σοφὸν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἆλλα, ὅσων ἔδετο δεῖν, ἦκε σὺν τὸν Κῦρον ὡς ἐδυνάτο τάχιστα. Επεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον ἔλεξεν, Ω Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι ποιοῦμεν ἄνθρωποι σὺν τοῦ μέλλοντος, πολλὰ ἐπιχειροῦμεν σοφίζειν. Νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλαθεύειαν μὲ μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας, δοῦλος, ὡς ἐδεπώποτε, ἐνόμιζον· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι, ὡς οὐδεπώποτε. Οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ νυνί. Καὶ τοῦτο ὄπισω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπ ἐγὼ, ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ οὐκ ἰσχύω ποιῆσαι ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη· ὥστε καὶ προοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν,

ἂς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοί ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἄν σοι μὴ ἀποδιδόναι· ὥ ϛ ἀποδιδόντες, οὐδὲν ἄξιον ὧδ' οὕτω πρὸς εὐεργέτην καταλαμβανόμενα τοσοῦτον ποιοῦντες. Ο μὲ Αρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν·

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Αλλα τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα, εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δυνασθαι ζῆν, εἰρήνης γιγνομένης, ἢ πολεμοῦντες; ἐπεὶ ἡμεῖς τ' ἄκρα ἔχομεν. Εφασαν οἱ Χαλδαῖοι. Καὶ ὃς, Τί οὖν, ἔφη, εἰ μὴ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγίνοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Επ ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινοίμεθα. Αλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; Σωφρονεῖ μὲν τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βέλτιον' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα περ οἱ ἄλλοι Αρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Αρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσην ἂν βούλησθε; Εφασαν οἱ Χαλδαῖοι, Εἰ πειθόμεθα μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δὲ σύ, ἔφη, ὦ Αρμένιε; βέλτιον ἂν τ νῦν λεγόν ὄσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρά σοι ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; Εφη ὁ Αρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τ πρόσοδον. Τί δ' ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι; ἐπεὶ ὅρα ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἐᾶν νέμειν ταῦτα σοὶ Αρμε-

νίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν ⓐ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; Εφαϛ οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι, οὐδὲν πονηροῦντας. Σὺ δ', ἔφη, ὦ Αρμήνιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις, μηκοτὶ ὠφελῶν Χαλδαίους, πολὺ πλείω ὠφεληθήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Εφη ὁ Αρμένιος. Αλλὰ μὰ Δί', ἔφαϛ οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὄντι τοῦ τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τοῦ ἡμετέρου, εἰ ὅστοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν ἂν, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Αλλὰ μὰ Δί, ἔφη, ὁ Αρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι, εἰ ὅστοι σφαλήσονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε ϛ τετειχισμένα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐτωσὶ τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὁποτεροιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς.

Ως δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπῄνεσαν, καὶ ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. Καὶ ὅτῳ τούτοις ἔδοϛ καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά· καὶ ἐλθόντες ϖρὸϛ ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων ⟨εἰ⟩ σωστὰ ἔθεντο, ϖραγμάτας δ' ⟨εἰ⟩, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ϖρομάς· ϛ

συμμαχίαν ἢ κοινωνὸν εἴ τις ἀδικοίη ὁποτερουσοῦν. Οὕτω μὲν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν ἢ ἔτι ὕστερον μεμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. Ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισήγον. Ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῆλθε, συνδεῖπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. Συνδειπνούντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκταῖα ταῦτα εἴη· εἰσὶ δὲ τινὲς τῶν Χαλδαίων οἳ λῃζόμενοι ζῶσι, καὶ ὅτ' ἂν ἐπίοιεν ἐργάζεσθαι, ὅτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐλῃΐζοντο καὶ ἐμαθοφόρουν, καὶ πολλάκις μὲν πρὸς τῶν Ἰνδῶν βασιλέως, (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ πρὸς Ἀσυρίων. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν ἂν καὶ νῦν πρὸς ἐμοὶ μαθοφορεῖτε; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. Συνέφασάν οἱ, καὶ πολλοῦ γε ἔσεσθαι ἔλεγον σοὶ ἐθελήσοντας. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον συνωμολογεῖτο.

Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πρὸς τὴν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτὸν καταπεφόβημένοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πρόβατα, καὶ ἤρχοντο πρὸς σοῦ πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων καπήλωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὴν Ἰνδὸν τὰ αὐτῶν

πεπραγμένα. Ἠρέατο οὖν λέγων τοιάδε· Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι, εἰπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἄν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν, καὶ συμπράττοιεν ὥστε γνώναι ἡμῖν ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἃ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν ἀποστέλλεσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν πρασσομένων οὗ ἀξίως· τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν. Δεῖσθαι δ' οὐ τούτων νομίζων, τῶν μὲν ὑμετέρων ἥδυ μοι φείδεσθαι· (φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω) ἀπὸ δ' οὖν τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. Ὃν ἄγγελον, ᾧ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν εἰπέ, λέξον ὧδε, Ἐπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδέ, πρός σε· φησὶ δ' ἀποδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλων πρασσὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν· (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη) ἢν οὖν αὐτῷ πέμψῃς ὁπόσα σοι πρόσχαρες, φησὶν, ἡ θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε σὲ νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαριζόμενον αὐτῷ. Ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἀπόστελλετε ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. Καὶ ἢν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα· ἢν

ὃ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι οὐδεμίαν ὠφὴν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἀξίαν ἡμῖν, ἐκείνῳ ἕνεκα, πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων οὐ ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν πρὸς αὐτόν, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν πρὸς αὐτόν. Καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν, ἀνεπαύοντο.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὅ, τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ὃν ἐπείλας ὅσαπερ ἔφη, καὶ Ἀρμένιος καὶ ⟨Χαλδαῖοι⟩ συνέπεμπον ὡς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπράξαι καὶ εἰπεῖν πρὸς Κύρον τὰ προσήκοντα. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Κῦρος ἀπελέσας τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανὴν τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῆς καταλιπὼν Μῆδον, ᾧ ἦτο κυριώτατα μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆλθε συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὃ παρ' Ἀρμενίων προσελάβε, καὶ τοὺς πρὸς Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ἦσαν καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες ⟨ἦσαν⟩.

Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων, οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. Καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι

τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. Τέλος δ' ὃν ὑπήντησε ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. Καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν, εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μαθεῖν εὐεργετεῖν· ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἄπιθι, καὶ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι· ἔκπεμψον δὲ τὸν υἱόν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα διὰ τὴν στρατείαν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ, καὶ τῷ ἀνδρὶ, καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ, τι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκείτω τὸ σώματι, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, καταφύπτειν. Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἀπήλαυνεν· ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπέμπει, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀναβοῶντες τὸν εὐεργέτην, καὶ ἄνδρα καὶ ἀγαθόν. Καὶ ταῦτ' ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. Συναπέστειλε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οὔσης. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπὸ κεχρηματισμένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος καὶ τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. Καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ χρή-

μαζα ἐπεμψε πρὸς Κυαξάρην, (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν·) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπως δύναιντο ἥδιστα ἄριστοι, καὶ εὐφραίνετο. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτῶ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν πρᾶγμα εἴ τινας ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὖπω καλῶς ἔχειν. Καὶ αὐτὸς δὲ, εἴ πῃ καλὸν ἴδοι εἰς τὴν στρατιὰν, τοῦτο κτώμενος ἐδωρεῖτο τοῖς ἀξιωτάτοις· νομίζων, ὅ, τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμῆσθαι. Ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν, καὶ λοχαγῶν, καὶ πάντων δὴ ἐπίμα·

"Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν "παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις παρεγένετο, καὶ ὅτι "ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν ὃν ἂν βουλώμεθα, καὶ "τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. Πάντως δὴ ἀνα- "μιμνησκώμεθα τὰ ἄριστα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν "ὄντων αὖπα· σκοπούμενοι γὰρ εὑρήσετε, τό, τε ἀγρύπ- "νους, ὅπου δεῖ, καὶ τὸ πονοῦντας, καὶ τὸ σπεύδοντας, καὶ τὸ "μὴ εἴκειν τοῖς πολεμίοις. Οὕτως οὖν χρὴ καὶ τὸ- "λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιγνώσκοντας ὅτι τὰς "μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ

"πειθὼ, καὶ ἡ καρτερία, καὶ ἡ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι
"καὶ κίνδυνοι παρέχονται."

Καταναοῦν δὲ ὁ Κῦρος ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα ἡ σεσαπῶται πρὸς τὸ δύασθαι σεσαπωτικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἠσκημένοι δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῷ ἕκαστος ὁπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους· ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τὴν ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους προέναι· γιγνώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν, πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῶν καλῶν πράσκουσιν ἀλλοιοῦταί τι· ἔτι δ' ὁρῶν ὅπ φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο πολλοὶ καὶ ὑπερθύμως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα· εἰδὼς ὅπ καὶ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ ὅτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, ὅτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται καὶ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους· νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι). Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὸ στρατιὸν, καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα· ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους, καὶ χιλιάρχους, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγούς· ὅτοι γὰρ ἀπο-

λελυμμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς· καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδὲ ὡς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ Ὑπαιρίοι, παράγων αὐτοὺς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπέναι ἐπὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶεν, παρὰ δὲ τὰς Κυαξάρου θύρας. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες ἔτως ἐποίουν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ Ὑπαιρίοι ἐπὶ τὰς θύρας. Σὺν τούτοις δὴ ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε·

"Οἶδα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέ-
"γειν, σοὶ πάλαι δοκῶ οὐδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως
"αἰσχύνῃ λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς, ἀχθόμενος ὅτι
"τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου μεμνῆσθαι. Ἐπεὶ δὲ σὺ σιω-
"πᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡμῖν γὰρ
"δοκῶ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν
"ἐμβάλλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν χώραν, τότε

"μάχεσθε, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ἡσυ-
"χάζειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. Νῦν
"μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σιτού-
"μεθα ἔχοντες· ἢν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ
"ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. Ἐπειδὰν νῦν μὲν
"σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ δαπανῶν· ἢν δ' ἐκεῖσε
"τραπώμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. Ἐπὶ τῷ εἰ
"μὲν μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν ἔσεσθαι ἐκ τῆς
"ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρετέον. Νῦν
"δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν τε ἐνθάδε ἡσυχάζω-
"μεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ἀπαντῶμεν αὐ-
"τοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἤν τε ἐνθάδε
"ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα, ἤν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες
"τὴν μάχην συνάπτωμεν. Πολὺ μέντοι ἡμεῖς βελ-
"τίους ἂν ἐῤῥωμενεστέρας ταῖς ψυχαῖς τοῖς στρατιώτας
"χρησόμεθα, ἢν ἴωμεν ὅπου σοὶ ἐχθροὶ, ἢ μὴ ἀνα-
"γκάζοντες δώσωμεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ καὶ ἐκεῖνοι
"μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ
"ὡς φοβούμενοι ἐπόμεθα αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι,
"ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα παρασκευάζοντας, ἀπαντῶμέν τε
"αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμέ-
"νομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθά-
"νοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. Καίτοι, ἔφη,
"εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ

"αὐτὸς θαῤῥαλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεο-
"νέκτημα νομίζω· καὶ τὸν κίνδυνον ὅτως ἡμῖν μὲν
"ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω, πολὺ
"ἂν μᾶλλον. Καὶ ὁ πατὴρ αἰεὶ λέγει, καὶ σὺ φὴς, καὶ
"οἱ ἄλλοι ἅπαντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρίνουσι
"μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις."
Ο μὲν ὅτως εἶπε· Καξάρης δ' ἀπεκρίνατο.

Αλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ
ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ' ἐπαινεῖτε· τό γε μέν-
τοι ἱέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον δο-
κεῖ πρὸς πάντα. Επεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμο-
γνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ἢν τὰ τῶν θεῶν
ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. Εκ τούτου
τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι ὁ Κῦρος,
ἔθυε, σωτῆρι μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς
ἄλλοις θεοῖς· καὶ ἠτεῖτο ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγε-
μόνας γίνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ σωτῆρας ἀγαθοὺς, καὶ
συμμάχους, καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. Συμπρε-
καλεῖτο δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμό-
νας. Επεὶ δ' ἐκαλλιέρησέ τε καὶ ἀῤῥόον ἦν αὐτῷ τὸ
στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησά-
μενος αἰσίοις, ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. Επεὶ δὲ τά-
χιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐκ μὲν καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς,
καὶ θεοὺς θυσίαις, καὶ ἥρωας Ασυρίας οἰκήτορας εὐμε-

νίζετο. Ταῦτα δὴ ποιήσας, αὖθις Διὶ πατρῴῳ ἔθυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἐφαίνετο, σθένος ἠμέλει.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τὰς μὲν πεζὰς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν, ἐστρατοπεδεύσαντο· τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιήσαντες, ἐπεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. Καὶ τοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δηοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. Ἡνίκα δὲ πρωΐζοντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέκ' ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις, φοβουμένους μὴ ἀντιπρωσέναι· ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρει, ὕστω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι πρωΐζειν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. Καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δ' οὐ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαιον, ὅπως ὁρῷεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσοίσειεν, λάθοι δὲ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῷντο δι' αὐτὸ τοὺς προσιόντας. Πολλάκις δὲ καὶ ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν, ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων· ὡς ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, λάθοι δὲ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ ἐόντα, ἐπὶ πρῴρῃ τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

Οἱ μὲν οὖν Ασύριοι καὶ ὁ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον ὠρύττοντο· ὅπως καὶ νυὼ ἔτι ποιῶσιν οἱ Βάκτριοι βασιλεῖς, ὁπότ' ἂν στρατοπεδεύωνται· (τάφρον ὠρύττουσι) εὐπετῶς μὲν τὸ πολυχειρίᾳ) ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ παραχωδέσι οὐ καὶ δύσχρηστον, ἄλλως τε καὶ Βάκτριον. Πεποδισμένους γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δ' ἐπιθωρακίσασθαι· ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι μὲν τὸ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. Τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἑαυτῶν ὠρύττοντο· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ, τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι, καὶ ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μὴ μάχεσθαι. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ πρωΐ ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ασύριοι ὅτως ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν πρεσβυτέρῳ μέρει, καταφανεῖ δὲ ὁ Κῦρος, ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γεωλόφους ὄπισθεν ποιησάμενος· νομίζων πάντα τὰ πολεμικὰ, ἐξαίφνης ὁρώμενα, φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. Καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔφθασε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Λασύλιος καὶ ὁ Κερδῖος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι, ὡς εἶδον, ὡς, εἰ προσοίσειν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. Ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἤξοιεν οἱ πολέμιοι ἐπὶ τοῦ ἐρύματος, οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, τότε Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ πάντας τοὺς ὑπηκοίους, ἔλεξε τοιάδε. Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλοῦν ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. Οὕτω γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπέξιωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρήσουσιν ἐν ἅπασιν· οἱ πολέμιοι δὲ τὸ τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐδόκει. Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μηδαμῶς πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. Εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα ἢ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον ἑαυτῶν, καταφρονήσουσι, καὶ αὖθις ἧττον πολὺ ἐρρωμενεστέρας τὰς γνώμας. Νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί

ποτε τοῦτ' ὄζι, καὶ ἀναλεγόμενοι πρὸς ἡμᾶς, ἐγὼ οἶδ' ὅπι ἀδὲν παύσου). Οταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γλυέσθαι καὶ ἱένας εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνθα πάλαι ἐβελόμεθα. Λέξαντος ὃ ἅτω Κύρου, συνέδοξε τ ταῦτα Κυαξάρῃ καὶ τοῖς ἄλλοις. Καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τ φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησ. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ Κύρῳ μὲν ἐστεφανωμένῳ ἔθυε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ πρῆναι. Επεὶ ὃ τέλῳ εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτούς, ἔλεξεν·

"Ανδρες, οἱ μὲν θεοὶ, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ, καὶ "ἐμοὶ συνδοκῇ, μάχην τ' ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, τ "νίκην διδόασι, καὶ σωτηρίαν προὔπεχύθιντας ἐν τοῖς "ἱεροῖς. Εγὼ ὃ ὑμῖν μὲ παραινῶν ὁποίους τινὰς χρὴ "εἶ) ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς "ταῦτα ἐπίσης ἐμοὶ πεπισμένους, τ ταυτὰ μεμελε- "τηκότας τε καὶ ἀσκηκόοτας καὶ ἀκόντας ἅμα τέλους, "ἅπερ ἐγὼ, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκότως εἰκότως ἂν διδάσ- "κοιτε τάδε. Εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, "ἀκούσατε. Οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε ἔχομεν τ "πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ "ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐπεφόμεθα ὑπὸ

"Κυαξάρης, ἃ τε ἠκούομεν, ἐφ' ἅ τε αὐτὸς ἐπαρε-
"κελεύσαμεν, ὥστε ἄσμενοι ἀγωνισαὶ ἡμῖν ἔφασαν
"ἕσεσθαι. Καὶ τούτου ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἥδε
"ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. Ων γὰρ ἂν
"ἄνθρωποι ὀψιμαθεῖς γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες
"αὐτῶν τοῦ ὑπομιμνήσοντος δέονται. Ἀλλ' ἀγαπη-
"τὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι.
"Καὶ ταῦτα μύθοι ἐοίκοντες, ἅμα καὶ ὑμῖν αὐ-
"τῶν πεῖραν λήψεσθε. Ο μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν
"τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἥδοιτο
"καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τελείως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ
"τῶν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο
"ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἠμελῆ αὐτὸν νομίζοι. Τού-
"του δ' ἕνεκεν οὐκ ἐγὼ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ
"ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν σπου-
"δῶσιν· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος
"τῷ ἑαυτοῦ μέρει. Εὖ δ' ἴσασθε, ἔφη, ἕως ἂν φαν-
"ερὸν τούτοις ὑμᾶς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλ-
"λους πολλοὺς, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν διδά-
"ξετε." Τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀρίστους ἐσεφανωμέ-
νους, καὶ στρατοὺς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις
αὐτοῖς σεφάνοις. Επεὶ δ' ἦτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς
ἀρχαγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις οὕτω τοιάδε ἔλεξεν·

"Ανδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγό-
"νατε, καὶ ἀπελελεγμένοι ἐστὲ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα
"τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ δὲ φρονιμώ-
"τεροι. Καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἧττον ἔντιμον
"τῶν κρατίστων· ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄντες τοὺς τ' ἀγαθοὺς
"ἂν, ἐφορῶντες καὶ ἀπελαύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττους
"ποιοῖτε· εἴτε τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες οὐκ
"ἂν ἀπεργάποιτε αὖπω. Συμφέρει δ' ὑμῖν, εἰπεῖν τῳ
"καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν, καὶ μὴ μόνον τοῖν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ
"βάρος τῆς σολῆς. Αν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ ④ ἔμπρο-
"σθεν ἀναχαλασθέντες ἔπειτα πρέσβυς πέμψωσιν, ὑπαναχάζετε
"αὐτοῖς· καὶ ὅπως μηδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθήσεσθε
"ἀντιπαρακελεύσμενοι αὐτοῖς, θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ
"σοὺς πολεμίους. Καὶ ἀπόντες, ἔφη, λῃσήσαντες
"καὶ ὑμεῖς, ἥξετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐσεφανωμένοι εἰς
"τὰς τάξεις." Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δ' Ασσύριοι καὶ δὴ ἠρισηκότες ἐξέμεσάν τε θρασέως, καὶ προπάπτοντο ἐῤῥωμένως. Παρέπαπε δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ἅρματος πρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο·

"Ανδρες Ασσύριοι, νυῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. "Νυῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν καὶ περὶ "γῆς ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, "καὶ περὶ γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων ὧν

"κέκτησθε ἀγαθῶν. Νικήσαντες μὲν γὰρ, ἁπάντων τῶ-
"των ὑμεῖς, ὥσπερ προσῆκεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττη-
"θήσεσθε, εὖ ἴσθι ὅτι προδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς
"πολεμίοις· ἄστε οὖν νίκης ἐρῶντες, μνήμονες μάχε-
"σθε. Μωρὸν γὰρ, τὸ κρατεῖν βουλομένους, τὰ τυφ-
"λὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία
"πάντων τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. Μωρὸς δ' ἂν εἴ
"τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειρεῖ· εἰδὼς ὅτι
"οἱ μὲν νικῶντες σώζουσι, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι
"μᾶλλον τῶν μενόντων. Μωρὸς δ' ἂν εἴ τις χρημά-
"των ἐπιθυμῶν, ἥτταν προσοίσει. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν
"ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν
"ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα
"ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν;" Ο
μὲν δὴ Λασύλεως ἐν τούτοις ἦν.

Ο δὲ Κυαξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν ὅτι
ἤδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν,
ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν
προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται· μὴ δῆτα ἀναμένωμεν ἕως
ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα
εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἄν. Ο δ' αὖ Κῦρος ἀπε-
κρίνατο, Ω Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἔσον-
οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐρῶσι, φοβούμενοι τὸ
πλῆθος, τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δὲ ὑ νομί-

σθσιν ἡπῆσθαι· ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσειεν, ἢ ἂν ἄμεινον ἴσως βεβούλευσθε ἢ νῦν βεβούλευνται, ἀλλὰ δόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν παραδόσθε, ὡς ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθε. Οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλοις ἄγοντες. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἰκός, ἠρώτα σφᾶς αὐτομόλους τὰ ἐν τῷ πολεμίων. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἀξιοίεν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρατάττοι αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὧν, καὶ παρεκελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω ὅσοι πολλά τε καὶ ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν σφᾶς ἀκούοντας. Ἐνταῦθα εἶπεν ὁ Χρυσάντας, Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεστι παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούντων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· σφόδρα γάρ ἴσως ἔσαι καλὴ παραίνεσις, εἴ τις σφᾶς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· σὲ δὲ οὐκ ἂν οἶμαι τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδ' ἀκοντιστάς, σφόδρα μὴν ἱππέας γε· οὐδὲ μὴν τά γε σώματα ἰσχυροὺς πονεῖν, ἢν μὴ σφόδρα πεπονηκότες ὦσι. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ἀλλ' ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος ἀμείνους ποιήσῃς

Η καὶ δυνατ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἷς λόγῳ ῥηθεὶς αὐθημερὸν αὐδὸς μὲ ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τ̃ ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τ̃ ἀϑρόων κωλῦσαι, σοφιτέψαι ὃ ὡς χρὴ, ἐπαίνῳ μὲν ἕνεκα, πάντα μὲν πόνον, πάντα δ' κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τ̃το, ὡς αἱρετώτερόν ἐϛι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγοντας σωθῆναι; Ἀ ἀλ' ὀκ, ἔφη, εἰ μέλλοσι τοιαῦται μανίαι ἐγγίνεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, σοφ̃τον μὲν νόμοις ὑπάρξαι δεῖ τοιότους, δι' ὧν τοῖς μὲ ἀγαθοῖς ἔντιμος ἡ ἐλευθέρῳ ὁ βίος πρασπολαθήσε), τοῖς δ' κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπαναχείσα); Επειτα διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γίγνεσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς ὡς διδάξουσι καὶ ἐθίσουσι ταῦτα δρᾶν, ἕως ἂν ἐγγένη αὐτοῖς σὺν μὲν ἀγαθὸς ὡς εὐκλεέϛατος εὐδαιμονεϛάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τὸς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀϑλιωτάτους πάντων ἡγεῖϛαι. Οὕτω γὰρ δ' ἂν ϛατεσθῆναι τὸς μέλλοντας ϛ ἀπὸ τ̃ πολεμίων φόβον τ̃ μάθησιν κρείττονα πρέξεσθαι. Εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ ὡς τ̃ παλαιῶν μαθημάτων ἐξίανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ἀπορράψωδήσας σῶμα χρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷϛον εἴη ὡς μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίϛην τ̃ ἐν ἀνθρώποις ἀρε-

τιώ. Επειδὴ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ὄπισευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, ἃς νυῦ ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἠσκεῖμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἑώρων παρόντας, οἱ δὲ παράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε οἵας χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβάλλειν δυνήσεσθε ἤν τι ὀκλαυθάνωνται. Τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάνθα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ἅρμα καλῶς ἁρθὲν εἰς μουσικήν. Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο.

Ο ὖν Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἁμαρτάνοι ἀπατεῖων, καὶ οὐκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἀλλ' εὖ μὲν ἴσω, ἔφη, ὅτι ὅπου εἰσὶν ἔξω ὅσοις ἐδέ· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὖπαλιν ἐν ἅπασιν· ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. Ως δ' ἤρξατο ἄγειν ἐπὶ θάτερον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο, εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ὄπισθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι· ἐῤῥωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς προτεταγμένους εἶναι· ἡδέως δὲ, διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ, καὶ ἐκ πολλοῦ ὅτως ἐμεμαθήκε-

σαν, ἀσφαλέστατον εἶ) ϛ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε ϛ τοξόταις, ϗ ἀκοντισταῖς, καὶ ἱππεῦσιν.

Εως δ' ἔτι βελῶν ἔξω ἦσαν, παρήγγυα ὁ Κῦρος σύνθημα, ΖΕΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ. Επεὶ ὃ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὖ Διοσκόρους παιᾶνα τ' νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἥκιστα τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. Επεὶ δ' ὁ παιὰν ἐγένετο, ἅμα προθυόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροὶ, ϛ πεπαιδευμένοι, προορῶντες ἀλλήλους, ὀνομάζοντες προδασάτας, ἐπισάτας, λέγοντες πολὺ τὸ, Αγετε ἄνδρες φίλοι, Αγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. Οἱ δ' ὅπισθεν, αὐτῶν ἀκούσαντες, ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς προτοις ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως. Ην δὲ μεσὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς· ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. Τῶν δ' Ασσυρίων οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἁρμάτων προμαχόντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμέμυνε τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινον ὑπὶ τὰ ἅρματα, ϗ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται, καὶ ἀκοντισταὶ, ϛ σφενδονηταὶ αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολλῷ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. Ως δ'

ἐπιόντες ④ Πέρσαι ἐπέκεισαν τῷ ἀφισμένων βελῶν, ἐφθέγξατο δή ὁ Κῦρος· Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη ποτέ τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ πρεσβύτερον. Οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μάχης τῷ ταχὺ ἰέναι συμμίξαι, δρόμου τινὲς ἤρξαντο· συνεφέπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ βεβηκώς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην, βεβηκὼς ἡγεῖτο· καὶ ἅμα ἐφθέγγετο, Τίς ἐφέπεται; Τίς ἀγαθός; Τίς σοφὸς ἄνδρα καταβαλεῖ; Οἱ δὲ ἀκούσαντες, τὰ αὐτὰ τοῦτο ἐφθέγγοντο· καὶ ἅμα πάντων δὴ, ὥσπερ πρηγύα, ἕτως ἐχώρει· Τίς ἕψεται; Τίς ἀγαθός; Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ἕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο· ④ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἕρυμα. Οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἑπόμενοι, ὠθουμένων αὐτῶν, πολλοὺς ἀπέκτειναν· οἱ δὲ εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπεσόντες ἐφόνευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα συνεισπεσεῖν. Καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τούτους. Ἐνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. Οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐσηκότες ὅτε τὸ κεφαλῆς τὸ τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς ἀποκτει-

νοντας ὅτε ἐφεύγων, οὔτ' ἐδιώκοντο, ἀφ' τε τὰ δεινὰ ὀφόμαζα ἢ ἀφ' τ φόβον. Τάχα δὲ ς καταμαθόντες τ Περσῶν πυὰς ἀφαιρεθοφόζας πρὸς τὰς εἰσόδους ὑ ἐρύματος, ἐπεάποντο ς ἀπὸ τ κεφαλῶν ἔφυγον. Ἰδοῦσαι ὃ αἱ γυναῖκες τ Ασυρίων ἢ τ συμμάχων φυγὴν ἤδη ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνεκραγον, καὶ ἔδεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν ς τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ ὃ ἢ νεώτεραι καταῤῥηγνύμεναι τὰς πέπλους, καὶ δευπόμεναι, ἢ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι ἢ τέκνοις ς ἑαυτᾶις ἢ σφίσιν αὐτοῖς. Ενθα δὴ ἢ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, ς τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Ως δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὸ γιγνόμενον, δείσας μὴ εἰ ἢ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρεγγύησεν ὅπῃ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελῶν, ς πείθεσθαι. Ενθα δὴ ἔγνω τις ἂν τὰς ὁμοτίμους ἢ πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲ γὰ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ ἢ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. Ως δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔσπασαν κ τ χώραν πολλῷ μᾶλλον χορδ, ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου ἕδη ἕκαστον γένεσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ'.

ΜΕΙΝΑΣ δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον ἀπὸ σιτίων τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὡς ὐδεὶς ἐξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ κατεστρατοπεδεύσατο· φυλακάς τε καταστησάμενος, καὶ σκοπὸς προπέμψας, καὶ εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· "Ανδρες Πέρσαι, τοσοῦ-
"τον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγώ τε ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς
"πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτη-
"ρίας. Τούτων μὲν οὖν χρὴ χαρίσασθαι, ὧν ἂν ἔχω-
"μεν, τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. Ἐγὼ, δὲ σύμπαντας μὲν
"ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· (τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον σύμ-
"πασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν δ' ἕκαστον
"ἄξιος, ἐπειδὰν πρῶτον ὧν τοσούτου πόνου, τότε τὴν
"ἀξίαν ἐκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδι-
"δόναι. Τὸν δ' ἐμοὶ ἐγγύθεν ταξίαρχον Χρυσάνταν
"οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι σιωπαίνειν, ἀλλ' αὐτὸς

"οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσαπερ οἶμαι καὶ
"ὑμεῖς πάντες, ἐποίει· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπα-
"νάγειν, καλέσας ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνατεταμένος οὖ-
"τος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τε
"μοι εὐθὺς, καὶ ἀφεὶς ὃ ἔμελλε ποιεῖν, τὸ κελευό-
"μενον ἔπραττεν· αὐτός τε γὰρ ἐπανήγαγε, καὶ τοῖς
"ἄλλοις μάλα ἐπιτερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθα-
"σεν ἔξω βελῶν τινὰ τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
"μίους κατιδεῖν τε ὅτι ἀναχωροῦμεν, καὶ τάξα
"ἀντεπαγαγ, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστ' αὐτός τε
"ἀβλαβὴς, καὶ σὺν ἑαυτῷ ἄνδρας ἀβλαβεῖς μοι τὸ
"πείθεσθαι παρέχε. Ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετρω-
"μένους, οὓς ἐγὼ σκεψάμην ἐν οἵῳ χρόνῳ
"ἐτρώθησ, τότε τινὰ γνώμην εἶναι αὐτῶν ἀποφανοῦ-
"μαι. Χρυσάνταν γ', καὶ ἐργάτην τε πολεμικὸν, καὶ
"φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν τ' ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ
"μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν γε καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς
"δῷ, ἔστε τότε ἐπιπλήσομαι αὐτῷ. Καὶ πάντας δὲ
"ὑμᾶς βέλτιον, ἔφη, ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε
"ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε
"πείσεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κείνητε, πο-
"τερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς,
"καὶ πότερον οἱ μάχεσθ θέλοντες, ῥᾷον ἀπαλλάτ-
"τεσθαι ἢ οἱ μὴ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν

"τὸ νικᾶν παρέχῃ· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρίναιτ' ἂν,
"πεῖρά τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγυμνασμένοι τοῦ
"σώματος. Καὶ ταῦτα μέν, ἔφη, αἰεὶ λογιοῦ-
"μενοι, βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δ', ὡς καὶ θεοφιλεῖς,
"καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖσθε,
"καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε, καὶ παιᾶνα ἐξάρχετε,
"καὶ ἅμα τὸ προαγγελλόμενον σφῶν ποιεῖτε."

Εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἦλασε· καὶ
πρὸς Κυαξάρην ἐλθὼν, καὶ συνηθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ,
ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν ταχέως καὶ ἑρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπή-
λαυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ
Κῦρον δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησά-
μενοι ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Οἱ δὲ Ασσύριοι, ἅτε καὶ
τετυχηκότος τοῦ ἄρχοντος, καὶ χαλεπῶν σὺν αὐτῷ τῶν
βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδί-
δρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ορῶν-
τες δὲ ταῦτα ὅ, τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι
αὐτῷ, ἠθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυ-
μίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρεῖχεν ὅπ τὸ ἡγεμονικὸν φῦ-
λον τῆς στρατιᾶς διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις· ὕτω
δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται νυκτός.
Ως δ' ἡμέρα ἐγίνετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν
πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβοᾷ ὁ Κῦρος
τοὺς Πέρσας πρῶτος· καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολε-

μίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐν δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. Ἐπεὶ δὲ ἀρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα· Οἷά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθά, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων. Νυνὶ γὰρ ὅτε μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύμασι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴεσθαι ἄν τις μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; Οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐκ ὑπέμειναν, πῶς νυνὶ γ' ἂν ὑπομείνοιεν, ἐπεὶ ἥττηνται, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ὑμῶν πεπόνθασιν; Ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φαυλότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; Καί τις εἶπε, Τί οὖν δὴ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε ὄντων τῶν ἀγαθῶν ὄντων; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὅπ ἵππων δεησόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, ὃς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ ἀποκτεῖναι, ὅτι ἐφ' ἵππων νέου· ὃς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐκ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ ταῦτα λέγεις; Καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ. Ἐκ τούτου εἵποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶ ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο·

Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι ἤρχοντο τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δὲ ἴσως καλῶς δόξαι ἔχειν αὖτῳ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· (καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὤν, καὶ τὴν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλὴν τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσαν) εἶπε δ' ὧν ὧδε, "Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώ-"πων μελετᾶτε ὑμεῖς ④ Πέρσαι περὶ μηδεμίαν "ἡδονὴν ἁπλήστως ἀφικεῖσθε, καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· "ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ τὰ μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμ-"φέρειν ἐγκρατῆ εἶναι). Μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει "ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγέγονεν; Ἣν "μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως φυλάτ-"τωμεν αὐτὴν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαι-"μονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἁπλήστως χρώμενοι ταύτῃ, "ἄλλων τε ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ "πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πε-"πονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύεσθαι "πλέοντας ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόν-"τας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν παροῦσαν ἀποβα-"λεῖν. Καὶ γὰρ εἰ μὲν ④ πολέμιοι ἦσαν ὄντες ἡμῶν "ἔφυγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν σοὶ ἦσαν ἀσφαλῶς "εἶχε· νυνὶ δὲ καταύοπτον πόσῳ αὐτῶν μέρει πάντες "μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· ④ δ' ἄλλοι ἄμαχοι "εἰσί· ὃς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνο-

"ὄντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ μαλα-
"κίαν ἀπάσαν· εἰ δὲ γνώσονται ὅτι καὶ ἀπόντες σοῦ ἧτ-
"τον κινδυνεύσουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκά-
"σωμεν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βέλτιον, ἀγαθοὺς γοῦν εἶναι.
"Ἴσθι γὰρ ὅτι ὁ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ
"παῖδας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. Ἐννόει
"δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπειδὰν ὀφθῶσι, φεύγουσι καὶ
"πολλαὶ ὄσαι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὰν δέ τις αὖ-
"τῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, ἐκεῖ φεύγει, ὅθ' ἥν μία
"τύχῃ ὄσα, ἀλλ' ἴσως ὅτι τ' λαμβάνειν ἐοικότων.
"Καὶ νῦν μὲν ἐπικαταπλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα,
"παρέχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι· ὥστε ὁπόσοις ἐβουλόμεθα
"αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐ-
"τοῖς, καὶ μαθήσονται, χωρὶς γιόμενοι, ὁ μὲν κατ'
"πρόσωπον ἡμῶν, ὥσπερ νῦν, ἐναντιοῦσθαι, ὁ δ' ἐκ
"πλαγίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου, ὁ δὲ καὶ
"ὄπισθεν· ὅρα μὴ πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν
"καὶ χειρῶν δεήσει. Πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, ὁ βουλόμενον
"ἔγωγε νυνὶ ὁρῶν Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστάσας
"ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι."

Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ μηδένα σύ
γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ σοῦ ἐθελόντας μοι ἕπεσθαι δός·
καὶ ἴσως ἄν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἑκάστῳ ἥκοι-
μεν ἄγοντες ἐφ' οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. Τὸ μὲν γὰρ

πλῆθος ἡμεῖς γε τ̃ πολεμίων ὀ διωξόμεθα· (πῶς γὰρ ἂν κ̀ καταλάβοιμεν;) ἢν δέ τι ἢ ἀπεχομένου τ̃ στρατεύματος λάβωμεν, ἢ τι προλειπόμενον, ἥξομεν πρός σε ἄγοντες. Εννόει δ', ἔφη, ὅτι κ̀ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα κ̀ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τ̃ σὸν θησαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. Ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἴγε μύθοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείλιν ἄν. Σύμπεμψον τοίνυν μοι τ̃ ἀξιοπίστων τούτων τινὰ, ὃς ἐρεῖ ἃ ἂν σὺ ἐπισείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὁντινα ἐθέλῃς τούτων. Ἐνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ φήσας ποτὲ συγγνώμης αὐτ̃ εἰ), κ̀ φιληθεὶς, παιξών. Εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρχεῖ, ἔμοιγε οὗτοσί. Καὶ ἴθι τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἑπέσθω· Καὶ λέγε σὺ, ἔφη, τ̃ θέλοντα ἱέναι μ̃ Κύρου. Οὕτω δὴ λαβὼν τ̃ ἄνδρα ἐξῆλθε. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε, Νυῶ δὲ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. Οὔκουν ἀπολείψομαί σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐκοῦν καὶ ἄλλοις προθύμως λέξεις; Καὶ ἐκεῖνος ἐπομόσας, Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἕως ἄν γε ποιήσω καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. Τότε δὴ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τ̃ Κυαξάρου, τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγ-

γελε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθη ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοι ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ καλλίστου, καὶ τὸ μεγίστου, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

Περάττοντος δὲ ταῦτα τὸν Κύρον, θείως πως ἀφικνεῖται ἀπὸ Υρκανίων ἄγγελοι. Οἱ δὲ Υρκάνιοι ὅμοροι μὲν τῶν Ασυρίων εἰσὶν, ἔθνος δὲ ἀρειμάνιον· διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ασυρίων ἦσαν· ἔφιπποι δὲ καὶ πότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ασσύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις· ἀδὲν φειδόμενοι αὐτῶν ὅτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύνοις. Καὶ δὴ καὶ τότε ὁπλοφυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵνα εἴτι ὄπιθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι περὶ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. Οἱ δὲ Υρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. Στρατεύονται δὲ καὶ οἱ τὴν Ασίδα ἔχοντες οἱ πολλοὶ μὲν ὧνπερ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οἱ Υρκάνιοι οὗτοι. Ενθυμηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ασυρίων, καὶ ὅτι νεὼ τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἠπιημμένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἵ τε σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν· ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νεὼ καλὸν εἶναι ἀποσπάσαι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπισθαι. Καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον·

ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τότε ὄνομα μέγιστον ηὔξετο. Οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῖεν μὲν Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τε εἰ βούλοιντο ἱέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφίσι σύμμαχοι ἱκανὰ ἔξειαν καὶ ἡγήσαιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἐπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ δοκεῖτε ἂν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτούς, πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, μαλακὰ συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. Ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ αὔριον ἔωθεν, εἰ εὐζωνοὶ πορεύοιντο, καταλήψοιντο· ἐπεὶ γὰρ ὄχλος ἐστὶ τῶν ἁμαξῶν ὁλῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε τῶν πρωτεραίων νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν παρελθόντες ἐστρατοπεδεύκασι. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν ὧν λέγετε πιστόν τι, ἡμᾶς διδάσκον, ὡς ἀληθεύετε; Ὁμήρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἑλόντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν θεῶν τε πιστὰ ποίησον, καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον

ἔχειν πρὸ αὐτοῦ. Καὶ νῦν δ' ἔτι ἰδεῖν ἔξιν γεγαμίους καὶ πεπευσμένους καὶ δεχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἐν δοκοῦσιν ἄξιοι εἶναι.

Ἐπειδὴ δ' ἐδείπνησαν, ἦρξε τὸ στρατεύμα ἔτι φωτὸς ὄντος, καὶ σὺν γεγαμίαις ἐπεμέλειν ἐπέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα· τῶν δὲ Μήδων ἦρξαν ⑷ μὲν, ἅμα τῷ παιδὶ Κύρῳ ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι· ⑷ δὲ, ἅμα τῷ, ἐν θήραις συγγενόμενοι, ἀγαθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον· ⑷ δὲ, διὰ τὸ χαίειν εἰδέναι ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει· ⑷ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν· ⑷ δὲ, ὅτε ἐπεξέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τινι ἀγαθὸν συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο· (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ὁ πάππος ἀγαθὰ διεπέπρακτο) πολλοὶ δ' ἐπεὶ σὺν γεγαμίαις εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη ὡς ἡγήσοιντο ἔτι πολλὰ ἀγαθὰ, ἕξεσθαι καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. Οὕτω δὴ καὶ Μήδοι χαίρον ἅπαντες ἐξῆλθον πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρῃ ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμειναν, καὶ ⑷ τούτων ὑπήκοοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀναγκαῖ, ἀλλ' ἐθελούσιοι καὶ χαίροντος ἕνεκα ἐξιόντες. Ἐπ-

εἰδὴ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐξελθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτὺς, καὶ ἐπύθετο, μάλιστα μὲν θεὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντως ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνηθείην χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. Τέλος δ' ὧν εἶπεν ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς ⓐ πεζοὶ, ἐκεῖνος δὲ ἕπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν ἀπαγγέλλειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καιρίον.

Ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς Ὑρκανίους. Καὶ οἱ πρῶτον, Τί δὴ οὐκ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; Καὶ ὑπολαβὼν ὑποκρίνασθαι λέγεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάντες τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. Οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρασκευάσθαι, ὡς, ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ψεύσεσθε, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν ψεύσεσθε. Καὶ μὴν τοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑστάτους πορεύεσθαι καὶ ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν ὅτι ⓐ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φείδωμεθα αὐτῶν. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι, τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην καὶ ψυχῆς εὐθυ-

μαζον· ἢ γὰρ τὰς Ασυρίας οὐδὲ τὰς Λυδοὺς, οὐδὲ τὰς συμμάχας ἑαυτῷ ἔτι ἐφοβεῖντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μηχανήτινα ἑαυτῶν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι παρόντων καὶ ἀπόντων.

Παρδυομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ θεοῦ φανῆναι, ὥστε πᾶσι φέρειν εἰς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θάρσος δὲ εἰς τοὺς πολεμίους. Ως δὲ εὔζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλῷ τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα κνέφαι πλησίον γίγνονται τῶν Υρκανίων στρατεύματος. Ως δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ ὅτι ὅποί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι, γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. Ἐκ τούτου πέμπει ἕτερον αὐτῷ εἰς αὐτούς, κελεύσας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείνοντας. Συμπέμπει δέ τινας τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Υρκανίοις ὅπως ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς εἰσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. Οὕτω δὴ ὁ μὲν μολὼν τῶν ἀγγέλων ἦλθε πρὸς Κύρον, ὁ δὲ εἰσελαύνει πρὸς τοὺς Υρκανίους.

Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Υρκανίους ὁ Κῦρος ὅ, τι ποιήσουσιν, ἐπέσησε τὸ στράτευμα· καὶ προσελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἵ τε Μήδων προεσηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. Ο δὲ λέγει αὐτοῖς, Τοῦτ' ἔστι τὸ

πλησίον Υρκανίων στράτευμα, καὶ οἴχε) ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτὸς, καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς σὺν αὐτῷ, ἐρῶντες, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. Εἰν μὲν οὖν ὕτως ἴωσι, δεξιῶσθε αὐτὸς καθ' ὃν ἂν ἧ ἕκαστος, ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωσι), ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τότων, ἔφη, στρατῶν εὐθὺς πειρᾶσθε μηδένα λείπειν. Ο μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν· Οἱ δὲ Υρκάνιοι ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων, ἥσθησάν τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, στρατείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιῶντό τε αὐτὸς καὶ ἐθάῤῥυνον. Ἐκ τότε δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ημεῖς μὲν δὴ, ὦ Υρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ στρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. Τοῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἴπατε, ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἔνθα αἱ ἀρχαί εἰσι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. Οἱ δὲ ὑπεκρίναντο ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγου. Ενταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, "Αγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες Περ-
"σαι καὶ Μῆδοι, σὺ ὑμεῖς ὦ Υρκάνιοι, (ἤδη γὰρ καὶ
"στρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς παλέγο-
"μαι) εὖ χρὴ εἰδέναι νυῦ ὅτι ἐν τότῳ ἐσμὲν, ἔνθα
"μαλακισάμθοι μὲν, πάντων ἂν τῶν χαλεπωτάτων
"τύχοιμεν· (ἴσασι γὰρ οἱ στολέμοι ἐφ' οἷς ἥκομεν)
"ἢν δὲ κῦν τὸ καρτερὸν ἐμβαλέμθοι ἴωμεν ῥώμῃ

"καὶ θυμῷ ὅτι τὰς πολεμίας, αὐτίκα μάλα ὄψε-
"σθε ὥσπερ δούλων ἀπιόντων καὶ εὐρημένων,
"σὺ μὲ ἱκετεύοντας αὐτῷ, τὰς δὲ φεύγοντας, τὰς δ'
"οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένας. Ἡμῖν μὲν γὰρ
"ὄψον ἡμᾶς, καὶ ὅτε οἰόμενοι ἥξειν, ὅτε σωτεταγ-
"μένοι, ὅτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, κατειλημ-
"μένοι ἔσον. Εἰ οὖν ἡδέως βουλοίμεθα καὶ δειπνῆσαι
"καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶ-
"μεν αὐτοῖς χρόνον μήτε βουλεύσασθαι, μήτε σκέ-
"ψασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι
"πάμπαν ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν· ἀλλὰ γέρρα καὶ κοπί-
"δας καὶ σαγάρεις ἅπαντας καὶ πληγὰς ἥκειν νομιζόν-
"των. Καὶ ὑμεῖς μέν, ἔφη, ὦ Ἀχαιοί, ὑμᾶς αὐ-
"τοὺς παραπέμψαντες ἡμῖν, πορεύεσθε ἔμπροσθεν,
"ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων λανθάνωμεν ὀπ-
"πλεῖον χρόνον. Ἐπειδὰν δ' ἐγὼ παρὰ τῷ στρα-
"τεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, τότ' ἐμοὶ μὲ κα-
"ταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ὡς, ἐάν τι δέῃ, χρῶ-
"μαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. Ὑμῶν δὲ οἱ μὲν
"ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀ-
"γρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόῳ τινὶ ἐντυ-
"χόντες ἀποδιαθῆτε· τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν
"ὅτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νυνὶ ὡς
"ἐλαχίστοις τῶν πολεμίων λείπειν. Ἢν δὲ (τὸ πολλοῖς

"δὴ συμβεβηκὸς κρατῶσι) τὴν τύχην ἀναπέψαι
"γίγνη), φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἁρπαγὴν παπέδς·
"ὡς ὁ τῶτο ποιῶν ὀκέτι ἀνὴρ ὄξιν ἀλλὰ σκυφόρος,
"καὶ ἕξεσι τῷ βελομένῳ ἤδη χρῆσθαι τύτῳ ὡς ἀν-
"δραπόδῳ. Ἐκεῖνο ᾗ χρὴ γνῶναι, ὅτι ἀθέν ὄξι κρε-
"σσαλεώτερον ᾗ νικᾶν. Ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα
"συνάρπαχε, καὶ τὰς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, κὴ
"τὰ χρήματα, ⓒ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. Πρὸς
"ταῦτα τῶτο μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην βεβαιώσω-
"μεν· ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται.
"Καὶ τῶτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς
"ἐμὲ ἔτι φωτὸς ὄντος· ὡς σκότους γιγνομένου ὐδένα
"ἔτι προσδεξόμεθα."

Ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους,
καὶ ἐκέλευσεν ἅμα πορευομένους τοῖς αὐτῦ ἕκαστον
δεκαδάρχοις ταῦτα σημαίνειν· (ἐν μετώπῳ γὰρ οἱ
δεκαδαρχοι ἦσαν, ὥσε ἀκούειν) τὰς ᾗ δεκαδάρχας
δεκάλι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. Ἐκ τούτου
προηγοῦντο μὲν οἱ Ἑκάνιοι, αὐτὸς ᾗ τὸ μέσον ἔχων
σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τὰς δὲ ἱππέας ἑκατέρω-
θεν, ὥσπερ εἰκὸς παρέταξε. Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ
σαφὲς ἐγίνετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ
δ' ἐγίνωσκον ἤδη· οἱ δ' ἤγελλον, ④ δ' ἐδόων, οἱ δ'
ἔλυον ἵππους· ④ ᾗ συνεσκευάζοντο, ④ δ' ἐρρίπτων τὰ

ὅπλα ἀπὸ τῶν ἁρμαμαξῶν, οἱ δ' ὡπλίζοντο· ⁴ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, ⁴ ἦ ἐχαλίνευν· οἱ ἦ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα· οἱ ἦ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον, ὡς ἁλισωσόμενοι, οἱ ἦ καταρύπτοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο· οἱ ἦ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὥρμων. Οἴεσθαι ἦ χρὴ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς· πλὴν ἐμάχετο οὐδείς, ἀλλ' ὠμαχητὶ ἀπώλοντο. Κροῖσος ἦ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς ἥττους ἦν, τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις περιεπέμψατο τῆς νυκτὸς, ὡς ἂν ῥᾷον ποροῦσιντο κῆ τὸ ψύχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τὸς ἱππέας ἐπηκολούθει. Καὶ ⁴ Φεύγε ταυτά φασι ποιῆσαι, τῆς ἀπ' Ελλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. Ως δὲ πρήσθοντο τῶν φευγόντων κῆ καταλαμβανόντων ἑαυτούς, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευγον δὴ ς αὐτοὶ κατὰ κράτος. Τὸν ἦ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα κῆ ⁴ τῆς Αραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας κῆ ἱππεύοντας ἀθρόους καταλαμβάνουσιν οἱ Υρκάνιοι. Τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ασσυρίων ς Αραβίων· ἐν γὰ τῇ ἑαυτῶν ὄντες χώρᾳ, ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον. Οἱ μὲ δὴ Μῆδοι καὶ Υρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντες, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. Ο δὲ Κῦρος τὰς ἀπ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας προελάσειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, κῆ εἴ πινας σὺν ὅπλοις ὀξι-

όντας ἴδοιεν, καταχαίνειν· τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς, ἢ πελτασταί, ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δ' ἵππους δὴ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν· ὅσοις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερηθήσεσθαι· τοὺς δὲ κόπιδας προχείρους ἔχοντες, ἐν τάξει παρίσασαν. Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐπέπιπτον ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκαιον.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν ὅτε σῖτα ὅτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων ὅτε στρατεύεσθαι δυνατόν, ὅτε ἄλλο ὁτιοῦν ποιεῖν. Σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνεθυμεῖτο ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις δεῖν εἶναί τινα ὅτῳ ἢ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ὑποζύγια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσαι. Καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι ἂν ἦν, ἅπερ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυττε δὴ πρῶτον πάντας τοὺς ὑποζύγους· εἰ δέ τις μὴ εἴη ὑπεζυγμένος, τοῦτον πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. Οἱ δὲ, ὁρῶντες τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. Ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν οἷς ἔστι πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ὑπο-

πόδια. Επεὶ ὃ τάτας εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν οἷς μηνὸς
ἦν· ἐν ᾗ τάτῳ ῥᾳδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. Επεὶ
δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· "Αγετε τοίνυν,
"ἔφη, ὦ ἄνδρες, οἵ τινες ὑμῖν τὰ μὲ κακὰ μισεῖτε,
"ἀγαθὰ δέ τινος πρὸ ὑμῖν βέλεθ' ἂν τυγχάνειν, ὅπως
"λήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἑκάσῃ
"σιτία ἔ ποτὰ προκευασμένα ᾖ τοῖς δεσπόταις καὶ
"τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· ἢ πάλλα
"ἢ πάντα ὁπόσα καλλιὼ δαῖτα πρέξῃ, ἕτοιμα ποι-
"εῖτε· ὡς αὐτίκα μάλα παρέσομ) ὁπότεροι ἂν νικα-
"τῶσι, καὶ ἀξιώσεσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ἐπι-
"τήδεια. Ισε ἴων ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως
"δέχεσθαι τὰς ἄνδρας." Οἱ μὲ δὴ ταῦτα ἀκέσαντες,
πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπρατον. Ο δ' ὡς
συγκαλέσας τὰς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε·

"Ανδρες φίλοι, γιγνώσκομεν ὅτι νεῶ ἔξεσιν ἡμῖν
"ποτέροις τῶ ἀπόντων συμμάχων δέισθαι τυχεῖν,
"ἔ τοῖς μάλα ἐσπουδασμένοις σιτίοις καὶ ποτοῖς χρῆ-
"σθ· ἀλλ' ἔ μοι δοκῇ τάτ' ἂν τὸ ἄμεινον πλέον ὠφε-
"λῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶ συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆ-
"ναι, ἐπεὶ ἂν αὖτη ἡ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆ-
"σαι ὅσον εἰ διωκόμεθα σὺν συμμάχοις ποθύμους
"ποιεῖσθαι. Εἰ ᾗ τ' νυνὶ διωκόντων καὶ καταπαυόν-
"των τὰς ἡμετέρας πολεμίους, καὶ μαχομένων εἴ τις

"ἐνθυλῆται, τέτων δόξομεν ἔτως ἀμελεῖν ὥσε καὶ
"πεὶν εἰδέναι ὅ, τι πεπράξονται, ἠρεμηκότες φαίνεσθαι,
"ὅπως μὴ αἰσχροὶ μ. φανώμεθα, ἀθενεῖς δ' ἐσόμε-
"θα, συμμάχων ἀπορεμένοντες. Τὸ δ' τ πονούντων
"ἢ κινδυνευόντων ὕπμεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες
"τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη πλείω
"εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ φημι, ἢ τὸ πεπαχθῆμα τῇ γαστρὶ
"χαρίσασθαι. Εννοῆτε δ', ἔφη, ὡς εἰ μηδ' ἐκεῖνος
"αἰσχυντέον ἦν, δὴ ὡς ἡμῖν πεφοβημένε ὅτε πλησμονῆς
"ποτε ὅτε μέθης· οὐ γάρ πω πεπείραμεν ἡμῖν ἃ
"βελόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ὑπμε-
"λείας δεόμενα. Εχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πο-
"λεμίας πολλαπλασίας ἡμῶν αὐτῶν, ἃ τέτες λε-
"λυμῆσθαι· ἃς δὲ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι πεφοβημένε, καὶ
"φυλάττειν, ὅπως ὧσι δὲ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ὑπ-
"τήδεια. Ετι δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φερντίδα
"πρέχοντες ὅπε εἰσί· κἂν ἕλθωσιν, εἰ πεπαμῆσιν.
"Ωστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιῶτον σῖτον πρόσφε-
"ρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τοιῶτον ποτὸν, ὁποῖόν τις οἴεται
"μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ μήτε ὕπνε, μήτε
"ἀφροσύνης ἐμπίπλασθαι. Ετι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ
"οἶδα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὄντα, ὧν σὺκ
"ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν (κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς
"συλλαβοῦσι) νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βελώμεθα·

"Ἀλλ' ἔμοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ
"δικαίους φαινομένους ἐκείνοις, τούτῳ πείσαθαι ἔτι
"μᾶλλον αὐτὸς ἢ νεῳ ἀπατίζεσθαι ἡμᾶς. Δοκεῖ δέ
"μοι, ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὰν ἑλ-
"θωσι, Μήδοις καὶ Υρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ὀπτέψαι·
"κἄν τι μεῖον ἡμῖν δάσωσι, κέρδος ἡγήσασθε· ἀλλὰ
"γὰρ τὰ κέρδη ἥδιον ἡμῖν συναμφοῖν. Τὸ μὲν γὰρ νῦν
"πλεονεκτῆσαι, ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν καὶ πλέον
"φανείη· τὸ δέ, ταῦτα πραξαμένοις, ἐκεῖνα κτήσα-
"σθαι ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτ', ὡς ἐγὼ δοκῶ,
"ἀενναότερον ἡμῖν δυνατὸν ἂν τὸν πλοῦτον καὶ πᾶσι τοῖς
"ἡμετέροις παρέχειν. Οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς
"τούτου ἕνεκεν ἀσκεῖν καὶ γαστρὸς κρείττους εἶναι καὶ ἀκαί-
"ρων κερδῶν, ἵν', ὁπότε δέοι, δυνώμεθα αὐτοῖς
"συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν
"παρόντων ἐπιδειξαίμεθα τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν
"οὐκ οἶδα."

Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· συνῆπε δ' αὖπως Υσάσπας, ἀνὴρ
Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε· Δεινὸν γάρ τ' ἂν εἴη, ὦ
Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσπιδι καρτερεῖμεν,
ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ μάλα
μικρὸν ἴσως ἄξιον· ὅλεθρον δὲ ὅλην περιόμενοι θηρᾶν,
εἰ ἐμποδών τι ποησαίμεθα χρῆσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν
κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται,

οὐκ ἂν μὴ πρέπον τα ἡμῖν δοκοίημεν ποιεῖν. Ο μὲν Υσάσπας δὴ ὕτω σωεῖπεν· ὁ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα σωήνεν. Ο ὁ Κῦρος εἶπεν, Αγετε δή, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου πέντε ἄνδρας ἕκαστος τ' σπουδαιοτάτων· ὅτοι ὁ θεϊόντες ὃς μὲν ὰν ὁρῶσι πορσιόντας τὰ ὄπιτήδεια, ἐπαινοιῶτων· ὃς δ' ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέσερον ἢ ὡς δεσπόται. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἁμάξας θεωρμημένας καταλαμβάνοντες ὲ ἀποσέψαντες περιπλαυνον μεσὰς ὧν ἐδεῖτο ἡ σερπά, ὁ δὲ ὲ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίσων, τῶν μὲν, γνησίων, τ' ὁ, ὲ παλλακίδων, σὺν τὸ κάλλος συμπεριαγομένων· ὲ ταύτας εὐηφότες θεσῆγον. Πάντες γὰρ ἔπ καὶ νῦν οἱ κτ' τὴν Ασίαν σερτεύομενοι ἔχοντες τὰ πλείσου ἄξια σερτεύου), λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ὰν, εἰ τὰ φίλτατα πρείη· τέτοις γὰρ φασιν ἀνάγκην εἶ) θεοῦμως ἀλεξεῖν. Ισως μὲν ὖν οὕτως ἔχ· ἴσως δὲ καὶ ποιῶσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ο ὁ Κῦρος, ὁρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα κὴ Υρκανίων, ὡσπερεὶ κατεμέμφετο αὐτὸν καὶ τὲς σὺν αὐτῷ, ὅτι οἱ ἄλλοι τῶτον τ' χρόνον ἁρμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν κὴ προσκτᾶσθαί τι, αὐτοὶ δ' ἐν λόγο-

τέρᾳ χώρᾳ ἰσοκαταμφίειν. Καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες, ἀποδεικνύντες Κύρῳ ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον, μεταδιώκοντες ἀλλήλους· ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προσετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος ὅτι τοῦτο, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ σὰς ὅπου ἔμελλεν ἀκροάσεσθαι τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε.

"Οτι μέν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ καταφοιμεν τὰ νῦν "προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις "ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν, δι' ὧν "προάσθε, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ' ἂν "αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες "κτήσασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσαι οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, "τοῦτο δοκεῖ ἐγὼ ὁρῶ. Ἐννοεῖτε γὰρ δή, ἔφη, ἔχο- "μεν ἡμεῖς ἢ Πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν οὐ προ- "λεμίους πεπεῖσθαι ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τεποίμεθα, "ποίους ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ πελτασὰς ἢ ἀκοντι- "σὰς, ἄνευ ἵππων ὄντες δυναίμεθα ἂν φεύγοντας ἢ "λαβεῖν, ἢ καταλαίνειν; Τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς "προσιόντες κακουργεῖν ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισαὶ, ἢ "ἱππεῖς, εὖ εἰδότες ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' "ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων "δένδρων; Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον, "ἔφη, ὅτι οἱ νῦν πρόσθεν ἡμῶν ἱππεῖς νομίζουσι ταῦτα

"πάντα ὑποχείρια γιγνόμενα ἀν ἦσθον ἑαυτῷ εἶ ἢ
"ἡμέτερα; Ἴσως δὲ νὴ Δία καὶ μᾶλλον. Νεῦ μὲν δὴ
"ἔστω ταῦτα ἔχοντ' ἀναγκαῖον. Εἰ δὲ ἡμεῖς ἱπ-
"πικὸν κτησόμεθα μὴ χείρονα τούτων, οὐ παντάπασιν
"ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τούς τ' ἂν πολεμίους διωκόμε-
"θα ἄνδρα τούτων ποιεῖν ἄρξομεν καὶ νεῦν σοὶ τούτοις, τού-
"τους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς
"φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλοιτο,
"ἦσθον ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνδρα τούτων ἄρχοι-
"μεν ἡμῖν αὐτοῖς. Εἶεν. Ταῦτα μὲν δή, οἶμαι, οὐ-
"δεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν τὴν
"Περσῶν γνώμην οἰκεῖον ἱππικόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως
"σκοπεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. Ἆρ' οὖν σκεψώμεθα,
"εἰ βουλόμεθα καθεσθῆναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρ-
"ξει, καὶ τίνος ἐνδεῖ. Οὐκοῦν ἵπποι μὲν ὅτοι πολλοὶ ἐν
"τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλινοὶ οἷς πεί-
"σονται, καὶ τἆλλα ὅσα δεῖ ἵππους ἔχειν ἅπαντα.
"Ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν,
"θώρακας μὲν, ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ,
"οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἴσχοντες χρώμεθα ἄν. Τί δὴ τὸ
"λοιπόν; Δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. Οὐκοῦν τοῦτο μά-
"λιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ ἔστως ἡμέτερόν ἐστι ὡς ἡμῖν
"αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. Μὰ
"Δί'· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐπισταμένων νεῦν, πρὶν μαθεῖν,

"οὐδεὶς ἠπίστατο. Ἀλλ' εἴποι εἴν τις ὅτι παῖδες ὄντες
"ἐμάνθανον. Καὶ πότερον ④ παῖδές εἰσι φρονιμώ-
"τεροι, ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα ἢ δεικνύμενα,
"ἢ ④ ἄνδρες; πότεροι δὲ, ἐὰν μάθωσιν, ἱκανώτεροι
"τοῖς σώμασιν ἐπονεῖν, ④ παῖδες ἢ ④ ἄνδρες;
"Ἀλλὰ μὲν δὴ σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν ὅσα ἔστε παι-
"σὶν ἔστε ἄλλοις ἀνθρώποις· ἔστε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν
"μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισί· προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο·
"ἔστε μὲν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· ἀλλ'
"οὐδὲ μὲν ὥσπερ ⓒ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, τοῖς μὲν
"γεωργίαν ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς
"δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν ⓒ στρατεύεσθαι ἐστὶ μόνον σχο-
"λὴ, ἀλλὰ ⓒ ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν ἔχ ὥσπερ ἀλλὰ
"πολλὰ τῶν πολεμικῶν, χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δὲ·
"ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων ἢ αὐτὸς τοῖν πο-
"δοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ μουσῇ, οὐχ ἥδιστα ταχὺ μὲν
"φίλῳ προσχωρεῖσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δ', εἴτε ἄνδρα εἴτε
"γυναῖκα δέοι διώκοντα καταλαβεῖν; Ἐκεῖνο δὲ οὐκ
"εὐπετὲς, τὸ, ὅ, τι ἂν δέῃ ὅπλον φέρειν, τὸν ἵππον
"τοῦτο συμφέρειν; οὐκοῦν ταυτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε καὶ
"συμφέρειν. Ὁ γεμὲν μάλις' ἄν τις φοβηθείη, μὴ,
"εἰ δέποτ' ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς πρὶν
"ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, καπειτα μήτε πρεσβύται ἔτι
"ὦμεν, μήθ' ἱππεῖς ἱκανοί· ἀλλ' ὁδὲ τοῦτο ἀμήχανον·

"ὅπῃ γὰρ ἂν βελώμεθα, ἀξέσει ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς
"μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησό-
"μεθα, ἱππεύειν μανθάνοντες." Κῦρος μὲν οὕτως
εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων ὧδ' ἔλεξεν.

"Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὅτῳ ἐπιθυμῶ ἱππεύειν
"μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἐὰν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρω-
"πος πεινὸς ἔσεσθαι. Νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶην,
"ἀξίου τῷ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κε-
"φαλῇ προσχὼν, ἅν τε θηρίον προσθέον ἰδὼν δυνη-
"θῶ λαβεινόμῳ φθάσας, ὥστε ἀκοντίσας ἢ το-
"ξεύσας πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γένεσθαι· ἢν δὲ ἱπ-
"πεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲ ἄνδρα ἀξ ὄψεως μή-
"κους καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ, θηρία διώκων, τὰ
"μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκον-
"τίζων ὥσπερ ἐσκότα· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφότερα ταχέα
"ᾖ, ὅμως δὲ πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ
"ἐσκότα ἔσας, Ἐγὼ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ, ἔφη, ζώων
"ἐζηλωκέναι ἱπποκενταύρους, εἰ ἐγένοντο· ὥστε προσ-
"λαβέσθαι μὲν ἀνθρώπῳ φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον
"παραμᾶσθαι, ἵππῳ δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε
"τὸ μὲν φεύγον αἱρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀναπτέρειν·
"δοκοῦσι πάντα καὶγὼ ταῦτα ἱππεὺς γένομενος, συλ-
"λαμβάνειν μοι δοκῶ ἐμαυτόν. Περιοπτέον μέντοι ἔτι
"πάντα τῇ ἐμῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν

"ὁπλοφορήσω, διώξομαι ὃ τῷ ἵππῳ, ⓦ δ' ἐναν-
"τίον ἀνατρέψομαι τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ· ἀλλ' ὁ συμ-
"πεφυκὼς δεδήσομαι, ὥσπερ ④ ἱπποκένταυροι· οὐκ-
"οὖν τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. Τοὺς μὲν γὰρ
"ἱπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τ'
"ἀνθρώποις εὑρημάτων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι,
"πολλοῖς δὲ τοῖς ἵπποις ἡδέων πεφυκότων, πῶς αὐ-
"τῶν χρὴ ἀπολαύειν· ἐγὼ δέ, ἢν ἱππεύειν μάθω,
"ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου ᾖ, τὰ τοῦ ἱπποκεν-
"ταύρου δήπου ἁμαρτήσομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δεί-
"πνήσω, καὶ ἀμφιέσομαι, καὶ καθευδήσω, ὥσπερ ④
"ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ αἱρετὸς ἱππο-
"κένταυρος καὶ πάλιν σοφὸς γίγνομαι; Ἐπὶ δ',
"ἔφη, καὶ τόδε πλεονεκτήσω τοῦ ἱπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ
"δυοῖν ὀφθαλμοῖν προσεωρᾶτο, καὶ δυοῖν ὦτοιν ἤκουεν·
"ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαρῶμαι, τέτ-
"ταρσι δὲ ὠσὶ προακούσομαι· πολλὰ γὰρ φασιν ἀν-
"θρώπους καὶ ἵππον τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δη-
"λοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. Ἐμὲ
"μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τοῦ ἱππεύειν ἐπιθυμοῦντων."
Νὴ Δί', ἔφασαν ④ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. Ἐκ
τούτου δὴ ἔφη ὁ Κῦρος, Τί οὖν; ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα
ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαί-
μεθα, αἰσχρὸν εἶ) οἷς ἂν ἵπποις ἐγὼ πορίσω, ἄν τις

φωνῇ πεζῇ ἡμῖν πορευόμενον, ἐάν τε πολλὰ, ἐάν τε ὀλίγα ὁδὸν δέῃ διελθεῖν; ἵνα μὴ παντάπασιν ἱπποκενταύρους οἱονεὶ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωποι εἶεν. Ὁ μὲν ὕτως ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες συνεπήνεσαν· ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου ὕτω χρῶνται Πέρσαι, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν ἀδαμοῦ πεζὸς ἰών. Οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.

Ἡνίκα δ' ἐγγὺς ἔξω μέσου ἡμέρας, προσπλαίουσιν Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Υρκάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτεινον. Ἐπεὶ δὲ προσπλάσειαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σῶοι πάντες εἶεν αὖπω· ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ἕφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα ὅ, τι ἔπραξαν. Οἱ δὲ διηγοῦντο ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἀνδρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. Ὁ δὲ διήκουε πάντα ἡδέως ὅσα ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτοὺς οὕτως, Ἀλλὰ μὴ δῆλοι, ἔφη, ἐστὲ ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ γεγένησθε· μὴ γὰρ μείζους φαίνεσθε, μὴ καλλίους, μὴ χρῃγότεροι, ἢ πρόσθεν, ἰδεῖν. Ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ πόσον ὁδὸν διήλασαν, καὶ ἐν οἵᾳ τῇ χώρᾳ. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολλὰ διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἵα τῇ χώρᾳ, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν, καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. Δυοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῆς

ἐχόντων αὐτὰ, ⸗ ὅπως αὐτοὶ μηδὲν ὦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα πολλὴ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων ὅσα, ἐρήμη καὶ τ' ἀγαθῶν γίγνεται. Τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀπεκτείνατε, ὀρθῶς ποιοῦντες· (τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην) τοὺς δὲ φαδιδόντας, αἰχμαλώτους ἐλάβετε· οὓς εἰ ἀφίεμεν, τί' αὖ σύμφορον ἦν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. Πρῶτον μὲν γὰρ νεὼ οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, δεῖ δ' ἂν στοποιεῖν τούτοις· (ὁ γὰρ λιμὸς γε δήπου ἀποκτενεῖ αὐτούς) ἔπειτα δὲ καὶ τούτοις ἀφέντες, πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. Εἰ γὰρ κρατοῦμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν ⟨ἐν⟩ ταύτῃ οἰκοῦντες, αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσι καὶ ⟨οἱ⟩ ἄλλοι, ⸗ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. Οἱ δὲ, ἀκούσαντες, συνῄνουν ταῦτα ποιεῖν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· "Ἄνδρες, ἔφη, νεώ τε, ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς σω-"σειποιήσασθε· τοί τε λοιποὶ, ἐὰν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' "ὁπῶν κακὸν ἔσεσθε ὑμῖν, ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει "ἡμῶν, ὥσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰ-"κίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, ⸗ γυναιξὶ "ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων

"ἄρξετε, ὥσπερ νῦν. Ἡμῖν μὴν τοι ὁ μαχεῖσθε, ὁ-
"δὲ ἄλλῳ οὐδενί· ἂν γὰρ καὶ ἄλλος ὑμᾶς ἀδικῇ,
"ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. Ὅπως δὲ μηδὲ
"ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς
"ἡμᾶς κομίσατε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη,
"καὶ ἃ λέγομεν, ἀβόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ
"μὴ ἀποπέμψωσι ὅπλα, ὅτι τούτοις ἡμεῖς καὶ δὴ στρα-
"τευσόμεθα. Ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὖ-
"νοϊκῶς, καὶ προφέρων τι καὶ διδάσκων φαίνηται, τοῦτον
"ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον προσέ-
"ψομεν. Ταῦτ' οὖν, ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλ-
"λοις ἀπαγγέλλετε. Ἂν δ' ἄρα, ἔφη, ἡμῶν βουλο-
"μένων ταῦτα, μὴ πείθωνταί τινες, ὅτι τούτοις ἡμᾶς
"ἄγετε, ὅπως ἡμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἄρχω-
"σιν." Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· καὶ οἱ προσεκύνησάν τε καὶ
ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὥρα, δή,
ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν ἡμῖν. Προσκέκασαι δὲ
ὑμῶν τὰ ὑπηρέτια, ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα.
Ἀλλ' ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμπετε ἅ πεποιημένα σίτου τε
καὶ οἴνου· ἱκανὸς γὰρ ἀμφοτέρως προσοίσει. Ὄψον δὲ μὴ
πέμπετε, μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐ-
τοῖς προσκευασμένα. Καὶ ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι,
ἄγαγέτε αὐτοὺς ὅτι τὰς σκηνάς, οὗ μὲ ἄρ-

χονζας ὅπη τὰς μεγίσας, (γιγνώσκετε γὰρ) τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ γὰρ δειπνεῖτε, ὅπου ἥδιστον ὑμῖν· καὶ γὰρ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκεύασαι γὰρ καὶ ἐνθάδε ὥσπερ κ τότοις. Τοῦτο δ' ἴσε ἀμφότερα, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα ἐντίθεσθε· ④ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς ὅπλα φίλοι ἡμῖν. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ ④ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, (λοῦ γὰρ προεσκευασμένα) καὶ ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδείπνουν· κ ④ ἵπποι αὐτῷ εἶχον τὰ ὁπλίσια· καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τ' ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις· ὄψον γὰρ οὐκ ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. Ο γὰρ Κῦρος ταῦτα ἔλεγε, ὄψον μὲν τ' λιμὸν, πεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ. Ο μὲν δὴ Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπειδὴ συνεσκόταζε, κ τ' πεμπάδας καὶ κ τ' δεκάδας πολλὰς αὐτῷ διέπεμπε· καὶ ἐπέλθοι κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου φύλακας, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν· κ ἐγίνοντο ἔτως· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δ' ἐάλωσαν. Ο δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δ' ἀνθρώπους ἐπέλυσεν ἀποφάξας· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος

ἂν εὕρες ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὕπνου ἔτω διῆγον· ὁ δὲ Μῆδος καὶ ἔπινον, καὶ εὐωχοῦντο, καὶ ηὐλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἐάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας.

Ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν νύκτα ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν παρεσκήνα, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους ὁ Μήδος ᾤετο πρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πλεῖ ὀλίγων, ἀκόων θόρυβον πολύν· ὁ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῷ δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως τε ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐν τῷ Ασσυρίῳ στρατεύματος τε οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, καὶ ὅπη θύρας οὐδεὶς ἦκε, πλεῖ οἴπω καὶ σιωπὴ ἦν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἦκουεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων, ἐώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, ἔτως ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐξεμισοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι· καὶ εὐθὺς, ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ, λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας, πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε, Ὤμην μὲν ἔγωγε οὐδ' ἂν σὲ, ὦ Κῦρε, ἔτως ἀπρονοήτως περὶ ἐμοῦ βουλεύεσθαι· εἰ δὲ Κύρῳ οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς γε, ὦ Μῆδοι,

ἐθελῆσαι ὅπως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. Καὶ νῦν, ἐὰν μὲν Κῦρος βούλῃ· εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τῷ ταχίστῳ πάρεσε. Ταῦτα ἐπέστελλεν. Ὁ δὲ παρόμνυσθαι προεθύετο, ἔφη, Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ σοὶ αὐτῷ, ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; Οὐ νὴ Δί, ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων ἁρματίους πολλούς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο, οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῶν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο, μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· ἐκ πολλῆς σπουδῆς μᾶλλον ἔπεμπεν ἔτι τοὺς Μήδους, ὡς φιλώσων αὐτόν· καὶ ἰσχυρότερον ἔτι, ἢ πρόσθεν, τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει· καὶ τῷ πεμπομένῳ ἐπηπείλησεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν· ἀνιώμενον ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. Ἐν ᾗ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, ἀμαξιζομένων ὁδῶν τέλεον πῃ, ἐπλανῶντο· καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο εἰς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσι πρὸς τῶν Ἀσσυρίων, ἀναγκαζόμενοι αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ ὅτου ἀφικνοῦνται, τὰ πρῶτα καταδόντες, περὶ μέσας νύκτας. Ἐπεὶ δ' ἐγγύοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. Ἐπεὶ δὲ

ἡμέρᾳ ὑπεφαίνετο, τοῦτον μὲν δὴ μάγους καλέσας ὁ Κῦρος, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ὑπὲρ τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρέτως ἐπέλυσε. Καὶ ἅμα μὲν ταῦτα εἶχον· ὁ δέ, συγκαλέσας δὴ ὁμοτίμους, εἶπεν, Ανδρες, ὁ μὲν θεὸς τοιφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δέ, ὦ Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. Εἴτε γὰρ ὅσα ἂν κατεργαζώμεθα μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γινομένοις, αὐτίκα ὀλιγανδρίαν ἕξοντες ἰσχυρὰ ἀναφανούμεθα. Δοκεῖ δέ μοι ὡς τάχιστα ἰέναι πρὸς ὑμᾶς εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ασίας καὶ τὴν χάρπωσιν γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. Ιδοὺ μὲν δὴ, ἔφη, οὐ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅπου οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. Α δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν· ὅ, τι δὲ τούτων ἐγὼ καλῶς καὶ νομίμως πέμπων εἰς Πέρσας ποιοίμην ἄν, τὰ μὲν θεὸς δοὺς θεὰς, τὰ πατέρα ἐρώτα· τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. Πεμψάντων δὲ καὶ ὁπόσους ὧν δέοιτο, καὶ φρουρῆσαι ὧν ἐρωτῶμεν. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου, καὶ τὸν λόχον πρόπεμπε ἄγε.

Ἐκ τούτου ὃ δὴ τὸν Μήδους ἐκβάλῃ, καὶ ἅμα ὁ τοῦ Κυαξάρους ἄγγελος παρέστη, καὶ ἐν πᾶσι τὴν τε πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπέναι Μήδους κελεύει, εἰ μὴ ὁ Κῦρος μένειν βούλοιτο. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀπορούντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπιέναι, φοβούμενοι δὲ πῶς ἀπειλοῦντι ὑπακούσειαν, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ, ὦ ἄγγελε καὶ Μῆδοι, οἶδα, ἔφη, θαυμάζων εἰ Κυαξάρης πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅ, τι πρέποιμεν, οἷός τε ἡμῖν καὶ φίλοις ἐσόμενος· ἐπειδὰν δὲ αὖθις πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπειλημμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται ὅτι νῦν ἔρημος ὢν γίγνεται, ἡνίκα ἂν φίλοι αὖθις τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύωσιν. Ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον, καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον ἔπεισα ἐάσαι με λαβόντα ὑμᾶς ἀπελθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἀπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε, εἰ ἄξιοιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε· ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνον κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτῳ ὑμῖν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. Καὶ ἡ ὀργὴ δὲ αὕτη σαφῶς οἶδ' ὅτι ἵνα τε τὰ ἀγαθὰ ἐπανθήσει, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι. Νῦν μὲν οὖν, ἔφη,

οὐ ὦ ἄγελε ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ πεπόνηκας· ἡμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους γε ἢ πεισομένους πρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ἀρωμένους εἰκὸς πλέον προσανύτειν ὧν χρήζομεν. Σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Υρκανίων ἄρχων, ὑπόμενον προσάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. Επεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Υρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Εγὼ δ', ἔφη, ὦ Υρκάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνειν μοι ἔχειν. Καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ασύριοι, σοί τε νεῶν ἐχθρόνες εἰσὶν ἢ ἐμοί· ὥστως ἂν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως τὸν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστήσεται ἡμῶν συμμάχων, ἄλλους δὲ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψόμεθα. Τῷ δὲ Μήδου ἥκουσαι ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ γὰρ ὅτοι ἀπίασι, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μενοῦμεν; Οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν ὅτος καὶ αὐτὸς μένειν βουλήσεται παρ' ἡμῖν. Σὺ μὲν οὖν σκηνὴν εὑρὼν, δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα σῴζει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προσάξαι, ὅπερ ἥδιον πράξει ἢ ἄπεισι· καὶ σαλέγου γὰρ αὐτῷ ὁπόσα ἐλπὶς γένεσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν τὰ δέοντα εὖ γένηται·

ται· ποιήσας μέντοι ταῦτα ἦλθε πάλιν παρ' ἐμέ. Ο μὲν δὴ Γωβρύας ᾤχετο τὴν Μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων· ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν, παρὼν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὖθις ἐπέστειλε τοῖς μὲν Πέρσας λέγειν ἃ καὶ τοῖσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωτο, Κυαξάρῃ δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἀναγνῶναι δέ σοι, ἔφη, καὶ ἃ ὀπίσω ἐλλω, βούλομαι· ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς, ἐάν τις σὲ τοῖς ταῦτα ἐρωτᾷ. Εἰμὶ δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε.

"ΚΥΡΟΣ ΚΥΑΞΑΡΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἡμεῖς σε "οὔτε ἔρημον καταλίπομεν, (οὐδεὶς γὰρ ὅτου τὴν "ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται) οὐδὲ "μὴν ἀπολαβόντες γε ἀπὸ σοῦ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε "καθεστάναι· ἀλλ' ὅσῳ πλέον σοῦ ἀπέχομεν, τοσούτῳ "πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν· ἢ γὰρ "ἐγγύς τοι τῶν φίλων καθήμενοι, μάλιστα τοῖς "φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, τῷ οἱ τοὺς ἐχ- "θροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες, μᾶλλον σοὶ φίλοις ἐν "ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. Σκέψαι δὲ καὶ οἷῳ ὄντι μοι "χρὴ σὲ, οἷος ὢν χρὴ ἐμὲ, ἔπειτά μοι μέμφῃ. Ἐγὼ "μὲν γέ σοι ἦγαγον συμμάχοις, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, "ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι "ἔδωκας οὐκ ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὁπόσους πεῖσαι δυνη- "θείην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος, ἃ τοῖς θέλοντα,

"Ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. Τοιγαροῦν τότε μὲ ᾠόμην
"ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν, νυνὶ δὲ ἀναγκά-
"ζεις σὲ μὲν βλαπτέας, τοὺς δ' ἀκολουθήσαντι περι-
"ῃρῆσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. Οὐ μέντοι
"ἔγωγε σοὶ δύναμαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ νυνὶ
"πέμπων ἀπὸ στρατεύματος εἰς Πέρσας, ἀπαγγέλλω, ὁπό-
"σοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἤν τι σὺ αὐτοῖς δέῃ, πείθειν ὡς
"ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν,
"ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ, χρῆσθαι αὐτοῖς. Συμβου-
"λεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι
"ἃ ἂν δῷς· ἵνα μή σοι ἔχθρας ἀντὶ χαρίτων ὀφεί-
"λωνται· μηδ' ὅταν τινὰ βούλῃ πρός σε ταχὺ ἐλθεῖν,
"ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἔρημον
"εἶναι, ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκῃς αὐ-
"τοὺς σὲ μὴ φοβεῖσθαι. Ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα πα-
"ρεῖναι, ὅταν τάχιστα ἀφικνῶμεθα ἃ σοὶ τ' ἂν
"νομίζωμεν καὶ ἡμῖν προσήκοντα κοινὰ γενέσθαι
"ἀγαθά. Ἐρρῶσο."

Ταῦτα αὖ πρὸς ἀπόδος, ἦ δ', ὅτι ἄν σε τούτων ἐρωτᾷ,
ἅπερ γέγραπται, σύμφαθι. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἀπέσταλκα
σοι περὶ τῶν Περσῶν ἅπερ γέγραπται. Τούτῳ μὲν οὖν
ὅτως εἰπὼν, τὸν δοῦλον ἀπέπεμψε· προσ-
εντειλάμενος ὅτῳ ἀπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει
ταχὺ πρᾶναι.

Ἐκ τούτου δὴ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τοὺς ὑπαγίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην· καὶ οἱ Πέρσαι ὡπλισμένοι ἦσαν· ἤδη δέ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπήγαγον, καὶ ὅπλα ἔφερον· ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ, ὅπου πῇ καὶ τοὺς πρόσθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ καταπαύειν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἄν τι σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ ὑπαγίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν·

"Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, "ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ὄντα "ἡμῖν τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῷ ἀσυντακτά ἐστιν· "ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγ- "ματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Καὶ νῦν ἔστι "μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰσχρὰ λώτα χρήματα, καὶ "ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα "τούτων ἐκάστου ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἑκά- "στῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὲ τὰ δέοντα "ὀλίγου ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλούς, ἀπορροῦντας δ' ὅ, "τι χρὴ ποιεῖν, χρῆναι πάντας· ἵνα δὲ μὴ οὕτως ἔχῃ, "διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν "ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ "στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα, καὶ πάλλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ

"καλῶς στρατιωτικὴ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ
"προσγλυφάδαι ἢ ⟨W⟩ λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων, ὡς
"οἰκείων, ὑπμελεῖας δέοι· ὅσις ἢ εἰς ἐνδεόμενά τι
"κατεσκήνωσε, τούτους ὑμεῖς σκεψάμενοι, τὸ ἐλλεῖπον
"ἐκπληρώσατε. Πολλὰ ἢ ἡμῖν περιπλὰ οἶδα ὅπι ἔσαι·
"πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κῆ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον
"⟨4⟩ πολέμιοι. Ηλθον ἢ πρός με καὶ χρημάτων
"ταμίαι οἵ τε τοῦ Ασσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων
"δυνατῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ὑπό-
"σιμον, δασμούς τινας λέγοντες· ἡ ταῦτα ἦν κηρύτ-
"τετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν καθέ-
"ζησθε· ἡ φόβον ὑπιέναι τῷ μὴ ποιοῦντι τὰ πρόσταγ-
"γελλόμενον· ὑμεῖς ἢ λαβόντες ἀπαλλάττε, ἵππος μὲν
"τὸ διπλοῦν, πεζῷ ἢ ἁπλοῦν· ἵνα ἔχητε, ἢν τινῶν πρόσ-
"δεηθῆ, ὅτου ὠνήσεσθε. Τῷ δ' ἀγορᾶν τῷ ὅσαν
"ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρύξατε μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδι-
"κεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους ἡ ἐμπόρους
"ὅ, τι ἔχῃ ἕκαστος παρέσιμον· καὶ ταῦτα μαθημέ-
"νους, ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατόπε-
"δον." Καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον· οἱ ἢ Μῆδοι
καὶ Υρκάνιοι εἶπον ὧδε, καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς
ἄνθ' σῦ καὶ τῶν σῶν μεμνήμοιμεν ταῦτα; Ο δ'
οὖν Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη·
"Η γὰρ ὕτως, ἔφη, ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς ὅ, τι ἂν

"δεήσῃ προσχθῆναι, ὅτι πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει πα-
"ρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρχέσω ὑμῖν πράττων περὶ
"ὑμῶν ὅ, τι ἂν δέῃ, ὅτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; Καὶ πῶς
"ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ
"λαμπραπόιμθα, ἢ οὕτως; Ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς
"μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, ἢν ὑμεῖς ἡμῖν
"ὑπισεύσατε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δ' αὖ
"διωρύματε, ὡς ἡμεῖς πισεύσομεν ὑμῖν καλῶς δια-
"νενεμηκέναι· ὡς ἐν ἄλλοις δέ γε αὖ ἄλλο τι ἡμεῖς
"πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. Ὁρᾶτε γὰρ
"δή, ἔφη, νυνὶ περῶτον, ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ
"δὲ περσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμ-
"βάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πρᾶγματα δὲ
"παρέξουσιν ὑπιμελεῖσθαι· ἢν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς κα-
"ταστήσωμεν, ἅμα πολεμάτων τε ἀπαλλαγησόμεθα
"καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς περιθησόμεθα. Εἰ μὲν οὖν
"ἄλλους ἔχετε, οἷς πσιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν
"ὡς κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκ-
"είνοις δίδοτε· εἰ μήτοι ἡμᾶς βούλεσθε πολεμάτας
"μᾶλλον ἔχειν, ἡμῖν αὐτοῖς δότε. Καὶ γὰρ νῦν ὅτε
"ἄνδρ' ἡμῶν περιελάσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολλὴ
"μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε μή τι πάθητε, μᾶλλον δὲ αἰ-
"σχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπου περ
"ὑμεῖς· ἢν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἑψόμεθα ὑμῖν·

"κἂν μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλείονα ὑπὸ τῷ ἵππων
"συναγωνιζόμενοι, ἕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψο-
"μεν· ἢν δ' ὁ πεζοὶ γιγνόμενοι δοκῶμεν χαιρεωτέρως ἂν
"παρεῖναι, τὸ καταβῆναι, ἐν μέσῳ, καὶ εὐθὺς πεζοὶ
"ὑμῖν παρεσόμεθα· τὰς δ' ἵππους μηχανησόμεθα
"οἷς ἂν προαδιδοίημεν." Ο μὲν ἕτως ἔλεξεν· ④ δὲ
ἀπεκρίναντο, Αλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Κῦρε, οὔτε ἄνδρας
ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἂν ὑπὸ τὰς ἵππους τάτας,
οὔτε, εἰ ἔχοιμεν, σὺ ταῦτα βουλομένῳ οὐκ ἂν ἄλλο
ἀντὶ τάτων αἱρούμεθα. Καὶ νῦν ἔφασαν, λαβὼν
τὰς ἵππους, ᾧοιό ὅπως ἄριστον δοκῇ σοι εἶ). Αλλὰ
δέχομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς
γενοίμεθα, καὶ ὑμεῖς διέλθοιτε τὰ κοινά. Πρῶτον μὲν
δῆ, ἔφη, τοῖς θεοῖς εὔξαισθε ὅ, τι ἂν οἱ μάγοι ἐξη-
γῶνται· ἔπειτα δὲ Κυαξάρῃ ἐξέλεσθε ὁποῖ' ἂν οἴηθε
αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον
ὅτι γυναῖκας ἂν καλὰς ἐξαιρετέον εἴη. Γυναῖκάς τε
τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν.
Επειδὰν δὲ ἐκεῖνα ἐξέλησθε, ὦ Υρκάνιοι, τὰς ἐμοὶ ἐθε-
λουσίους τάτας ὁπαδοὺς πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε
εἰς δύναμιν. Υμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τὰς προθύμους
συμμάχους γιγνομένους τάτοις πρᾶτε, ὅπως εὖ βε-
βουλεῦσθαι ἡγήσονται ἡμῖν φίλοι γιγνόμενοι. Νείματε
δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ προὶ Κυαξάρου ἥκοντι

ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ πάλιν καλεῖτε, ὡς ἐμοὶ τοῦτο συνοίσον· ἵνα καὶ Κυαξάρῃ μᾶλλον εἰδὼς πρὸς ἑκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν πρόσθεν γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα μέχρι τοῦ· καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χαλεπῶς· ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελῶτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν προσεθείη· ὥσπερ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολὺν γέλωτα ἡμῖν παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῷ ἵππων καθήμενοι· οἶμαι γὰρ, ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου ὁ μὲν ἤρξε καὶ τὴν ἄφιξιν, μάλα καὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέσας, ἐκέλευε τοὺς ἵππους λαμβάνειν, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. Αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν πόθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. Οἱ δ' ἀκούσαντες τὸν κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν· ὁ δὲ, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη βελτίστους, ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ἤδη δεῖ ὅπλα ἐπιφέρειν ἃ ἂν αὐτοῖς δί-

δωσι· τὰ δὲ ὑποπτέδια ὅπως ἂν ἔχωσιν, ἔφη αὐτῷ μελήσειν. Καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους, συνέσπευσεν αὐτούς· καὶ ἐπέλθουσι τὰ γέρρα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἕπωνται, καὶ τὰ ὑποπτέδια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτοὺς δὲ, τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας, ἀεὶ ὑπὸ τῷ ἵππων ὀχεῖσθαι· καὶ αὐτὸς ὅπου τοιῶν κατῆρχεν· ὑπὸ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ πρῶην ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ, ἐφ' ἵππου, σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐπέλθουν παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως καταχαίσιεν ὥσπερ καὶ πάλλα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κύρου πρῶτον βούλοιτο ἰδεῖν· καὶ ὑπηρέται τὰς μὲν ἄλλας ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κυρον. Ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. "Ω δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος "Ασσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας "ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῷ τῶν Ασσυ- "ρίων βασιλεῖ παρέχομεν, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς "μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ,

"ἀγαθὸς ὤν, ὁ ὃ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχῃ, ἔχθιστος
"ὢν ἐμοὶ, ἥκω πρός σε, καὶ ἱκέτης προσπίπτω. καὶ δι-
"δωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τι-
"μωρὸν αἰτοῦμαί μοι γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς
"δυνατὸν σε ποιοῦμαι. Ἁπαις δέ εἰμι ἀρρένων παί-
"δων. Ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ
"ἀγαθὸς, ὃν ἐμὲ φίλων καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαί-
"μονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βα-
"σιλεὺς ἔκτος, καλέσαντος δὲ τότε βασιλέως, πατρὸς
"δὲ δὴ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί·
"(ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δῆθεν
"τοῦ βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέ-
"την) ὁ δὴ νῦν βασιλεὺς ἐπὶ θύραν αὐτὸν προσκα-
"λέσας, καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ
"κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς ἤδη ὤν· εἶτα· ὁ μὲν ὡς φίλῳ
"συνεθήρα· φανείσης δ' ἄρκτου, διώκοντες ἀμφότε-
"ροι, ὁ μὲν νεῷ ἄρχων ἔτος ἀκοντίσας ἥμαρτεν· (ὡς
"μήποτ' ὤφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλών, (οὐδὲν
"δέον) καταβάλλει τὸν ἄρκτον. Καὶ τότε μὲν ἀνια-
"θεὶς ἄρα κατέσχεν ἔτος ὑπὸ σκότου τὸ φθόνον· ὡς
"δὲ πάλιν λέοντος συντυχόντος ὁ μὲν οὐ ἥμαρτεν,
"(οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν παθών) ὁ δ' οὗ ἐμὸς παῖς
"αὖθις τυχὼν κατειργάσατο τὸ λέοντα, καὶ εἶπεν, Ἆρα
"βέβληκα δὶς ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θῆρας ἑκα-

"τερέμνης· ἐν τούτῳ δὲ ἐκέτι κατέχειν ὁ ἀνόσιος τὸν
"φθόνον, ἀλλ' αὐχμεῖ πᾶσάν τ' ἐπομβρῶν ἀρ-
"πάσας, παίσας εἰς τὰ σέρνα, τ' μόνον μοι καὶ φίλον
"παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχήν. Κἀγὼ μὲ ὁ πάλας
"νεκρὸν ἀτὶ ἀμφὶς ἐκομισάμην, καὶ ἔθαψα πλικῶ-
"τος ὢν ἄρτι γηραιάσκοντα τ' ἄριστον παῖδα ὧν ἀγα-
"πητόν· ὁ δ' καπακτανὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας,
"ὅτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, ὅτε
"ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τ' κτ' γῆς. Ο
"γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ συνῴκτισέ με, ὡς δῆλος ἦν
"συναχθόμενός μου τῇ συμφορᾷ. Ἐγὼ μὲν οὖν,
"εἰ μὲ ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἄν ποτε ἦλθον πρός σε οὕτι
"τῷ ἐκείνου κακῷ· (πολλὰ γὰρ φίλια ἔπαθον ὑπ'
"ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ) ἐπεὶ δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ
"παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη προσήκει, οὐκ ἄν ποτε
"ἐγὼ τούτῳ δυσκόλως εὔνους γένοιμαι, οὐδὲ οὗτός με εὖ
"οἶδ' ὅτι φίλον ἄν ποτε ἡγήσαιτο. Οἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ
"πρὸς αὐτὸν ἔχω, ὡς πρόσθεν φαιδρῶς βιοτεύων,
"νυνὶ μὲν ἄκειμαι ἔρημος ὤν, καὶ μὲν πένθος τὸ γῆρας
"μέγων. Εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ
"λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἄν τινος μοῖ σοῦ
"τυχεῖν, ὡς ἀνηβῶσαν ἂν πάλιν δοκῶ μοι, καὶ ἔτ' ἂν ζῶν
"ἔτι αἰσχυνοίμην, ὅτε ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τε-
"λευτᾶν δοκῶ." Ο μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπε-
κρίνατο.

Αλλ' ἤνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτιν σε, καὶ τιμωρήσειν τὸν φονέα σοὶ θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. Λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἥνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; Ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τείχη, ὅταν θέλῃς, οἴκόν σοι παρέξω· δασμόν τε τῆς χώρας ἥνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ ὅπου ἂν δέησι στρατεύειν, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν. Ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος, ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὡόμην τῷ νεῷ βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νεῷ δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ, πολλὰ γοωμένη, ἱκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως μιγνώσκω. Νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης ὅτῳ, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνωμαι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύομενος δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. Ἐπεὶ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπέναγε ἐκέλευσε τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων. Ὁ δ' ἔλεγεν, Ἢν αὔριον ἴῃς περαί, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο πρὸ ἡμῶν. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ὤχετο, ἡγεμόνα καταλιπών·

Οἱ δὲ Μῆδοι πρῶτος. ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν, καὶ τὴν Συσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγωνῶς, καὶ μυσεργὸς δὲ δύο τὰς κρατίστας· δεύτερον δέ, Κυαξάρῃ τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δ' ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύοιντο· πάντα γὰρ ἦν πολλά. Περισσότερον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δ' ἐποιήσαντο καὶ τὸν Κυαξάρην ἄγγελον. τὰς δὲ φοινικὰς σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ πρέσβεις, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. Τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, ἀμείβεσθαι· καὶ διέδωκαν.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαντε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὸν μὲν Κυαξάρην διαλαβόντας φυλάττειν, ὡς ἥδιστα οἰκειότατον αὐτῷ ὄντα· καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἔφη, δέχομαι· χρήσεσθαι δ' αὐτοῖς ὑμῖν ὁ μάλιστα δεόμενος. Φιλόμυσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ, ὦ Κῦρε, τὸν μυσεργὸν ἀκούσας ἐπαινέσας, ὃν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως, καὶ ἦν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χαίρειν οἶμαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι με ἤτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· ὥστε ἐγὼ ὑμῖν δίψω χαρίζεσθαι. Τοιούτῳ μὲν δὴ τρόπῳ ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ε'.

ΚΑΛΕΣΑΣ δὲ ὁ Κῦρος Ἀβραδάταν Σούσιον, (ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος ᾧ καὶ τὴν σολὴν εὐθὺς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε ἀφῆκε Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπήει) τοῦτον ἐκέλευσε φυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη, γυνὴ Ἀβραδάτα τοῦ Σούσων βασιλέως· ὅτε ἡλίσκετο τὰ Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος πρὸς συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος φυλάττειν τὴν Ἀβραδάταν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. Κελευόμενος δὲ ὁ Ἀβραδάτας ἐπήρετο, Εὐηργάκας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠνίκα ἐξηρέθμην σοι αὐτήν· καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, ἐθεασάμεθα αὐτήν· (κα-

μή τε γὸ ἐκάθητο, ἢ οἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· ἢ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα) ἐπεὶ δ', γνῶναι βουλόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ πάνυ ἐκ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη, κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. Ὡς δὲ ἀναστᾶναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν· διήνεγκε δ' ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν, τῷ μεγέθει, ἔπειτα δ', τῇ ῥώμῃ, καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ εὐχημοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐσκευῆ. Δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα κατασύζοντα τὸ μὲν κατὰ τὸν πέπλων, τὰ δὲ κατὰ τοῦ προσώπου. Ὡς δ' ἡμῖν ὁ γεραίτερος εἶπε, Θαῤῥεῖ, ὦ γύναι· καλὴν μὲν γὰρ ἀγαθὴν ἀκούομεν εἶναι τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι), νῦν μέντοι ἥξομεν ἀνδρί σε εὖ ἴδοντι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι, οὔτε τὸν γνώμην, οὔτε τὴν δύναμιν· ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλῳ ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗτος οὐκ ἔστι τὸ ἀπὸ τοῦδε. Ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, περιεκατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ ἀμφ' αὐτήν. Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἔφαινε δὲ ἡ δεξιὰ καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φανῆναι μηδὲ γεγενῆσθαι γυναῖκα ἀπὸ σκηνῶν τοιαύτην

ἐν τῇ Ασίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη, ς σὺ θεάσῃ αὐτήν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, σφόδρα γε ἦπου, εἰ τοιαύτη ἔστιν οἵαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Οτι, ἔφη, ς νῦν σοὶ ἀκούσας ὅτι καλή ἔστιν, εἰ σπουδήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, ὁ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ ὕστερον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ σπεύδειν, καθοίμην ἐκείνῃ θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν. Οἶδ' ἔγωγε, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἰ) κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τ' μὴ βελόμενον σπεύδειν σφᾶς τὸ βέλτιστον; Εἰ μέντοι τοῦτο, ἔφη, ὅτως ἐπέφυκε, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. Ορᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίας καίει· (πέφυκε γὰρ τοιοῦτον) τῷ δὲ καλῶν, τῷ μὲν ἐρῶσι, τ' δ' ὄ. ς ἄλλος γε ἄλλα. Εθελόσιον γὰρ, ἔφη, ἔστι, ς ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βέληται. Αὐτίκα γοῦν ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλῳ δὲ ταύτης· σὸδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος γε ταύτης. Καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανοὺς ἔρωτα κωλύειν. Εἰ δέγ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθίοντας μὴ πίνειν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τῷ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσθαι τῷ θέρους, σὸδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη ἀφαιρεῖσθαι ἀνθρώπους ταῦτα πείθεσθαι· πέφυκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι.

Τὸ δ' ἐρᾶν, ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γὰρ τὴν καθ' αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρᾶν, καὶ παύσασθαί ἐστιν ὅταν τις βούληται; Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἑώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις· καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας, πρίν γε ἐρᾶν, τὸ δουλεύειν, καὶ δεδόντας γε πολλὰ, ὧν ὁ βέλτιον αὐτοῖς ἦν· καὶ εὐχομένους ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ ὁ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττειν, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. Παρέχουσι γὰρ ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή ποι ἀποδρῶσι.

Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· Ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ εὔχονται μὴ ἀεὶ, ὡς ἄθλιοι ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίων δ' ὄντων μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. Οἱ αὐτοὶ δέ γε ὅτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ σοφὸς, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾶ τε κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ ὁ συγγινώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; Οὔ-

τω μὴν τοι, ἔφη, ὡς ④ καλοὶ οὐκ ἀναλίσκουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐφίενται ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἔχει, καὶ πεῖνα ἔρωτα αἰτῶντα· ④ δὲ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, ἐπιθυμοῦντες ὡς χρυσίου ὡς ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἄπεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. Ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτῃ ἐωρακὼς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρά σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τἆλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ ἦττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. Καὶ πυρὸς γάρ τοι δεῖ ἥκοντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι, καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως ἃ ἔγωγε ὅτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπομαι, οὔτε σοῦ καλοὺς ἐσορῶ. Οὐδὲ γέ σοι συμβούλευω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὼ ὄψιν ἐνδιατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει, ④ δὲ καλοὶ καὶ σοῦ ἄποθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε ἄπτεσθαι τοῦ ἔρωτος. Θαῤῥεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε· σοὶ δὲ ἢν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, ἐὰν μὴ κρατῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι χρήσοιτο αὐτὴ ἡ γυνή. Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

Ο δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον ὄν, ἀλλ' ἀντεπιμελουμένην καὶ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ, εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ἐκ πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπαθε. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο. Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μάχεσθαι μετ' ἑαυτοῦ τούς τε Μήδους καὶ σοῦ συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας σοῦ ὁπλίτας· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες Μῆδοι καὶ σύμμαχοι παρόντες, ἐγὼ "ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ὅτε χρημάτων δεόμενοι σὺν "ἐμοὶ ἐξήλθετε, ὅτε Κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπη- "ρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ "ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ "ἠθελήσατε. Καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μέν, "εἰ μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν "ἔχειν μοι δοκῶ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέ- "γων· τὸ δὲ, Ἣν μείνητε παρ' ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε "ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· (νομίζοιμι γὰρ "ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς "ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν) ἀντὶ δὲ τούτου

"τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυα-
"ξάρῃ πειθόμενοι, ὅμως ἤν τι ἀγαθὸν δύνωμαι, πει-
"ράσομαι ὅτῳ ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. Οὐ
"γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Ἀρμενίοις, οἷς
"σὺν ὅπλοις καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔ-
"ποτε τούτους προδιδοὺς ἁλώσομαι. Καὶ τῷ μὲν νῦν
"ταῦτα διδόντι ἡμῖν Γωβρύᾳ καὶ τείχη καὶ χώραν καὶ δύ-
"ναμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμελῆσαι τῆς
"πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. Καὶ τὸ μέγιστον δὴ οὕτω πρέπει
"νῶς τοῖς θεῶν διδόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὖ-
"τὸς καὶ αἰσχυνοίμην ὑπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν.
"Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γνώ-
"σεσθε, οὕτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴπατε ὅ, τι ἂν ὑμῖν
"δοκῇ." Ὁ μὲν οὕτως εἶπε·

Πρῶτος δὲ, ὁ φήσας ποτὲ συγγνώμης τοῦ Κύρου τυχεῖν, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν, Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· (βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ ἐν τῇ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιτται ἕπονται πείθονται· ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ ἑδρᾶται ἐνταῦθα ἀπέρχεται· ἢν δέ που ἵζηται, οὐδαμοῦ αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται). Καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι πως οἱ ἄνθρωποι ὅτοι ἀγαπητῶς ἔχειν. Καὶ γὰρ εἰς Περ-

σας ὅτε πρῶτον ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σοὶ ἀπελείφθη, ὃς μή σοι ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε Ἀσυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; Ἐπεὶ ἦ ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, ἡδὺ αὖ ὁρῶμεν σὺν φίλοις σε πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Ὅτε δ' αὖ τὸ δεύτερον στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. Νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σὺν σοὶ μὲν ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἵδε ἀπέναι φοβοῦμεθα) ἀλλὰ μὴ οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐρῶσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν σοὶ καὶ ὁρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε, Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μή πω θαυμάσῃς ἂν ἐγὼ σιγῶ· ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχὴ, οὐχ ὡς βουλεύσουσα πρεσβεύσασθαι, ἀλλ' ὡς ποιήσουσα ὅ, τι ἂν σὺ παραγγέλλῃς. Ὁ δὲ Υρκάνιος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονά γ' ἂν φαίην τὴν βάλησιν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς παραδιδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ ὃς ἡγεμόνα ἡμῶν ὄντα τοιοῦτον, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας θεούς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι ἢ

ἑαυτὸν πλυτίζων. Ἐπὶ τούτῳ πάντες ⓐ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον, Σὺ, ὦ Κῦρε, ἐζήγαγες ἡμᾶς· καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπίεναι καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι σοὶ ἐμὲ τιμωρίας νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. Ἐκ τούτου ἐκέλευσε σοὶ μὲν ἄλλους φυλακὰς καθίστασθαι, ἀμφ' αὐτοὺς δὲ ἤδη ἔχειν, σοὶ δὲ Πέρσας ἁθροίζειν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἵπποις τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρχούσας· καὶ οὕτω καθίστασθαι ὅπως ποιοῦντες ⓐ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ σοὶ ἵπποις τεθραμμένους πρέχωσι· Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἦν τὰ πρὸς πόλεμον σκοπεῖν. Ταύτῃ μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον.

Περὶ δὲ ἀνασάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὴν Γωβρύου, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου, ⓒ δὲ ⓐ Περσῶν ἱππεῖς, γεγυμνωμένοι ἀμφὶ τὰς θώρηκας· ⓐ δὲ τὰ τούτων γέρρα καὶ τὰς κορύδας ἔχοντες ὑπὸ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἡ ἄλλη δὴ στρατιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη. Ἐκασον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν ἡγεμόσιν εἵπεσθαι, ὅπῃ ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὁπλοφυλάκων φαίνηται ὁπόθεν, ἢ τὸ μετώπου πρόσθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἀλίσκηται, κολασθήσεσθαι.

Δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύᾳ χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερείμενόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ὅτι τῷ τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν μάλιστα ἀπομάχοιντο· καὶ βᾶσι ἐς πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρύματα προσηυλισμένα ἑώρων. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐπέλαυσε τὸν Κῦρον προελάσαντα ἰδεῖν ᾗ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη, εἶσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινάς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἶπεν εἰ αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, προσέπεμψε πάντοθεν, ἑώσαι τε ἱκανώτατα πάντα ἢ προσελθεῖν· ἐς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γένοιτ' ἂν, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ὑπολείπειν τὰς ἔνδον ὄντας. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν ὅ, τι ποτε εἴη ταῦτα· ὁ δὲ Γωβρύας αὐτός τε ἐξῄει πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε, φέρουσας οἶνον, ἄλφιτα· ἄλλος δὲ ἐλαύνοντας βοῦς ἢ ὗς, ὄϊας, αἶγας· καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἐκφανῆ παρῆγον, ὡς δειπνήσων καλῶς ἅπαξ τὸν σὺν Κύρῳ στρατιάν. Οἱ μὲν δὴ ὅτι τάχιστα παχθέντες διηκόνουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦντο. Ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες ἄνδρες ἀμφ' ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον ὅπως νομίζῃ ἀσφαλέσθαι. Παρεσ-

εισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν, ἢ αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. Επεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, προκαλεῖ πάντας οὓς φίλους ἢ ἄρχοντας τῷ μεθ' ἑαυτοῦ. Επεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ πρόχους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, ἢ δαρεικοὺς ἀμέτρους πνὰς, καὶ πάντα καλὰ, ἢ τέλος τὴν θυγατέρα (δεινὸν ἄρα κάλλος ἢ μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος) ἄξαγαγὼν, τάδε εἶπεν. Ω Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι· τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω σοὶ θεραπεύειν ὅπως ἂν σὺ βούλῃ. Ικετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν, τοῦ πατρὸς, αὕτη δὲ νυνὶ, τοῦ ἀδελφοῦ πρωρεὺν γενέσθαι σε.

Ο ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Αλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦντός σε πρωρήσειν εἰς δυνάμιν· νυνὶ δ' ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἥδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σοὶ θεοῖς ποιήσειν. Καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. Εν δ' ὧδε ἄπειμι ἔχων σοὶ σὲ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ οἶδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλείστα ὄφελος, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ, ἀντὶ τούτου ὃ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. Καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας τί ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπτεύσας μὴ

τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο, Καὶ τί τοῦτ' ὄφελος, ἔφη, ὦ Κῦρε; Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίναντο, ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύα. πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ ἄν τε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· ἀφ' ὧν δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι πρᾶξαι μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον πρὶν δῆλοι γενέσθαι οἷοι ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νεῶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν, καὶ δυνάμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν πρὸς ξένους ἐθέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε σεσωφρόνηκας ψευδόμενον ἂν ἐκὼν εἶναι. Τοῦτ' οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ζῶ δίκαιος ὤν, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔποτ' ἀπολήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιμισθῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. Καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου τούτου· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ, ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτὴν, εἰ μυρίοι χρήματα ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδωμι, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσί τινες αὐτῷ, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲν μικρὸν τούτων ἔνεκα. σὲ μᾶλλον θαυμάσονται· ἐμὲ δ' ὃ ζηλοῦσι νυνὶ, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι

ποτὲ κ᾽ ἑαυτὸς ὑπιδεῖξαι ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν ὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δ᾽ πολεμίοις ὐδέποτ᾽ ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ, μὴ θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ δ᾽ ἀρετῆς κ᾽ δίξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ᾽ ἂν τὰ Σύρων, πρὸς τοῖς σοῖς, καὶ Ασσυρίων πάντα προσέλθοιντο· τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. Καὶ ὁ Γωβρύας ὑπολαβών, Πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι πῦ ἔστοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πιθάνεσθαι, ἀλλ᾽ ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ δεικνῦναι αὐτῷ ἔχασον.

Τοσαῦτα δ᾽ εἰπὼν δεξιάν τ᾽ ἔλαβε τοῦ Γωβρύα, κ᾽ ἀναστὰς ἐξῆλθε, κ᾽ ὁδοῦ σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλ᾽ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν συνέδειπνον προσέλαβεν. Ἐπὶ σκάδος δὲ καταχλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει εἶναί σοι πλείω ἢ ἡμῖν ἑκάστῳ στρώματα; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νὴ τὸν Δί᾽ εὖ οἶδ᾽ ὅτι στρώματα πλείω ὄψει κ᾽ κλίναι, καὶ οἰκία γε πολλῷ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἵ γε οἰκίαι μὲν χεῖσθε γῆ τε κ᾽ ὑραυῷ, κλίναι δ᾽ ὑμῖν εἰσιν ὁπόσαι ἥδιστ᾽ ἂν εὐναὶ ὑπὸ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἕρια, ἀλλ᾽ ὁπόσα φεύγοντα ὄρη τε κ᾽ πεδία ἀνίησι. Τότε

μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῆς παρεσκευῆς βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρους αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε καὶ μετριότητα τοῦ σίτου· (ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῆς παιδευμένων ἔτε ὄμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένῳ καταφανὴς γένοιτο, ἔτε ἁρπαγῇ, ἔτε νόῳ, μὴ οὐχὶ πρόνοιαν ἄρξ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ, ἅμα τὸ μὴ ταράττεσθαι ὑπὸ τοῦ ἵππου, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἱονεὶ δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τοῦ βρωμάτων καὶ τοῦ πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κινικὸν καὶ θηριώδες δοκεῖ εἶναι) ἐνενόησε δὲ αὐτῷ καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢν ἢ μὴ, καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢν ἢ μή· ἅ, τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπὸν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τοῦ εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλέω πλεονεκτεῖσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τὸ συμμάχεσθαι μέλλοντας ὠφελιμωτάτοις πλησιάζειν. Ἡνίκα δὲ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώ-

ματα μὲν ἢ ἱμάτια ἢ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῖν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῖν ἄξιοί ἐσμεν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, Ἀγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως σοὶ παρέσῃ ἔχων τὰς ἵππους ἐξωπλισμένας, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, ἢ ἅμα μὲν τῆς χώρας ἄλῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἃ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. Τότε μὲν δὲ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ σφέτερα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, πρὶν ὁ Γωβρύας ἔχων τὰς ἵππους, ἢ ἡγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ σφέτερος ἀνὴρ ἄρχοντι, ἐμίσιον τῇ πορείᾳ τὴν ὁδὸν σφετέρην τε νῦν, ἀλλ' ἅμα σφέτερον ἐπεσκοπεῖτο εἴ τι δυνατὸν εἴη τὰς μὲν πολεμίας ἀσθενεστέρας ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. Καλέσας οὖν τε Υρκάνιον καὶ τε Γωβρύαν, (τούτους γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὡς αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) Ἐγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἶμαι, σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ, σκεπτέον ὄν, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ κρατήσει. Ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔξεστιν ἴσως καὶ ἄλλην ἀπορροφήν· ὑμῖν δὲ, εἰ

ὅτῳ ὑπηρετήσῃ, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια πράγματα. Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ, ἡμᾶς μεγάλας εἶναι· στρατεύεται δὲ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς ὃ καὶ μισῶ, καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεφαίνοντο ἀμφότεροι, καὶ τὰ αὐτὰ περαίνειν ὅτι μέλοι, ὡς ταῦτα εἰδόσι, σφίσι, καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπη τὰ νεῶ πρόσοντα ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, Λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν; ἢ ἔστιν ὅστις καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον· σάφα γὰρ ἴσμεν, ὅσοις ἡμῖν, οἱ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρῶντο γὰρ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν οἴεσθε, ἔφη, νεῶ αὐτὼ ἀμφοτέρω ἡδέως ἂν ἔτι ὄντε σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; Ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε, εἶπον δύναιντο συμμίξαι. Τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος ὄντες νῦν πορρώ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γάρ; ἔφη, ὦ Γωβρύα, σὺ τοῦ νεωστὶ τοῦτο, ὃς νεῶ εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπεροφίαν πολλῶν ἔτι μᾶλλον ἐκείνου κατηγορεῖς; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας.

ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐψεύετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἀδενοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἑνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ ἦν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα πρὸ ἑαυτοῦ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῄνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμαχάιρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δ' ἔστι νῦν λέγειν, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. Καὶ νῦν ἔστι εὐνοῦχος μέν ἐστι, δι' ὃν δὲ χολὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἶει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἷοίτε αὐτῷ βοηθοὶ ἂν γένεσθαι; Εὖ μὲν οὖν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, πρὸ αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ πριέναι. Τί δέ, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι ὅτι καὶ ταῦτα ἦλθόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, ⟨ἐ⟩ Ἀσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν ἡ σὴ δύναμις· καὶ ἔτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐκπεφοίτηκε· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους προβαίνειν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου ταῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. Ἐγὼ γὰρ ὃν σκοπῶν ὁ δύναμαι ἐννοῶσαι ἀσφαλεστέρην ὁδὸν μίαν τῶν πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας ἑνός, εἰ ἐκ τῶν πολεμίων δεῖ τὸ κράτιστον. Πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς· εἰ δὲ μὴ θαρρήσουσι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγώ φημι, ἔσονται. Μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξουσι, ὃς αὐτοῖς ἐγγύθεν, θαρσοῦς δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μείζων, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ἢν δὲ μὴ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ἐκεῖνοι τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῶν δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. Εὖ δ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, ἐὰν καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρήσωσιν ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω τὴν ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. Ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων πυνθάνονται αὐτοῖς πάρεσιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν ἔργων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσβούλων

τε καὶ ἐξεπιτήδειον πρὸς τοὺς πολεμίους ἔθρεψαν· ὥστε καὶ διὰ τὸ μεγέθους ὁ ῥᾴδιον αὐτὸν ἔξιν ἔστε λόγοις καταστρέψασθαι, ἔστε προσάγοντα πολεμίοις μάχῃ ἐμβαλεῖν, οὔτ' ἀπάγοντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅτῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ ἂν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. Ἐκεῖνο μέντοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τῶνδε αἱ νίκαι ἴσον ἔχουσιν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ἔχλον, ἀπαειθμήσωσιν ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς πᾶν ἔνι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι, ὥσπερ πρόσθεν, ἀφ' τοὺς εὖ μαχομένους, ἔτι καὶ νυνὶ, αἱ μάχαι κρίνουσι, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς πρὸς ἡμῶν πλείονας εὑρήσεις οὐ θέλοντας μάχεσθαι ἢ πρὸς ἐκείνους. Ὡς δ' ἔτι μᾶλλον θαρρῇς, καὶ τόδε κατανόησον· ① μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νυνὶ, ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νυνὶ, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεχωρήσατε· μὴ γὰρ ἔτι ἀπιμάζε μηδὲ τὰς σὰς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ ④ ἀκόλουθοι ἕπου. Μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ', ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· μᾶλλον δὲ, σάφ' ἴσθι, ἀθρόως ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. Ὡς

σὺν ἐμοὶ ταῦτα γιγνώσκοντα, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ὑπὸ Βαβυλῶνα.

Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ὑπὸ τοῖς θείοις τὰ Γοβρύου χώρας ἐγίγνοντο. Ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λοχαγοὺς ἐν τάξει μὲν ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τοὺς ἱππέων ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν· τοὺς δὲ ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· οὐ γὰρ ἦκον πολλοὶ μετ' αὐτοῦ κατακεκωλυσμένοι ὑπὸ τοῦ ἵππου, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. Ὡς δὲ πρῶτον ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τοῦ Μήδων ἄρχοντας καὶ τοὺς Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. Εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἀξιοῦντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ, δοίημεν τῷ ἄλλῳ τούτῳ λείδω, ἆρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν, καὶ εὐθὺς φανερὸν εἴη ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. Ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσε, πάντες μὲν ἐπῄνουν, πάντες δὲ συνωμίαζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πλουσίους τινὰς νομίζειν ἡμᾶς, ὅτι ὑδαρεσκῶν μεστοὶ ἥκομεν, ὑπὲρ ἐκ χρυσῶν φιαλῶν ὑπί-

νομεν· εἰ δὴ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἂν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους τε καὶ ἀνδρὸς χρυσίου ἐστίν. Ἰτε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ. Οὕτω δὴ λαμβάντες ἐκεῖνοι ὅσα ἐδέ τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἤδη περὶ αὐτὴν Βαβυλῶνα, συνταξάμενοι ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔτι σὲ προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ' ἂν βούλοιτο, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νεῖν δ' ἡμῖν ἔτι χολή· ἔπι γὰρ σχεδιαζόμεθα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶσε ἐγὼ ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη,

οὐκ ἔλεγες μᾶλλόν τοι σὺ ὅτι τ' ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἴει ἂν σοὶ ἡμῶν μᾶλλον φίλον γενέσθαι; Εὖ μέντοι, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλαὶ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. Ὁπότε οὖν καλῶς σοι δοκοῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτόν· ἐπειδὰν δὲ σιγῶντα μὲν ἄνω ποῖ ὄψεως, ἂν αὐτὸς λέγῃ· ἐπειδὰν δὲ συγγνώμην αἰτῇ, ἐὰν μὲν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῖν βουλόμενον εἶναι, τότ' ἤδη χρὴ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· ὅτε γὰρ ἂν φίλος τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολεμίου δοκῶν εἶναι· οὔτ' ἂν ἐχθρὸς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι καὶ πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ' ὅ, τι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. Λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τοῦτο τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅθεν φασὶ γενέσθαι τοὺς τε Σάκας ἑπτετειχίσθαι, τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρουραρχοῦντος πρεσβύτην τ' εὐνοῦχον ἐλθόντα σοὶ δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνυποπτότατος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι δὲ αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι ἢ κἀκεῖνος ἡμῶν

ἢ ἄλλους τινὰς, ἢ ἢν ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους ὡς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶ. ἢν δ' ἐγὼ μὲν λιφθέντες λέγοιεν ὅτι ὑπὸ στράτευμα ἀπέρχομαι, καὶ κλίμακας ὡς τὸ φρούριον ἄγοντες· ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας σφαπώσαιτο, σφαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα, πρέσβυ. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα ὅτι πρείη ἂν αὐτὸν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἔσε σὺ ἀπέλθῃς. Οὐκοῦν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα σφσάγοντος. Ἰθι δῆν, ἔφη· καὶ πεῖρῶ, ταῦτα διδάξας καὶ παραξάμενος, παρέσται· πιστὰ δὲ αὐτῷ σὺκ ἂν μείζω οὔτε εἴποις ἂν ἔτε δείξαις ἢν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας ἄσμενος· ἅσμενος δ' ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγητο πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. Ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ παρακελευσθέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ σφσεβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δ' ὁ Γαδάτας· ἦν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας· τῷ δ' ἀγγέλων ὃς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, σφσειπὼν οἷ σφσύσσωζε, σοῦ μὲν εἵασεν ὁ Γα-

δάτας ἀφαφύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· ὃς δ' ἔλαβε βασανίζων ἑαυτὸν πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως στωμυλιασμένῳ ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. Τέλῳ δ' ὑπεύθυνος, ὡς βουλὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπροπορεύετο, ὅ, τι ἐδύναντο τῇ φρουρᾷ· ἐπεὶ δ' ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργὸς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ Κύρῳ αἰχμαλώτους. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον καταπήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, Χαῖρε ὦ Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι, φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπεῖν· σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖν ἀφείλετο, οὐ μέντοι τόγε φίλους κτᾶσθαι σε δύναται ἀπεστέρησεν. Ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους προποίησαι, οἱ σοὶ, ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βουλοὶ γενέσθαι ἢ οἱ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἅρπι ἠσθημένος τὸν γεγυμνωμένου, προσελθὼν τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ,

εἶπεν, Ω μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλοῦ μὲ τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σύ με σωτήραγον. Ἰθι νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον ὅπῃ ἔνεκά με ἀπαίζῃ, ἀμάτιθι αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ, καὶ ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι. Τί οὖν; ἔφη ὁ Υρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι καὶ Σάκαι, καὶ ἡμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως συνήνεσε καὶ ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως ἑαυτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ασυρίοις ἀπειλημμένον. Επεὶ δὲ τοῦτο ἐγίγνετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ Καδούσιοι συνεσπουδάζοντο καὶ Σάκαι καὶ Υρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα, Καδουσίων μέν, πελτασταὶ εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους· Σακῶν δέ, τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱπποτοξόται ὡς δισχιλίους· καὶ Υρκάνιοι δὲ πεζούς τε ὅσους ἐδύνατο προσεξέπεμψαν, καὶ ἱππέας προσεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἶκοι αὐτῶν ἱππεῖς, ὅτι καὶ Καδούσιοι καὶ καὶ Σάκαι τῶν Ασυρίων πολέμιοι ἦσαν.

Οσον ὃ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν τοῦ στρατεύματος οἰκονομίαν, τῶν Ασσυρίων τε καὶ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς στρατιώτας.

Ἐν ᾧ τοῦτο προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἥκουσιν ἀυτῷ ἄγγελοι ὡς ὁ Ασσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τὴν φυγήν, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἀυτοῦ χώραν. Ην οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν περιαθρήσαι δύναμαι, τῶν δὲ ἄλλων μείων λόγος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ην οὖν ἴῃς νυν, πότε ἔσῃ οἴκοι; Καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ; Η καὶ τὸ Ασσύριον, ἔφη, οἷόν τε ἦδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· απέστι γὰρ ὅσῳ σὺ πρόσω δοκεῖς ἰέναι. Εγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ποσταῖος ἂν οὖν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο μεῖον ἢ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ πορεύσομαι. Ο μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· ἦσαν δὴ πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ πρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε.

"Ανδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ ἐδόκει
"πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι· καὶ ταῦτα, πρὶν καὶ
"ὁπῶν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ Ασσύριος
"εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβάλλειν ἀγγέλλει, δηλονότι
"ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ
"μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ· ἅμα δὲ ἴσως καὶ
"ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ μὲ πρὸς ἡμᾶς ἀφισάμενοι
"μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, ἅτε σὺν ἐκείνῳ ὄν-
"τες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅπως ὡς τάχιστα μηδένα εἰκὸς
"σοὶ αὐτῷ βέλεσθαι εἶναι. Νυνὶ μέν, ὦ ἄνδρες, κα-
"λόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γα-
"δάτῃ βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια
"ποιοῖμεν ἄν, χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμ-
"φορον γ' ἄν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, προθέσθαι ἡμῖν αὐ-
"τοῖς. Εἰ γὰρ πᾶσι φαινόμεθα νῦν μὲν κακῶς ποι-
"οῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὖ-
"εργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τοῦ
"τοιούτων φίλοις μὲν ἡμῖν πολλοὺς βέλεσθαι γίγνε-
"σθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ὑπομένειν εἶναι· εἰ δὲ ἀμε-
"λήσομεν Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λό-
"γοις ἄλλους πείσομεν ἄν χρήσασθαί τι ἡμῖν; πῶς
"δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἄν
"ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττώμεθα
"αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοῦδε ὄντες, ἐνὸς ἀνδρὸς, καὶ

"τάτα ὕτω ἀμαχειμψύα;" Ο μὲν δὴν ὕτως εἶπεν· ὁ δὲ πάντες συνεπήνεν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπείπερ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ὅπη μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τὰς μὴ τούτων ἀπτηδειοτάτας πορείας. Γωρεύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ ἄλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἀπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευαζώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ τὰς ὁπίσας ἡμέρας ἥδιον ἂν ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. Νῦν δέ, ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· Πρῶτον μὲν ἄγε σὺ Χρυσάνθα σὺν θωρακοφόροις, (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι) σὺν ταξιάρχοις ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. Τούτου δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τῶν στρατευμάτων. Τῷ δὲ βαρυτάτῳ ἡγουμένῳ, ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ ἀμαπαῦσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ ὠφελεῖν ἀποδιδράσκει. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζε σὺ Περσῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἄγετω· ὄπη δὲ τούτοις Αν-

δραμίας ὁ Μῆδος, τὸ Μήδων πεζικόν. Ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἐμβας τὸ Ἀρμηνίων πεζικόν. Ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀρτάχας ἱππικήν. Ἐπὶ δὲ τούτοις, Θαμβεράδας τὸ Σακῶν πεζικόν. Ἐπὶ δὲ τούτοις, Δαμάτας Καδουσίους. Ἀγόντων δὲ καὶ ἅπαντες, ἐν μετώπῳ μὲν αὐτοὶ ταξιάρχοις ἔχοντες, δεξιοὺς μὲν τοὺς πελταστάς, ἀριστερούς δὲ αὐτοὺς τοξότας ἐκ ἑαυτῶν πλαισίου· ἵνα μὲν πορευόμενοι, καὶ εὐχερεστέρει γίγνοιντο. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, ἑπόμενοι πάντων ἐπέσθωσαν· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείσθωσαν πάντων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε ὦσι πάντα πρὸς τὴν καθεύδειν, καὶ περὶ σὺν τοῖς σκεύεσι πρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. Ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, οὓς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὓς τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. Ἐπὶ τούτοις Ραμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας. Ἐπὶ δὲ τούτοις σύ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν. Οἱ δ' ἄλλοι ἱππαρχοι, μεθ' ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς. Ἐπὶ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἕπονται δ' ὥσπερ ἦλθον Καδούσιοι ἀγόντων θέαμα· σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ, τὸ νῦν εἶναι, πάντων τῶν ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἐᾶν ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. Ἐπιμελεῖσθαι δὲ χρὴ σιωπῇ πορεύεσθαι οἵ τε

ἄρχοντες ⸌ πάντες ⸍ σωφρονοῦντες· ἀφ' ὧν γὰρ τὸν ὦτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ ἀφ' τῶν ὀφθαλμῶν ἔκφασιν ⸌ αἴσθησιν ἢ σφόδρα· ἢ τὸ παραχθῆναι δ' ἐν νυκτὶ πολὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ⸌ δυσκαταπαυστότερον· ὧν ἕνεκα ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, ⸌ ἡ τάξις ἀφυλακτέα. Τὰς δὲ νυκτερινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξαναστήσεσθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας ἢ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνίᾳ πολλὴ ὕπνου λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. Ὑμεῖς δὲ ἔχοντες ἃ δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὸ ὑπὸ Βαβυλῶνος ὁδόν· ὁ δὲ ἡμιόλιος, αἰεὶ τῷ κατ' ὀρθὸν πρηγυάτω ἕπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ὑπὸ τὰς σκηνὰς, καὶ ἅμα ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος, ὁπόσοις συνέπαιξε πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ ⸌ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὀνόματα, ἢ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τοὺς ὀργάνων καὶ τὰ φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς ὕτως ἠλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἰδείη τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, ἢ ὅταν προσκαλέσαι τι βούλῃ, ἢ ὅταν φυλάξαι,

& ὅτου θαῤῥοῦναι, καὶ ὅτου φοβῆσαι. Καὶ ὅτου πιμῆσαι δέ ποτε τινὰ βέλτιστο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. Εδόκουν δὲ αὐτῷ ἀ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοὺς καλόν τι ποιοῦντες ὀρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. Ηλίθιον δ' ἂν τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ, ὁπότε βούλοιτό τι τοιοῦτον γενέσθαι, ὕστερον προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι τοιαῦτα προστάττουσι δεσπόται, Ἰτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις φερέτω· ὕστερον γὰρ τοιαῦτα προσταττόμενα, εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς πραίνειν τὸ προσταχθέν· & πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶεν, καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ ὕστερ αἰσχύνεσθαι, ὕστε φοβεῖσθαι ὅμως, ἀλλὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· ἀλλὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ἐνόμαζεν, ὁπότε προστάττοι. Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω περὶ τούτων ἐλίγωσκεν.

Οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲ δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, & συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Ηνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμαινε τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ ὅπι ὀπὶ τῇ ὁδῷ ὀπισθοφύλακες δὴ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἅμα ἕπηι λαβὼν σὺ ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δ' χρόνῳ ὕστερον πρὸς Χρυσάνταν ἄγων σὺ τοξοφόρους. Τούτῳ μὲν δὴ ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ,

πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι, ὅπη ἐν ὁδῷ πάντες εἶσαν· αὐτὸς δὲ ἐσηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ τ' μὲν πρωϊσίνια προὐπέμπετο ἐν τάξει, ὅπη ὑ τ' ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. Ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας ὅτι, Ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ ὅν θᾶσσον. Αὐτὸς δὲ προελαύνων τ' ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν, ἥσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις· ἢ ὃς μὲ ἴδοι εὐτάκτως ἢ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς, οἵτινες εἶεν ἠρώτα, & ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν, καταστεννύων τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

Ἓν μόνον προὐλέλειπτο τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτῷ, ὅπως μὴ παντὸς τοῦ στρατοπέδου πεζὸς εὐζώνως ἢ πολλοὺς προέπεμπεν, ἐφορωμένους τὸν Χρυσάνταν, καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ἀλλήλους ἔχοντες, ἢ εἴπως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάνταν ὅ, τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ & ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει· καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ, οὐκ ἀνώχλει λέγων. Τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίνετο· τοῦ μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅπου αὐτῶν ἢ ⓐ πεζοὶ ἔμελλοι ἐπορεύσεσθαι, τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ' ὅτοι φίλοι ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν προελαύ-

νειν ἐπέλδυσεν, ὅπ ἢ ④ πολέμοι ἐν τῷ πεδίῳ ἦς· ὅπως εἴ τι που ἐνδυτίον αὐτῷ ὑπαντῴη, ὑφ' αὐτῷ ἔχων ἐν τάξι τιὼ ἱππικῷ μάχοιτο· εἴτέ τι πι φεῦγον ὀφθείη, ὅπως ὡς ἑτοιμότατι διώκοι. Ησαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμοῦ, οὕς τε διώκειν δέοι, ἢ ὃς ἀπ' ἐαυτῷ μένειν· πᾶσαν γὰρ τάξιν λυθῆναι ὐδέποτε εἴα. Κῦρος μὲν δὴ ὅτως ἦγε τὸ στράτευμα· ὅ μέντοι αὐτὸς γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῆ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ του δέοιντο. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ὅτως ἐπορεύοντο.

Ἐκ δὲ τῆς Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ασσυρίου, ἐνόμισεν, εἴπ ὄφελόι πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ασσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· ὅτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ασσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ασσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ασσυρίῳ ὅπ, εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσην τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅπ Κῦρος οἱ συνείπατο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἣ μέλλοι πορεύεσθαι ἐδήλωσε. Προσεπέστειλε δὲ καὶ τοῖς αὑτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ασσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα· ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὴ δύν-

αυτο, ἀποκτείνας Γαδάτου, εἰ ὃ μὴ, ὡς σὺν τῷ Ασσυρίῳ τοὐλοιπὸν ἐσόμενος. Επεὶ ὃ ὁ Γαδ. ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸ Ασσύριον, καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἥκοι· ἀκούσας ἐκεῖνος, τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. Ο ὃ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προερευνησομένους. Ο ὃ Ασσύριος ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνήσοντας, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξανασάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. Οἱ ὃ διερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον. Καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. Οἱ ὃ Ασσύριοι, ὡς ἐδόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῶν ἐνέδρας. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ Γαδ. βουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτὸν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει, τύπτει ὃ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον, καὶ πτοεῖ. Ποιήσας δὲ, τοῦτο ἐξανίστατο, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γένοιτο· ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν Ασσυρίοις προθύμως ἐντείνων τοὺς ἵππους, σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. Ενταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἵππους ἔχοντες ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἦσαν ὃ μάλα πάντες πε-

ζόμενοι, ἀφ' ὧν κατατετεύχθαι ὑπὸ τ πορείας, ἃ τ Γαδάτα ἱππεῖς· καθορῶσι δὲ τ Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν ὃ χρὴ αἰσθόμενοι, ἅτε ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος, προσφέρεσθαι αὐτούς. Ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἔς τε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τ στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες ἃ πολέμιοι τὸ ὂν, ἐτράποντο εἰς φυγήν, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε διώκειν τοὺς περὶ τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ εἵπετο σὺν τοῖς ἄλλοις ὡς ᾤετο συμφέρειν. Ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἑάλωκε, ἔνια μὲν καὶ ἐκπίπτοντων τῶν ἡνιόχων, τὰ μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως· ἔνια δὲ καὶ προεπεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἑάλωκε. Καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τ παῖδα τ Γαδάταν. Τῶν μὲν δὴ περὶ τὸν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, ἃ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποσάν, οἱ δὲ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τ Ἀσσυρίαν μεγάλην· ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος.

Κῦρος μὲν δὴ ἀφαρπαξάμενος ταῦτα ἐπανεχώρει εἰς τ Γαδάτα χώραν· καὶ προσάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο ὡς ὑποσκέψαιτο τ Γαδάταν ὅπως ἔχει ἐκ τοῦ τραύματος.

Πορδυομένῳ δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ὑπεδεδεμένῳ τὸ τραῦμα ἀπήγγελλε. Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἤσθη τε καὶ εἶπεν, Ἐγὼ σοὶ σὲ ἥια ὑποκειμένῳ σῶς ἔχεις. Ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Γαδάτας, νὴ μὰ τοὺς θεούς, σὲ ἐπανατεθαρσύμενον, ἥια ὁποῖός τις ποτὲ φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις δ' οἶδ' ἐγὼ ὅ, τι νεῦ μοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποχόμενός γέ μοι ταῦτα προέξειν, οὔτε μὴν εὖ πεποιηκὼς ὑπ' ἐμοῦ (εἰς γε τὸ ἴδιον) ἀλλ' ὅπως, ἀλλ' ὅπως τοῖς φίλοις σοι ἔδοξά τι ὠνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ὑπὲρ σοὶ σέσωσμαι. Οὐ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Κῦρε, εἰ ἰὼν οἴκοι ἔφυν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδά πω ἂν τοιοῦτον σοὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τὸν τοῦ νεῦ Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλέω ἤδη τοῦ αὐτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ ἐμοῦ δυνάτην ἀνιᾶν. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε, Ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νεῦ θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν Περσῶν, ἔφη, ἑπόμενοί σοι, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων· πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. Καὶ ὁ Γαδάτας ἐπαύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τούτους

τοιάτας εἶ). Καὶ ὅπως μηδ' οὗτοι οὓς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς δέχου τὰ ξένια οἷα ἐγὼ δύναμαι· ἀλλ' ὦ πρεσβῦτα πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τ' βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως τ' καλῶς πεποιημένων τ καλῶς συμβαίνων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠποδοφυλάκη, καὶ οὐ μετέῆε τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, ἅτε ἀναχωρούμενος ἅτε εἰπὼν σοφὸν τῷ Κύρῳ, κατέθη τ πρὸς Βαβυλῶνα χώρην. Διεσπαρμένοις δ' τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπὼν ὁ Ασσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, ἣ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Ὡς δ' ἔγνω μόνους εἶ) τοὺς Καδουσίους, ὁπλίτας, καὶ τόντε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, τ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τ Καδουσίων, καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐυτύχηων ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ασσύριος διώξας ἄχρις ἣ ἀσφαλὲς ἦετο εἶ), ἀπετράπετο· οἱ δ' Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δ' ὡς ἤκουσε τὸ γεγονὸς, ὑπήντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅπως ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων, τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου, καὶ ὅπως τὰ ὁπλίδεια ἔχοιεν συνεπεμελεῖτο, προσλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων Περσῶν συνεπιμελητάς· (ἐν γὰρ τοῖς

τοιούτοις ④ ἀγαθοὶ συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι) ⓒ ἀνιώ-
μενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς γὰρ τῶν ἄλ-
λων δειπνούντων, ἐπεὶ καὶ ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔπι σὺν
τοῖς ὑπηρέταις ⓒ τοῖς ἰατροῖς, ὁπόσα ἐκὼν ἀτημέ-
λητον παρέλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπλης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ
αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύ-
οντας. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθη· ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ κηρύξας συνέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας,
τοὺς δὲ Καδουσίους πάντας, ἔλεξε τοιάδε·

"Ανδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν τὸ γεγονὸς πάθος. Τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας, οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν. Ἀξιοῖ γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γε-
γενημένου τούτου πράγματος ἀπολαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν μήποτε ἁμαρτεῖν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀθενεστέραν τῶν πολεμίων δυνάμεως. Καὶ οὐχὶ τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε τῷ ἐλάττονι ἔπι μο-
λεῖν ἐπὶ οὗ ἂν δέῃ, ἢ νυνὶ ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἤν τις κοινὸν ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑστερίζοντι, ἐξαπα-
τήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῆς ἐξελπλυθότων· ἔστι δ', ἄλλα πρέποντα πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν πρέπειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδὲ ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσει τοῦ ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπελθὼν μὴ ἀναχοινωσάμενος ὅπου

"ἂν ᾖ, οὐδέν τι διαφέρειν πάχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατευ-
"ετο. Ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἢν θεὸς θέλῃ, ἀμυ-
"νούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μαχάν. Ἀλλ' ἐπει-
"δὰν τάχιστα ἀρίστησητε, ἄξω ὑμᾶς εἰς ἔνθα τὸ πρᾶγ-
"μα ἐγγύτατο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτή-
"σαντας, ἅμα δ' ἐπιδείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρα-
"τῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους,
"ἢν θεὸς θέλῃ· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ὀρῶσιν,
"ἔνθα κατέκαιον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἢν δὲ μὴ
"ἀντεπεξίωσι, καύσωμεν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηώ-
"σωμεν τὴν χώραν· ἵνα μὴ καὶ ὑμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες
"εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνι-
"ῶνται. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἔφη, ἀρίστατε ἰόντες· ὑμεῖς
"δέ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα
"ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε ὅστις ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπι-
"μελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἤν τι προσδέη-
"σθε· ἐπειδὰν δ' ἕλησθε καὶ ἀρίστησητε, πέμψατε πρὸς
"ἐμὲ τοὺς αἱρεθέντας." Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν· ὁ
δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ κατέ-
στησεν εἰς τάξιν, τὸ ἡμιμόριον τὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέ-
λευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, Ὅπως, ἔφη, ἢν
δεωώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. Οὕτω δὴ
ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους,
ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. Ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλ-

δοι τὲ Ἀπιήδεια ἐν τ πολεμίοις ἔχοντες πάλιν εἰς τ Γαδείτα.

Ἐννοήσας δ' ὅτι οἱ περὶ αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αὐτοῖς βοηθῇ, ὅπως ὅσοις τε τ πολεμίων ἀφίη, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυγμα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν λέγοντα τοῦτο, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ δὲ βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τ περὶ αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. Καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἂν καὶ δυοῖν κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τ περὶ ἐμὲ ἀφεστηκότων) ἐγὼ δὲ πολλοὺς ἂν σοι γῆν ἐᾶσαι ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν τ καρπὸν κομιδὴν, ἂν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ κρατῶν μοι, οἶμαι, κομίσεται· ἂν δὲ εἰρήνη γένηται, δηλονότι σύ, ἔφη. Ἢν μέντοι τις ἢ τ ἐμοῦ ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τ σῶν ἐμοί, τότε, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι ἀμυνόμεθα. Ταῦτα ὑπισχνεῖτο τῷ κήρυκι ἀπέπεμπεν. Οἱ δὲ Ἀσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πρόθυμα εἰδότες τ βασιλέα συγχωρήσοντα ταῦτα, καὶ ὁπόσα μάλιστα τοῦ πολέμου λήγειν. Καὶ ὁ Ἀσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθείς, εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθείς, ἀπεμήνυσε ταῦτα· καὶ ἐκήρυττον σπονδάς, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφορήσι πόλεμον.

Ταῦτα μὲν δὴ ὡς τῶν ἐργατῶν διεπέπραχτο ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τὰς μὲν ἑαυτοῦ φίλοις ἐπέλευσε καρπίζεσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν παρασκευῇ· τὰ δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἦγον ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. Οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι, οἱ αὐτοί, καὶ ἄνδρα λαμβάνειν τὰ παρόντα· ἡ δὲ ἐν τῶν πολεμίων προφὴ κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιών, πρῶτον ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἐπιστήσας μετὰ τὴν παρουσίαν. Ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε, Ὦ Κῦρε, νεῦε μέν σοι ἐγὼ ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρῇ αὐτοῖς ἄν τι δέοι. Νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἄλλα πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ εἶναι). Οὔτε γὰρ ἔστιν, ἔτ' ἔσομαι ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. Καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, (ὄμνυμί σοι τοὺς θεούς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσιν) ἔτε ἄδικον, ἔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἔτ' εἰπὼν ἔτε ποιήσας, ἔπαθον. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὐτοῦ τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλέω εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, ὃ μὲν πάθος ὤκτειρεν αὐτὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε, Ἀλλὰ τὰς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐνουσέρους δοὺς αὐτὰς, ἢ οἱ νεῶ σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν· ἐγώ τε (ὃ δὴ πάλαι ἐπεθύμουν) τὸ Περσῶν ἱππικὸν θαῦμον συμπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἕως ἄν με ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοὶ μὴ ἀπαίθαι ἀνταπωρύμενον· εἰ δὲ πλέω μοι δοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τὰς θεὰς οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι· (ὁρῶ γάρ σε τὸν τρόπον) φυλάττειν μέντοι ὅρα εἰ ὕπτιόδειός εἰμι. Ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀστυάγει, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶ) ἡ παρ' ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις· (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς ὄσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί ἔξιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἰκαδε δεῦρο ἀπόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν) νεῶ δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα, ὡς ὁ οἶκος ὅλος· ὡς οἰμαι, λυπηρῶς βιωσόμενα, ὅλως τὰς ἐχθρὰς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες. Τάχ' οὖν εἴποις ἄν, καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενόουν πρὶν ἀποσπᾶναι; Ὅτι, ὦ Κῦρε ἡ ψυχή μου, καὶ τὸ ὑβρίζεσθαι ὡς ὀργίζεσθαι, ἢ τὸ ἀσφαλέστατον σκο-

πᾶσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κώουσα, ἆρά ποτε ἔσαι ἀποτίσαθαι τ' ἢ θεοῖς ἐχθρὴ ἢ ἀνθρώποις, ὃς ἀμαπελᾷ μισῶν οὐκ ἦν τις τὴ αὐτὴν ἀδικῇ, ἀλλ' ἤν τινα ἐπιθύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶ). Τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτῷ συμμάχοις χρήσε). Ην δέ τις ἄρα ἢ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, χαίρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲν σε δεῖσα τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος λήσεσα τοῦτο μηχανώμενος, ὡς ἀνέλῃ τὸ αὐτοῦ βελτίονα. Τὸ μὴν τοι ἐμὲ ἀνιᾷν, ἢ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως, οἶμαι, ἀφείπων ἔσαι.

Ακούσαντι τοῦ Κύρου ταῦτα ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· ἢ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῆ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἂν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δ' σὺν ἡμῖν σρατιᾷ, ἵνα ἦν ④ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, ὅτός σε φοβεῖ), ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; Ο, τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ σιτῶν χαίρεις ἔχων, σιτὰ ἐμοὶ πορεύου. Καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὡς γε μοι δοκῶ, πάνυ χρήσιμος εἶης, ἐγὼ τέ σοι, ὡς ἂν δύνωμαι, πειρήσομαι. Ακούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε ⓒ εἶπεν, Αρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρίν σε ξενίσαι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, ⓒ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ὑπερήσω ἕως ἂν καλῶς σὺ

φῆς ἔχειν. Οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ἀ ὠχυρώσατο, σωνεσκευάσατο ἃ πάντα ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. Ἡγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τ τε πιστῶν, οἷς ἥδετο, καὶ ὧν ἠπίστει πολλὰς, ἀναγκάσας τὰς μ αὐτῶν ς γυναῖκας ἄγειν, σὺν δὲ καὶ ἀδελφὰς, ὡς δεδεμένας τούτοις κατέχοι αὐτάς. Καὶ τ μ Γαδάταν ὁ Κῦρος ἐν τοῖς σφοῖ αὐτὸν ἔχων ἦι, ς ὁδῶν φράσπρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύοιτο.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τ τῶν Βαβυλωνίων πόλιν, ς ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ἦι, πρὸ αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τ Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μέν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὠόμην καὶ βέλεσθαι ἄν σε νεῶ ὅπι ἐγγύταλα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα ὃπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅπι σοι ἤδη πολύ τε ὄχλι καὶ καλόν· ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, στρατιῶται τε στρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεῶντο ὑμᾶς ὑ πολλὰς ὄντας· νῦν δὲ καὶ εἰ πρεσβυσαμένος τε ὄχιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅλι στρατευόσοιτο ὡς μαχούμενος, οἶδα ὅπι ἰδόντι αὐτῷ τ σὴν δύναμιν, πάλιν ἀπαρασκευάσασα τὰ αὑτῆς φεύξεται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ πλείω δύναμιν ἔχων οὐκ ἐθέλω ἐπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. Ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζε, ἔφη· ὁ γὰρ τὸ αὐτὸ δύναται προσάγειν τε καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες, οὕτω τεταγμένοι, ὡς ἂν οἷοί τε ὦσι ἄριστα μάχεσθαι· ἀπάγουσι μέντοι οἱ σώφρονες ἧττον ἂν ἀσφαλέστατα, ἢ οἱ τάχιστα ἀπέλθοιεν. Παραίνεσις δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις, ἀνειμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ὅτι πολύ· ταῦτα δὲ δὴ πάντα προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, καὶ μηδαμῆ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. Ἀνάγκη οὖν, ἔτω πορευομένων, ὅτι λεπτὸν καὶ ἀραιὲς τὸ μάχιμον τεταχθαι. Εἰ οὖν βάλοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι τι προσπεσεῖν, ὅπη προσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τοῖς πρώτοις. Καὶ τοῖς μὲν ὅτι μαχαῖραι πορευομένοις μαχαῖραι καὶ αἱ ὑποδήσεις, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς σοῦ ἐγγὺς καὶ προσθραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. Ἢν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν, ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψει ἡμῶν, ὅσοι δὲ τῶν προφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φανεῖται. Ἢν δ' ἄρα καὶ ὅτως

ἰόντων ἐπεξίωσί πη, ἐκ πολλῶ προορῶντες αὐτὸς οὐκ ἂν ἀπαρέσκοιμι λαμβανοίμεθα. Μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ὑπιχειρήσουσιν ὁπόταν πόσω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπέναι, ἵνα μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολείπωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶ. Φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς πρώτοις λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἠγεῖτο. Παραμειβομένω δὲ τὴν πόλιν τὸ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.

Ἐπεὶ δὲ παρεύομεν ὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Λασυρίων καὶ Μήδων, ὅθενπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τεῖα ὄντα τῆς Λασυρίων φρούρια, ἓν μὲν αὐτῶν τὸ ἀνδρεώτατον προβαλὼν βίᾳ ἔλαβε, τὰ δὲ δύο φρουρίω φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε προδοῦναι τὼς φυλάττοντας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στράτευμα, ὅπως πρός τε τῆς φρουρίων ὧν εἵλήφεσαν βουλεύσαιντο ὅ, τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα, ὃ πρὸς τ' ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ, τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν. Ὧν δὲ κελεύει, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευόμενος. Ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγέλλων.

Ο δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τούτῳ τὴν Γαδάταν τὸν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαξάρης ὁ Μῆδος ἔξειλεν, ταύτην καλλωπισάσας ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχε, καὶ τὸν γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργοὺς αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν ὑπὸ Κυαξάρου. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἐκέλευσε ὁ Κυαξάρης αὐτὸν, ἔφη βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. Καὶ γὰρ ὁ Πέρσαι, ὃς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἦκον ἤδη ἄγοντες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. Ὁρῶν οὖν ἐγὼ τούτους πολλὰ συναμφοῖν τοῖν Μηδικοῖν, τούτων αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸ στράτευμα, ἐφόμενος τοῦ Κυαξάρου, καὶ τὸ Κύρου ἀπιόντος, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἕπεσθαι ἔφη δεῖσθαι, καὶ ἅμα ἡμέρᾳ, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.

Ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς ξυμμείναντι Μήδων ἱππεῦσι· ὡς δ' ἤσθετο ὁ Κῦρος παρόντα αὐτὸν, λαβὼν τοὺς Πέρσας ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἑκατονίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἀπήντα· καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ

Κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς στρατευομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου ἀπῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης καταβὰς μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρου, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοινικίδας τινάς, τῆς τε Μηδικῶν πίλων ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος ἤρετο ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ; καὶ τί χαλεπὸν ὀφθὲν ἔπω χαλεπῶς φέρεις; Ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε, Ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι γεγονότων καὶ παρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὀφθὲν ἔπω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δ' ἐν τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ πρόνοια. Καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δὲ, ὦ

Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκουσα ἐχθρῶν ταῦτα πεπονθέναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς ἥδιον δῦναι, ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν σοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι οὐ σὺ μοῦ μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροί ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεισπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. Ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ἔστε λέγεις ἀληθῶς, ἔστε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἷός τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκεύασθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. Τὸ μὴν τοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μὴν τοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, πρῆσσω τοῦτο· (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν) τὸ μὴν τοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ, ἅμα τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· ἅμα δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. Ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐκ ἀπέπεμπον ἄνδρα ἐμαυτοῦ τύ-

τως, φοβέμβμος μή τι γένοιτο μεῖζον τὴν ἀρχὴν ὄ, τι πάντας ἡμᾶς λυπήσει. Ταῦτα μὲν δὴ σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοὶ μέλοντα ἀσφαλῶς ἔξει σοι· τὸ μέντοι σὲ νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ σοι ὧν ὅσον δύναμαι σοὶ φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τἀναντία τούτοις δοκῶ ἐργάζεσθαι. Ἀλλὰ γὰ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν ὁποῖόν ἐστι τὸ πρὸς ἐμοῦ ἀδίκημα. Καὶ τί ἂν φίλοις δικαιότατον ὑπόθεσιν εἶναι ὑποτίθεμαι· ἢν μὲν γάρ τι ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἢν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βεβουλευκὼς, ἆρα σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἦν δὴ μοί γ' ἀγαθὸν πεπραχέναι σοι δῆλος εἶ, γ' ἐπιθυμοῦντί σε πρᾶξαι ὁπόσα πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν ἐπαινέσοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γᾶν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον· ὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ, τι τε κακῶς ἀγαθόν ἐστι, καὶ ὅ, τι κακόν. Ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ σοὶ δοκῶ ἀρχικὸν τινα ἔχειν. Σὺ γὰρ ὅτε ἐπεὶ ἦλθον πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἔτι σε γ' ἐμοῦ τὴν χώραν ὡρμημένους εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμ-

μάχους αὐτόμολον, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος περᾶσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν εἶσιν. Οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ πρεσβύτην, ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἐδυνάμην πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἦλθες γοῦν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπέ, ἔφη, πότερον ἀδικῶν ἐμοῦ πρός σε κατέφυγες, ἢ μᾶλλον εὐεργετῶν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργετῶν. Τί γάρ; ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, ἀγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς με ἢ πόνῳ τινὸς ἀπολειπόμενον, ἢ κινδύνῳ φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ μὲν δή. Τί δῆτα; ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλουν σε ἐγὼ ὅπως κοινῇ μὲν αὐτὰς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωρούμεθα, κοινῇ δέ, εἴ τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα· ἐν τούτοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; Ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε, Ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τοῦτο σιωπᾷν ἥδιόν σοι ἢ ἀποφαίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπέ, εἴπ᾽ ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας ὅτι, ἐπεί σοι ἐδόκει σὺν ἀσφαλεῖ εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν σὺν ἀφῆκα τούτου δὴ κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τοὺς σῶν πέμψας ἐδεόμην σοῦ; εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αὐτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προθύμως ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ᾽

αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ παρὰ ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἰ μηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλῃ ἀποφίνασθαι, σὺ τοῦτο τοίνυν λέγε, εἶπ αὖ ἠδίκουν ὅπ σοῦ ἀποφινομένου ἐμοὶ ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμεμμένους ὁρῶν Μήδους τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἶπ αὖ σοι δοκῶ τοῦτο καλεπὸν ποιῆσαι, ὅπ ἀμελήσας σοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ἦτοῦν σε οὗ ἤδειν ἅτε σοὶ μεῖον ὂν δυνάμει οὐδέν, ἅτε ῥᾷον Μήδοις ὑπαχθησόμενον οὐδέν· ἢ γὰρ βουλόμενον δήπου ἔπεσθαι ἠπόρεσε δοῦναί μοι. Οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ, ἀδεὲς ἦν μοι εἰ μὴ τούτοις πείσαιμι. Ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτούς, ὡς ἐς ἕπεσθαι τούτοις λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαντος. Εἰ δὴ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, ἀδ' ὅ, τι ἂν δίδως, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. Οὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν ἅπως. Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον ἀ φανερόν ἐστιν; ἀ τὸ στρατόπεδον ἡλώκασι τῶν πολεμίων; ἀ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν ἀ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων; Χρήματα γοῦν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον νῦν ὁρᾷς σοῦ σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτοῖς ἴσως τὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν

αὐξανομένῳ ὁρᾷς, τὸ τῶν πολεμίων, μεισμήν· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρόνεια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ὑπηκόαν συγκαταπαθέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα· τούτων δὲ εἴτι κακόν σοι ἢ εἴτι ἀγαθὸν, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκούσαι μήτοι, ἔφη οὐδὲν κωλύει. Ἀλλὰ λέγε δή, τί γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἶπεν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε,

Ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα σὺ πεποίηκας καλὰ ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύει. Τήν τε γῆν χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν, μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γε δοκεῖ τὰ ταῦτα ἀπιμόνῳ φέροντα. Καὶ χρήματά γε, ἔφη, ἐγὼ ἄν μοι δοκῶ ἥδιον σοὶ δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σοῦ λαμβάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτίζομαι ὑπὸ σοῦ· καὶ μάλα αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. Καὶ τοὺς γε ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μᾶλλόν γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεποίηται ὑπὸ σοῦ. Εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως

ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ' ἐν σοὶ τρέψας πάντα, καταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. Τί γὰρ ἂν, εἴπις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτῆς τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν εὐφραίνοι σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; Εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, καὶ ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις σὺν σὲ θεραπεύοντας, ἃς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτοις οὕτω ἀγαθὸν εἶναι ὡς ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ σοὶ βέλεσθαι εἶναι, ἆρ' ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν ἂν πρὸς εἰδείης; Τί δέ; (ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀγαπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα) εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῇ φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἆρ' ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφραίνοι; Πολλοῦ γ' ἄν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. Ἵνα δὲ εἶπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω θεραπεύσειεν ὡς αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοί, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; Οἶμαι μέν, οὐ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῷ καθαιρέοι. Τί δέ; εἴ τις τῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος, Λάμβανε τῶν ἐμῶν ὁπόσα ἐθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις

χρῆσθαι· ἆρ' οὖν δίκαιοι ἂν εἶεν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; Νὴ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. Σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντι μὲν σοὶ ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν οὐχὶ πᾶσαν μοι τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· εἰ νικῶ δὲ ἔλαβες τὴν ἐμὴν δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τὴν ἐμοὶ χώραν αὔξεις σὺν τῇ δυνάμει· ἐῶ δὲ δοκῶ, οὐδὲν σεναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις· σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος λέγχης. Ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; Εὖ ἴσθ' ὅτι, εἴπερ ἐμοί γε δοκεῖς, οὐδενὸς ἂν ὅτου με ἀποστερῆν ἐφυλάττου ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. Τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατυτέραν ἔχειν, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; ἢ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον μᾶλλον διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἶπε καί μοι πρότερον ἐλάθομέν σε, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὧν ἄν σου δεηθῶ πάσσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πείσωμεν ἡμῶν λάβῃς, ὅπως ἔχομεν πρός σε, ἢν μέν σοι φαίνωμαι τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἅπερ τῷ ἀγαθῷ

τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένῳ τε ἐμοὶ σὲ ἀντασπάζῃ με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι. ἐγὼ δ' ἐπὶ τούτοις πάντα, τότε μοι μέμφῃ. Ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· καὶ ἐγὼ ποιήσω ταῦτα. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλῃ, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψεις με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. Καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ πολλοί, (πᾶσι γὰρ ἔμελλεν ὅ, τι ἐκ τούτων ἔσοιτο) εὐθὺς ἤσθοντό τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. Καὶ ὁ Κυαξάρης καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ ἵππους ἠγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρῃ οἱ Μῆδοι εἵποντο, (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς ὕτως ἐπέστελλεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησε τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κυαξάρῃ· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον χαλὼν ἐποιοῦντο τὸ δεῖπνον ἦγεν ὁ Κυαξάρης, ἤεσαν πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πλεῖστοι, ὡς κεκέλευστο ὑπὸ Κύρου, φῶρα ἄγοντες, ὁ μέν τις, οἰνοχόον καλήν· ὁ δὲ, ὀψοποιὸν ἀγαθόν· ὁ δὲ, λεπτοποιόν· ὁ δὲ, μουσικόν· ὁ δὲ, σιτοποιὸν καλήν· ὁ δὲ, ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπὶ πολὺ ἔν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταγνώσεσθαι ὡς οὔτε Κύρῳ ἀφίστη αὐτὸς

αὐτὸς, ὅτε ⓐ Μῆδοι ἥδιόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ ὅτε πρόσθεν.

Ἐπειδὴ δὲ δεῖπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου τὸν Κῦρον, μετὰ χεῖρας ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπε, Μὴ δῆτα σὺ κέλευε, Κυαξάρη. Ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι ὅστοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῖν πάντες ἐπηρμένοι πάρεισιν; οὔκουν καλῶς ἂν παρέποιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην· ἀμελείας δὲ δοκουῦντες ⓐ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ, πολὺ ὑβριστότεροι. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἦκων, δεῖπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀνάπαυε καὶ εὐώχει αὐτοὺς, ἵνα σε δὲ θαρρήσωσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν, ἐφ' ἅπερ ἔλεγον τρέψομαι· αὔριον δ', ἔφη, πρωῒ δεῦρο ὅπου τὰς σὰς θύρας πρέσονται πάντες ⓐ Περσαίοι, ὅπως βουλευσώμεθα σοί τι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐπὶ τοῦδε. Σὺ δὲ ἡμῖν ἐμβαλε πρῶτον περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη λαλύειν τὴν στρατιάν. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας σφῶν ἱκανωτέρους τοὺς φίλους καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν ἔτι δέοι, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, σοὶ "θεοῖς πάρεσιν ἡμῖν. Ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, ἁρπα- "σόμεθα τὰς χώρας· καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν

"μειξομένους, ἡμᾶς ἢ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους
"γιγνομένους. Εἰ δ' ἡμῖν ἔτι θελήσειαν ἅμα καὶ νεὼς προσ-
"γενόμενοι σύμμαχοι σῴζεσθαι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλ-
"λον ἀνύσαιμεν δυνάμενοι καὶ ἔτι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ
"εἰ δέοι, πεῖσαι δέοι. Ὅπως οὖν τὸ μεθύειν ὡς πλείστοις
"συνδοκῇ τῷ συμμάχων, σοὶ μᾶλλον τοῦτο ἐμοὶ
"ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ
"ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειροποιούμενος ἀλκι-
"μώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος
"δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ στρατηγικώτατος κρί-
"νοιτο ἂν εἶναι. Μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδείξο-
"μενοι οἷον ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο με-
"λετᾶτε, ἀλλ' ὡς τοῦτο πεπεισμένους ὑφ' ἑαυτῶν, δη-
"λονότι ἐσομένους οἷς ἂν πράξωσιν, οὕτω πρασσύε-
"σθε." Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δ', ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ
δύνωμαι, καὶ σκηνῶσαι, καὶ τὸ στρατεύεσθαι βουλεύ-
σωμαι, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ς'.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν ὕπω ἀφικνοῦντο, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ ἦκον ὅτι τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους, δεομένους αὐτοῦ μεῖναι, οἱ δὲ, Ἀρκαδίους, ὁ δέ τις, Γωβρύαν, ὁ δέ τις, Σάκας· Ἰσάμης δὲ Γαδάτῃ τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. Ἐνθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλοι τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ σφαγὴ, ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Γαδάτα, ἆρα, ἔφη, εἰ ἐπὶ Ἰσάμου τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. Καὶ ὁ Γαδάτας, ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἦ μὰ μὴ ὑπὸ τοῦ Ἰσάμου ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκει· Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς· Ἀφες ταῦτ', ἔφη, καὶ τοῦτο ἐγὼ

αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς ἀφαλύσεως τοῦ στρατεύματος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑσάσπην αἰτιῶμαι. Καὶ ὁ Ὑσάσπης εἶπε, Ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲν δή· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι μεῖναι, λέγων ὅτι ὁ πάππος σε μεταπέμποιτο. Καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη· ἐκ τούτου σὺ ἐπόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; Μὰ Δί', ἔφη· ἡρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις πρόσθεν ἐλθεῖν, ἢ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἢ ἔργα τινὰ διαπράξω. Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δὲ οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑσάσπης, οὐδὲ ἀπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω ἕως τ' ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ δεσπότην τοῦ Ἀσσυρίου.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους· ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. Ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαξάρης εἶπεν ὧδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, ἐμοῦ με ἄρχειν λόγου. Νεωῒ δ' ἂν μοι δοκῇ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τούτων ἀφαλέσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι, ἢ ἀφαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λέγοιτο δ' ἄν τις, ἔφη,

περὶ αὐτοῦ τούτου ἡ γνώσκειν. Ἐκ τούτου τοίνυν ὁ μὲν εἶπεν ὁ Γωβρύας, Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. Πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μένοντες πλείω κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνους ἦν ἥδιστον, ἡμῖν δὲ μεμιγὼς ὡς χαλεπώτατον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ ὧν οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἰ ὅπου γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; Ἡμεῖς γοῦν οὐ πολλοῦ χρόνου δίχα τοῦ ἡμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε. Ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἰ ποτὲ φήσας Κύρῳ, εἶπε τάδε, Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν· ἔστι μὲ γάρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅπη ὅτε οἴκοι ἦμεν, ἐστρατευόμεν. Καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευομένων, πολλάκις πρόφασιν εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτα ἔπραττον τὰ οἰκεῖα διαπονῶν· νυνὶ δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. Ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὖσαν, τὰ δ' ἐστὶ,

ἐμοὶ μὲ δ' δοκεῖ, ἔφη, ἀμελύειν τῶνδε τ' παυήγυειν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὸν Κύρου δεξιόν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τ' χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην ὅτι ὑμῖν φίλος ἐνομίσθην.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, "Ω ἄνδρες, οὐδ' "ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν ἀμελύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ "μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτο ἄν, τὰ δὲ τ' πο- "λεμίων πάλιν αὐξήσεται. Ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὅπλα "ἀφήρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσουσι· ὅσοι τε ἵππους "ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τ' "ἀποθανόντων ἕτεροι ἢ ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιθυμήσονται· "ὥστε οὐδὲ θαυμαστὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν στρατ- "ματα παρέχειν δυνήσονται. Τί δῆτα ἐγὼ Κυα- "ξάρει λέγων ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν στρὸς καταλύσεως "τ' στρατιᾶς; Εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι φοβέμβυος τὸ μέλ- "λον. Ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους στρατιώτας, οἷς "ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μά- "χεσθαι. Περιέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμών, στέγας "δὲ εἰσὶ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσὶν, ἀλλὰ μὰ Δία οὐχ ἵπ- "ποις, οὐδὲ θεράπουσιν, οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν·

"ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ
"δ' ὁπλίτεια, ὅπου μὴ ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν
"ἀνάλωται· ὅποι δ' οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φο-
"βεῖσθαι, ἀναχεχωμισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα· ὥστε αὐ-
"τοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμ-
"βάνειν. Τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς,
"ὃς λιμῷ καὶ ῥίγει δυνατὸν ἂν μαχόμενον στρατεύε-
"σθαι; Εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μέν
"φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὸν στρατὸν
"μᾶλλον, ἢ ἀκόντας ὑπ' ἀμηχανίας ἀπελαθῆναι. Εἰ
"δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, πολὺ ἐγώ φημι ἔτι
"χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τὸν μὲν ἐκείνων
"ἰσχυρὸν ἡμᾶς ὡς πλεῖστα ἀφαιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς
"ὡς πλεῖστα ἰσχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται,
"τὰ μὲν ὁπλίτεια πλείονα ἕξουσιν ὁπότεροι ἂν πλείω
"δυνῶνται λαμβάνοντες ἀποπέμπεσθαι, πολιορκήσονται δ'
"ὁπότεροι ἂν ἧττους ὦσι. Νῦν δ' ὐδὲν διαφέρο-
"μεν τοῦ ἐν πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι
"μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον ὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπ-
"λοῦ καταλείπουσιν. Ἦν δὲ φρόνιμα ἡμῖν γένηται,
"ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χω-
"ραν, ἡμῖν δὲ ὑπ' εὐδίας μᾶλλον ἔσται πάντα. Ὁ δ'
"ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῶν ἑαυ-
"τῶν φρουρεῖν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσητε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ,

"ἐπειδὴ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν
"ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύταλα χωρία τ̃ πολεμίων·
"ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ασυρίας,
"ἐκεῖνα κἀκεῖσε κὴ ἐργάζεσθε. Ην γὰρ ἡμεῖς τὰ πλη-
"σίον αὐτῶν δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ
"ὑμεῖς εἰρήνῃ, ⓐ τὰ πρόσω αὐτῷ ἔχοντες, βιοτεύ-
"σετε· ἐ γὰρ οἶμαι, δυνήσονται τῷ ἐγγὺς ἑαυτῶν
"ὄντων κακῶν ἀμελοιῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπι-
"βουλεύειν."

Ως ὃ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνεστά-
μενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασ, κὴ Κυαξάρης.
Γαδάτας δὲ ὁ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῷ ἑκάτερος,
ἢν ἐπιτρέψωσιν ⓐ σύμμαχοι, τειχεῖσαι ἔφασ, ὥστε
ὁ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. Ο οὖν
Κῦρος, ἐπεὶ ἐώρα πάντας προθύμους ὄντας πράττειν
ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη, Εἰ τοίνυν πρᾶττειν βουλόμεθα
ὅσα φαμὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δέοι χρύσθαι
μηχαναῖς μ̃ εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τ̃ πολεμίων τείχη,
τέκτονας ὃ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργᾶσαι. Εκ τούτου
ὑπέσχετο μ̃ Κυαξάρης μηχανὴ αὐτὸς ποιησάμενος
παρέξειν, ἄλλον δὲ Γαδάτας τε ὁ Γωβρύας, ἄλλην
Τιγράνης· ἄλλον δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειρᾶ-
σθαι ποιήσασ. Επεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐποιοῦντο μ̃
μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μη-

χρωὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέσηξε, οἳ ἐδόκουν ὅπλοις δεῖ ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴν ἔσοι ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπορωτάτην ὅσα ἔδει παρασκευάζεσθαι· ὅσα τε ἐρυμνότητος παρεδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ παρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύσαιντο. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐρωτῶν ὃς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώρην, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἦγεν ἀεὶ εἰς παρόδους, ἅμα μὲν ὅπως ὁπλεῖσι λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ὁπλίδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν ἀσκούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ἐσωμμένοι ποιοῖντο. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. Ὁ μὲν δὴ ὄχλος τοῦ στρατεύματος ὑπελάμβανεν ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων ὅτι οἴχοιτο συσπάσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῆσον· καὶ ἐξεπέμπετο μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικόν, σὺν μὲν τῷ

αἰχμαλώτων, οὓς δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, ὅτε εἴ τις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, ὅτε ἵππον. Κατεσκεύαζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν δύναιτο. Καὶ τὴν μὲν Περσικὴν διφρείαν παρῆλθεν ὅς, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νεῶν ὅς ἁρματηλασίαν κατέλυσε· τὴν δὲ πρόσθεν λεόνον καὶ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν ὅπως ἐχρῶντο ὥσπερ νεῶν οἱ Κυρηναῖοι. Ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ ἁράτισον εἰκὸς ἦν εἶναι δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολισμῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν πολὺ μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. Ἅρματα μὲν τριακόσια οὖν μαχομένους παρέσχετο τριακοσίους, ἵπποις δ' ὅτοι χρῶνται ἑξακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶν οἷς, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι, εἰς τριακοσίους· ὅτοι δέ εἰσιν οἱ πολὺ ὀτιοῦν πολεμίους βλάπτουσι. Ταύτῃ μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ ταύτης πολεμιώτερα κατεσκεύασεν ἅρματα τοξοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως σωτείρῃ, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦν γὰρ ἀναπεπταμένα πάντα τὰ πλατέα· τὸ δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον, ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ὅσον μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι

ἵπποι ὑπὲρ τὸν δίφρων· οὗτοι δ' ἡνιόχους ἐφωράκισι πάντα πλὴν τῆς ὀφθαλμῆς. Περσέφηκε γὰρ ἡ δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα ὑπὸ τὰς ἄξονας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὴν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλόντων εἰς οὗτοι ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. Ὡς δὴ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, ὅτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται καὶ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ τῶν τε τῆς φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμαλώτοις πᾶσαι συνηθροισμέναι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπεμέλετο.

Βουλόμενος δέ ποτε κατάσκοπον πέμψαι ὅπῃ Λυδίας, καὶ μαθεῖν ὅ, τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ Ἀβραδάτας εἶναι ἐλθεῖν ὅπῃ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. Συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀβραδάτᾳ τοιάδε· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη πρότερον ἐγχειρεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. Ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν, καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρί, καίπερ ἀπόντι· (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς) ἀ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀβραδάτου πρὸς τὴν Κύρου, ἀκοῦσαι συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀβραδάτας δικαίων ἐπιχειρήσειν τῷ πράττειν ἃ ἐβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιήσει ταῦτα· ἐν τούτῳ ἡ γυνὴ, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, δόλῳ κρύπτῃ, ἀλλὰ πέμ-

πρὸς τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ὑπὸ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρπάζοντον σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει ὡπῃ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δ', εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρπάζων πρὸς τὸν Ἀράσπην ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, ὡς καταπύγιόν τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκρασίαν· ὥστε τὸν Ἀράσπην πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τοῦ αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. Παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεός τε ἀκούω ἔρωτος κρατεῖν, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε σωφρόνως καλοῖς ἀμελῆσαι αὐτῶν. Καὶ σοὶ μὲν τοῦτο γε πρᾶγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἁμάρτημαι. Καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὁμοίως ἐστὶ οἷός ἐστι καὶ πάλλα, πρᾶός τε καὶ συγγνώμων τοῖς ἀνθρωπίνοις ἁμαρτήμασιν· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι

ἄνθρωποι καταδύσῃ τῷ ἄχϑ. Ὡς γὼ ὁ θρᾶς διῆλθε τ' ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲ ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι ϖεϱισπόντες συμβαλλύσιν, ἐκποδὼν ἔχειν ἑμαυτὸν, μή τι ϛ πάϑω ὑπὸ σᾶ, ὡς ἠδικηκότ@ ἐμᾶ μεγάλα. Καὶ ὁ Κῦϱος εἶπεν, Εὖ τοίνυν ἴϑι, ὦ Ἀϱάσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δοξῃ οἷός τ' εἶ ἐμοί τε ἱκϱεῶς χαϱίσασϑ, ϛ σᾶ συμμάχᾳ μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὼ γένοιϭο, ἔφη ὁ Ἀϱάσπας, ὅ, τι ἐγώ σοι ἐν καιϱῷ ἂν γένοιμην αὖ χϱήσιμος. Εἰ τοίνυν, ἔφη, ϖεϱσποιησάμεν@ ἐμὲ φάγειν εἰς σὸν ϖολεμίους ἐλϑεῖν, οἶμαι ἄν σε ϖιϛευϑῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Εγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀϱάσπας, κὴ ὑπὸ τ̃ φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ ϖεφυγὼς λόγον ἂν ϖαϱέχοιμι. Ελϑοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι γ' ϛ λόγων κὴ βαλλομάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῦντο, ϖϱὸ τὸ ϖιϛεύειν· ὥϛε μηδὲ ἕν σε λελῆθέναι ὧν βουλόμεϑα εἰδέναι. Ὡς ϖοϱεύσομαι ϖ̃ν, ἔφη, ἤδη νυνί· κὴ γὼ τοῦτο, ἴϑι, ἐν τ̃ ϖιϛῶν ἔϛαι, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σᾶ μελλήσοντά τι ϖαϑεῖν ἐκϖεφυγέναι. Η καὶ δυνήσῃ, ἔφη, ἀϖολιϖεῖν τ' καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰϱ, ἔφη, ὦ Κῦϱε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. Νῦν τοῦτο ϖεφιλοσόφηκα μ̃ ϖαϱ' ἀδίκᾳ σοφιϛᾶ τᾶ Ερωτ@. Οὐ γὰϱ δὴ μία γε ἦϖα, ἅμα ἀγαϑή τέ ἐϛι κὴ κακὴ, ϑᾶϖ' ἅμα καλῶν τε ϛ αἰσχϱῶν ἔϱγων ἐϱᾷ, κὴ ταυτὰ

ἅμα βάλεταί τε καὶ ὁ βάλλειν πράττειν· ἄλλα δῆλον ὅτι δύο ἐσὸν ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττει· ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. Νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα καὶ ἐκείνοις πιστότερος ἦς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ πρὸς σὲ λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν. Εἴη δ' ἂν ἐμποδὼν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν πρὸς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἥδιον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φοβούμενος περὶ τοῖς οἴκοι. Καὶ μήν, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ἀπλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν ἐγγύτερα ἡμῶν ὦσι, πολὺ μάλιστα ἡμῖν καιρὸς εἰδέναι ἔσται. Συμβάλλου δ' αὐτοῖς ὡς ἐκπέπεσθαι ὅπη ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς, εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τεταχθαι αὐτοῖς· μεταπέσεσθαι γὰρ οἰκήσουσι· καὶ ἢν μὲν μὴ ἄλλῃ μεταπίπτωσι, ἐξ ἐναντίου παρέξουσι. Ἀράσσας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν, συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεραπόντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας οἷα ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια, ὡς ἤκουσε τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἀσφαλῶς πέμψῃ πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι ἕξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον· καὶ δικαίως ἂν οἶδ' ὅτι ὁπόσων ἂν δύνηται ἔχων πρᾶσαι σοι. Καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νεῶ βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα λαβεῖν ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν, οἶδ' ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄνδρα οἵῳ σοὶ εἴη ἀπαλλαγείη. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἔπεμψεν. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτης τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἄλλα ἃ ἤκουσε ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. Ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. Ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτης, ἠσπάσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστου. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδιδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη

ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμην ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον εἶναι οἷός περ ἐγὼ περὶ σέ;

Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ, ὅσα ἂν ὁρῶ σε ἀπουδάζοντα, συνεργός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δέχομαί σε καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν αὖθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεῖπνα σὲ σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας ἀπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ θρέπανηφόρα ἅρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ, ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἠμύνετο αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ ἅρματος προθυμούμενος. Συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα τεταρύνου τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ· ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περισκελίδια· τοὺς δ' ἵππους τοῦ ἅρματος χαλκοῖς πᾶσι παραβλήμασι κατεσκευάσατο. Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τεταρύνιον

αὐτὸ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τ̃ μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα· ἦν δ̀ τ̃το τειόργυον μάλιστα ἀπὸ τ̃ γ̃ς σὺν τοῖς τοίχοις. Τοιοῦτοι δ̀ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικεῖσθαι φύλαξ τ̃ ἑαυτ̃ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τ̃ πολεμίων τάξει. Ἐποίησε δὲ ὅπ̀ τ̃ οἰκημάτων κ̀ ἐπιδρόμους ⁊ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ὅπ̀ τ̃ πύργων ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν.

Ἐπεὶ δ̀ πάντα συνεσήκει αὐτῷ τὰ πρὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε δ̀ ἀγωγίμου· καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τ̃ πύργον καὶ οὗτ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τ̀ σκυροφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. Σκυρῶν μ̀ γ̀ βάρος ἀμφὶ τὰ εἴκοσι ⁊ πέντε τάλαντα ἦν ζεύγει· δ̀ δ̀ πύργος, ὥσπερ πραγικῆς σκηνῆς, τ̃ ξύλων πάχος ἐχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τούτων ἐφέρετο ἔλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. Ὡς δ' ἔγνω εὔπορον ὂν τ̀ ἀγωγήν, προσκυλίζετο ὡς ἅμα ἄγων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι· νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε ⁊ δικαιοσύνην ⁊ εὐδαιμονίαν.

Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κ̀ παρὰ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες, ⁊ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς πρέσβυς τοιάδε, "Ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἤδομαι ὅτι μοι ἐπήγει-

"λως ὧν ἐδέου· ἐ βούλομά σε ξένος τῆδε εἶ), ἢ πέμπε "σοι χρήματα· καὶ ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. Επε- "σταλῆ δὲ τοῖς ἐμοὶ ποιεῖν ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς." Ακούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς, σὺ μὲν ἄλλας μηχανᾶς ἔνθα χρήσεσθε σκοπεῖσθε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἥδιστον ἔσται· τοὺς δέ μοι ἐλθόντες ἡμῶν εἰς τὰς πολεμίους, ὡς τῶν τοῦ Ινδοῦ πρὸς συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ινδῷ· καὶ ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τότε, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. Καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι τοῦδε ἄλλο δεῦρο εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες τἀληθῆ καὶ τὰ βουλεύματα καταμανθάνουσιν. Οἱ μὲν δὴ Ινδοὶ, ἀκούσαντες ταῦτα καὶ ξυνθέντες τότε πρὸς Κύρου, συνεσκευάσαντο τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποχόμενοι ἢ μὲν καταμαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῆς πολεμίας, ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.

Ο δὲ Κῦρος τότε ἄλλα τε πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν φρονῶν πρᾶξαι· καὶ ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔφη ἐνέδεσθαι πρὸς ἀλλή-

λοις τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἔκαστοι φανῶνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. Ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο ἐπί τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ πρὸς τοὺς κρατίστους ἐκάστοις. καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ ἐς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτων, ὅπως οἱ αὐτῷ κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτοις ἐπαινῶν τε προσῆν καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ, τι δύναιτο. Εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

Τῷ δὲ Κύρῳ ἡδονή τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῆς μηχανῶν. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους· καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸ αὐτὸν πόρον μεταστρατεύσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διαφορᾶς· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ὅπου τὰ καμήλους ἦν ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. Καὶ ὁ

μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκώς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ ἄπω μαχειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐπὶ τὴν πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ὅπη κατασκοπῆ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἠρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶναι πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ δυνάμει ἕκαστον πρᾶξαι, κήρυκα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μαθημένους ὃς δύναιντο, καὶ ὡρεγμένους οἷς δέοι· ἤδη δὲ καὶ μεμαθωμένους εἰ πολλοὺς μὲν Θρᾳκῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ στρατοπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἁπάσαις ταῖς ποδήρεσι, καὶ δόραξι μεγάλοις, (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κοπίσι· στρατοπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα ἔτι, πρῆναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλωνίου ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους· καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπῳκισμένους σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι· πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ † Παχτωλὸν πεδίον· δεῖν μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβρα, (ἔνθα

καὶ νεῶν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας) καὶ ἀγορὰν πᾶσι προηγόρευθαι ἐνταῦθα κομίζειν· ἡδὺ δὲ τούτοις ταυτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος, ὅπως ἀλίσκοιντο περὶ ὧν ἔμελλε πύθεσθαί τι· ἔπεμπε γὰρ καὶ δῆλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους,) Ὡς δὲ ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φρονήματί τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκός, ἡσυχαίτεροί τε ἢ ὡς εἰώθασι διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ δὴ πάνυ ἐφαίνοντο· ἐνεπλῶντό τε, καὶ μεσαὶ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ ἀπαγγελλομένων. Ὡς δὲ ἤρθη ὁ Κῦρος φόβου ἀπαθέστατα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων βλάβη ἐδόκει τοῖς γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. Προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων παρεῖναι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνεκάλεσα, "ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πο- "λεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. "Δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν τῷ εἶ), εἴ τις ὑμῶν, ὅτι μὲν "οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι, δέδοικεν, ὅπι δὲ "ἡμεῖς πολὺ μᾶλλον πλείους συνειλέγμεθα νῦν, ἢ ὅτε ἐνι-

"κῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεῷ πρᾶσθα-
"άσμθα νῦν, ἢ πρόσθεν· ταῦτα ὃ ὁρῶντες οὐ χαί-
"ρεῖτε. Ω πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ' ἂν ἐποιήσατε
"ὑμῖν νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ πρ' ἡμῖν νῦν
"ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν πρασιόντα; ἢ πρῶ-
"τον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς
"ὅτοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἵν ποτε
"νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δ', ὑμεῖς τότε ἐκκόψαντες τῶν
"τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις, νῦν ὅτοι ἔρ-
"χονται, καὶ ὑμεῖς ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι·
"ἔπειτα δὲ ὥσπερ ὅτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πέζους τότε
"ἐνίκων, νυνὶ ὅτως καὶ ὑμεῖς ἱππέας αὐτῶν παρεσκευα-
"σμένοι πρὸς οὐχ ἱππέας πρόσερχονται καὶ τὰ μὲν τόξα
"καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δ' ἓν ἑκάστου
"ἔχον ἕκαστος λαβὼν, πρόσελαύνειν μέλλουσιν, ὡς
"ἐκ χειρὸς τοῦ μάχην ποιησόμενος· ἔπι δὲ ἅρματα
"ἔρχεται, ἃ οὐκ ὅτως ἐκπλήξει ὥσπερ πρόσθεν ἀπόρρα-
"φέντα ὡς εἰς φυγήν, ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ καταπε-
"φραγμένοι οἱ ἐν τοῖς ἅρμασιν, οἵ τε ἡνίοχοι ἐν
"πύργοις ἑστᾶσι ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συ-
"νεσταυρωμένοι φάραγξι καὶ κρημνοῖσι· δρέπανά τε σιδηρᾶ
"περὶ τοῖς ἄξοσι πρόσπεπασται, ὡς ἐλῶντες καὶ ὅτοι
"εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κρά-
"μνοί εἰσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν πρόσελῶσιν, ὧν μέλλει

"ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι
"δὲ πύργους ἔχοντες περισίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲ αὐτῶν
"ἀρήξουσιν, ὑμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἰσο-
"πέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελέ τις ὑμῖν ἐν
"τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νεῶ φοβούμενοι τί ἂν ἐποιή-
"σατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν
"ἦρκται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσούτῳ Σύρων
"κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες
"ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν
"τοῖς συμμάχοις, φεύγων ᾤχετο. Ἔπειτα δὲ ἀπαγ-
"γέλλει δήπου ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐκ ἱκανοὶ
"ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μαθόντες ὡς
"ἄμεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. Εἰ μέντοι
"ποτὲ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ
"ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὦ ἄν-
"δρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες
"πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελεῖεν ἢ πρόσθεν."

Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε ἔφη, εἰ τινῶν βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀεισήσειν, ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀείσου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς δ' ἂν, οἶμαι, ἡσθείη

τοῦτο ἀκούσας· ἴτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἀκούσαμεν ὅτι ἔστί τι λοιπὸν ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, σωφρονισθέντες, καὶ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ ὁ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατα ἔστι, καὶ φοίνικες ④ καρποφόροι. ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον θάλαττα δὲ περιπλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἑώρακεν ἀγαθά· ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ④ δὲ σύμμαχοι πάντες ἥδοντό τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσάν.

Καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, Ω ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα ὃ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ὀπόντα. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα λέγω· εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾷον ὑμῖν, διδασκέτω. Ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρεὼν εἴη ὀλιγάρχου πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ Σόλοις, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λέγειν τοιάδε·

"Ανδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα
"καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεῖ σοὶ χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν
"θεῷ παρεσκεύασται· νεῶν δὲ καὶ ἵππεια δεῖ εἰς τὴν
"ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσους τε-
"ταράπουι χρώμεθα, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. Ἐγὼ
"γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα
"ἡμερῶν ἐσομένην ὁδὸν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἵπ-
"πείων· ἀνεσκεύασται γάρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ
"ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδυνάντο. Συσκευάζεσθαι
"οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· (ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μά-
"χεσθαι ἔστε ζῆν δυναίμεθα ἄν) οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ
"ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐνίοις ἡμᾶς αὐτοὺς
"ὑδροποτεῖν· πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν
"ἴσως ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασόμεθα, διαρκέ-
"σον. Ὡς ὃν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήματα
"παρεμπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ὅτι μὲν τῷ σίτῳ νεῶ
"αὐτοὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποι-
"οῦντες ὀλίγον μεταβαλοῦμεν. Καὶ γὰρ ὅσοις ἀλφι-
"τοσιτῷ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει· καὶ
"ὅσοις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. Καὶ
"τὰ ἕφθεα δὲ πάντα μετ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκυ-
"άσται. Μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ὑπολοιπόμενον, ὀλίγον
"μείον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται). Ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ
"μὴ τὸ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδρο-

"πόταμ ἡγούμμοι. Η γὰρ κτ μικρὸν μετάλλαξις
"πᾶσαν ποιᾷ φύσιν ἐπιφέρειν τὰς μεταβολάς· διδά-
"σκᾳ δ' ἡμᾶς ὁ θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς κτ μικρὸν ἔκ τε τοῦ
"χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἱκανὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ
"θάλπους εἰς τὸν ἱκανὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μεμουμέ-
"νους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν παρεσκευασμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
"σθαι. Καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰ ὑπο-
"πόδια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ὑποπόδια πάντ-
"τεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δ' ἐνδεηθέντες
"μὴ δείσητε ὡς οὐκ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή,
"ἐμὲ αἰτιᾶσθε. Εωθὲν μέντοι ὅτῳ ἔστιν ἀφθονωτέρα
"πρόσοδος, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ὀπτέον. Ο-
"ψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι, ὅσα ἔστιν ὀξέα ὀπτᾶσθαι-
"σον, καὶ δεμέα, καὶ ἁλμυρά· ταῦτα γὰρ ἅπαν σῖτον
"τε ἄγει καὶ ὀπτᾶσθαι ἄρχει. Οταν δ' ἐκβαίνωμεν
"εἰς ἀκέραια, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν,
"χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σι-
"τοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν
"ὀργάνων. Σωσεσκευάσθαι δὲ χρὴ ἐκ ὧν ἀσθενοῦντες
"δέρη ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος,
"ἢν δὲ τύχῃ τοιάδε γνώμη, μάλιστα δεῖται. Εχειν δὲ
"χρὴ καὶ ἰμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα ἐκ ἀνθρώποις ἐκ ἵπ-
"ποις ἰμᾶσιν ἤρτηται· ὧν καταστρεβλουμένων ἐκ καπά-
"ρησιν μένων ἀνάγκη ἄρχειν, ἢν μή τις ἔχῃ παρεζυγά.

"Οσις ὃ πεπαίδθῦ) ⟨c παλτὸν ξύσαλς, ἀγαθὸν καὶ
"ξυήλης μὴ ὅπλαθέαι. Αγαθὸν ὃ ⟨c ῥίνλω φέρεαλς·
"ὁ γὰς λόγχην ἀκονῶν, ἐκεῖν@ καὶ τὴὺ ψυχλὺ π
"ῶλακονᾷ. Επεσι γάς τις αἰχμὴν, λόγχην ἀκονῶντα,
"καλὸν ἔι). Εχειν ὃ χρὴ ⟨c ξύλα ῶλίπλεα κ᾽ ἄς-
"μασι ⟨c ἁμάξαις· ἐν γὰ πολλαῖς πςάξεσι πολλὰ
"ἀνάγκη κ᾽ τὰ ἀπαγοςεύονλα ἔι). Εχειν ὃ δεῖ καὶ
"τὰ ἀναγκαιόλαλα ὄργανα ὅπ᾽ ταὺλα πάντα· ὁ γὰς
"ἀπανταχᾶ χειςοτέχναι ῶλαγίνον). τὸ δ᾽ ἐφ᾽ ἡμέ-
"ςαν ἀςχέσον ὀλίγοι πινὲς ὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. Εχειν
"δὲ χςὴ κ᾽ ἄμπν κ᾽ σμινύλιν κ᾽ ἄμαξαν ἑκάςην, καὶ
"κ᾽ τὸ νωτοφόςον ὃ αἴξίνλιν κ᾽ δςέπανον· ταῦτα γὰ
"καὶ ἰδίᾳ χςήσιμα ἑκάςῳ, κ᾽ ὑπὲς ἅ κοινᾷ πολλαί-
"κις ὠφέλιμα γίνε). Τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέονλα
"ὦ ἡγεμόνες τ᾽ ὁπλοφόςων ἐξεπάζετε σὰ ὑφ᾽ ὑμῶν
"αὐτοῖς· ὁ γὰς δεῖ ῶλιένας ὅτ@ ἄν τις δέη) τούτων·
"ἡμεῖς γὰς τάτων ἐνδεεῖς ἐσόμθα. Οσα δὲ καὶ τὰ
"ὑπὸζύγια κελεύω ἔχειν οἱ τὴ σκευοφόςων ἄςχοντες
"ἐξεπάζετε, κ᾽ τ᾽ μὴ ἔχονλα καλασκευάζεαλς ἀναγ-
"καίζετε. Υμεῖς δ᾽ αὖ ὦ τὴ ὁδοποιῶν ἄςχοντες,
"ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμθύς ῶ᾽ ἐμᾶ σὰ ἀποδεδο-
"κιμασμθύς ⟨c σὰ ἐκ τ᾽ ἀκοντιςῶν, κ᾽ τὰς ἐκ τ᾽
"τοξοτῶν, κ᾽ τὰς ἐκ τῶν σφενδονητ῀. τάτας ὃν χρὴ
"σὰ μὲ ἀπὸ τ᾽ ἀκοντιςῶν πέλεκων ἔχονλας ξυλοκόπον

"ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τὰς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν,
"σμινύην, τὰς δ' ἀπὸ τ' σφενδονητῶν, ἄμπυκα· τούτους
"δ' ἔχοντας ταῦτα, ὡσὶ τ' ἀμαξῶν κατ' ἴλας πο-
"ρεύεσθαι, ὅπως, ἤν τι δέῃ ὁδοποιΐας, εὐθὺς ἐνεργοὶ
"ἦτε· ἐγὼ ἤν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὁπόθεν δεῖ λα-
"βόντας τούτοις χρῆσθαι. Ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρα-
"τιωτικῇ ἡλικίᾳ ξὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκ-
"τονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως ὁπόσα ἂν δέῃ καὶ τοιού-
"των τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλίπῃ. Οὗτοι
"δὲ ὁπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἂν δ'
"ἀδύνατοι τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ
"τεταγμένῳ ἔσονται. Ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούλη-
"ται πωλεῖν τι βουλόμενος, τῷ μὲν προειρημέ-
"νων ἡμερῶν τὰ ὀπίσθεια ἔχειν· ἢν δή τι πωλῶν ἁλι-
"σκῇ, πάντων στερήσεται. Ἐπειδὰν δ' αὖται πρ-
"έλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσῃ ὅπως ἂν βούληται· ὅστις
"δ' ἂν τ' ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν πρέχων φαίνηται,
"οὗτ' καὶ ὧδε τ' συμμάχων καὶ πρ' ἐμοῦ δώρων τῆς
"τιμῆς τεύξεται. Εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι
"νομίζῃ εἰς ἐμπολήν, γνώσῃ ἐμοὶ προσαγαγὼν
"καὶ ἐγγυητάς, ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ,
"λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα
"προαγορεύω· εἴ δέ τις τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ,
"πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπόντες συ-

"σκευάζεσθε, ἐγὼ γὰρ θύσομαι ἅμα τῇ ἡμέρᾳ· ὅταν δὲ
"τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανῶμεν. Παρέσομαι δὲ
"καὶ παύσας τὰ πρόσφορα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγ-
"μένην χώραν, ὡς καὶ ἡγεμόνας ἑαυτῶν. Ὑμεῖς
"δὲ ὦ ἡγεμόνες, τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπίσασθε-
"νος, ὡς ἅμα πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν
"ἕκαστοι χώρας καταλάβητε."

Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο· ὁ
δ' ἐθύετο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμητο σὺν
τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρα-
πεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τὶ βού-
λεται σημαίνων εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τινὸς ἐνδεόμενος
γνοίη, τοῦτο ἅπαν παρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν οὖν
τὸν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μηδὲ
τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύ-
νατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρόσθεν ἔχων, καὶ πρὸ
τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ὅπῃ τὰ
πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευο-
φόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὁρμαθοὺς ποιού-
μενος τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ
φάλαγξ ἑφεπομένη εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποι-
το, καὶ προσυγχάζοντες τῶν ἡγουμένων ἐπεμέλοντο, ὡς
μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. Ὅπου δὲ στενότερα εἴη ἡ
ἡ ὁδὸς, καὶ μέσοι ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ

ἔνθεν ἐπορεύοντο ⓐ ὁπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, ⓐ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τ' στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. Ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις πρὸ ἑαυτῶν ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατ' τὴν τῶν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. Καὶ σημεῖον ἦν ἔχων τὸν ταξιάρχου ὁ σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥστε ἀκρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὡς μὴ ὑπολείποιντο. Καὶ οὕτω ποιοῦντων, ὅτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε πρόνοια ἄπασι καὶ σαώτερα ἦν, καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα εἶχον ⓐ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, ⓒ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον ὅτι εἴη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. Εὐθὺς οὖν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δ', ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ὅπῃ ταύταις σκοπαῖς, ὅ, τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειρασθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον

ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. Οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτὸς κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο ὅσα ᾤετο χρῆναι σὺν πάνυ ὁμοῦ εἶ). Καὶ σφόδρα μὲν ἡδέως ἀρίστησεν, ἔπειτα δὲ μιμνόντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον σφόνοεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἡλίσκετο συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τοὺς μηχανῶν δὲ καὶ τοὺς σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας εἰς τοὺς ἁρμαμαξῶν. Καὶ ὅτοι μὲν συνήεσαν· ὁ δὲ, καταθραμόντες εἰς τὸ σεδίον, συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον. Οἱ δὲ ληφθέντες, ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, σφεληλύθοιεν δὲ οἱ μὲν ὅπι χιλὲν, οἱ δ' ὅπι ξύλα, παρελθόντες τὰς σφυλακάς· ἅμα γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπάνια πάντα εἶ). Καὶ ὁ Κῦρος, ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δ', ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; Οἱ δ' ἔλεγον, ὡς δύο σταδίους. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ σολύς γε· ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε σφοσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ ὡς ἔχαιρον ἀκούοντες; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τοὺς παρόντων ἕνεκα.) Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, ὃ μὲν δή γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί σοιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· ὡς χθὲς δὲ ὡς τρίτην ἡμέραν τὸ

αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἔστιν; Οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· ὅστις μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο, ὡς ἐγὼ βούλομαι.

Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρελθὼν ἄλλος αὖ πρὸς τὸν σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο· καὶ ἡμεῖς μέν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. Καὶ γὰρ ὡς τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς πλείονα ἱππεῖς συχνῶς προσελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς· ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἢν δύνωνται, τὸν σκοπόν· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μὲν δεκαὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. Καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τὸν ἀεὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ἐπὶ τὸν σκοπὸν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀπεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὸν σκοπὸν, ἐξαναστάντες ἐπίσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὸν σκοπόν. Ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ, ἔφη, ὦ Ὑσάσπα, τὸν χιλιοστὸν τῶν ἱππέων λαβών, καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Διώξεις δὲ μηδαμῇ εἰς ἀφα-

νὲς, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαί σε ἀμελήσωσιν ἐπιμεληθεὶς πάρειθι. Αν δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινὲς, δέχεσθε φιλίως τὲς ἄνδρας.

Ο μὲν δὴ Γαδάτας ἀπιὼν ὡπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς, ὡς ἐκέλευσεν. Απαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Αράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. Ο μὲν οὖν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ὑπλύτα τε αὐτῷ ἦν ἐδεξιοῦτο· οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ θεάματι· ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, Ανδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. Νυνὶ γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. Οὕτος οὔτε αἰχμῇ ἡττηθεὶς δόλου ὤχετο, ἔτε ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. Α μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Αράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. Δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ κινδυνεύσας καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν, ἣν ἐθαρρύνετο. Εκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Αράσπαν καὶ ἐδεξιοῦντο. Εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν ἄλις εἴη, Α δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, λέγε ὦ Αράσπα· καὶ μηδὲν μεῖον ἢ ἀληθῆ τὰ τῷ

πολεμίων. Κρεῖττον γὰρ, μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας μείζονα εὐρίσκειν.

Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέστατά γ' ἂν εἰδείμεν, ἐποίουν· συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτούς. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶδα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς μάλιστα οἶδ' τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ὅτι κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ὅτι τεττάρακοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα σταδία· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὅπ εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτοις δ' οἱ μισθάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῆ τὸ μῆκος ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. Καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὁπλιτικὸν ὑποφαλαγγῆσαι τὸ σὸν στρατεύμασος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ὑπώπτευμας; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ ἅρματι κωλυσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ὅτι ἂν εἰδεῖεν, εἰ μὴ κωλύμενοι κωλύσειαν. Ἀλλ' ἀεὶ μὲν καὶ σὲ καιρὸς μαθεῖν ἀκριβῶς· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὦ ἄνδρες, οὕτω

ποιεῖν· νεῦ μ', ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ὑποσκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· (πολλάκις γὰρ μικρῷ ἐνδείᾳ καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίνεται) αὔριον δ' ὡς τάχιστα, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, ὡς τὸ πολὺ μὲν χρὴ ἀρίστους καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ, τι ἂν ὡς τάχιστα ποιεῖν καιρὸς ἀεὶ ᾖ, μὴ τοῦτο ἡμῶν ἐνδεὴς ἔπειτα δ' σὺ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἡμῖν νεῦ ἔχετε· ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. Παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς ὅτι φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. Ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες.

Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἰκανῶς ἔξειν, εἰς τοσούτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τίσι δοκοῦσιν, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν ἢ σοὶ συμμάχοις ὠφελεῖν; Ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τεταχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ νῦν φάλαγγα βαθεῖαν, οἶομαι ὅλως ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. Ἀκοντισὰς μὲν ὑπὸ τοῖς θωρακοφόροις

τάξω, ὅπῃ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. Τούτους γὰρ προτασάτας μὴ τις ἂν τάττοι, οἱ δ' αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; Περιβεβλημένοι γὲ τὰς θωρακοφορίας μυρίους γε· καὶ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ γὲ τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. Ὁ, τι δ' ἂν καὶ κουφῇ τις τοὺς ἐναντίους, δηλονότι πάντα τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. Τελευταίους μέντοι γέ που τοὺς ὅπλα παρὰ πᾶσι καλουμένους. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀρθοῦ, οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτε ἄνευ τῶν προτάτων οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, ἢν μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος οὐδέν. Ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς εὐαγγέλων πάρεδρε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελτασῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίσατε· καὶ ὑμεῖς μὲν τῶν τοξοτῶν, ὅπῃ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. Σὺ δὲ ὃς τὸν ὅπλα πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας, εὐάγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ὑπακούειν, τοῖς δὲ κακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἢν δέ τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. Ἐνίοτε γάρ ὅτι τοῖς μὲν προτασάταις θαρρύνειν, τοὺς ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ, τοὺς ὅπλα πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν

πολεμίων. Καὶ ὑμεῖς μὲ ταῦτα ποιεῖτε. Σὺ δὲ ὦ Αβραδάτα, ὃς ἄρχεις τ' ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τῶν ὑπηρέτας καὶ σὺ πύργους φέροντα ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. Σὺ δ', ὦ Δαΰχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τ' τοιοῦτον στρατόν· οἱ δ' ὑπηρέται σὺ ἰσχυρῶς κολάζοντων τὸν φεύγοντας ἢ καιρὸν ἢ λειπομένους. Σὺ δ', ὦ Καρδάχε, ὃς ἄρχεις τ' ἁρμαμαξῶν αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάσχησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. Ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ἢν κυκλοῦσθαι βούλωνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. Καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δέ, ὦ Αρτάβαζε, καὶ Αρταγέρσα, τ' χιλιοστὺν ἑκάτερος τ' σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν. Καὶ σὺ ὦ Φαρνούχε ὁ Ασπαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστύν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκαταπάττετε εἰς τ' φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τ' ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥξετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρῶτον δεῖσον ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺ δέ, ὁ ἄρχων τ' ἐπὶ ταῖς καμήλοις

ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάξω· ποιᾷ δή, ὅ, τι ἂν σοι φίλον ἀγγέλλῃ Ἀρταγέρσας. Ὑμεῖς δ' ὦ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες ἁμιλλησώμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ἡμῶν πρὸς τὴν φάλαγγος, τὰ μετ' ἑαυτῶν ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοντάρχαι τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὰν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα, ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν διέταττεν.

Ἀβραδάτης δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγώ σοι ὦ Κῦρε, ἐθελόντος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τι σοι ἄλλο δοκῇ. Καὶ ὁ Κῦρος ἀγαθὸν αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἢ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο ὅτι ὁ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτης ἧπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες, καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς κατασπασάμενοι ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωΐ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀρισήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ φάρεσιν· ὡπλίζοντο δὲ καὶ ἵπποις προμετωπιδίοις καὶ παραγναθίδιοις·

καὶ τὰς μὲν μονίππους ἁρματιδίους, τὰς δ' ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, διφαπλουστιδίους· ὥστε ἥσσαπλο μὲν χαλκῷ, πᾶν δὲ καὶ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ ᾧ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τεταγμένον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὴν λινῆν θώρακα, ὃς ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, περιφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσῆν κράνος, καὶ περιβραχόνια, καὶ ψέλλια πλατέα περὶ τὰς καρπὰς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα ποικίλον, ποδήρη, στολιδωτὸν τὰ κάτα, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. Ταῦτα δὲ ἐποιήσατο, λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δή που, ὦ γύναι, συγκόψασα τὰ σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποίησω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, τόν γε πολλοῦ ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγ', ἴσως καὶ τοῖς ἄλλοις φαίνῃ οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος εἴσῃ. Ταῦτα δὴ λέγουσα ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λαμπάνειν μὲ ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὴ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

Ἐπεὶ δὴ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ πρὸς τὸν ὑφηνίοχον τὰς ἡνίας, προσευάζετο ὡς ἀναβησόμενος

ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. Ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ὑπο-
χωρήσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν,
"Ἀλλ' ὅπι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις ἢ ἄλλη πώποτε
"γυνὴ τ' αὐτῆς ἄνδρα μεῖζον τ' ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶ-
"μαί σε γιγνώσκειν ὅτι ἐγὼ μία τούτων εἰμί. Τί δ' ἂν
"με δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί
"σοι πιθανώτερα παρεχήσει τῶν νῦν λεχθέντων λό-
"γων. Ὅμως δ' οὕτως ἔχουσα περί σε ὥσπερ σὺ οἶ-
"σθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν ἢ σὴν φιλίαν, ἣν μὴν
"ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μᾶλλον σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γιγνομένου
"κοινὴ γῆν ἐπέσθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομέ-
"νου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ ἢ σὲ τῶν καλλίστων ἢ
"ἐμαυτὴν ἠξίωκα. Καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγάλην
"τινὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γε-
"γενημένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, οὔτέ μ' ὡς δού-
"λην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέρην ἐν ἀτίμῳ
"ὀνόματι· διεφύλαξε δή σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυ-
"ναῖκα λαβών. Πρὸς ταῦτα, καὶ ὅτε ὁ Ἀρίαπας ἀπέστη
"αὐτοῦ, ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐά-
"σειε πρός σε πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀρά-
"σσου πιστότερον καὶ ἀμείνονα."

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀγαθὸς τοῖς
λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς

τὸν θεὸν, ἐπεύξατο· Αλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ τε ἡμᾶς τιμήσαντι. Ταῦτα εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἁρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα· Επεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφήνιοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀπαίσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφέπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Αβραδάτης εἶπε, Θαῤῥεῖ Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. Εκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐτὴν ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, καὶ καταklίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκιωῇ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Αβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Ως δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· "Ανδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν "ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷά περ ὅτε τὸ πρόσθεν "νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι ὧν "μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς

"εἰς τ' ἀγῶνα ἰέναι. Ηοκήκατε μ' γὰ τὰ εἰς τ' πό-
"λεμον πολὺ μᾶλλον τ' πολεμίων, σωτέτεσαφθε ἢ
"ς σωτέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλέω ἤδη χρόνον
"ἢ ⁘ πολέμιοι, ἢ σωνενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τ'
"ἢ πολεμίων πολλοὶ μ' συνήπιντας μετ' αὐτῷ· οἱ
"ἢ ἀμάχητοι ἑκατέρων, οἱ μ' τῶν πολεμίων, ἴσασιν
"ὅτι πολὺ δόξας τὰς πλησίους ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ ⁘
"μὲθ' ἡμῶν, ἴστε ὅτι μ' θελόντων τοῖς συμμάχοις βρή-
"γειν μαχεῖσθε. Εἰκὸς ἢ τὰς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
"λοις ὁμοίως μάχεσθ μιμνόντας· τὰς δὲ ἀπιστοῦντας
"ἀναγκαῖον βελτίους πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκπο-
"δῶν γένοιντο. Ιωμεν δὴ, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τὰς πολε-
"μίους, ὅπλα μ' ἔχοντες ὡπλισμένα πρὸς ἄοπλα
"τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὕτως ἢ ἱππέας ἢ ἵππους
"ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐπὶ χείρους μάχεσθ.
"Πεζοῖς ἢ τοῖς μὲν ἄλλοις οἵοις ἢ πρόσθεν μαχεῖ-
"σθε· Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν,
"ὁμοίως ἢ τεταγμένοι· τάς τε γὰ ἀσπίδας μείζους
"ἔχουσιν, ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι δὲ εἰς
"ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι,
"πλεὼ πάνυ ὀλίγων. Εἰ ἢ ὠθῶντες ἐξώσειν πιστεύ-
"σουσιν, ἵπποις αὐτὸς πρῶτον δεῖσθ ἀντέχειν, καὶ σι-
"δήρῳ ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. Ην δέ τις αὐτῶν ς

"ἱππομένη, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ
"φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; Καὶ γὰρ ④
"ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τὰς δὲ πο-
"λεμίους παίοντες ἀμυνομένων ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιή-
"σουσιν. Εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ
"λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπορήσομεν. Καὶ
"εἴ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω· εἰ δὲ μή, ἐλ-
"θόντες πρὸς τὰ ἱερὰ, καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσα-
"μεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν ἱκα-
"νὸς μεμνησθέτω τὰς παρ' ἑαυτοῦ ἀφ' ἧς ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπι-
"δεικνύτω τὶς τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς,
"ἄφοβον δεικνὺς καὶ θῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ζ'.

Οἱ μὲν δὴ, εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῄεσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσῆνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν, ἔτι ὄντι ἀμφὶ τὰ ἱερά. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἐσηκώς, ἀπεξάμενος ἠείσατο, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· ἅμα δὲ εἰσάμενος εὐξάμενος, ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀϊσσόμενος Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἰ) καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. Ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦρξε οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ χρυσείνῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ παραγναθίοις καὶ παραπλευριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρί. Τοσοῦτο δὲ μόνον διέφερεν τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέκριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥστ-

πῦρ καὶ τοῦτο ἔλαμπεν. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, καὶ ἔτι ἀποβλέπων ὅπῃ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο· οἱ δ' εἶπεν, Ἑψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. Καὶ ὡρμᾶτο μὲν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸ ἵππαρχον καὶ τὰς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ, Αἰγισθόμβαν καὶ τοὺς πεζούς. Παρηγγύησε δὲ πορεύειν πρὸς τὸ σημεῖον, ἢ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δ' αὖτῳ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένου. Καὶ νῦν ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ Δαμάτηρ. Πελτὴν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους, εἰς τοῦτο ἀνέπαυσε στράτευμα.

Ἐπεὶ δὲ προσελαύνοντες ὡς εἴκοσι σταδίους, ἦρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπρόσωπον πορεύειν. Ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγίγνοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὰ ἑαυτῶν φάλαγγα, (ἦν γὰρ βαθεῖα ἀλλήλων κυκλοῦσθαι) ἀπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὅπως ὥσπερ γράμμα ἑκατέρωθεν τῇ ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα, οὐδὲν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἤγειτο. Καταμανθάνων δὲ ὡς πόσῳ τὸν κάμπτοντα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, ἔνθα δὴ κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη ὦ Χρυσάντα, ἔνθα δὴ κάμπτειν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ

μαι δοκῶσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τ ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δηλονότι, ἔφη, φοβούμενοι μὴ, ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένη τὰ κέρατα, τ φάλαγγα ἔτι πρόσω ὦσιν, ἀπωθώμεθα αὐτοῖς. Εἶεν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν ④ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Αλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν ἄρξωνται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τ ἡμετέρων στρατεύματος, συμφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύεσθαι; Πρός γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἔτι κάκιον, ἢ εἰ κ τ κέρας προσίοιεν. Αλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ὦ Αρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς. ἡ σὺ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπάρεπε. Εγὼ δ' ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκῇ καιρὸς εἶ ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ πρὶν ἀπιέναι σκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. Επειδὰν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δ' ἐφέπεσθε. Ηνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μέν, (οὐ γάρ, οἶμαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται) ὁρμήσεται δ' τωικαῦτα Αβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἅρ-

μασιν εἰς τὰς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὖτ᾽ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὴ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὁπλίσασθαι τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μᾶλλον τοῖς πολεμίοις τεταγμένοις ἐντυγχάνομεν. Παρέσομαι δὲ καὶ ἐγὼ, ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἰὼ ἰὼ θεοὶ ἐθέλωσι.

Ταῦτα εἰπὼν, καὶ σιώπημα προεγγυήσας, ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ, ἐπορεύετο. Μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θεραποφόρων ἀναπορευόμενος, ὁπότε προσβλέψειέ τινες αὐτὸν ἐν ταῖς τάξεσιν τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, Ω ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι· Τοτὲ δ᾽ αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἆρα γινώσκετε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ὅδε ἐστὶν ὁ μόνον περὶ τῆ ἡμέρᾳ νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆ πρόσθεν ἣν νενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; Ἐν ἄλλοις δὴ πρόσθεν εἶπεν, Ω ἄνδρες, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦδε οὐδένα ποτε θεοὺς αἰσχυνέσθω ἔτι ἕσαι· πολλαχοῦ γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθε. Ἀλλ᾽, ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. Κατ᾽ ἄλλους δ᾽ αὖ τοιάδε, Ω ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ᾽ ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλοις παρακαλέσαιμεν, ἢ εἰς τόνδε; Νυνὶ γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἄνδρασι γενομένοις πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. Κατ᾽ ἄλλους δ᾽ αὖ, Ἐπίσασθε μὲ, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν, διώκειν, παίειν, καταβαίνειν, ἀγα-

θαὶ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶ), ἄρχειν· τοῖς
δ' κακοῖς δηλονότι τἀναντία τούτων. Ὅστις οὖν ἑαυ-
τὸν φιλῇ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κακὸν,
οὐδ' αἰσχρὸν ἑκὼν εἶ) προήσομαι. Ὁπότε δ' αὖ γέ-
νοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶ-
πεν ἄν, Πρὸς δ' ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ἄνδρες; Ὑπίσα-
θε γὰρ οἷόν τε ⓐ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν
ἄλυσι, ἢ οἷον οἱ κακοί.

Ὡς δ' ἀπιὼν πρὸς Ἀβραδάτην ἐλέγετο, ἔφη· καὶ ὁ
Ἀβραδάτης πρόσθεν τῶν ὑφηνιόχων τὰς ἡνίας προσ-
ῆλθεν αὐτῷ· προσέβαινον δ' ἢ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον
τεταγμένων ἅρμασιν καὶ ἀρματηλατῶν. Ὁ δ' αὖ
Κῦρος ἐν τοῖς προσαγεγλυμμένοις ἔλεξε τοιάδε· Ὁ
μὲν θεὸς, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίους, σωτηρίαν σε
ἢ τὴν σύν σοι προτασάμενος εἶ) τὸν συμμάχων· σὺ δὲ
τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι
Πέρσαι οἵ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσον), ἢ οἱ ἐφόμενοι
ὑμῖν, ἢ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ
ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε
δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυ-
πεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ
ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ σκευῇ· ἡμέ-
τερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἅρματα·
ὡς ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τὴνδε τὴν τάξιν, ἠχμώ-

μην ἂν ἐνθάδε ὤν· οὕτω πολύμοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶ). Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' εἰ τὰ σῷ σοι καλῶς ἔχει, θαῤῥεῖ ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι, σὺν θεοῖς, ἕξομαι τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. Καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμβάλλε τοῖς πολεμίοις, πρὶν ἂν φύγοντας τούτους, οὓς νῦν φοβῇ, θεάσῃ· (τοιαῦτα δ' ἐμεγαλήγορεν, μελλήσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ πάνυ μεγαλήγορος ἦν) ὅταν μέντοι τούτους ἴδῃς φύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· κἀγὼ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις καιρίοις ἂν χρήσαιμι, τοῖς δὲ μὴ σαυτοῦ, ἀρίστοις. Ἀλλ' ἕως δρᾷ σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως πρελάσας σῷζε τὰ σαυτοῦ ἅρματα, σῷζε καὶ τοὺς σοί σοι εἰς τὸ ἐμβολεῖον, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαῤῥύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. Ὅπως δὲ κράτιστοι φανοῦνται τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· κἀγὼ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἂν τάδε γένηται, πάντες ἕξουσι τοὐπιὸν μηδὲν εἶ) κερδαλεώτερον ἀρετῆς. Ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς ἐπήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παρῆν, ὡς ἐγγύτατα πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα Ὑσπάσας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ Ὑσπάσα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς ταχυεργίας· νυνὶ γὰρ, ἢν φθάσωμεν

τὰς πολεμίους καταπλαγέντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. Καὶ ὁ Γαδάτας ὑπογελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· σὺ δ' ἐν πλαγίᾳ σὺν ἄλλοις φρόναξον, ὅπως μηδ' ὅτιοι χολάζωσι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ὅπου γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. Ἀλλ', ὦ Γαδάτα, τόδε μέμνησο· ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἤν τι που μάχη πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. Ταῦτα εἰπὼν προῆκε. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλαγιὸν προϊὼν ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ ὃν ἔρχομαι ὑμῖν ὑπακουήσων· ἀλλ' ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ὑπτιωθέντας κατ' ἄκρων, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα μετὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε, ἔξω γιγνόμενοι, ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. Ἐπεὶ δ' αὖ παρῆν ἐγένετο ὁπόθεν τῆς ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσῃ μὲν καὶ Φαρνούχῳ ἐκέλευσεν, ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὺν καὶ τὴν τῆς ἱππέων, μένειν αὐτόθι. Ἐπειδὰν ἴδῃ, ἔφη, αἰθάνηται ἐμοὶ ὑπιωθεμένοι τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ὑπεχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀθενέστερόν στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἶητε. Καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς ⑭ ἑκατοι· πάντως δὲ φρόντε πρὸς αὐτοὺς τῆς καμήλων τάξιν,

καὶ εὖ ἴσε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος, ὅτι τὸ δεξιὸν πρῆγμα· ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὰ φάλαγγα, σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἢ τὰ ἐπαναστενόμενα τὰ κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ στῆναι. Ὡς δ' ἔστησαν πάντες ὡσὺν τῷ τοῦ Κύρου στρατεύματι ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ ὕτω διπλῆς τριῶν φάλαγγες ἦσαν τὸ Κύρου στράτευμα· ἡ μὲν μία, κατὰ πρόσωπον· τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν, ἡ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολλὴν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. Ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθὲν, ὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάντοθεν ὡπερείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι, καὶ ὁπλίταις, καὶ πελτοφόροις, καὶ τοξόταις, καὶ ἅρμασι, πλὴν ὀπίσθεν. Ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἐπεὶ προήγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ἀκμᾶν. Ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἧρξε παιᾶνα, συνεπῄσαν δὲ πᾶς ὁ στρατός. Μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπελάλαξαν, καὶ ἐξανίσταντο ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς ἅμα μὲν τῶν ἱππέων λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους, ὁμόσε αὐ-

τοῖς τ' ταχ'σην σωνεμίγνυεν· ⓐ δὲ πεζοὶ ἀμφ' σωτεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, ⓒ ἐπλήσσοντο ἔνθεν ⓒ ἔνθεν, ὥσε πολὺ ἐπλεονέκτων. Φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλον· ὥσε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγίνετο τοῖς πολεμίοις.

Ως δ' ἤσθετο ὁ Αςυάγεσης ἐν ἔργῳ ὄντα τ' Κῦρον, ἐπιτίθεται κ' αὐτὸς κ' τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς καμήλους, ὥ τερ Κῦρος ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ὐκ πάνυ πολλῶ ὠκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ⓐ μὲν ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, ⓐ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. Τοιαῦτα γὰ πάσχουσιν ⓐ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. Ο δὲ Αςυάγεσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς μθ' ἑαυτῶ, ταρατομένοις ἐπέκειτο τεταγμένοις· ⓒ τὰ ἅρματα δὲ τά τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. Καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα φεύγοντες ὑπὸ τ' κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δ' τότες φεύγοντες, ὑπὸ τ' ἁρμάτων ἁλίσκοντο.

Καὶ ὁ Αβραδάτης δὲ ὠκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, Ανδρες φίλοι, ἕπεσθέ μοι, ἐνίει, οὐδὲν φειδόμενος τῶ ἵππων, ἀλλὰ ὄχματος καταπολὺ τῶ κέντρω. Συνεξώρμησε δὲ ⓒ ⓐ ἄλλοι ἁρματηλάται· ⓒ τὰ μὲν ἅρματα ἔφυγεν αὐτὺς εὐθὺς, τὰ δὲ μὴ ἀναλαβόντα τὺς παραβάτας, τὰ δ' ἐλίποντο

τα. Ο δὲ Αβραδάτης ἀντιφὺ δι' αὐτῆ εἰς τὲὺ τῆ Αἰγυπίων φάλαγγα ἐμβάλλ· συνεισέβαλον ὃ ἀυτῳ ⸫ οἱ ἐγγύτατα τεταγμῆοι. Πολλαχόθι μὲ οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ, ἢ ὅτῳ ἂν φίλων συμμάχων ἠθροισμένη, ᾖ, ἢ ἐν τύτῳ δὲ ἐδήλωσεν. Οἱ μὲν γὺ ἑταῖροί τε ἀυτῳ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλον· ④ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι, ὡς εἶδον ἰσωμῆνους πολλῳ σίφ τοὺς Αἰγυπίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα, καὶ τύτοις ἐφείποντο. Ο δὲ ἀμφὶ Αβραδάτῃ, ᾗ μὲ ἐνέβαλον, ἅτε ὐ δυναμῆνων διαχωρῆσαι τῆ Αἰγυπίων, (διὰ τὸ μῆνειν τὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῆ) τὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνετρέποντο, τοὺς δὲ πίπτοντας κατὰ λόων, ⸫ αὐτὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵππυς ⸫ τροχύς. Οτῳ δὲ ὑπλάδοιτο τὰ θρέπανα, πάντα βία διεκόπτετο, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. Εν δὲ τῳ ἀδιηγήτῳ τύτῳ ταράχῳ ὑπὸ τ παντοδαπῶν σωθυμάτων ἐξαλλομῆνων τ τροχῶν, ἐκπίπτ ὁ Αβραδάτης, ⸫ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων· ⸫ ὅτοι μὲν ἐνταῦθα, ἄνδρες ἀγαθοὶ γὺόμῆνοι, κατεκόπησαν ⸫ ἀπέθανον· ④ δὲ Πέρσαι σωεπαπόμῆνοι ᾗ μὲν ὁ Αβραδάτης ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῳ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες, τεταραγμένυς ἐφόνευον· ᾗ ὃ ἀπαθεῖς ἐγὺοντο οἱ Αἰγύπτιοι, (πολλοὶ ὃ ὅτοι ἦσαν) ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

Ενθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν ϗ δοράτων ⸂ξυστῶν ϗὰ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτων μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι ϗ πλήθει ⸂τοῖς ὅπλοις. Τάτε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε ϗ μακρὰ, (ἃ ἔπι ⸂νεῶν ἔχουσι) ἅτε αἰσίδες πολὺ μᾶλλον τῶν ϑωράκων ⸂τῶν γέρρων ϗὰ σέγουσι τὰ σώματα, ϗὰ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. Συγκλείσαντες οὖν τὰς αἰσίδας ἐχώρουν ϗὰ ὦθουν. Οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδυνάσαντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄφαις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἔπι πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες ⸂παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. Επεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· ϗ οἱ ἔπι πᾶσι ἦ οὐκ εἴων φεύγειν οὔτε σὺν τοξόταις, οὔτε σὺν ἀκοντισταῖς, ἀλλ' ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον ϗ τοξεύειν ϗ ἀκοντίζειν. Ην δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων ϗὰ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοὴ, τῶν μὲν ἀναϗαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ ϖροκελευομένων, τῶν δὲ ϑεοὺς ὀπϗαλουμένων.

Εν ᾧ τούτῳ Κῦρος ὁρῶν σὺν ϗὰ ἑαυτὸν, παρεϗινεῖ. Ως δὲ εἶδε σὺν Πέρσαις ἐν τῇ χώρᾳ ἐωσμένους, ἤλγησέ τε, ⸂γνοὺς ὅτι ὀδαμῶς ἂν ϑᾶττον ϖοιήσειν τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ ϖρόσθεν ϖροόδου, ἢ εἰ εἰς τὸ ὄπισθεν ϖρεισελάσειεν αὐτῶν, ϖροσαγγείλας ἕπασι τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ, ϖρεσήλασεν εἰς τὸ ὄπισθεν· ϗὰ εἰσπεσόντες

παίουσιν ἀφορῶντας, καὶ πολλὰς καταπαίουσιν. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἤσθοντο, ἐβόων τε ὅτι ὄπισθεν ὁ πολέμιος, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. Καὶ ἐνταῦθα δὴ φύξεδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Πεπλωκώς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ, καὶ παταμβῶν παιὶ εἰς τὸν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγείς, σφαδάζων ἀπορρίπτει τὸν Κῦρον. Ἐνθα δὴ ἔγωγε ἄν τις ὅσον ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. Εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ συσπασάμενοι ἐμάχοντο· ἐῴθουν, ἐωθοῦντο· ἔπαιον, ἐπαίοντο. Καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν, ἀναβάλλει αὐτὸν ὑπὸ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. Ὡς δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη πανομφύους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ ὑσσοῦς ἤδη πρῶτον σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρυσάντας. Ἀλλὰ τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶχε εἰς τὰ φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐπέλευεν. Ὡς δὲ ἐγένετο πλησίον τῶν μηχανῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβιβᾶσαι ὑπὸ πύργον τινὰ κατασκέψασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων καὶ μάχοιτο. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεσοῦν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων· φευγόντων, διωκόντων· κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἡσυχάζον καταδῆν, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠπορῦντο, κύκλῳ πάν-

ἔφη ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

Ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτούς, καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπόλλοιντο, ἀνεχώρησέ τε πάντας τοὺς παρεσκευασμένους, καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα. Πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα, ἐρωτῶν πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὸ τῶν προδεδωκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; Ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. Ἀλλὰ τοιγοῦν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; Καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῷ τε συμμάχων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἄξιον ἀπολέσαι. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο, Ἢν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῶν ἀξιώσεις χρῆσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. Ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, Τίνα εὐεργεσίαν; Πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν ὑμῖν δοίην πλείονα ἢ νεῦ ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ· ἐλευθέρους δὲ γενομένους, τῷ βασιλεῖ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πό-

λεις ἢ γυναῖκες καὶ οἰκέτας. Ἀκούσαντες ταῦτα ⓐ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ὅτι Κυρῖσον συστρατεύειν, ὠφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν· (τοῦτο γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν) τὰ δ' ἄλλα σωμολογήσαντες, ἔδοσ πίστιν καὶ ἔλαβον. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε ⓐ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νεῶ βασιλῆ πιστοὶ διαμένουσι· Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισάν τε ⓒ Κυλλήνην, ἀγὰ Κύμην, πλησίον θαλάσσης, αἳ ἔτι καὶ νῦν ⓐ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοταῖος ἀναλαβῶν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβάρῃσι.

Ἐν ᾗ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησε, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστε καὶ νεῶ διαμένει ἡ ὅπλισις, ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. Εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα· ὥστε ⓒ τοῦτο ἔτι καὶ νεῶ διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. Αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνον σοὺς ἵππους, ὁ μέντοι κατέκαινόν γε ⓐ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. Καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ ὅτε τις ἔφευγεν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον ὑποζεῦσαι, οὔτε μελετᾷν ὡς πολεμίσων ἀπὸ τού-

των. Οὕτω δὲ λαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν χῆμα, ἐν τοῖς σκυφόροις ἄγουσι. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ὑπὸ Σάρδεων ἔφυγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅποι ἑδύναντο τροσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστοι ἀπεχώρει. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, εὐθὺς ὑπὸ Σάρδεις ἦγεν ὁ Κῦρος. Ὡς δ' ἐγίγνετο τρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς τροσβαλὼν τρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας προσεβάλλετο. Ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τῶν Σαρδιανῶν ἐρύματα, τῆς μὲν πόσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. Ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, ὃς ἔλος γεγυμνέου τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. Ὡς δὲ ἐγίγνετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἴχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφυγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅπη ἑκάστοις ἐδύναντο ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσέβαλεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ προήγγειλεν ἐκ τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. Ὁ δὲ Κροῖσος καταπλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος ὡς μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν τρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε σὺν μὲν

Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν ὅπως ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, (κατεδεδραμήκεσαν γὰρ ἅρπασόμενοι τὰ ἐν τῷ οἰκιῶν) εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπέναι ἐν τῷ στρατεύματος τάχιστα. Οὐ γὰρ ἂν, ἔφη, ἀναχώρησιν τοιούτους ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. Καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἴστε ὅτι παρεσκευάζομην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι, νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ ἄπᾶσιν ὑμῖν κρεῖττων ἐντύχῃ. Ακούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ κτήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. Ο δὲ εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο· Αλλ' εἰ μὲ, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς παραφυλάξασι τὴν ἄκραν. Ην γὰρ αὖ θῶνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοι γιγνόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. Οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα κτήματα· ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοῦ ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ὀχυρώτατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐκέλευε τοῖς ὅπλοις παρηγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα διαπραξάμενος, ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. Ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ λοιπὸν τοῦδε δίδωσι σοι, καὶ ἐμοὶ, θεραπεύειν. Καὶ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐπείπερ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. Ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, εἴ τί σοι ἐθελήσαμεν συμβουλεῦσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν καὶ ἐμοὶ γενέσθαι. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας, καὶ πολλοὺς κεκινδυνευκότας, ἐς νοῦν ἐβαλόμην πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ, μὴ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφελεῖσθαι τοὺς στρατιώτας. Γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. Διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἔφην ἂν τὴν πόλιν ἐβουλόμην· τιμὴ τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ οἶδ' ὅτι οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἀλλ' ἐμὲ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς ἃ ἂν ἐγὼ Λυδῶν θέλω, ὅπως διαπέψαιμι σὲ μὴ ποιῆσαι ἁρπαγὴν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπισχνοῦμαί σοι ἀντὶ τούτων ἢν μὲν παρ' ἐκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι σῶν ὅ, τι καλὸν ἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. Ἦν γὰρ ταῦτα ἀκού-

σωσιν, οἶσθ' ὅτι ἄξουσι πᾶν ὅ, τι ἔστιν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ ἢ γυναικί· ἢ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν ἢ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. Ην γὰρ διαρπάσῃς, ἐὰν τέχναι σοι, ἃς πηγὰς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. Ἔξεστι δέ σοι ἰόντι ταῦτα, ἐλθόντι ἔτι ἐκεῖ τὰ ἁρπαγῆς βελτίω ποιῆσαι. Πρῶτον μὲν ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς φιλτάτους πέμπε, καὶ πρόσκαλεσάμενός σοι φύλακες πρὸς τοῖς ἐμοῖς φυλάκων. Ταῦτα μὲν δὴ ἀπόκρισιν οὕτω σαφῆ ἔσεσθαι ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς ἀπεκρίνατό σοι ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίῳ· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σὲ πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πρᾶξαι. Εὐχόμην δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτῳ ἔχειν· νεῷ γὰρ πάνυ πολυτελεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρᾶξαι προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δή; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδαξον· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μέν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν εἴ τι θεὸν εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δυνατὸ εἴη ἀληθεύειν. Τοῦτο γὰρ μὴ ὅτι ὁ θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι σοὶ ἀπιστοῦντας. Ἐπεὶ μέντοι ἔγνων ἐκ μάλα ἄπορα ἐμοῦ ποιοῦντος, καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω πρὸς παίδων. Ὁ δέ μοι

τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἠξίουν ποτὲ αὐτὸν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεσθαι ἐρωτῶντι τί ἂν μοι ποιοῦντι πράττοιτο· ὁ δὴ εἶπεν ὅπως ἔσοιντο. Καὶ ἐγρύσουν μὲν, (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο) γρύσουν δὲ οὐδὲν ὠνησαν. Ὁ μὲν γὰρ, κωφὸς ὢν διετέλει· ὁ δὲ, ἄθεος γρύσουν, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. Πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ σοῦ παίδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω, ἐπερωτῶν τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι· ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο, ΣΑΥΤΟΝ ΓΙΝΩΣΚΩΝ, ΕΥΔΑΙΜΩΝ, ΚΡΟΙΣΕ, ΠΕΡΑΣΕΙΣ. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὸ μαντείου ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ τό γε ῥᾴδιον μοι αὐτὸν προσέξαντα, τὸ εὐδαιμονίαν διδόναι. Ἄλλους μὲν γὰρ γνώσεσθαι σοῦ μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ' ὑπ' ἐαυτὸν δὲ ὅστις ὄψει, πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. Καὶ τὸν μὲν ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μὲν τὸν θεὸν παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. Οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τόδε τὸν θεόν. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς ἡγ

ὦ σὺ ἐμοί. Νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τῆς
παρόντος ἀλαζονεύομαι, καὶ ὑπὸ τῆς δεομένων μου
θεραπεύειν ἡδέσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδιδόμην μοι,
καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον ὡς εἰ
ἐμοὶ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ
μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων· ὑπὸ τούτων δὴ λόγων
ἀνεφυσημένος, ὡς ἔλεγόν τε μὲ πάντες οἱ κύκλῳ βα-
σιλῆς θεραπεύειν καὶ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὸ στρα-
τεύσειν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγας γενέσθαι· ἀγνοῶν ἀρα
ἐμαυτὸν, ὅτι σοι ἀντιπαλεμεῖν ἱκανὸς ὤμην εἶναι,
θεῶν τὴν σὺν θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ καὶ βασι-
λέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι·
τοῦτ' δ' ἐμοῦ στρατεύσαντος ἀκούσας τὸν στρατὸν βασιλεύ-
σαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. Ταῦτ'
οὖν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. Ἀλλὰ
νῦν δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω τὴν ἐμαυτόν· σὺ δ' ἔτι
δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι
γνοὺς ἐμαυτόν; Σὲ δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἀεὶς
ἔμοιγε δοκεῖς εὐφρᾶναι τοῦτο ἐν τῷ πλούτῳ· καὶ νῦν δύνα-
σαι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλοίμην δὸς πρὶ
τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σε ἐνόησα τὸν στράτευμα εὐ-
θυμούμενον, οἰκτείρω τέ σε, καὶ ἀποδίδωμι ἤδη σοι αἰχμά-
λωτα ἔχειν, ἣν εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας, (ἀκούω γάρ σοι
εἶναι) καὶ σὺν φίλοις, καὶ τοὺς θεραπόντας, καὶ στρατὸν

σαν οἵας ἐζῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρεῶ.
Μὰ Δία μηδέν τοίνεω, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι
βουλεύου ὅπως φίλος σοὶ τ' ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ
γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσῃς ἃ σὺ λέγεις,
ὅτι ἂν ἄλλοι τε μακαριωτάτῳ ἐνόμιζον εἶναι βιοτῇ,
καὶ ἐγὼ σωνεγίνωσκον αὐτοῖς, ταύτῃ καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων
μάξω. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν
μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, Κῦρε· ἐκεί-
νην μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν καλλιχρόων καὶ εὐφροσυνῶν
πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε· φρονιμίδων δ' ὅπως τού-
των ἔσαι, καὶ πολέμου καὶ μάχης οὐ μετὴν αὐτῇ. Οὕτω
δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ καταστυφάζειν, ὥσπερ ἐγὼ δεῦ
ἐφίλουν μάλις' ἀνθρώπων· ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα
μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. Ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος
τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν· ἤγετο
δὲ τοῦ πόθου ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο· εἴτ' ἄρα χρήσιμόν
τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον ὅτως ἥδε-
σθαι. Καὶ τότε μὲν ὅτως ἐκοιμήθη.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ
τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῷ ἔταξε
τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν, ὁπό-
σα παραδοῖη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θε-
οῖς θύειν ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα
τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάστροις

σήσαντας ἐφ' ἁμαξῶν ἀποκυλίσαι, καὶ λαβόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν ὁποίῳ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται· ἵνα ὅποι καιρὸς εἴη, λαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἶπατέ μοι, ἔφη, ἐώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάτην; Θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν ὀλίγου φαίνεται. Τῶν δὲ ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο ὅτι, ὦ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Οἱ δ' ἄλλοι, πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, ἐξέκλινον, ὡς φασιν, ἐπεὶ τὸ σίφων εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. Καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ, ἀνελομένη τὸν νεκρὸν, ἐνθεμένη εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, ἐν ᾗ περ αὐτὴ ὠχεῖτο, περιστέλλουσαν αὐτὸν ἐνθάδε πη πρὸς τὸν Παιτωλὸν ποταμόν. Καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφῳ τινὸς ἥκιστα τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαὶ, κεκοσμημένην οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τοῦ μηροῦ, καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν ὅ, τι δυνάιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετε-

λυπηρότι, μεταδιώκειν· καὶ ὅσις εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας ϲ βῶς ϗ ἵππους, εἶπε τούτῳ καὶ ἄλλα πολλὰ θαύματα πολλὰ ἐλαύνειν ὅποι ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ὑποφαγείη τῷ Ἀβραδάτῃ.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην ϗ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ὑπὸ τῷ πάθει, καὶ εἶπε, Φεῦ ὦ ἀγαθὴ ϲ πιστὴ ψυχή, οἵαν δὴ ἀπολιποῦσα ἡμᾶς· ϗ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, ϲ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀποκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ δὲ, ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο, ϗ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, ϗ πάλιν ὡς οἷόν τ' ἦν προσήρμοσε· καὶ εἶπε, Καὶ ἄλλα τοι, ὦ Κῦρε, ἔστως ἔχει. Ἀλλὰ τί δῆσε δρᾶν; Καὶ ταῦτ' ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ ὑχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ λέγει σε, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἧττον. Ἐγώ τε γὰρ ἡ μωρὰ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἀξίου λόγου φανείη· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος ὁ τοῦτο συνοίσων, τί πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιτο. Καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη, ζῶσα παρακάθημαι. Καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο, Ἀλλ' οὗτος μὲν δή, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ὅπλ-

κόσμῳ αὐτὸν τοῖς πρὸ μοῦ· (παρῆν δὲ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες) ἔπειτα δ' ἔφη, ἴσθι ὅτι σοὶ δὲ τἄλλα ἄπιμος ἔσομαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ὑμοῦ, καὶ ἀποφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. Καὶ σὺ δέ, ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώσε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἆλλα τιμήσω, καὶ συσήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ὅντινα χρῄζεις κομισθῆναι. Καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ θαῤῥεῖ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ μήσε κρύψω πρὸς ὅντινα βέλτιον ἀφικέσθαι.

Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε, καθοικτείρων τήν τε γυναῖκα, οἵα ἀνδρὸς σεσῖτο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἵαν γυναῖκα καταλιπὼν ὀχέτ' ὄψοιτο. Ἡ δὲ γυνὴ τὰς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποσῆναι· (ἕως ἄν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι ὡς βέλτιον) τῇ δὲ τροφῷ εἶπε συναμβύειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ σκεπαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. Ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἐκετεύσασα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυε, καὶ χαλεπαίνοντι ἐώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. Ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένη, σφάττῃ ἑαυτήν, καὶ παθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. Ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ σκεπάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστελλεν.

Ο ὁ Κῦρος, ὡς ἤκουσε τὸ ἔργον τ γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς, ἴεται εἴ π δύναιτο βοηθῆσαι. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι, ἰδόντες τὸ γεγλυμμένον, τρεῖς ὄντες, ἀπασύμμυοι καὶ χεῖνοι τὰς ἀκινάκας, ἀποσφάττουσ, ὅπερ ἔταξεν αὐτὰς ἐσκότες. Καὶ νεῦ τὸ μνῆμα μέχρι ς νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγε. ἡ δὲ τῇ ἄνω σήλῃ, ς δυσθεὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω ὁ εἰ τρεῖς λέγουσι σήλας, ς ἐπιγεγράφθαι, ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ. Ο ὁ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγαλθεὶς τε τὴν γυναῖκα καὶ καλλιφυεμμένῳ ἀπῇ· ἡ τούτων μὲν ἦ εἰς εἰκὸς ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὥς φασιν.

Ἐκ ὁ τούτου στασιάζοντες ④ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυρῇς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τ Κῦρον. Ο δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο ἡ κοιὰς, ὡς τ μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τείχη· Αδύσιον ὁ ἄνδρα Πέρσην, καὶ τἆλλα σὺν ἄφρονα ὀδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὔχεσθαι, πέμπει δὲ τ Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες ὁ καὶ Κόπτιοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. Ων ἔτυχε δὲ ἔπεμπε πώποτε Περσῶν σατράπην ἔτε Κιλίκων

οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρχοντο αὐτῷ ἀεὶ ὁ Ἀσσύριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μὲντοι ἐλάμβανε, καὶ στρατείας, ὁπότε δέοιτο, ἐπήγελλεν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἀβρώνιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν πρῆσαν πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη, ἐπὶ κακῷ τὸν ἀντισατραπεύοντων. Ὁ δὲ Ἀβρώνιος πρὸς ἀμφοτέρους ταυτὰ ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τοῖς ὁποτέροις ἀπαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλοις σφᾶς χρωμένους, ὡς δὴ οὕτω μᾶλλον ἐπιτρέψειν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. Πιστὰ δ' ἠξίου χρήσασθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀβλαβῶς τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δ' ὀμόσαι θέλειν ἀβλαβῶς ἰέναι εἰς τὰ τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. Ταῦτα δ' ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέθετο τῇ αὐτῇ, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τείχη, καὶ πρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἄρχοντας. Οἱ δὲ, ἰδόντες, ἀλλήλους, ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. Ὁ μέντοι Ἀβρώνιος ἔλεξε τοιάδε, Ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὤμοσα ἀβλαβῶς εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. Εἴπερ οὖν ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω

ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ πρᾶξαι. Νῦν δὲ κεὶ ἀπὸ τοῦδε τῆς ἡμέρας ἐπαμύνεσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἢν δὲ ἐπὶ τούτοις ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. Ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τοῦ τείχους, μεσαὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεσοὶ δὲ καὶ χῶροι ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινὴν ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. Ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρὰ Κύρου, ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς δέοιτο ἢ μηχανημάτων· ὁ δὲ Ἀβρωμᾶς ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ πρόσθεν ἔχοι ἀλλαχόσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουρὸν ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. Οἱ δὲ Κᾶρες ἱκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελεν, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δόμβους πέμψαι Ἀβρωμᾶν σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑσάσπαν, στράτευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν παρὰ Ἑλλήσποντον. Ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀβρωμᾶς, μεταγαγὼν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἧπερ ὁ Ὑσάσπας στρατοπέδευτο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑσάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα πρόσθεν. Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες,

πολλὰ δόντες δῶρα, διεπραξάσθην ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅπη Κῦρος ἐπαγγέλλοι. Ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς, πρεσβεύεσθαι μὲν ὡς καθέξων τὰ ἑαυτοῦ καὶ ὃ τι ποιήσομαι, καὶ πρήγγελλεν ὅτου· ἐπεὶ δὲ ἀφίσαντο αὐτὸν ὑπάρχοι, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑσάσπᾳ, ὃς τῇ Κύρου ἀδελφῇ. Καὶ ὁ Ὑσάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἱκανὰς Περσῶν φρουρὰς, ἅτε ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Ἀβραδάτᾳ, συμμίξαντα τῷ Ὑσάσπᾳ, σὺν μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα, σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν· τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. Ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμαξῃ· καὶ δίδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα, εἶπε, Ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἴσῃ τόν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει, καὶ ὃν μή. Καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε,

πρεσβυτῶν· ἔμοιγε μὴν τοῦτοι ἄξιοι τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἤν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψονται. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῇ ὑπερούσῃ οἵ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, οἵ τε μή. Ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ἑξακισχιλίους μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι, καὶ πάντα πρασσομένους ποιεῖν ὅ, τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τέτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἑπομένους, τοὺς ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευσαμένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι. Καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῇ ὑποχειρίων γιγνομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτερον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ὀξὺν ἔνεστιν ἰδεῖν ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες· αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς οὐδὲν ἂν ἔτι πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

Περὶ δὲ τὴν ὑπὸ Βαβυλῶνα, κατεσκέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ὑπὸ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεσκέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους ἃ ἐποιήσατο Ἀραβίους· ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας ὀλίγῳ ἧττον ἢ τετρακισμυρίους, πολλοὺς ἃ ἵππους τε αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ περὶ

Βαβυλῶνα. ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλοις δὲ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, ἐπεξῆσε μὲν πᾶν τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔπεμπε αὐτὸς ἐπέλαυνε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ὑπασπισταῖς τῶν συμμάχων. Ἐπεὶ δ' ἐθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν προσκυάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. Ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ὑπιόντα μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀθρόη ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· ἐπεὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένοις ἀναγκαῖον ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γίγνεσθαι τὴν φάλαγγα. Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος ταῦτα, τοὺς κατὰ μέσον τοῦ αὐτοῦ στρατεύματος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, παρήγγειλεν, ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπέναντι τοῦ ἐσπίτος τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' ἐαυτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. Οὕτως δὲ ποιούντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐγίγνοντο, ὅτι διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι· οἵ τ' ἀπόντες, ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθὺς γὰρ ἅμα μένοντες αὐτῷ, πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔσπ ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἵ τε ἀπελελυθότες, διὰ

τὰς ἔμπροσθεν, οἵ τ' ἔμπροσθεν, ἀφ' τὰς ὄπισθεν προσγεγενημένους. Ἀναπυχθείσης δ' οὕτω τ φάλαγγος, ἀνάγκη τὰς πρώτας λόχους εἶ) καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ ὃ τοὺς κακίστους τεταχθαι· ἡ δ' ὅτως ἔχουσα τάξις, ἅ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. Καὶ ἱππεῖς ὃ καὶ οἱ γυμνῆται ἀπὸ τῶν κεράτων, αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τ ἄρχοντος τοσούτῳ ὅσῳ ἡ φάλαγξ βαθυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλουμένη. Ἐπεὶ δὲ ὅτω συνεστείλαθησαν, ἀπῆσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τ τείχους, ὅσα πόδα· ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ὅσα ἀσπίδα, καὶ ἵσαντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ ὃ προσωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανώτερον μετεβάλλοντο. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶ), ξυνιέναι ἀπιόντες ἐς τε ὅσα ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

Ἐπεὶ ὃ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς Ὑπασπιείους, καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τ πόλιν· ἐγὼ δὲ, ὅπως μὲν ἄν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἕλοι, οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ ὁ μάχονται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν ῥᾷον λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι. Εἰ μή τινα ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορκητέους

φημὶ τὴν εἰ) τὰς ἄνδρας. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμὸς, ἔφη, ὅσος ἐστὶ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο σταδία; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ βάθος γε ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες, ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς, τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα δοκεῖ ἡ πόλις ἡ τοῖς τείχεσι. Καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῶμεν ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· ἀλλὰ μετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἕκαστον ἡμῶν, ὀρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὀπίσω ἀσφαλέστερον ἡμῖν τῶν φυλάκων ᾖ. Οὕτω δὴ κύκλῳ ἀμφιβεβηκὼς περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὤρυσσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον ὑπομεγέθη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. Καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει, φοινικῖδι θεμελιώσας ὁ μεῖον ἢ πλεθριαίους· (εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες· καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω χωροῦνται, ὥσπερ οἱ ὄγκοι οἱ κηλωνήλιοι) τούτους δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα, ὅπως ὁπηνίκα ἐοίκοι πολιορκήσειν προσπολεμούμενος, ὡς εἰ μὴ ἀμφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους. Ἀνίσχει γὰρ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὁπλῖται φυλακτήρια εἴη. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατελέλων τὴν πολιορκίαν,

ὡς ἔχοντες τὰ ὑπόδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ στράτευμα κατένειμε εἰς δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τῷ ἐνιαυτῷ ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξον. Οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι, ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλων, ἐννοούμενοι εἰ σφᾶς φεύγες καὶ Λύκιοι καὶ Αραβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶ ἢ Πέρσας. Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦς.

Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἦγον εἶ, ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς ω ποταμόν. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κῦ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί· ἡ δὲ ἀρχαία τ πόλεως τῷ ποταμῷ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. Ὡς δὲ τὸ τῷ ποταμῷ ὕδωρ ἐπορεύετο, παρήγγειλεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὺν παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' ἀρχὰς τάττων ἕπεσθαι, ἧπερ πρόσθεν τεταγμένους. Οἱ μὲν δὴ πρῶτοι· ὁ δὲ, καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τῷ ποταμοῦ τοὺς ὑπασπιστὰς καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τῷ ποταμοῦ. Ἐπεὶ δ' ἀπήγ-

γειλαν ὅπη πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας
τοὺς ἡγεμόνας τῆς πεζῶν καὶ τῆς ἱππέων, ἔλεξε
τοιάδε·

"Ανδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν ὥδακεχώ-
"ρηκε τὴν εἰς τὴν πόλιν ὁδόν· ἡμεῖς δὲ θαρρήσαντες εἰσιώ-
"μεν εἴσω, ἐννόμιμοι ὅπη ὅτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμε-
"θα, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυ-
"τοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγρηγορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας, καὶ
"ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ'
"ἐπ' αὐτοὺς ἴωμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι,
"πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰ-
"σιν· ὅταν δὲ καὶ αἴσθωνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν
"ἔτι μᾶλλον ἢ νεὼ ἀχρεῖοι ἔσονται, ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχ-
"θαι. Εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν
"εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβαίντες
"βάλλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἤν
"γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον
"θεὸν Ἥφαιστον. Εὔφλεκτα δὲ τὰ θυρώματα αὐτῶν,
"φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ
"ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. Ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν
"δᾷδα ἔχομεν, ἡ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ
"πίτταν καὶ ξυππεῖον, ἃ ταχὺ θάλπος πολλὸν
"φλόγα· ὥστε ἀνάγκην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοῦ
"ἐκ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. Ἀλλ' ἴετε,

"λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι ἢ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς.
"Υμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε
"τὰς ὁδούς· ἴσε γάρ· ὅταν ἢ ἐντὸς γενώμεθα, τότε τα-
"χέως ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια." Καὶ μήν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, εἰ εἶεν ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλέως· ἐν κώμῳ γὰρ δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῆδε τῇ νυκτί. Φυλακῇ μέντοι γε τῶν πυλῶν ἐντυγχάνομεν· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ ἂν ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπαράσκευοι ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαντώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πάλιν εἴσω, οἱ δ' ἐβόων. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ ἰόντες ἢ ἐδύναντο ὡς τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. Καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κεκλεισμένας εὑρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλέως· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι μετὰ φῶς πολύ, καὶ εὐθὺς ὡς πολέμιοι ἐχρῶντο αὐτοῖς. Ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγίγνετο, ἀναθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. Οἱ δ' ἀμφὶ

τ' Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, ἐπαύσαντο, καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν ἔσω ἐφεπόμενοι, καὶ παίοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τ' βασιλέα· καὶ ἤδη ἐσηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκεα εὑρίσκουσι. Καὶ τοῦτον μὲν ⑷ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειρώσαντο· καὶ ⑷ σὺν αὐτῷ ὃ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν, προσβαλλόμενός τι, ὁ δὲ, φεύγων, ὁ δέ γε, καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο. Ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς· καὶ προσέπεμπεν, οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν καταλαύνειν, οὓς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συρισὶ ἁπασμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἦκον· καὶ θεὸς μὲν πρῶτον προσεκύνουν ὅτι τετιμωρημένοι εἶεν τ' ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρῳ κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἤθοντο ⑷ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἁλωκυῖάν τε τ' πόλιν καὶ τ' βασιλέα τεθνηκότα, παρεδίδοσαν τὰς ἄκρας. Ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀπέπεμπε· τοῦτον δὲ τεθνηκότα θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοῦτον δὲ κήρυκα κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου δὲ λη-

φθήσοιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευον ὡς πάντες ἔνδον ἀποθησομένων. Οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἅμαξας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα εἴ τι ποτὲ δέοι χρῆσθαι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν σὺν μάγοις καλέσας, ὡς θυσιαλωτὸν τῆς πόλεως οὔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς τῇ τεμένει ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ τῇ οἰκίας διεδίδου τῇ ἀρχείᾳ τούτοις, ὅς πᾶς κοινωνὸς ἐνόμιζε τῶν κατὰ πόλεμον· οὕτω διένειμεν, ὥσπερ ἐδέδοκτο, τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. Εἰ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. Πρῶτον δὲ, Βαβυλωνίους μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ σὺν δασμὸν ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τῇ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι μένειν ἠθέλησαν παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε θεραπεύεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη καταστήσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὺς ἠγεῖτο πρέπειν ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὀπίσω ἂν ἐπιφθόνως ἀπαίνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. Ὧδε δὴ ἐμηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ σὺν ὅπου ἐθοκιὰ ἐπιτήδειον εἴη, προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποφαινόμενος ἀπέπεμπεν. Οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσ ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον αἰτήσοντες

τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων πρὶν ἅπαντας παρελθεῖν, μεγάλη τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. Οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἐδύναντο ἀμυνόμενοι παρίεσαν. Ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον παρφαίνοι, παρετείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα παρῆγετο αὐτούς, καὶ ὅπως ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, παρεμβύετε ἕως τὸν ὄχλον διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγνωσόμεθα. Οἱ μὲν δὴ φίλοι παρέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, ἕως προέφθασεν ἑαυτέοις γνόμενον πρὸ τοῖς φίλοις αὐτὸν χολάσαι καὶ συγγνώσεσθαι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἆρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς ἀμαλυθῆναι· αὖριον δὲ παρὶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βέλομαι ὑμῖν τι ἀμαλεχθῆναι. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ὤχοντο ἀπιόντες, δίκην δεδωκότες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναιτίων. Καὶ τότε μὲν ὅπως ἐκοιμήθης.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος πρὸς τὸ αὐτὸ χωρίον· ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλῆθος παρεισπίπτει βουλομένων παρεῖναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι πρῆσαν. Ὁ οὖν Κῦρος παρεσκευάσμενος τὸν ξυνοφῶντα Περσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδένα παρεῖναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· "Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς

"σοδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι, τὸ μὴ οὐχὶ μέχει
"τῶδε πάντα ὅσα εὐχόμθα καταπεπραχέναι· εἰ μέν-
"τοι τοιοῦτον ἔσαι τὸ μεγάλα σοφόσειν, ὥσε μὴ οἷόν
"τε εἶ) μήτε ἀμφ' αὐτὸν σολὴν ἔχειν, μήτε μ῀ τ῀ν
"φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτῃ τιὸ
"εὐδαιμονίσθ χελεύω. Ενενοήσατε γὸ, ἔφη, ὴ χθὲς
"δήπσ, ὅτι ἔωθεν λεξάμενοι ἀκόειν τ῀ν σροσιόντων,
"σὸκ ἐλήξαμεν σοσθεν ἐσπέρας· ὴ νῦν ὁρᾶτε τού-
"τους, καὶ ἄλλσς σλείονας τ῀ν χθὲς σρόντων, ὡς
"σοσγματα ἡμῖν σρέξοντας. Εἰ οὖν τις τούτοις
"ὑφέξ ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος
"ἐμὸ μετεσόμθιον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμ῀ν· ἐμαυτ῀
"μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι σὸδ' ὁτιοῦν μοι μετέσαι. Επ
"δ', ἔφη, Ϲ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον σρᾶγμα. Εγὼ γὸ
"δήπσ ὑμῖν μὲν ὥσσερ εἰκὸς λοιπόν· τούτων δὲ τ῀
"σοσιεσηκότων ἤ τινα ἢ σόδένα οἶδα, ὴ ὅτοι πάν-
"τες ὅτω σρεσθυσαμένοι εἰσὶν, ὡς, ἢν νικῶσιν ὑμᾶς
"ὠθοῦντες, σοτέρου ἃ βύλοι) ὑμ῀ν σρ' ἐμοῦ λα-
"σραξόμθοι. Εγὼ δὲ ἠξίσν τούτσς, εἴ τις τι ἐμοὶ
"δέοιτο, θεραπδύειν ὑμᾶς τὸς ἐμοὺς φίλσς δεομθύσς
"σοσαγωγῆς. Ισως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ
"ὅτως ἐξ ἀρχῆς σρεσθυσάμην, ἀλλὰ σαρεῖχον ἐν
"σῷ μέσῳ ἐμαυτόν. Οσι τὰ σὸ σολέμου σιχῶτα
"ἐγίγνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑσερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα

"μήτε τὸ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν ἃ ἂν καιρὸς
"ᾖ· σὺ δὲ σπανίως ἰδεῖν στρατηγὸς πολλὰ νόμιζον
"ὧν δεῖ προχθιῶναι παιέναι. Νυῦ δ' ἐπειδὴ ὁ
"φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαυ), δοκεῖ μοι καὶ ἡ
"ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιῶν τυγχάνειν. Ως
"οὖν ἐμοὶ λιπαροῦντος, ὅ, τι ἂν τύχωμι ποιῶν ὥστε κα-
"λῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς
"δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβούλευέτω τις ὅ, τι ὀρᾷ συμ-
"φορώτατον."

Κῦρος μὲν ὕτως εἶπεν· ἀνίστα) δ' ἐπ' αὐτῷ Αρτά-
βαζος, ὁ συγγνώμης ποτε φήσας τύχη), & εἶπεν, Η κα-
λῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λέγειν. Εγὼ
γὰρ ἔτι νέος μὲν ὄντος σοῦ πάνυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν
φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κα-
τώκνουν σοι προσιέναι. Επεὶ δ' ἐτύχες ποτε καὶ ἐμοῦ
δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ
Κυαξάρους, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλ-
λάβοιμι, ὡς οἰκείος τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι
παραλέγεσθαί σοι ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. Καὶ
σκεῖνα μὲν δὴ ἐπεράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. Μετὰ δὲ
τοῦτο Υρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο, καὶ
μάλα σπουδῇ συμμάχων· ὥστε μονονὺχ ἐν ταῖς ἀγ-
καλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. Μετὰ δὲ
τοῦτο, ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι,

χολήσοι ἦν ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· κ) ἐγώσοι συνεγίνωσκον. Εκ δὲ τοῦτο Γωβρύας ἡμῖν φίλ@ ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· κ) αὖθις Γαδάτας· κ) δὴ ἔργον σε ἦν μεταλαβεῖν. Επεί γε μὴν οἱ κ) Σάκαι Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγήνεντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· κ) γὰρ οὗτοί σε ἐθεράπευον. Ως δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανὰς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων χολάσαις, τότε σὲ καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἕξειν χολήν. Ως γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ γὰρ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τ ἐμῆς τ σῆς συνουσίας. Καὶ νυῦ δὴ νενικηκαμέν τε τ μεγάλην μάχην, καὶ Σάρδεις τ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν, κ) Βαβυλῶνα εἰλήφαμεν, κ) πάντας κατεσχήμεθα· τ μὰ τ Μίθρην ἐγώ τοι ἐχθὲς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἄν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. Επεί γε μέντοι ἐδεξιώσω με, καὶ ᾤδά σοι ἐκέλευσας μένειν, ἤδη ᾤμην βλεπτὸς ἦν, ὅτι μοι σὺ ἄστ@ κ) ἄποτος διημέρευον. Νυῦ οὖν, εἰ μὲν ἔσαι πῃ ὅπως ④ πλείσου ἄξιοι γεγενημένοι πλείσου σε μέρ@ μεθέξομεν· εἰ δὲ μὴ, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω ᾤδε σὲ ἐξαγγέλλειν ἀπέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τ ἐξ ἀρχῆς φίλων. Επὶ

τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

"Ἀλλὰ τὸ μὲν σοφόν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ "σοφωτάτῳ σαυτὸν παρεῖχες, διὰ ἅ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι "οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν διαφθαρτέον. Ἡμεῖς μὲν "γὰρ καὶ ἡμῖν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος "ἀναπαῦσαι ἔδει ἐν παντὸς τρόπου, ὅπως ὁτιοῦν "συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. Νῦν "δ' ἐπειδὴ οὐχ ὅτῳ τρόπῳ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ "ἄλλοις ἀναπαῦσαι δυνάσαι, ὃς καιρὸς εἶη, ἤδη καὶ "οἰκίας σὲ τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρ- "χῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἶης ἑστίας, ἣ ὅτε ὁσιώτερον "χωρίον ἐν ἀνθρώποις, ὅτε ἥδιον, ὅτε οἰκειότερόν ἐστιν "οὐδέν; Ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶδ καὶ ἡμᾶς αὖ- "χμῶσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῶμεν ἔξω καρτερῶντα, αὐτοὶ "δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν;" Ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ καὶ ταῦτα πολλοί. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' ⓓ ἄγοντες ἀπέδοσαν. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, σφάγ- τον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ ⓓ μάγοι ἐξηγοῖντο. Ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν.

Εννοῶν δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειρίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, ἀσκοῦιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη ἦ οὕτως ἔχοι αὐτῷ, ὡς δὴ πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠσκήσατο δεῖσθαι. Γνοὺς δ' ὅτι ἀδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροι εἰσὶν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτρῷ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. Ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσει τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. Τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζομένας, ἢ παιδικά, ἔγνω φύσει συμπαραγκάζεσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντα τούτων στερομένους, ἠσκήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δυνήσοιντο πλουτίζειν μάλιστα αὐτούς, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς προσάπτειν αὐτοῖς· τούτοις δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδένα ἠγεῖτο δυνασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες εὐνοῦχοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι· δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει προστατεύειν καὶ τῶν εὐνούχων. Ὁ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη, ἀνάλκιδας οὓς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο

τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

"Ἀλλὰ τὸ μὲν σοφόν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ "φρονεῖν σαυτὸν παρεῖχες, διὰ ἅ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι "οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν διαπρατέον. Ἡμεῖς μὲν "γὰρ καὶ ἡμῖν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος "ἀναστῆσαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὁτιοῦν "συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. Νῦν "δ' ἐπειδὴ οὐχ ὅτῳ τρόπῳ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ "ἄλλοις ἀναστῆσαι δυνάσαι, ὃς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ "οἰκίας σὲ τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρ- "χῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἑστίας, ἣ ὅτε ὁσιώτερον "χωρίον ἐν ἀνθρώποις, ὅτε ἥδιον, ὅτε οἰκειότερόν ἐστιν "οὐδέν; Ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶδ καὶ ἡμᾶς αἰ- "σχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῶμεν ἔξω καρτερεῦντα, αὐτοὶ "δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν;" Ἐπεὶ δὲ Χρυσάνταν ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ καὶ ταῦτα πολλοί. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σαρδέων χρήματα ἐνταῦθ' ⟨ἃ⟩ ἄγοντες ἀπέδοσαν. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ ⟨ἃ⟩ μάγοι ἐξηγοῦντο. Ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν.

Εννοῶν δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐπιχειρίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη ἂν οὕτως ἔχοι αὐτῷ, ὡς δὴ πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠμέλησε δεινῆς. Γνοὺς δ' ὅτι ἥδιστοι ἄνθρωποι εὐχειροήτοτεροι εἶεν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτρῷ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. Ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσει τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. Τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζομένας, ἢ παιδικά, ἔγνω φύσει συμπαραγγέλλεσθαι ταῦτα μᾶλλον φιλεῖν· τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντα τούτων στερομένους, ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δυνήσοιντο πλουτίζειν μάλιστα αὐτούς, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς πρόσθεσθαι αὐτοῖς· τούτοις δὲ εὐεργετοῦντα εὐφραίνειν αὐτὸν ἥδιστα ἡγεῖτο δύνασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες εὐνοῦχοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα τοῦτο δεσπότου ἐπικουρεῖν προσδέονται· ἥδιστος γὰρ ἂν εἶη, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνοῦχος πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι· δεσπότης δὲ πιστὸν ὄντα ἥδιστα κωλύει προσταύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. Ὁ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη, ἀναλκίδας οὓς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο

αὐτῷ. Ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται· οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι, τὸ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τὸ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ σεύεται· καὶ κύνες δὲ ὡσαύτως, τοῦ μὴ ἀπολείπειν τὰς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. Καὶ οἱ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἠρεμέστεροι γίγνονται, σωφρονούμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μὴν αἱμελέστεροί γε τῶν σωφρονουμένων, οὐδ' ἧσσόν τι ἱππικοί, οὐδὲ ἧσσόν τι ἀκοντιστικοί, οὐδὲ ἧσσον φιλότιμοι. Καταδηλοῖ δὲ γίνονται καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Τοῦτο δὲ πῶς ἔχει, ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. Εἰ δέ τι ἄρα τοῦ σώματος ἰσχύϊ μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος οὐκ ἴσον σοὶ ἀδενεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. Ταῦτα δὴ γιγνώσκων, ἐξαίρων ἀπὸ τῶν συρφετῶν, πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτικωτάτους, ἐποιήσατο εὐνούχους. Ἡμασμένος δὲ οὐκ ἰσχυὴν εἰς τὴν φυλακὴν ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. Εἰ-

δὼς οὖν Πέρσας σὺ οἶκοι, καλοδιωτάτους μὲν ὄντας
ἀφ' πενίαν, ἐπιπονώτατα ὃ ζῶντας ἀφ' τὴν τ' χώρας
τραχύτητα, κ) ἀφ' τὸ αὐτουργὸς εἶ), τούτους ἐνόμιζε
μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν πρ' ἑαυτῷ δίαιτάν. Λαμ-
βάνει οὖν τούτων μερίδας δορυφόρους, οἳ κύκλῳ μὲν
νυκτὸς ⸀ ἡμέρας ἐφύλαττον πρὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε
δὴ χώρας εἴη· ὁπότε ὃ ἐξίοι που, ἔνθεν ⸀ ἔνθεν τεταγ-
μένοι ἐπορεύοντο. Νομίσας ὃ καὶ Βαβυλῶνι ὅλης
φύλακας δεῖν εἶ) ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγ-
χάνοι, εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι
φρουροὺς ἱκανούς· μαθὸν ὃ ⸀ τούτοις Βαβυλωνίους ἐπαξε
παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμπεχνυτάτους εἶ),
ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν. Αὕτη
μὲν δὴ πρὶ αὐτόν τε φυλακὴ κ) ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε
καταστᾶσα, κ) νῦν ἔτι ὕτως ἔχουσα ἀφαμμή. Σκο-
πῶν δ' ὅπως ἂν κ) ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, κ) ἄλλη
ἐπ' ἄλλην ἐγίγνοιτο, ἠγήσατο σὺν μαθοφόρους τούτους ὡ
τοσοῦτον βελτίονας τῶν ἰππέων εἶ), ὅσον ἐλάττονας·
τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίγνωσκε σωτέον εἶ), οἵπερ
σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν πρέχον, ⸀ ἐπιμελητέον ὅπως
μὴ ἀνήσουσι τὴν τ' ἀρετῆς ἄσκησιν. Οπως ὃ μὴ ἐπι-
τάττειν ἀτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα
ἄεσθαι εἶ), ὕτως ἐμμελοίεν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς
ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπόσοι

δικαίοι ἦσαν, καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν
κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλ-
θον, ἔλεξε τοιάδε·

"Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς με-
"γίστη χάρις, ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν
"ἄξιοι εἶναι. Νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν
"ἀγαθὴν, καὶ οἵπνες ταύτην ἐργαζόμενοι τρέφουσιν
"ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ ἐν ταύταις κατα-
"κλυσάς. Καὶ μηδείς γε ὑμῶν ἕνεκα ταῦτα νομισάτω
"ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰ-
"δοῖός ἐστιν, ὅταν πολεμίων τὰς μὲν πόλεις ἁλῶσι, τὰ δὲ ἐλόντων
"εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα.
"Οὔκουν ἀδικίαν γε ἕξετε ὅ, τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φι-
"λανθρωπίαν· οὐκ ἀφαιρήσεσθε γὰρ ἃ τοῖς ἄλλοις ἔστιν ἔχειν αὐτούς.
"Τὸ μέντοι ἐν τῷδε ἔστως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι εἰ μὴ
"πεφόμεθα ὑπὸ ῥᾳδιουργίαν καὶ τὸν τῶν κακῶν ἀν-
"θρώπων ἡδυπάθειαν, (οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν
"ἀθλιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν)
"ταχὺ ἡμᾶς φημὶ ὀλίγου ἀξίους ἡμῶν αὐτῶν ἔσεσθαι,
"καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. Οὐ γάρ
"τοι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι, τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ
"διατελεῖν, ὄντας ἀγαθούς, ἢν μή τις αὐτοὺς διὰ τέ-
"λους ἐπιμελῆται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι
"ἀμεληθεῖσαι μείονος ἀξίας γίγνονται, καὶ τὰ σώματα

"γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπότ' ἂν τις αὐτὰ ἀνῇ ὑπὸ ῥα-
"διυργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη
"καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκὴ, ὁπόταν τις αὐτῷ ἀνῇ τὴν
"ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται.
"Οὕκουν δεῖ μέλλειν, ἀλλ' ὑπὸ τὸ αὐτίκα ἡδὺ προ-
"ίεναι αὐτούς. Μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρ-
"χὴν καταπρᾶξαι, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον, τὸ λαβόντα
"διασώσασθαι. Τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τῷ τύ-
"χην μόνον ξυμφερομένῳ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κα-
"τέχειν, οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης, οὐδ' ἄνευ ἐγ-
"κρατείας, οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται.
"Ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, νυνὶ πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν
"ἀρετὴν ἢ πρὶν τάδε ταγαθὰ κτήσασθαι· εὖ εἰδότας
"ὅτι ὅταν πλείσι' τις ἔχῃ, τότε πλείσοι καὶ φθονοῦσι καὶ
"ἐπιβουλεύσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ὥλλως τε καὶ παρ'
"ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν, ὥσπερ
"ἡμεῖς, ἔχῃ. Τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ συνεῖναι ἡμῖν
"ἔσεσθαι· οἱ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν,
"ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐπιμωρησόμεθα. Τὸ μέντοι
"μὴ τοῦτο κρεῖττον, ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο
"δέ ἐστι, τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων, ἄρχειν
"ἀξιοῦν. Θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους, καὶ σίτων καὶ
"ποτῶν, καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις με-
"ταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μὴν τοῖσι πειρᾶσθαι δι-

"ἐν τούτοις ᾧ ἔστον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθε. Πο-
"λεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν ἃ με-
"ταδοτέον τούτοις, ὡς τινας ἐργάτας τε ἡμετέρους καὶ
"δασμοφόρους βουλόμεθα κτήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ
"τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας ὅτι
"ἐλευθερείας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας ④ θεοὶ
"τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ
"ὅπλα ἀφηρήμεθα, ὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τῶν ὅπ-
"λων ποτ' ἐρήμους γίγνεσθαι· εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ
"ἐγγυτάτω τῆς ὅπλων ὄσι, τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν
"ἃ ἂν βούλωνται. Εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί
"δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπεπαῦσθαι ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ
"ἔτι δεῖσι καρτερεῖν τε πεινῶντας καὶ διψῶντας τε ἐπι-
"μελουμένους καὶ πονοῦντας; Ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν,
"ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλ-
"λον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἔποι· (④ γὰρ πόνοι
"ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς) ἄνδρα δὲ τὸν δεόμενον τυγχάνειν
"τινὸς, πόθεν ἔστω πολυτελῶς παρασκευάσειν ἄν,
"ὥσθ' ἡδὺ εἶ). Εἰ γὰρ ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρωποι ἐπι-
"θυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν,
"ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὐτῷ
"ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλε-
"ονεκτήσει τῆς ἐνδεεστέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας τῶν ἡδίστων
"σίτων τεύξεται, καὶ διψήσας τῆς ἡδίστου ποτῶν ἀπο-

"λαύσε), & δεηθεὶς ἀναπαύσεως, ἥδιον ἀναπαύσε).
"Ων ἕνεκα φημὶ χρῆναι νυῦ ἐπιθυμῆσαι ἡμᾶς εἰς
"ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῷ τε ἀγαθῶν ἢ ἄφθονον & ἥδι-
"στον ἀπολαύσωμεν, & ὅπως ὑπ' πάντων ἀλεπωτάτυ
"ἄπειροι γιγνώμεθα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ
"ὅτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι, λυπη-
"ρόν. Ἐννοήσατε ἢ κἀκεῖνο, τίνα τρόφασιν, ἔχοντες
"ἂν τρυφῶμεν κακίονες, ἢ τρόσθεν, γιγνόμεθα.
"Πότερον ὅτι ἄρχομεν; Ἀλλ' ὁ δήπυ τ' ἄρχοντα τ'
"ἀρχομένων πονηρότερον τροσήκει εἶ). Ἀλλ' ὅτι εὐ-
"δαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ τρότερον εἶ); Ἐπεὶ τὰ
"τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τὶς τ' κακίαν ὑπηρέπειν; Ἀλλ'
"ὅτι ἐπεὶ κεκτήμθα δ' ὄλους, τύτυς κολάσομεν, ἵν'
"πονηροὶ ὦσι; Καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα τονηρὸν
"πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλυς κολάζειν; Εν-
"νοεῖτε δ' ἔτι ἢ τῦτο, ὅτι τρέφειν μὲ τρεσκευάσμεθα
"πολλὺς ἢ τ' ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τ' σω-
"μάτων· αἰσχρὸν ἢ πῶς ὐκ ἂν εἴη, εἰ δὴ ἄλλυς μὲ
"δορυφόρυς τ' σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν,
"αὐτοὶ ἢ ἡμῖν αὐτοῖς ὐ δορυφορήσομεν; Καὶ μὴν εὖ
"γε δεῖ εἰδέναι ὅτι ὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη,
"οἵα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν· τῦτο γὰρ
"δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ ὐδὲ ἄλλο
"καλῶς ἔχειν ὐδὲν προσήκει. Τί οὖν φημι χρῆναι

"ποιεῖν, & πῶς τ' ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ πῶς τ' μελέτῃ
"ποιεῖται; Οὐδὲν καινὸν, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ· ὥσπερ ἐν
"Πέρσαις ὑπὸ τοῖς ἀρχείοις ④ ὁμότιμοι ἀφέγουσιν,
"ὅτω καὶ ἡμᾶς φημὶ χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ὁμοπ-
"μους πάντας, ἅπερ καὶ ἐκεῖ ὑπηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε
"ἐμὲ ὁρῶντας καταγοεῖν πρόντας, εἰ ὑπμελόμενος
"ὧν δεῖ ἀφέξω· ἐγώτε ὑμᾶς καταγοῶν θεάσομαι,
"& ὃς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ & τὰ ἀγαθὰ ὑπηδοῦντας,
"τούτους πμήσω. Καὶ τοὺς παῖδας δὲ, οἳ ἂν ἡμῖν
"γίγνωῖ), ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ γὸ βελτίονες
"ἐσόμεθα, βελόμθοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα θεά-
"δείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς πρέχειν· οἵ τε παῖδες ὐδ'
"ἂν εἰ βέλοιντο ῥαδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μ
"μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν ᾗ καλοῖς κἀ-
"γαθοῖς ὑπηδεύμασι διημερεύοντες."

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Η'.

ΚΥΡΟΣ μὲν οὖν ὕτως εἶπεν· ἀνέξη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας, καὶ εἶπεν ὧδε· "Αλλὰ πολλά-
"κις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρ-
"χων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. Οἵ
"τε γὰρ πατέρες φροντίζουσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε
"αὐτοὺς τἀγαθὰ ὑπολείψει, καὶ ἐμοὶ δοκεῖ νῦν
"συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες
"διατελοῖμεν. Ο δέ μοι δοκει ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν
"δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας δι-
"δάξαι. Εννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία
"ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη; τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ
"πειθομένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν ἀπειθέν-
"των στράτευμα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν
"μάχαις ἥττωντο ἄνθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ
"ἕκαστος περὶ τοῦ αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύσῃ; τί γ' ἂν
"ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων
"τοῖς κρείττοσι; ποίαν γ' πόλεις νομίμως ἂν οἰκηθείεν;

"ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ
"ἀφίκοιντο; Ημεῖς γὰ νεῶν ἀγαθαὶ ἔχομεν, ἢ τὶ
"ἄλλο μᾶλλον κατεπεξάξαμεν, ἢ ἢ τὸ πείθεσθαι
"τῷ ἄρχοντι; Διὰ τοῦτο γὰρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ
"μὲν ὅποι ἔδει παρεγιγνόμεθα, ἀθρόοι γὰρ τῷ ἄρχοντι
"ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ὑπαχθέντων
"οὐδὲν ἧττον τελεῖς κατελείπομεν. Εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγα-
"θὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνει εἰς τὸ κατεπείγειν τὰ-
"γαθὰ, εὖ ἴσε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ σώζειν ἂν
"δοξ μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. Καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολ-
"λοὶ ἦρχον, σὺ δὲ νῦν ἄρχομεν· νεῶν γὰρ κατε-
"σκεύασαι οὕτω πάντες ὡς παρόντες, ὥστε ἄρχετε ὡς
"μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. Ωσπερ τοίνυν αὐτοὶ
"ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῶν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώ-
"μεθα οἷς ἂν ἡμῖν κελεύητε. Τοσοῦτον γὰρ διαφέρειν
"ἡμᾶς δοκῶ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι, ἄκοντες
"τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν· ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν
"ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν ὅ, τι πλείστου ἄξιον
"φαίνεσθαι εἶναι. Εὑρήσετε γὰρ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἀνδρῶν μονα-
"χὰς πόλις οἰκεῖται, τὰ μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἑπό-
"μενοι πείθεσθαι, ταύτῃ ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγ-
"καζόμενοι ὑπακούειν. Παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ
"Κῦρος κελεύει, ὅπῃ τόδε τὸ λοχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι'
"ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν, ἃ δεῖ, πρέχω-

"μέν τε ἡμᾶς αὐτὸς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ, τι ἂν δέῃ. Καὶ
"τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι ὁ μὴ δυνάμενος Κῦρος εὑρεῖν
"ὅ, τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ ἐπεί-
"σεται τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρειν, καὶ οὐκ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν
"πολέμιοι."

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάνθας, οὕτω δὴ καὶ ἄλλοι
ἀνίσαντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνε-
ρεθιζοντες· καὶ ἔδοξε δὴ τοῖς ἐντίμοις ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύ-
ρας, καὶ προέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ, τι βέλτιστα ἕως ἂν
ἀφίῃ Κῦρος. Ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νυνὶ ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες· θεραπεύουσι
τοὺς τῶν ἀρχόντων θύρας. Ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται
Κύρῳ καταστρατήγῳ εἰς τὸ ἀσφαλίζειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βα-
σιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νυνὶ ἀκριβοῦσι ποιοῦντες. Οὕτω
δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τἄλλα· ὅταν μὲν ὁ βε-
λτίστης βελτίων γένηται, καθαιρούμενα τὰ νόμιμα θεραπεύεται· ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερα. Ἐφοίτων μὲν οὖν
ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ
ταῖς ἁρμαξαῖς, συνοδὸν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκα-
ταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν. Κῦρος δ' ὅτε μὲν τἄλλα
καθίοι ἄλλους ὁπηνίκα, καὶ ἧι αὐτῷ καὶ παρόδων
ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπι-
στάται, καὶ κτημάτων φύλακες, καὶ τῶν εἰς τὴν διαῖταν ὁπο-

πεδίων ἐπιμελητάς. ὡς ἵππων ἢ κυνῶν ἐπιμελητὰς καλῶς, ἔφη, ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιον ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, σχεδὸν τούτου τοῦ ἐπιμελείσθαι ἄλλοις παρεσκεύαζεν, ἀλλ' αὐτὸς ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. Ἤδη γὰρ ὅτι, εἴ γε μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ στρατεύσας ἢ ἐπιτάτας λημπτέον εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐλήγωσιν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. Εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν τινα ἄνδρα αὐτόν, ἤδη ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἤδη ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον, καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον· ὅπου ἐν τοῖς μέγιστοις ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνδρα πολέμιον τυγχάνειν ὧν δέοιτο. Μὴ ὄντων μὲν ὧν, οἵων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλεῖσαι πράξεις ἔμελλον εἶναι, καλῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἕξειν· εἰ δ' ὄντοι εἶεν, οἷς δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἕσεσθαι. Ἐνταῦθα μὲν οὖν, οὕτω γνοὺς, εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. Οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι, μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ, ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα.

Ως δὲ ταῦτα διενοήθη, ἡγήσατο χρῆναι πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν χρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν πρόσθεν ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμισεν εἶναι), πρόνοιαν ὅλη πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσεσθαι εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ, πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αἰεὶ αὐτὸν ἔχειν ἤδη ὅπη ἀσχολίαν παρέξει τῆς ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. Οὕτω δὴ σκοπῶν ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι, καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως καὶ στρατιωτικὴν συνταξιν. Ως γὰρ τὰ πολλὰ, δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμελοῦνται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν μυριάρχοι δὲ χιλιάρχων· καὶ ὥστως οὐδεὶς ἀπιμέλητος γίγνεται), οὐδ' ἦν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὦσι· καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούλῃ χρῆσθαί τῇ στρατιᾷ, ἔρχεται ἂν τοῖς μυριάρχοις παραγγέλλων. Ωσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις παραλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπιμελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλως μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. Οὕτω δὴ καταστησάμενος τὰ αὑτοῦ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ κατασκευῇ χρῆσθαι. Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν.

Ἤρχετο δ' ἐπισατεῖν ὅ οἵους δεῖ εἶ) τοὺς κοινωνούς. Πρῶτον μέν, ὁπόσοι ὄντες ἰσχυροὶ ἄλλων ἐργαζομένων πρέφεσθαι, μὴ πρεῖεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτ- νομίζων δεῖν μὴ πρόσω ἂν ἐθέλειν ὅτε καλὸν ὅτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν, ἢ ἀφ' ὧν ἄρχοντι εἶναι, καὶ ἀφ' ὧν εἰδέναι ὅπη ὀρῶνται, ὅ, τι πορεύοιεν, ἐπὶ τὸ βέλτιστον· οἱ δὲ μὴ πρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο ἡ ἀκρατείᾳ τινὶ, ἢ ἀδικίᾳ, ἢ ἀμελείᾳ ἁπεῖναι. Τοῦτο οὖν πρῶτον ἡγησάμενος, προσηνάγκαζε δεῖν τοιούτους πρεῖναι· τὸ γὰρ πρὸ ἑαυτοῦ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἄν τινα ἀντιλαβεῖν τὰ δ' μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο γίγνοιτο, ἦκον ἂν εὐθὺς ⓓ σεσῳσμένοι, ὡς ἠδικημένοι. Ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ἐπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺ χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. Ταῦτα δ' ποιῶν ἡγεῖτο προσποιεῖν αὐτὸς θεραπεύειν, ἧττον δ' ἐχθρὸς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε πρεῖναι. Εἰς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ ὅτος δ' παρεῖναι· ἄλλος δὲ, τὸ τὰ ῥᾴστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δ', τὸ μηδέν ποτε τοῖς ἀπροῦσι νέμειν. Ὁ δὲ μέγιστος τρόπος τ ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ἐπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο διώσασθ ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι. C

ὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλῳ χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. (Ἐπίζητῆς δὲ καὶ ὁ νεῶ βασιλεὺς ἐών τις ἀπῆ, οἷς παρεῖναι καθήκει.) Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν ὕτω προσεφέρετο.

Τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μᾶλις' ἂν δύνασθαι τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πρόθυμα ἔργα, ἐπείπερ ἄρχων ἦν αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μᾶλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ ἐμοὶ σοὶ γεγραμμένους νόμους, βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμιζεν, ὅτι καὶ πάσχειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τ' ἀπεκτεῖνται καὶ κολάζειν. Οὕτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν σκοπούμενον ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπειδὴ εὐδαιμονέστερον ἦν. Καὶ τότε πρῶτον κατεσάθης ④ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεούς, καὶ θύειν ἐν ἑκάστῳ ἡμέραν οἷς μάγοι θεοῖς εἴποιεν. Οὕτω δὴ τὰ τότε καταστάντα ἐν νεῷ γεγραμμένα πρὸς τοῦ ἀεὶ ὄντα βασιλέα. Ταῦτα δὴ πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ ④ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν θεραπεύωσι τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων. Καὶ Κύρῳ δὴ ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν.

Ο ὃ Κῦρος τὴν τῆς μὲν αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἱρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἀσεβηκέναι τι δοκούντων. Πρὸς ὃ τούτοις ἐλογίζετο, εἰ πάντες οἱ κοινωνοῦντες θεοσεβεῖς εἶεν, ἥδιον δὴ αὐτοὺς ἐθέλειν ἂν τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ ἂν αὐτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶ τῶν κοινωνῶν. Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἂν μὲν πολλοὶ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον κἂν τοὺς ἄλλους ὤετ' ἂν τῆς μὴ αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ τοῦ δικαίου δὲ ἐθέλειν ποιεῖσθαι. Καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πόλεις ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πόλεως ὅτου αἰδήμων, ὡς μήτ' εἰπεῖν δὴ μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. Ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἔχειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἀρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῖτο, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τοὺς ἀναιδῶν ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ, ἃς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. Τὸ δ' αὖ πείθεσθαι ὅτῳ μάλιστ' ἂν ᾤετο ἕμμονον εἶ τοῖς περὶ αὐτὸν, εἴ τις ἀπροφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν τοὺς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ὑπονοίας δοκούντων πρέχεσθαι. Γιγνώσκων δ' ὅτῳ καὶ ποιῶν διετέλει. Καὶ σωφρονοῦν δ' αὖ ἐπιδεικνὺς, μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν.

Οταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, ἔτω μᾶλλον οἵ γε ἀδυνέστεροι ἐθέλουσιν ὀδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανερῶι εἶ). Διὰ ταῦτ' ἐγὼ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῆδε, ὡς τοὺς μὲ αἰδουμένους, τὰ ἐν τῶι φανερῶι αἰσχρὰ φεύγοντας· τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῶι ἀφανεῖ. Καὶ ἐγκράτειαν δ' οὕτω μάλιστ' ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὲν ἀπὸ τῶν ἡδονῶν ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ πρὸ πονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῶι καλῶι τῶν εὐφροσυνῶν. Τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ὅτι ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπείκοντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ ὀδένα ὅτε ὀργιζόμενον κραυγῆι, ὅτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡσυχῆι τῶι ὄντι εἰς κόλπον ζῆν. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ὑπὸ θύραις διῆγον.

Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ὅτι θήραν ἔζηγεν ὅπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι· ταύτην ἡδέως καὶ ὅλως ἀεί τιν ἄσκησιν πολεμικῶν εἶ), ἢ ἱππικῆς ἢ ἀληθεστάτην. Καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν πανοπλίαις χειμῶνος αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, καὶ τὰ θηρία φεύγουσιν ἔπεδαι· καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται, καὶ τὸ δύνασθαι λαμβάνειν

φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. Καὶ τῇ ἐγκρατείαι ἢ καὶ πόνος ἡ ψύχη ἡ θάλπη ἡ λιμὸν ⸌ δίψ⸍ δύναθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλισα προσεῖθιζε τοὺς χαινῶνας. Καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς ἡ ⸌ἄλλοι⸍ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἤρετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον· καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν σὺ περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλισα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τῇ ἐγκρατείαν ἡ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. Καὶ γὰρ ὅτι ἦρχεν τῶν ἄλλων ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς ἢ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἵκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς προάστείοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὔτε αὐτὸς ποτε πρὶν ἱδρῶσαι δεῖπνον ἤρειτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταὐτὰ τῇ θήρᾳ τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. Τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ ἢ ⸌ἄλλοι⸍ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. Παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. Πρὸς ἢ τούτῳ, ἡ τῷ ἄλλων ὕσινας μάλισα ὁρῶν τὰ καλὰ διώκοντας, τούτοις καὶ δώροις ἡ ἀρχαῖς ἡ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥσε πολλαχοῦ πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ.

Καταμαθεῖν δ' τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς ὁ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μὴ καταγοητεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. Στολήν τε γοῦν ἕλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινωνοὺς ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὐτὴ γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει, εἴ τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίσους καὶ μεγίστους ἀποδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. Καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν δύναι τις ὑποπεμένος τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. Καὶ ὑποχεῖσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐποίει, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοντο ἢ εἰσί· καὶ ἐντείνεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο ἢ πεφύκασιν. Ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πίνοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν· μηδὲ μεταστρεφόμενοι ὑπὸ τέφρα μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. Πάντα ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δι' ἑαυτοῦ, ὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους ὅτε μελετᾶν τι ἐλευθερίων πόνων ὑδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμελεῖτο δ' ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. Καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς

ἱππεῦσιν εἰ τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήρεια τούτοις ἐπέτρεπε, τῷ ὃ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. Καὶ ὁπότε ὃ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμιμνεν αὐτοὺς ἕως ἄν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βαλιμῷεν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν, ὥσπερ ④ ἄεισοι, πατέρα ἐπάλλοιν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα ἀμφετελοῖεν. Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ ὅτῳ τιὼ ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν·

Ἑαυτῷ ὃ, ὅτι μὴ ἐκ τῶν κατασκαφέντων κίνδυνον εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει· ὡς γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο τοὺς αὐτοὺς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις ὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας) ὃς δὲ κρατίσοις τε ἡγεῖτο, καὶ ὡπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ σὺν μὲν αὐτῶν ἤδη ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τὰς ὃ, πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῷ καὶ φρονήματα ἔχοντας ἠδάνετο ὡς ἰσχυροὺς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι ὃ αὐτὸς ὅτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ ὃ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν· (ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅτι ἐκ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς) ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνον μὲν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι καὶ πολλὰς πέπυσο. Σκοπῶν δ' ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν πρῶτον ἐξελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι,

ἀπεδοκίμασε, ⸀ἄδικον ἡγήσατο, ⸀κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ πειρᾶσθαι αὐτὸς, καὶ τὸ ἀπιστεῖσθαι φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου· ἐν δ' ἁπάντων τούτων ἔγνω καὶ κερδίσειν εἶναι πρὸς τὸ αὐτοῦ ἀσφαλέστερον καὶ κάλλιον, εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κερδίσας ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. Ὡς οὖν ὅτι τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ παντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἠδύνατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν· ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὕτω καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι, καὶ εὐνοοῦσιν οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. Εως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε θεραπεύειν τοὺς σωφρονοῦντας καὶ τῷ πονεῖν, καὶ τῷ σωφρονεῖν ἐνεδείκνυτο· καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς φανερὸς ἦν, σωφρονοῦσι δὲ ὅτι τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν ἀπωθεῖσθαι· ἐπειδὴ δὲ ἐγίγνετο αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι, θεραπεύειν μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις θεοὺς ἀλλήλους οὐδὲν ἔστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἁπλοϊκώτερον, ἢ σίτων καὶ ποτῶν μεταδοῦναι. Τοῦτο δ' οὕτω νομίσας, πρῶτον μὲν ὅτι τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο

σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις. ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλεῖω οἷς αὐτὸς ⁊ οἱ συνδειπνοι χρήσαιντο, διεδίδου οἷς ἀεὶ βέλτιστ᾽ τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι, ἢ φιλοφροσύνην. Διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγαθεῖη ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν αἰσπνῆν παρέξεσιν· ἐπιμαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐχὶ λανθάνοι χαρίζεσθαι βελόμενος. Ἐτίμα ἂν καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ πάντα ἂν εἶδον τὴν οἰκετῶν ὅπη τοῦ αὐτῆς τραπέζης ἐπετίθετο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὔνοιαν. Εἰ δὴ καὶ θεραπεύεσθαί τινας βέλτιστ᾽ τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νεῦ γὰρ ἐπὶ οἷς ἂν ὁρῶσι παρεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι· νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι, καὶ ἱκανοὺς ἀφελεῖσθαι ἄν τι δέωνται. Επὶ δὲ ⁊ ὁ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ παρεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. Καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ ὄντα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς

πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τρά-πεζαν· (πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς οἶδε καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ μὲν καὶ οὕτως ἰκανὸν αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδυνάτων οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρω-πον πάντα καλῶς ποιεῖν) ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πό-λεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ τῷ μίᾳ ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλην μίαν, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναι-κεῖα. Ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευροῤῥαφῶν μόνον, τρέφει, ὁ δὲ, βύζον· ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συ-πτέμνων, ὁ δέ γε, τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. Ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατείβοντα ἔργῳ, τοῦτον καὶ ἄριστα διαπράττεσθαι τοῦτο ποιεῖν. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. Ὡ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνας στρώννυσι, τραπέζας κοσμεῖ, μάττει, ὄψα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον πραγματεύηται, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἰκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθῦν ἕψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν· ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖ ἂν ἓν εἶδος εὐδοκιμοῦν παρέχειν· ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα, πολὺ διαφερόντως ἐξεργάζεσθαι ἕκαστον. Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιοῦντα πολὺ ὑπερβάλλεται πάντας.

Ως δ' ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐμεαυτῷ, τοῦτο νῦν διηγήσομαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. Καπῆξε μὲν οὖν τοῦτο Κῦρος· διαμένει δὲ ἔτι νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. Τίνι γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; Τίς δὲ κοσμίων κάλλιον φαίνεται σολαῖς οὗ τῶν αὐτὸν ἢ βασιλεύς; Τίνα δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὥσπερ ἔνια τοῦ βασιλέως, ψέλλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; ὁ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. Τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; Τίς δ' ἄλλον ἐδυνάσθη ἐχθρὸς ἀπέχοντας πολλὰν μυριῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι, ὡς Περσῶν βασιλεύς; Τίς δ' ἄλλον, καταστρεψάμενον λῃστὴν, ἐπὶ τὸ ἀρχομένου πατρὸς καλόμενον ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος; Τοῦτο δὲ τοὔνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρουμένου. Κατεμάθομεν δὲ ὡς ἐστὶ τοῦ βασιλέως καλοῦμενος ὀφθαλμὸς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε ἐστι τιμᾶν· οὗ γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεύσεσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστεῖν καὶ κατοπτεύειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασι-

λέα. Ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἀνομάσθησ βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλά ἐστιν. Εἰ δέ τις οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται· ὀλίγα γὰρ ἂν εἷς ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν δοκοίη κελεύσαντος εἷς, εἰ ἐνὶ τούτῳ προσετεταγμένον εἴη· πρὸς δέ, καὶ ὅπως γιγνώσκοιεν ὀφθαλμοὶ ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ· Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. Οὕτω δὴ πολλαὶ μὲν βασιλέως εἰσὶν, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πάντα χρὴ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν τὰ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ πρόσντος. Οὕτω δὲ ὅπως μηνοειδήναι ἄν τις ἐπόλμησε πρὸς τινὰ τῶν Κύρου φίλων τοιοῦτόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως, τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, οὕτως ἕκαστος διέκειτο. Τὸ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

Καὶ τῷ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβαλεῖν, πλουσιώτατον ὄντα, ἀδύνατον· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα πρωτεύειν, τοῦτο εὐπετέστερον. Ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται καταδηλοῦσθαι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡδόμενος, ὡς φίλων

θεραπείαν. Καὶ λόγος ἦν αὐτὸν ὑπομνημονεύεται, ὡς λέγοι ὡς πλησίον ἔργα εἰ νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη, εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία) τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἶπε, ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείας πρωτεύειν.

Καλὸν δὲ καὶ τόδε λέγεται Κύρῳ ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνθέτῳ αὐτὸν ὡς μὴ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυρὸς χρυσοῦ πλείους ἑνί γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι. Καὶ τὸ Κύρου λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶ, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί; Καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, Πολὺν πάνυ ἀριθμόν. Καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. Σὺ δὲ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, προελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι) καὶ κέλευε αὐτοὺς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο, ποιεῖσθαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ καταση μηνάμενος δοῦναι τὸν ὑπολλῶ τῷ Κροίσου θε-

ρέποντι φέρειν. Ταῦτα ᾗ ὅσα ἔλεγε ϗ γράψας καὶ ὑπομνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑσάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε ᾗ τοῖς πάντας, ϗ Ὑσάσπην ὡς φίλον αὐτὸν δέχεσθαι. Ἐπεὶ ᾗ ἐπλήρωσε, ἤνεγκεν ὁ Κροῖσος θεράπων τὰς ὑποσπονδὰς, ὁ δὴ Ὑσάσπης εἶπεν, Ω Κῦρε βασιλεῦ, ϗ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα, πρὸ τὰ σὰ γράμματα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ σοὶ ἤδη θησαυρὸς ἡμῶν, ὦ Κροῖσε· σὺ ᾗ ἄλλους καταθεῶ, καὶ λόγισαι πόσα ἔστιν ἕτοιμα χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. Λέγει δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ σωὲλεγεν. Ἐπεὶ ᾗ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, Ορᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ ϗ ἐμοὶ θησαυροί; Αλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με, πρὸ ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα, φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς μᾶλλον μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μαθοφόρους, τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ ᾗ, τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς ϗ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε ϗ τῆς ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μαθοφόρους ἐπεστησάμην. Καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις, ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τοῦτο μὲν οὐδὲ αὐτὸς δύναμαι ἀφελέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· τῆς δέ γε μέντοι διαφέρειν

μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι ⓐ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρχόντων φείδηται κτήσεως, τὰ μὲν αὐτῶν καταρύπουσι, τὰ δ' ἂν καταπίπτωσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἱστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες θεάματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες αὐτὰ οὔτε ἐσθίουσι πλέω ἢ δύνανται φέρειν, (παρράγεῖεν γὰρ ἄν) οὔτ' ἀμφιέννυσι πλέω ἢ δύνανται φέρειν· (ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν) ἀλλὰ τὰ φείδηται χρήματα θεάματα ἔχουσιν. Ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω φείδηται ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκόντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακέσομαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιάν τε αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρπώσομαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε καθασπέται, οὔτε ὑπερπλησθῆναι λυμαίνεται· ἀλλὰ ἡ εὐκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κρείττω φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τὰς φερούσας αὐτὴν κρείττους παρέχεται. Οὕτως δὲ ἔφη καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ ὁ τὰς πόλεις ἔχων, καὶ φυλάττοντας πλεῖστα, εὐδαιμονέστατος εἶμαι· (ⓐ γὰρ καὶ τείχη φυλάττοντες, ὅτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἶεν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν) ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σοὶ τῷ δικαίῳ, χρῆσθαί τε πόλεσιν σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον

νομίζω ἐς τὰ χρήματα. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πράττων.

Πρὸς δὲ τούτοις, καταγνόησας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἂν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, θεραπεύειν ὅπως ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατρίβειν τὰ χρήσιμα εἰς τιμὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν· ὅπως δὲ, ἢν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα πράξας, τούτου ἐπιμελούμενος ἐώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα σκοπῆσαι αὐτῷ, τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὑτὸν, πρῶτον μὲν ἐθέλειν, ἐς ὁπόσα ἢ ἔργανα ἔφη τις ἂν αὐτῷ χρήσιμα γενέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, οὐδὲν τούτων ὅ, τι μὴ καὶ θεασάμενος ἐπισταίνειζε παρ' αὐτῷ. Καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι δυναμένων, ἐπεσκόπει, ἐς πρῆγε πάντα ὅτου ἔδει· καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα, τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ θεραπεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι.

Ὧν δὲ θεηγόρει τε ἀγῶνας καὶ ἆθλα θεοῖς, φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον πρεῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μὴν τοιοῦτοι ἀεὶ ἀγῶνες ἦσαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας ἐς φιλονεικίας ἐνέβαλλον. Πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον

κατεῖπουτο ὁ Κῦρος, ὅσα διαχείσεως δέοιτο, εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τὰς δεομένας ἁρπφίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. Δῆλον οὖν ὅτι ἐσοκόζωντο μὲν ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῆς κρατίστων καὶ τ μάλιστα φίλων κριτῆς· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲ νικῶσιν ἐφθόνει, τὰς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥσε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν. Καὶ ἀ προτρέπειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ πρὸς Κύρον, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, οἱ δὲ ἔτοι ὑπεφθόνουν πρὸς ἀλλήλους εἶχον· ὧδ' οἱ πλέονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος ἕτερον ᾠφέλιμον μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. Καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται, ὡς ἐμηχανῶντο τοὺς κρατίστους αὐτοὶ μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγήσομεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος ἐκ τ βασιλείων· ἐ γὰ αὐτῆς τ ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκῇ μέα τ τεχνῶν εἶ τῆς μεμηχανημένων τ ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶ. Πρῶτον μὲ οὖν πρὸ τ ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τὰς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τ ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς· (ἐ τότε Πέρσαι πρῶτον Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυ) ἁρδούς τε, ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βέλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα, καὶ θύσαι μετ' ἐκ-

εἰνων. Πάρεσε οὖν, ἔφη, ὅπι τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς σολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίσασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ πρ' ἐμοῦ· ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. Ην δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ καλλιον εἶ ἢ ὡς ἂν νυῖ ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με· ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον ἅμα ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶ, ταύτῃ ἔκασα δεῖ καταζήσασθαι. Επεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας σολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς σολάς· (παμπόλλας γὰρ προσκυάσατο, ὁδὲν φοινίκμῳ ὅτε πορφυρίδων ὅτε ὀρφνίνων, ὅτε φοινικίδων, ὅτε καρυκκίνων ἱματίων) νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. Καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτὸν, Σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; Ο δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νυῖ, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; Αμέλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων σολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. Οὕτω δὴ οἱ μὲν, ἀπελθόντες, μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν ταῖς σολαῖς.

Ο δὲ Κῦρος, νομίζων Φεραύλαν τ' ἐν τῷ δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶ καὶ φιλόκαλον ἅμα εὔτακτον, καὶ ὅτι

χαρίζεσθαι αὐτῷ ὃν ἀμελεῖν, ὃς ποτε καὶ περὶ τοῦ πιμάθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε. τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὰ ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. Ἐπεὶ δὲ συνεποιοῦτοιν αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευε μὲν Φερεκύλαν ὑπομεληθεῖναι ὅπως ἂν ἡδέως αὔριον ἡ ἐξέλασις, ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἴρηκα δέ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαί σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβών, ἔφη, κιτῶνας μοι τούτους τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι. καὶ ὃς δὲ σὺ ἐφίππους, τοῖς τε ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τόσδε κιτῶνας. Ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών. ὁ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ εἶδόσαν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὲ σύγε, ὦ Φερεκύλα, ὅπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φερεκύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω· νεῦν γοῦν φέρω τῶνδε δύω κάσα, ἓν μέν σοι, τὸ δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λάβε ὁπότερον βούλει. Ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸ κάσον τὸ μὲν φθόνῳ ἐπελέλησο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. Ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερον βελτίων εἴη, καὶ εἶπεν, Ἢν μου κατηγορήσῃς ὅτι αἱρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν δεήσωμαί σου, ἑτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ. Ὁ μὲν δὴ Φερεκύ-

λας ὅτῳ ἀφοδὸς ἢ ἐπάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῷ εἰς τὴ ἐξέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἔκασα ἔξῃ.

Ηνίκα ᾗ ἡ ὑσεραία ἦκε, καθαρὰ μὲ ἦν πάντα πρὸ ἡμέρας, τοῖχοι ᾗ εἱστήκεσαν ἔνθεν ⟨ἔνθεν τ ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νεῶ ἔπι ἴσαν⟩ ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔξιν εἰσιέναι τ μὴ τεπιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέσασαν, οἳ ἔπαιον εἴ τις ἐνοχλοίη. Εσασαν ᾗ πρῶτον μὲν τῷ δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους, ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέτρασας· διχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες πρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τ ἵππων, ⟨διεξιόντες τὰς χεῖρας ἀφὰ τ χανδύων, ὥσπερ καὶ νεῶ ἔπι διείρουσιν ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. Εσαν ᾗ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τ ὁδῦ, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. Επεὶ δὲ ἀνεπετάννυτο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲ ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας, καὶ οἷς τῷ ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰ οἴονται Πέρσαι χαρὰν τοῖς περὶ τοὺς θεὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθ ἢ περὶ τἄλλα. Μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο, θῦμα τῷ Ηλίῳ· μετ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα λευκὸν, χρυσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετ ᾗ τόδε, Ηλίου ἅρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον, ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετ ᾗ τοῦτο, ἄλλο τρίτον ἅρμα

ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι ⓓ ἵπποι, ἢ πῦρ ὅπιθεν αὐτῶν ἐπ' ἐχάτης μεγάλης ἄνθρες εἵποντο φέρεντες. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ἐν τῇ πυλῶν προφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν πάρην, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, (ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑακινθοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. Εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ πάρᾳ· καὶ ⓓ συγγενεῖς δὲ αὐτῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. Τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε. Παρῆν δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μέν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὀπωσοῦν· μείζων γὰρ ἐφάνη πολὺ Κῦρος. Ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαί τινες κελεύσαντες, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ θέᾳ, καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. Πρόσθεν δὲ Περσῶν οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. Ἐπεὶ δὲ προῆλθε τὸ τοῦ Κύρου ἅρμα, προῆγοντο μὲν ⓓ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρεῖποντο δὲ ⓓ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος· ἐφείποντο δὲ ⓓ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων, κεκοσμημένοι, σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τοὺς τετρακοσίους. Οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ προφέροντες ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς ἑξακοσίους· ἔπὶ δὲ τούτοις δισχίλιοι ξυστοφόροι· ἔπὶ δὲ τούτοις, ἱππεῖς ⓓ προῆσαν

ηγούμενοι, μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῆ τεταγμένοι, ἡγεῖτο ὧν αὐτῶν Χρυσάνθας. ὄπι δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἵππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Υσάσπας. ὄπι ὧν τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας. ὄπι δὲ τούτοις ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας. ὄπι δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ὄπι δὲ τούτοις Αρμένιοι, μτ' δὲ τούτους Υρκάνιοι, μτ' δὲ τούτους Καδούσιοι, ὄπι δὲ τούτοις Σάκαι. Μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἅρματα ὄπι τεττάρων τεταγμένα· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Αρταβάτης Πέρσης.

Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, προεπορεύοντο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλους ἄλλης πράξεως. Πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινὰς οἱ προεπορεύοντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ ἀγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τις τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τὸν ὑπάρχοντα τινὰ ὅ, τι τὶς βούλοιτο, ἐκεῖνος δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβοήθουν τινὶ ἴκαστος πρόσοι. Ο δὲ Κῦρος ὡς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύειν τοὺς φίλων καὶ τῶν ἀνθρώπων τούτους, πέμπων τινὰ, πρὸς αὐτὸν ἐκάλει κατ' ἴκασον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὕτως, Ην τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν προπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν

δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι ξυμπράττοιμεν αὐτοῖς. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον, σπουδάζοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθοιντο.

Δαϊφάρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος τὸν τρόπον, ὃς ἔφετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. Αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ ξυλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰς τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο· καὶ τοιοῦτον οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον ἐληλυθὼς αὐτὸς πρότερος αὐτῷ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος, καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσειε. Τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔνδοξόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσε τῷ Διΐ, καὶ ὁλοκαύτωσε βοῦν ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ, καὶ ὁλοκαύτωσε τοὺς ἵππους. Ἔπειτα Γῇ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ, ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. Μετὰ ταῦτα, καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου, ἔδειξε τέρμα ὡς ἀπὸ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ εἶπε τοῖς φυλαῖς ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. Σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς

ἤλασε, καὶ ἐνίκα· πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ Ἀρταβάτης ἐνίκα· (Κύρῳ γὰρ αὐτῷ τὸ ἵππον ἐδεδώκει) Σύρων ὁ, ὁ πρεσβύτης· Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης· Υρκανίων ὁ, ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου· Σακῶν δὲ, ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἅπαντα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. Ἐνθαῦτα δὴ λέγει ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. Τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω ἔνθα κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ, ἔφη ἀνελόμενος. Καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν ὡπῇ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ βώλῳ, καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει· ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας ἀγγέλλων τι τεταγμένον ἀπὸ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεσφάλη, ἀλλ' ᾤχετο ἐφ' ὅπερ ἐπάχθη. Ἀναβλέψας ὁ Σάκας, ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν πρόντων· Ἀλλ' ὑμῶν μέντοι, ἔφη ὁ νεηνίσκος, τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνου τοῦ ἀπὸ τοῦ ἅρματος τυχὼν ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, ὁ μεταστρέφεις; Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ

τις ὄζιν, ὡς ἔοικεν. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ᾤχετο συκοφαντῶν τὸν εἶπ· καὶ εὐθέως τὴν Φερεκύλαν γῆς τε καὶ πλεόνων τὸ χρυσίον καὶ ἀργύρου· ἐρρύη γὰρ αὐτῷ ὁκ ὀλίγος βληχένπ. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληχείη. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ὡς ὁρᾷς. Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. Ὁ δ' ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ; Ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαί γε ὐκ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ, ἐδίδους· νῦν δ' καὶ ἐγὼ δέξομαι· ἐπεύχομαι δ', ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησε βληχήσαν, καὶ σοὶ, δωρεῶμαί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. Καὶ νεῦ μὲν, ἔφη, ἀπέλα ἀναβὰς ὅπη τὸν ἐμὸν ἵππον· αὖθις δὲ ἐγὼ πρόσομαι πρὸς σέ. Οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καθυσίων δὲ ἐνίκα Ραθονίκης. Ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄεθλα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. Τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαχε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον, τῆς δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φερεκύλᾳ ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ πιὼν ἐκ τοῦ βασιλείου ἔλασιν ἀγαπᾶσθαι. Οὕτω δὴ ἡ τότε ὑπὸ Κύρου καταθεῖσα ἔλασις, ὅτως ἔτι καὶ νῦν ἀγαμένοι οἱ βασιλέως ἔλασις· πλεῖστα τὰ ἱερεῖα ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. Ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν

ἐς τ' πόλιν, & ἐσκήνωσε· οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας· οἷς δὲ μὴ, ἐν ταύτῃ.

Καλέσας δ' ὁ Φερεκύλας τ Σάκου τ δόντα τ ἵππον, ξένιζε· & τἄλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, & ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ, ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου, ἐκπιμπλὰς παρῴνει καὶ ἐδωρεῖτο. Καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν καταστρωμνὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη ὦ Φερεκύλα, ἢ & οἴκοι τῷ πλουσίῳ ἦθα; Καὶ ὁ Φερεκύλας εἶπε, Ποίῳ πλουσίῳ; τ μὲν γὰρ σαφῶς ἐπιστάμενος ἐθεράπευον. Ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τ ἐμ τ παίδων παιδείαν, γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δ' μειράκιον ἐγεγόνειν, ἃ δυνάμενος τρέφειν ἔργον, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. Ἐνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖνον ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων μάλα μικρὸν κήδιον, ἃ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὅς, τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον τινὰ πολύν· ἔστι δέ ποτε καὶ πεντηκοντάπλασια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. Οἶκοι μὲν οὖν ὅπως ἔτυχε ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὁρᾷς, Κύρος μοι ἔδωκε. Καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, Ὦ μακαρία σὺ τά τε ἄλλα, & αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐκ παντὸς πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἴομαί σε & μᾶλλον τοῦτο ὄλον πλου-

πεῖν, ὅτι πεινῆσας χρημάτων πεπλούτηκας. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἶπεν, Ἦ γὰρ ἔστως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; Οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐδίω μὲν οὐ πίνω δὲ καθεύδω δὲ οὐδὲν νῦν ἥδιον ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν; Ὅτι δὲ ταῦτα πολλά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις δαπανᾶν, πλείονα δὲ ἐπιμελείας πράγματα ἔχειν. Νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· ὁ δὲ ἰατρὸς δέεται. ἥκει δέ τις ἢ τῶν περὶ ἀετῶν λελυπημένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φερεκράτης, νῦν δαπανᾶν τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν δαπανᾶν τὸ ὀλίγα ἔχειν. Καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ νὴ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ᾖ, πολλὰ ὀρῶν, πολλαπλάσια ἐμοὶ εὐφραίνῃ. Καὶ ὁ Φερεκράτης εἶπεν, Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἔστως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν κτήματα, ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. Γνώσῃ δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δ' ἀποβαλλόντων τὰ σῶα ἐνίοις διωκόμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας· οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων τὰ νυστάζοντα σῶα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν ἔστως

ὥσπερ τὸ λαμβάνειν, ἡδὺ ὖν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονίᾳ ⓐ πλούσιοι τῶν πενήτων. Καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἔξιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν εἰς θεὸς, καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἐκ τούτων ἡδέται, εὖ ἴσθι τοῦτον, καὶ δαπανῶντα, ἡδόμενον ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί, ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμὶ, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίσω τοῦτο νομίζω, τὸ, πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. Τί οὖν, ἔφη, φῂς τῶν θεῶν, ὁ Φερναύλας; οὐκ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐκρύη, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γὰ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χεῶ ὅπως βέλτ αὐτοῖς· ἐμὲ γὰ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· δοκέσι γάρ μοι, ὅ, τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς, τούτων μετέχειν. Παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. Καὶ ὁ Φερναύλας ὀμόσας εἶπεν, ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν. Καὶ ἄλλο γέ σοι, ὦ Σάκα, φράσω διακελεύομαι τῷδε Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ σὺ μὲ πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ γὰ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν φράσω λαμβάνω παρὰ τοῦ Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινὸς, οἴσω φράσω σοὶ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τέ σε οἴομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσε-

θαι. Τούτων ὕτω ῥηθέντων, ταῦτα συνέθεντο, καὶ ταῦτα ἐπράττον. Καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἅπτεσθαι ἔξεστι χολὴν πρέχοντα ὠφελεῖν, ὅ, τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη.

Ἦν δὲ Φερσούλας ὁ τρόπος φιλέταιρός τε, καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ ὕτως ἐδόκει εἶναι ὃ δ' ὠφέλιμον, ὡς ἀνθρώποις. Καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τούς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος, ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι· καὶ ὃς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας· καὶ ὃς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν ἐθέλοντας· καὶ γονέας ὄντας πολὺ μᾶλλον ἀνθρώπων θεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα ὡς ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐνόμισεν εἶναι. Οὕτω δὴ ὅ, τε Φερσούλας ὑπῃσθάνετο, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν· ὅ, τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. Ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φερσούλαν, ὅτι προσφερές τι αἰεὶ ὁ δὲ, τὸν Σάκαν, ὅτι προθύμως ποιοῦντα ἤρεσκε, καὶ αἰεὶ πλείονων ἐπιμελούμενος, ἥδιον μᾶλλον αὐτῷ ἀφελίαν παρεῖχε. Καὶ ὅτοι μὲν δὴ ὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἐτῶν, ἐκάλεσε τῶν φίλων οὓς μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμενοι φανερῶς καὶ τιμῶντες εὐνοϊκῶς ἔχα. Συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον, καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμενίου καὶ τὸν Ὑρκάνιον ὕπαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτοῦχον ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπη ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ἔνδον δίαιτα καθειστήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδεὶ ἐπάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἤδετο γὰρ αὐτῷ ξυνών· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐλαμπρύνετο ὑπὸ τοῦ Κύρου· ἀφ' ὧν δὲ Κῦρον, καὶ ὑπ' ἄλλων. Ὡς δ' ἦλθον ἅπαξ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐκ ἔτυχεν ἕκαστον ἐπάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, τοῦτον ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ χεῖρα, ὡς εὐπρεπεστάτην ταύτην οὖσαν ἢ τὰ δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὰ ἀριστερά, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὰ δεξιάν· καὶ ἦν πλέονες ὦσιν, ὡσαύτως. Σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι ὅπου μὲν οἶον ἄνθρωποι τὸν κρατίστου εἶναι μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότατα φανερῶς εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. Καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφίζε

μὲν σὺν κρατιστεύοντας πρὸ ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος ἐξ ἕδρας καὶ καθεστάσεως. Οὐ μὴν οὗτοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεσκήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο, καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις ἐθέλειν εἰς τὴν τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ, εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. Τὸν δὲ σοφιστεύοντα ἐν ἕδρᾳ ἠνέσθαι μὴ πλείω ἢ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. Καὶ ταῦτα ἦν ἔτι Κύρου ἡγεμόνος, ἕως ἔτι καὶ νεῶν ἀφαιρούντα αἰσθανόμεθα.

Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἔχασι εἶναι, οὐδὲν θαυμαστὸν πρὸς ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τοῦ Κύρου, οὕτω μεγάλα σοφίζονται, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν δόμενον τούτῳ κοινωνεῖν σὺν παροῦσι. Πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς ἔωρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν, οἷς ἡδεῖς τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα ἀφῃρεμένου ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἆρα ὁ Γωβρύας, Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Κῦρε, πόσῳ μὲν ἡγεμόνι τούτῳ σε πλεῖον ἀφέρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νεῶν δὲ θεὸς ὄμνυμι, ἢν μοὶ ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε ἀφέρειν φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδεικνύμενα τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δή; ἔφη ὁ

Γωβρύας. Οπι, ἔφη, τὰ μὲν, κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους, δεῖ ὑπεδείκνυσθαι, τὰ δ', εὖ.

Ἐκ τούτου δὴ, ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑσάσπας τὸν Κῦρον, Ἆρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἴ σε ἐρήμην ὁ βέλομαί σε πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν θεὸν, ἔφη, τὐναντίον τούτου, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ ἀληθοίμην σιωπῶν ἃ ἂν βέλτιο ἐρέσθαι. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἦλθε πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ' ὑπακούων σχολὴν ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Πεῖσαι δέ τι ἦλθε σοι οὐκ ἔπεισα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὁ δὲ τρέφοιμι, ἔστιν ὅ, τι πώποτε ὑπ' ἐμοῦ ἀτρόφως, ἢ οὐκ ἡδομένως πρᾶττοντά με κατέγνως; Τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὲν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν σε ἔπεισεν ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ ἕδραν ἱδρυθῆναι; Ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ὑσάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων ταῦτα; Ἡδήσομαι μὲν οὖν, ἔφη, ἐὰν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάνταν τοίνυν, ἔφη, ὅτι μὲν πρῶτον μὲν ὑπὸ χλῆνιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι πρῶτον τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ, ὃ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. Ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέ-

γειν, ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ ἢ ἐμὲ αἴσθοιτο βουλόμενον μὲν εὐδέναι τὰς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον ὡς ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὕτως λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥς ἔν γε τούτοις τί κωλύοι αὐτὸν ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; Καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν· ἀπό τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. Πρὸς ταῦτα ὁ Ὑσάσπας εἶπε, Νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ὅτι τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον χρηστεῖν δεῖ τῷ χείρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν. Καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, Ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. Ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

Περιόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τῶνδέ τῳ τὴν θυγατέρα δοῦναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ ἀληθῆ λέγω; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδοις γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. Ἢ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔγωγε. Λέγε δή. Ὅτε τότε μὲν ἑώρων σοὺς πόνους

ἢ σὺ κινδυνεύεις εὐθύμως αὐτὰς φέροντας, νῦν ὃ ὁρῶ αὐτὰς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. Δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβρεις τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνη τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἠκουσας, ὦ Ὑσάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνησικακεῖν λήψεται, ἢ ἐμὲ συμπόσια πολλά μοι ὑποδεικνύῃ. Ἢ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι ὑπὸ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι ὑπὸ φθονήσω, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς· τὰ δὲ συμπόσια, ἔφη, ἐπειδὴ σὺ ἀνέχεταί μοι φαίνῃ, σὺν οἷσθ' εἰ Χρυσάντᾳ τούτῳ δώσω, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν σε ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑσάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ σατράπαι, ἢν ἐμοὶ λέγητε, ὅταν τις ὑμῶν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἢν δέ τις σὺν δοῦναι βούλῃ θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνυ γάρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γνῶναι ὁποῖον ἂν γαμβρὸν ἑκάστῳ συναρμόσειε. Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μέν, ἔφη, μηχανῶ-

μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· ἢν δὲ μεγάλων χαμήσειας, ἴσως ποτὲ βέλτιον αὐτῶν ὀρθῶν φιλῆσαι, προσκαλέσαι σε δεήσει ὡς τὰ χαμαίζηλα. Τοῦτο μὲν δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· ἐγὼ γὰρ ὀλίγον ὀπωσιοῦν ἀλτικός εἰμι. Εἶτα δέ, ἔφη, σμικρὰ ἄν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ καὶ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ χρυσὸς εἶ· πρὸς οὗν τὸ σμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ χρυσότης ἄρισα προσαρμόσειε. Λέγεις σύ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδειπνος ἂν συναρμόζοι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῷ μὲν γὰρ μεσῶν χρυσὴ ἡ χαίνη γίγνεται, τῷ δὲ ἀδείπνῳ σμή. Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δέ ἂν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; Ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅ, τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ ἄλλοι ὁμοίως. Γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ γε, ἔφη, μᾶλλον τοῦτό σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν χέλωνα πρέχειν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εἶτα οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι πρὸ ἧς εὐδοκιμεῖν βούλει, ὅπου ἀεὶ εἶ; Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅπως ἀνδρείως συνεσσαται φέροιτο τῷ ἀνδρί. Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσᾶν ἔκπω-

μαι· τῷ δ' Υρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. Σοὶ δ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῆ θυγατρί. Οὐκοῦν ἐμὲ, ἔφη ὁ Υσάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Η καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων ἢ σὺν χρημάτων. Καὶ πῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ενθαῦθα, ἔφη, ὅπερ ἂν σὺ κελεύσῃς, φίλος ὢν ἐμοί. Αρχέ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας. Καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιὰν, Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι χάρᾳ. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Υσάσπου δεξιὰν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δὲ ἐδέξατο. Εκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Υσάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε· Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. Καὶ ὁ Αρταΐαζος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίως γε χρυσᾶ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. Αλλὰ καὶ σοὶ, ἔφη, δώσω. Επήρετο ἐκεῖνος, Πότε; Εἰς τεταρτοσὸν, ἔφη, ἔτος. Ως ἀναμενοῦντος, ἔφη, σοῦ ἀποθανουμένου, ὅτῳ προσδοκάζεις. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ συνουσία· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ξυμπροπέμψεν αὐτοὺς διὰ τῶν θυρῶν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ σὺν ἐθελουσίοις συμμάχοις γενομένοις ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῷ

οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατα μεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Υρκανίων· τοῖς δ' ἀπᾶσι δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας, ἀπεπέμψατο. Ἐκ τούτου δὴ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. Ἐδίδου δ' ὃ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας οὓς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἐδίδου· καὶ ὅτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. Ἐπειδὴ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μέν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε, Ἦ που αὐτὸς γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῖν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. Οἱ δέ τινες αὐτῷ ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐκ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται. Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ὁπλοφόρους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

"Ανδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ
"βέλτιον δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώ-
"τεροι ἂν οἰόμενοι ἅτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν,
"ἔφη, ὅτοι τἄμπαλιν ἢ βέλτιον ἐφέλκεσθαι· τὸν
"γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας
"φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευθερίαν ἔμοιγε
"δοκεῖ σημαίνειν. Εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἳ λελήθασι
"βέλτιον ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν καὶ ὅτοι τοῖς
"φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι· λέγω γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ
"ὄντα, πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φί-
"λοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ' ἀπατῶνται. Ἁπλουστάτου δέ
"μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὰ δυνάμενα φανερὰν ποιή-
"σαντα, ἐπὶ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκἀγαθίας.
"Κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἷόν τ'
"ἐστὶν ἰδεῖν τὰ ἐμοὶ ὄντων, δεῖξαι· ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε
"ἰδεῖν, διηγήσασθαι." Ταῦτα εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε
πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὡς μὲν
ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο· τέλος δὲ εἶπεν ὧδε, "Ταῦ-
"τα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δοκεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλ-
"λον ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ σφέτερα· ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ταῦτα
"ἀθροίζω οὔτ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, οὔθ' ὅπως
"αὐτὸς καταθήσομαι· (οὐ γὰρ ἂν δυναίμην) ἀλλ'
"ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι διδόναι,
"καὶ ὅπως ἤν τις ὑμῶν πρὸς ἀνδρεῖόν τι νομίσῃ τρέψ-

"ἐμὲ ἐλθὼν λαβὴ ὃ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν." Καὶ μὲν ὅτως ἐλέχθη.

Ἡνίκα δὴ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι· ὡς δ' ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις προηγόρευεν· ἐπεὶ δὲ ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ἐδέετο δεήσεσθαι, ὅπως δὴ ἀνεζεύγνυε. Διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος ὢν, εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο, δ' πάλιν ἀνεσκευάζετο, καταχωρεῖζετο δὲ ταχὺ ὅπου δέοι. Ὅπου γὰρ ἐν στρατοπεδείᾳ βασιλεὺς, σκηναὶ μὲν δὴ ἔχοντες πάντες ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. Εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, ὅσους ἐῶ βλέπουσιν ἵστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε ὅσον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνῶν τὸν δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστερήν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιὰν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστερήν· καὶ τἆλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εὐθέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. Ὅταν δὲ ἀναστρωννύωνται, συμπίπτουσι μὲν ἕκαστοι αὐτοῦ οἵπερ τέταχθε χρῆσθαι, ἀναπίπτουσι δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥστε ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀναπίπτουσιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. Οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς κόσμος ἀρχεῖ μιᾶς τε σκηνῆς καὶ πάσης ἀνηρῆσθαι.

ωσαύτως οὕτως ἔχῃ καὶ περὶ κατασκευῆς. Καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι ὃ τὰ ὁπλίσεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως ἀφαιρέτας ἑκάστοις τὰ σκεύη· καὶ ἀφὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς λόγος ἀρχεῖ ἐπί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. Ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ὁπλίσεια θεράποντες χώρην εἶχον τὸ προσήκουσ ἕκαστοι, ὕτω δὲ οἱ ὁπλοφόροι αὖ ἐν τῇ στρατοπεδούσῃ χώραν τε εἶχον τὴν ὁπλίσει ἑκάστῃ ὁπλισίαν, δὲ ἤδεσαν ταύτην ὁποία ἦν, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο. Καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶ ὁπλίσιμα τὴν εὐθημοσύνην· (ὅταν γὰρ τίς τι δέῃ, δῆλόν ἐστιν ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν) πολὺ δὲ μᾶλλον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φυλῶν εὐθημοσύνην εἶ, ὅσῳ τε ὀξύτεροι καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παρανομούντων πολλοῦ ἄξια ταῦτα τὰ κτήματα ἑώρα γινόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· ἀφὶ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα. Καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, πρὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τε εἶχε καὶ ἁρματηλάτας. Καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅπου σφῶν οἷς μά-

χονται ὅπλοις σφόδρα πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δεόν) εἰς τὴν ἄξοπλιν, εἰ μέλλοσι χρησίμως ἄξοισειν. Ἐν δεξιᾷ ὃ ἡγ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε τῷ ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἰὼν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τε ἡγ τῶν ἱππέων. Ὁπλίτας ὃ τὰς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος· ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνισκυάζεσθαι τοῦ ἱππέως, ὑπομένοντες πρόσθεν. ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθοπλισιν. Ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, ἔπω ὃ τὰς πελτασταὶ ἡγ οἱ τοξόται· ὅπως ἡγ ἐν τῇ νυκτὶ εἴ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρασκευασόμενοι εἶεν πρίειν τὴν εἰς χεῖρας ἰόντα, ἔπω καὶ οἱ τοξόται τὰς οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες πρόσοιεν, ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν τὰς τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. Εἶχον δὲ ἡγ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δὲ ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλιοιν οἱ σώφρονες ἵστασι μὲ καὶ τῷ πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα ὃ τῷ ἐπιμελείων· ἔπω καὶ τῷ ἐν τοῖς στρατοπέδοις πάντες τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπίσαντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, ἡγ τὰ σημεῖα ἐμήχανωσκον οἱ ἑκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρου, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὸ σκοτωμωτάτην ἐφ' ἕκαστοι ἔθεον. Καὶ λάθρᾳ τὸ εἰλικρινῶς ἕκαστα εἶ) τὰ φῦλα, πολὺ μᾶλλον ἰὼν δῆλα καὶ ὁπότε τις εὐταξίαν, ἡγ εἴ

τις μὴ φράσοι τὸ φρασθὲν· οὕτω δὴ ἐχόντων, ἡγεῖτο, εἴ τις ὑπιδεῖτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἑνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον σὺν ὅπλοις ἐμπίπλειν. Καὶ τὸ ταχτικὸν ᾗ εἶ) ὠ τῶτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτείναι φάλαγγα εὐπόρως δυνάιτο, ἢ βαθύναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταξῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὅπισθεν ὑπφωνέντων τ πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι· ἀλλὰ καὶ ἀφιστᾶν, ὁπότε δέοι, ταχτικὸν ἡγεῖτο, & τὸ πλέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπῃ μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν ᾗ ὅπῃ φθάσαι δέοι· πάντα ταῦτα & τὰ τοιαῦτα ταχτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶ), καὶ ἐπεμελεῖτο τέτων πάντων ὁμοίως· & ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπῖπτον ἀεὶ ἀφιστάμενος ἐπορεύετο, ἐν ᾗ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἰρήκαμεν κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ ᾗ πορευόμενοι γίγνοιᾗ κ τ Μηδικὴν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. Ἐπεὶ ᾗ ἠπάσαντο ἀλλήλοις, πρῶτον μὲ δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρῃ ὅτι οἶκος αὐτῷ ἥρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι & ἅρχεια, ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα καταύσεσθαι· ἔπειτα ᾗ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. Ὁ ᾗ Κυαξάρης ταῦτα μὲ ἐδέξατο, προσέπεμψε ᾗ αὐτῷ τ θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλλια φέρσῃ, & στρεπτὸν & σολλὴν Μηδικὴν ὡς δυ-

νατὸν καλλίστην. Καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐξεφάνη τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ ὃς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν ἐμὴν παῖδα θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δέ ἐστιν ἣν σὺ πολλάκις, παῖς ὤν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦλθε, ἐπῃνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῴη αὐτὸν τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ· δίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστί μοι ἄρρεν παῖς γνήσιος. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τό γε μὴν ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα· βέλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. Εἶπε μὲν οὕτως ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο ὁπόσα ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρει χαριεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

Ἐπεὶ δὲ ὅτι Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτὸς κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἀγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγεν οἷα μὲν ἔπεμπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δὲ ἔπεμπε ταῖς ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν ὅσα πρὸ καὶ νεῦ ἔτι δίδωσιν ὅταν πρὸ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. Ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε

Καμβύσης τὸς γεραιτέρους Περσῶν, ⸋ τὰς ἀρχὰς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε ⸋ ἢ ὁ Κῦρον, ἢ ἔλεξε τοιάδε·

"Ανδρες Πέρσαι, ⸋ σὺ ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις "ὑμῖν εἰκότως εὔνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω· σὺ "δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. Δίκαιος οὖν εἰμὶ, ὅσα "γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ "μέσον λέγειν. Τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν "Κῦρον εὐξήσατε, στρατιὰν δόντες, ἢ ἄρχοντα τούτου "αὐτὸν καταστήσαντες· Κύρῳ δὲ ἡγεμόνι τούτου "σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν "ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ασίᾳ πάσῃ· "τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὖτῷ οὓς μὲν ἀείσους ⸋ "πεπλήτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μαθὸν ἢ τροφὴν πρε- "σβύσχεν· ἱππικὸν δὲ κατασήσας Περσῶν, πεποίηκε "Πέρσαις ἢ πεδίων τὴν μετουσίαν. Ην μὲν οὖν ἢ το- "λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν ἢ ἀγαθῶν αἴτιοι "ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς "παρούσαις τύχαις, ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν "ὅπῃ πλεονεξία, ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖ- "ται, φθονήσαντες τούτῳ τῷ δυνάμεως, καταλύειν "πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴσε ὅτι ἐμποδὼν "ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. Ως οὖν μὴ "ταῦτα γένηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, σύ-

"σαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ὁπομαρτυρομένους συν-
"θέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἂν τις ἐπὶ τὴν σὴν ἀρχὴν χώραν
"Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους μισπᾶν πειρᾶται, βοη-
"θήσειν παντὶ σθένει· ὑμᾶς δ', ὦ Πέρσαι, ἂν τις ἢ ἀρ-
"χὴν Κύρου παύειν, ἢ ἀφίστασθαί τινας
"τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ
"καθ' ὅ, τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. Καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ,
"ἐμὴ μέν γε ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ
"τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρου, ἐὰν ζῇ. Καὶ ὅταν
"μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὡσαύτως ἂν ὑμῖν ἔχοι,
"τοῦτον σέβειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἅπερ νῦν ἐγὼ σέβω·
"ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν
"ἔχειν, εἰ ἐν τοῦ μέσους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι,
"τούτου τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίη." Ταῦτα εἰπόντος Καμ-
βύσου, συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συν-
θέμενοι ταῦτα τότε, καὶ θεοὺς ὁπομαρτυράμενοι, οὕτω
καὶ νῦν ἔτι μένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους
Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. Τούτων δὲ πραχθέντων,
ἀπῆλθ' ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπίων ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πα-
τρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἣν
ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλη γυναικὶ ἐστίν. (Ἔνιοι δὲ
τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγη-
μεν· ἀλλὰ γραῦς ἦν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ πρᾶξις.)

Γήμας ᾖ, εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεσφενδυμένα ἔθνη. Τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι φρουραρχοὺς, καὶ τοὺς χιλιάρχους τοὺς ἐπὶ τὰ χώρια φυλακῶν, οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐδέετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ ἐποιεῖτο, ἐννοῶν ὅπως, εἴ τις τῶν σατραπῶν ἐπὶ πλοῦτον καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε, καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀνυπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. Ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἑπταρχίους, καὶ παρεῖναι, ὅπως εἰδεῖεν, ἐφ' οἷς ἴασιν ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ ὅτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς. Ἐπεὶ δὲ κατασταίη τις ἀρχαὶ, καὶ αὐτὰ ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτοῦ ἀπιστίαν ταῦτα γίγνεσθαι. Οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε·

"Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέ-
"ναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατε-
"λίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ παρελθὼν ἀπῆλθον ἄλλο
"μὲν οὐδὲν παρηνυπαγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη λαμβά-
"ζειν. Τούτοις μὲν οὖν ὁ παύσων τὴν ἀρχῆς, ἐπεὶ κα-
"λῶς λαμπεφυλάκασι τὰ παραδοθέντα· ἄλλους δὲ
"σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν
"ἐνοικούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε
"φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν ὅ, τι ἂν

"δέη. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τῷδε ὑμῖν οἷς ἂν ἐγὼ
"πράγματα παρέχω, πέμπων πράξοντάς τι ὑπὸ ταῦτα
"τὰ ἔθνη, χώρας γε νέμεσθαι ἐς οἴκους ἐκεῖ· ὅπως
"δασμοφορῆται αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
"εἰς οἰκεῖα ἔχωσι καταγεάζ." Ταῦτα εἶπε, καὶ ἔδωκε
πολλοῖς τῶν φίλων καὶ πάσας τὰς καταγραφείσας πό-
λεις οἴκους, καὶ ὑπηκόους· καὶ ἔτι νεῦ εἰσι τοῖς ἀπογόνοις
τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι, ἄλλαι ἐν
ἄλλῃ γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. "Δεῖ δὲ,
"ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ὑπὸ ταύτας τὰς χώρας,
"ποιοῦντας ὑμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὄ, τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκά-
"στῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνῆσθαι καὶ δεῦρο ἀποπέμ-
"πειν· ὡς μετέχωμεν καὶ ἡμεῖς ἐνθάδε ὄντες τῶν παρ-
"ὑμῖν γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἤν τι που δεινὸν γίγ-
"νηται, ἡμῖν ἕσται ἀμυντέον." Ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν
ἔπαυσε τὸν λόγον· ἔπειτα δὲ ὡς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων
ὑπὸ τοῖς εἰρημένοις ὑπηυμοιρίας ἱένας, ἐκλεξάμενος
αὐτῶν οὓς δοκοίη τὰς ὑπηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε
σατράπας, εἰς Ἀραβίην μὲν, Μεγάζυδον· εἰς Καπ-
παδοκίαν δ', Ἀρταβάζην· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην,
Ἀρταχαίμαν· εἰς Λυκίαν τε καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν· εἰς
Καρίαν δὲ, Ἀδούσιον, ὥσπερ ἦτοιν· εἰς Φρυγίαν δὲ
τὴν παρ' Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα, Φαρνάβαζον. Κιλί-
κιας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε

Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμὸς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. Ὡς δὲ τότε Κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ οἱδὲ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. Πρεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὡς δυνατόν, ὅσα ἑώρων ποιοῦντα αὐτὸν, πάντα μιμεῖσθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ λόχεια λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ ζεύγας ἱέναι, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελουμένους, παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ· παιδεύειν δὲ καὶ σφῶν γιγνομένους παῖδας ἐπὶ ζεύγας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δὲ ἐπὶ θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ ζευγῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. "Ος δ' ἂν ἐμοὶ, ἔφη, κατὰ λόγον τὸ δο-
"ναμένως πλεῖστα μὲν ἅρματα, πλείστους δὲ καὶ λῴστους
"ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμα-
"χον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τι-
"μήσω. Ἐσωφρόνησε δὲ πρὸ ὑμῶν καὶ ἔδρασε, ὥστε
"πρὸ ἐμοὶ, καὶ ἄεισοι πεπτεπιμμένοι· καὶ τράπεζα,
"ὥσπερ ἡ ἐμὴ, πέφυκε μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα
"δὲ, καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἵνα ὡς κεκοσμημένη·

"καὶ ὡς τ' καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἀπεργάζεσθαι.
"Κτᾶσθε δ' ἐς φιλαδελφίαν, καὶ θεῖα τρέφετε, καὶ μήτε
"αὐτοί ποτε ἄνδρ πόνου σῖτον φιλήσατε, μήτε ἵπποις
"ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· ὃ γὰρ ἂν δυνάμενον
"ἐγὼ εἶς ὢν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ
"μαστώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὴ ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγα-
"θοῖς τοῖς πρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἀπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ
"ὁμοίως αὐτοὺς, ἀγαθοὺς ὄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μθ'
"ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. Βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς
"ἐς τοῦτο καταγνόντας, ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν φιλαρε-
"σκούμεθα, οὐδὲν τοῖς δούλοις φιλοτιμότερον· ἃ δ' ὑμᾶς
"φημὶ χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτοὺς νομίζομεν πάντα
"πρᾶττειν. Ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι,
"ἔτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι
"διδάσκετε."

Ταῦτα δὲ Κύρου ἔτι τότε πάϊδος, ἔτι καὶ νεοῦ τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσιν μὲν αἱ τοῦ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ ④ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται· πάντες δὲ ④ ἄεισοι τῶν πόνων ἔδραις τροπεύμασι), πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦσθαι πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἀπόνοις. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δυνάμενον ἑκάστῳ

παρῆν δὲ, ἐξέπεμπε, καὶ παρεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης, καὶ ἀποδείξεως ἀνδρῶν τε ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων. Κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κῦρος καταρξάντων, ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι ἀμαυρά. ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στράτευμα ἔχων· ὃς, ἢν μέν τις τῶν στρατηγῶν ἐπιμελείας δέηται, ἐπιμελεῖ· ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατορθοῖ. ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. Καὶ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, οἵ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠσθάνετο καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. Σκεψάμενος γὰρ πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος καταφύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος ὥστε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσούτους ἀμελείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε, καὶ τοὺς ἐπιμελουμένους τούτων· καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα, καὶ

παραδιδόναι, ἢ παραλαμβάνειν τὰς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους, ἢ ἄλλοις πέμπειν νεαλεῖς. Ἐστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἱσταθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν παραδέχεσθαι. Τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων, φασί τινες ῥᾷστον τὸν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὔδηλον. Ἀγαθὸν δὲ, ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

Ἐπεὶ δὲ παρῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγει αὐτῷ ψευδῶς εἰς δώδεκα μὲν ἵππων μυριάδας, εἰς διακόσια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι, καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀρχὴν ὧν ἔζεν αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν, ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα· πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὔξεινος πόντος· πρὸς ἑσπέραν δὲ, Κύπρος καὶ Αἴγυπτος· πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπία. Τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν ἀφ' ἁλὸς, τὰ δὲ ἀφὸ ψύχους, τὰ δὲ ἀφὸ ὕδατος, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν

δυσίκητα. Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὴν μὲν ἀμφὶ τὴν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· (αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα) τὴν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους, δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· ὅτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαυτῷ θάλπει καὶ ψύχει χαίρειν ἀεί. Οὕτω δὲ διέκειτο πρὸς αὐτὸν ④ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ, τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φυοιτο, ἢ τρέφοιτο, ἢ τεχνῶντο· πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο χαίρειν, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων πολὺ ἐκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον. ④ διδόντες, ἀντιδίδου ὧν σπανίζοντας αὐτοῖς ἀϊδάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προσκεχωρηκότος, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ὑπὲρ τὰ αὐτὰ λοχῆς. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν ἤδη· ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ ἡγήσατο Πέρσαις καὶ τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ εἰώθει. Κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, εἰπεῖν, συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἅπει. Τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη, καὶ χρόνῳ ἐδόκει

εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. Εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα, ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἅπασι τοῦ ἄνδρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος· "Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε, καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε "τάδε, καὶ τελεσίφορα πολλῶν καὶ καλῶν ἀρχέσεων, καὶ "χαρίσασθαι, ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν ἀφανέσι "νοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῆν "ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. Πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι καθαρὸν "ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδεπώποτε "ὑπὸ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. Αἰ"τοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ "καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν· ἐμοὶ γὰρ, οἷόν "περ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτῃ καὶ τελευτὴν δοῦναι." Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι, καὶ κατεκλίθη. Ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι παρόντες λύσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. Ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. Οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσ· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ οὔπω μὲν ἐπόθει, ὀψὲ δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. Ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων, ἤρξατο τοιῶδε λόγου·

"Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ
"μὲν δὴ βίος τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· (ἐκ πολλῶν τοῦτο
"σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευτήσω, ὥσ-
"περ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα.
"Ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν, τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ,
"δοκῶ κεκαρπῶσθαι· ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις·
"τέλειος τε ἀνὴρ γιγόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι. Συὶ τῷ
"χρόνῳ τε πρεσβύτῃ αἰεὶ συναυξανομένῳ ἐπιγιγνώ-
"σκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν ὥστε μὴ τὴν
"μὲν ἥβης οὐδεπώποτε ἡδόμην τῇ ἐμῇ νεότητι ἀνθε-
"νέστερον γιγνόμενον, καὶ οὔτ' ἐπιχειρήσας ὅτῳ ὑπομει-
"μήσας οἶδα ὅτου ἡττήσας. Καὶ σοὶ μὲν φίλοις ἐπεῖ-
"δον δι' ἐμοῦ εὐδαίμονας γιγομένους, σοὶ δὲ πολεμίους
"ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιω-
"τεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν πρωτεπιμηλίαν κατα-
"λείπω· ὧν τὰ ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ, τι οὐ διεσω-
"σάμην. Καὶ τὴν μὲν παρελθοῦσαν χρόνον ἔπραττον
"οὕτως, ὥσπερ ἠυχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρε-
"μαρτῶν μή τι ἐν τῷ ἐπίοντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκού-
"σαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, οὐκ εἴα τελέως μέγα φρο-
"νεῖν, ἀλλ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπαμένως. Νῦν δ' ἣν
"τελευτήσω, καταλείπω σὺν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας,
"ὥσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ παῖ-
"δας καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν

"ἐγὼ δικαίως μακαριζόμην τ' ἀεὶ χρόνον μνήμης
"τυγχάνοιμι; Δοξῶ δὲ καὶ τ' βασιλείαν μὲ ἥδη σα-
"φανίσαντα καταλιπεῖν· ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γε-
"νομένη τρόπαια ὑμῶν ταράχῃ. Ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ
"μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προ-
"βαλλόμενον καὶ τιμηταῖσθαι ἐφ' ὅ, τι ἂν καιρὸς δοκῇ
"εἶναι, τοῦτο τρόπῳ τῷ πρότερον γιγνομένῳ, καὶ πλει-
"όνων κρείττω τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. Παιδεύεσθαι δὲ χρὴ αὐτὸν
"ὅτως ὑπὸ τῆσδε τ' ἐμοῦ τε καὶ ὑμετέρας πατρί-
"δος, τοῖς πρεσβυτέροις, οὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ
"καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ φώνων καὶ λόγων ὑπείκειν·
"καὶ ὑμᾶς δὲ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον,
"τοὺς μὲν γεραιτέρους τιμᾶν, τ' δὲ νεωτέρων πρε-
"σβεύειν· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα
"λέγοντός ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. Καὶ σὺ μὲν, ὦ
"Καμβύσου, τ' βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ
"ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δὲ, ὦ Ταναοξάρη, σατρά-
"πην καὶ δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ τρίτων
"Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι δίδως, νομίζω ἀρχὴν μὲν
"μείζω καὶ τίμιον τ' βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ κα-
"ταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δέ σοι ἀλυποτέραν. Οποίας
"μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεὴς ἔσῃ ἐγὼ ὁρῶ·
"ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώποις εὐφραίνειν
"παρέσται. Τὸ δὲ δυσκαταπραικτοτέρων ἐρᾶν, καὶ

"τὸ πολλὰ μεμνᾶν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν
"ἔχειν, κεντοῦντος τοῦ θεοῦ τὰ μὰ ἔργα φι-
"λονεικίας, καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι,
"ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σὲ μᾶλλον συμπρο-
"μαρτεῖν· ἃ, σάφ' ἴσθι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀφορ-
"μὰς παρέχει. Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύσου, ὅτι
"οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τοῦ βασιλέως ἀσφα-
"λέστατόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν
"ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. Πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε
"φύσει φύεσθαι ἀνθρώποις· (πᾶσι γὰρ οἱ αὐτοὶ πιστοὶ
"φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐ-
"τὰ φαίνεται)) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς πίστεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυ-
"τῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμοῦ σοὶ τῇ βίᾳ,
"ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. Εἰ οὖν καὶ ἄλλους
"τινὰς πειράσῃ συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι,
"μηδαμόθεν σεαυτοῦ ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γεγο-
"νέναι. Καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰ-
"κειότεροι, καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· καὶ ὃ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
"σπέρματος φυέντες, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τρα-
"φέντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν
"αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τῇ αὐτῇ μητέρα καὶ τὸν
"αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων ἔσται
"οἰκειότατοι; Μὴ ἔστιν ἃ καὶ θεοὶ ὑφηγοῦνται ἀγαθὰ εἰς
"οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταια ποτὲ ποιήσητε, ἀλλὰ ταῦ-

"τα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· ἢ οὕτως
"ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσαι ἡ ὑμετέρα φιλία. Εαν δ'
"τοι κήδῃ ὁ σοφνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελ-
"φὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν, ὡς ἀδελφῷ; τίς δ'
"ἄλλος τιμήσεται δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον ὅτως,
"ὡς ἀδελφός; τίνα ἢ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν, ἀδελ-
"φοῦ μεγάλα ὄντος, οὕτως ὡς τ' ἀδελφόν; Μήτε
"σὺν θατέρου μηδεὶς σε τούτῳ ὑπακουέτω, μήτε σοφυ-
"μότερον πρέσω· σοὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου ὅτε
"ἀγαθὰ, ὅτε δεινὰ, ἢ σοί. Εννόει δὲ ἢ πάλε, τίνι κα-
"λεσάμενος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ;
"τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντικά-
"λοις; τίνα δ' ἄξιον μὴ φιλεῖν ἢ τ' ἀδελφόν; τίνα
"ἢ ἁπάντων κάλλιον σοφιμᾶν ἢ τ' ἀδελφόν; Μό-
"νου τοι, ὦ Καμβύσου, σοφοῦ ὄντος ἀδελφοῦ πρὸ
"ἀδελφῷ, σοῦ δὲ φθόνος σοφὸς τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται.
"Αλλὰ σοφὸς θεῶν πατρῴων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλή-
"λους, εἴ τι σε τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ
"δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς σοῦδὲν ἔσο-
"μαι ἐγὼ ἔτι ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω·
"σοῦδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ'
"οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφω-
"ρᾶτε. Τὰς δ' τῶν ἀδίκως παθόντων ψυχὰς ὅπως κα-
"τενοήσατε οἵας μὲν φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλ-

"λουσιν; οἵοις δὲ παλαμναίοις τοῖς ἀνοσίοις ὑπέμ-
"πουσι; Τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς μεμενεῖν ἔτι
"ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν;
"Οὕτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπεί-
"θην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ,
"ζῇ· ὅταν δὲ τοῦτο ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. Ὁρῶ γὰρ
"ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς ζῶσιν ᾖ
"ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχει. Οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται
"ἡ ψυχὴ, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίκαι γίγν-
"ται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἀκήρατος καὶ
"καθαρὸς ὁ νοῦς συνῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰ-
"κὸς αὐτὸν εἶναι. Διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου, δῆλόν
"ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα ὡς τὸ ὁμόφυλον, πλὴν τῆς
"ψυχῆς· αὕτη δ' οὐδὲ μὴν οὔτε παροῦσα ἔτι ἀπόντα ὁρᾶ-
"ται. Ἐννοήσατε δὲ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀν-
"θρωπίνῳ θανάτῳ ὀδέν ἐστιν ὕπνος· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου
"ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τὰ
"τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γὰρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα
"ἐλευθεροῦται. Εἰ μὲν δὴ οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ
"ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὰ
"ἐμοὶ ψυχὴν καταιδέμενοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι·
"εἰ δὲ μὴ ἅτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι
"συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντ'
"ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυναμένους, οἵ τε τῶν ὅλων

"τῳδε τάξιν συνέχουσιν ἀτελεῖ καὶ ἀγήρατον καὶ
"ἀναμάρτητον, καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιή-
"γητον, τούτους φοβέομαι, μήτε ἀσεβὲς μηδὲν, μηδὲ
"ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. Μετὰ
"μαρτύρων θεὸς, ὃς ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπι-
"γιγνόμενον αἰδεῖσθε· ὁ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς ⟨ὁ⟩ θεοὶ
"ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν
"τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἢν μὲ καθαρὰ ὃς ἔξω τ' ἀδι-
"κων φαίνηται, δυνατὸς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις
"ἀναδείξαι· εἰ δ' ἐς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ὑπ'
"πάντων ἀνθρώπων τὸ αἰσχιστον εἰ ἀποβαλεῖτε. Οὐ-
"δεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δυνατὸ ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ
"προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ
"προσήκοντα. Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω
"οἷος χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶ· εἰ δὲ μὴ, καὶ παρὰ
"τῶν προγεγονότων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη δι-
"δασκαλία. Οὐ μὲν γὰρ πολλοὶ ἀγαγεσθαι φίλοι
"μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες
"τούτων ὑπεναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁπότερος οὖν
"οὖν αἰσθάνησθε τὰ προσήκοντα συμβαίνοντα, ταῦτα
"δὴ αἱρούμενοι, ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε. Καὶ τούτων
"μὲν ἴσως ἤδη ἄλις. Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες,
"ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀρ-
"γύρῳ, μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί· ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα

"ἀπόδοτε. Τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, ἢ γῆ μιχθῆ-
"ναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύ-
"τε καὶ τρέφει; Ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐμαυ-
"τὸν, καὶ νυνὶ ἡδέως ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι καὶ εὐερ-
"γετοῦντος ἀνθρώπους. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, σκληπτεῖν
"μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὀθενοῦν, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχειν
"ἀπολιποῦσα. Εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς
"ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι θεάσασθαι
"ἐθέλει, θεάσθω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αὐ-
"τοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν
"σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάν-
"τας καὶ σὺν συμμάχοις ὕστερον τὸ μνῆμα τοὐμὸν θεά-
"σασθε, συνηδησομένους ἐμοὶ ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη
"ἐσόμενοι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ὑπ'
"ἀνθρώπων ἀγνώμονος, μήτε ὑπὸ θείου γνώμης, μήτε ὑπ' ὤν· ὁπόσοι δ' ἂν
"ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαί-
"μονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. Καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμ-
"νησθέ μου τελευταῖον, Τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς
"ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. Καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι
"παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς πρὸ ἐμοῦ· καὶ
"πάντες οἱ παρόντες καὶ ἀπόντες φίλοι χαίρετε."
Ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο,
καὶ ὅπως ἐτελεύτησεν.

Οπ μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τ̃ ἐν τῇ Ασίᾳ ἡ τ̃ Κύρ βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρ̃. Ωειάθη μὲν γὰρ ἕως ἐπὶ τὴν ἐρυθρὰ θαλάτ̃ν· ἕως ἄρκτον δὲ, τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ· ἕως ἑσπέρου δὲ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ· πρὸς μεσημβρίαν δ' Αἰθιοπία. Τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρ ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε οὗτ' ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἵ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. Επεὶ μέντοι Κῦρ τελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοὶ ④ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσαντο, πάντα δ' ὅπῃ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. Ως δ' ἀληθῆ λέγω, ἀρξομαι διδάσκων ἐκ τ̃ θείων. Οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεῖς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔργα πεποιημόσιν εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν, ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, οὐδ' ἂν εἷς αὐτοῖς ὅπίστευεν, ὥστε οὐδὲ νυῦ πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσαι ἡ ἀσέβεια αὐτούς· οὕτως οὐδὲ τότε ὅπίστευσαν ἂν ④ τοῦ σοῦ Κύρῳ ἀναβούτων στρατηγοί· νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισ̃ ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησ̃ τὰς κεφαλάς. Πολλοὶ δὲ καὶ τ̃ συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλους πίστει ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. Πολὺ δὲ καὶ τῆδε χείρονες νῦν εἰσι. Πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ

τις ἢ μηχανδωύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ παρασάξειεν, ὅτοι ἦσ᾽ ⓒ τιμώμενοι· νῦν δ᾽ καὶ ἦν τις, ὥσπερ Λεομήδης, τ᾽ γυναῖκα κ᾽ τὰ τέκνα κ᾽ σὺν τῷ φίλων παῖδας ὁμήρους ἀπολὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν, καὶ τὰς μεγίστας ὄρκας ἀπολαβὰς, βασιλῆ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν ⓒ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. Ταῦτα οὖν ὁρῶντες ⓒ ἐν τῇ Ασίᾳ πάντες, ὅτι τ᾽ ἀσεβὲς κ᾽ τ᾽ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. Οποῖοί τινες γὰ ἂν ⓒ προσάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ ⓒ ὑπ᾽ αὐτὸς ὑπτοπολὺ γίγνοντ᾽). Αθεμιστότεροι δὴ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγόνασ᾽).

Εἰς γεμιὰ χρήματα, τῆδε ἀδικώτεροι· ὁ γὰ μόνον τὸς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τὸς ὁστινοῦν ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι τοὺς ὁστινοῦν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε ὀδὲν ἧττον ⓒ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῆς πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦν᾽). κ᾽ εἰς χεῖρας ὀρ᾽ ὅτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, οὐδέ γε ἀθροίζεσθ᾽ εἰς βασιλικὰ στρατείαν ταρβοῦσι. Τοιγαροῦν ὅσις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεσιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς ἀνασπέφεσθ᾽ ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται, μὰ τ᾽ ἐκείνων τοὶ μὲ θεὸς ἀσέβειαν, τοὶ δ᾽ ἀνθρώπους ἀδικίαν. Αἱ μὲ δὴ γνῶμαι ταύτῃ τῷ πόλι χείρους νεῦ, ἢ τ᾽ παλαιὸν, αὐτῶν.

Ως δὲ καὶ τῶν σωμάτων ἐπιμέλειν, ὥσπερ πρόσθεν, νυνὶ αὖ τοῦτο διηγήσομαι. Νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πλύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι· (δῆλον δ' ὅτι ταῦτα, οὐ δι' ἐν τῷ σώματι ὑγρὰ φειδόμενοι, ἐνόμισαν, ἀλλὰ βελόμενοι μᾶλλον πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα σεσεῦσθαι) νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πλύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι μᾶλλον, τὸ δὲ πονεῖν ἥδιον ἐπιτηδεύεται. Καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο καὶ εἰς τὰς θεραπείας καὶ εἰς τὸ ἀπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι μᾶλλον, ἀρχόμενοι δὲ σίτου ἡνίκα δὲ οἱ θεραπαιτατα ἀριστῶντες, μέχρι τότε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἕως τε δὴ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.

Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ θεραπαίδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑβρίζειν ἥδιον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι ἔτι αὖ μᾶλλον, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ δὲ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἀναφέρεσθαι, ἐπειδὰν μηκέτι δυνῶνται ὀρθοῦσθαι ἰέναι.

Ἀλλὰ μὴν καὶ κοινὸν ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένους μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τι μᾶλλον ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανερὸς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι μᾶλλον, τὰς μέντοι πορείας ὅτῳ βραχείας ποιοῦνται, ὡς μηδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Αλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥστε λέχειν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ ὁ Αρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἵππεις τὸ οἴνου ἐγλύοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξήεσαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ τὸς οἴτινες φιλόπονοι γιόμενοι τὸς σὺν τοῖς τοῦ αὐτοὺς ἱππεῦσιν ἅμα θηρῶεν, αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ φθονοῦντες ὡς βελτίονας αὐτῷ ἐμίσουν.

Αλλά τοι καὶ τὸς παῖδας τὸ μὲ παιδεύεσθαι ὅτι ταῖς θύραις, ἔτι λελειμένῃ· τὸ μὴν τοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ἀπέσβηκε, λελὰ τὸ μὴ ἱέναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. Καὶ ὅτε γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, καὶ τοῦτο παντάπασιν αἰσχρὸν ἦν· σαφῶς γὰρ ἑώρων νικῶντας ὁπότερόι ἂν πλείονα λελαθῶσιν. Αλλὰ τὸ τὴν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις ὁ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲ ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νῦν δὲ ἐοίκασι παύειν διδασκομένους ὅπως ὀπλεῖσι κακοποιῶσιν· ὀλαμοῦ γὰν πλείους ἢ ἐκ ὅτε ἐπολέμησαν. ὅτε λελοιδορήθη ὑπὸ φαρμάκων.

Αλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτερόι πολὺ νῦν, ἢ ὅτε Κύρου, εἰσί. Τότε μὲ γὰρ ἐπὶ τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων τρυφῇ καὶ ἀβρότητι·

νῦν ὑπ' ἐμοῦ ἐκ Περσῶν καρτερεῖσθαι ἀποστερουμένους, ὑπὸ δὲ τῆς Μήδων μαλακίας διασώζονται. Σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν γνώμην αὐτῆς. Ἐκείνοις γὰρ σοφὸν μὲν τὰς ψυχὰς ὑπὸ μόνον λέχους μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῆς χλιανῶν οὐδὲ πόδας ὑπὸ ταπήτων πιέσαι, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ τάπητες. Καὶ μὴν τὰ πεπόμενα ὑπὸ τραπέζαις, ὅσα τε σοφὰ εὕρηται, οὐδὲν αὐτῆς ἀφήρηται, ἄλλα τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ἔψα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ καυσοποιὰς ἀμφοτέρων τέχνων κέκτηνται). Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας λέχους αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ σοφὰς ἄκρας ταῖς χερσὶ χειρίδας διασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. Ἐν γειμῶνι τῷ δέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῆς δένδρων, οὔθ' αἱ τῆς πέτρων σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεσᾶσι. Καὶ μὴν ἐκπώματα μὲν ὡς πλεῖστα ἔχουσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἢν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ κρύπτεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ὄφελος αὐτοῖς μὴ ὁρᾶσθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλης τινὸς ἕνεκα ἢ τοῦ ὡς ἱππικώτατοι γίγνεσθαι· νῦν δὲ σώματα πλείω

ἔχουσιν ὅτι τῷ ἵππων ἢ ἐπὶ τῷ εὐνῶν· ὁ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως, ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι, ὀνομάζονται. Τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νεῦ τῷ παντὶ χείρους, ἢ ὁπόθεν, εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ ὀπίσω ἦν, οἶμαι, ὑπῆρχε τοὺς μὲν τῆς γῆν ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης ἱππάζεσθαι, οἱ δὲ καὶ ἐστρατεύοντο· νῦν δὲ φεύγοντας, εἰ δέοι στρατεύεσθαι πρὸς τὰς χώρας, μισθοφόρους εἶναι· νεῦ δὲ τοὺς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιούς, καὶ νῦν ὀψοποιούς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λουτροχόους, καὶ καθαπτέσθαι καὶ ἀναιρεῖσθαι, καὶ καταχοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας, καὶ νῦν κοσμητὰς οἱ ἱππορχέουσί τε καὶ ἐντείνουσιν αὐτούς, καὶ τὰ ἄλλα ῥυθμίζουσι· τούτους πάντας ἱππέας ἃ δυνάσθαι πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. Πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, ὠφελὸς γε οὐδὲν αὐτῷ εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· καὶ τὴν χώραν γὰρ αὐτῷ ῥᾷον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. Καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους, καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρας, ὁμόθεν τῷ μάχεσθαι ἐποιεῖτο· νεῦ δὲ ὅτε ἀκροβολίζονται, ὅτ' εἰς χεῖρας συνίοντες μάχονται.

Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ὅτε Κύρου, τοῦ μάχεσθαι ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' ὅτοι ἐθέλουσιν. Οὐδέ γε τοῖς ἐξε-

πανεφόροις ἅρμασιν ἔπ χεῶν) ἐφ' ᾧ Κῦρ⊖ αὐτὰ ἐποίησα⊖. Ο μὲν γὰρ, πμαῖς αὐξήσας ⊖ὺ ἡνιόχυς, ἢ ἀγαθὺς ποιήσας, εἶχε τὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλῆν-⊖ας· οἱ ὃ νῦν ⊖ὲ γιγνώσκοντες τὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους τὺς ἀναστήσ⊖ας τοῖς ἡσυχιόσιν ἕσε⊖θαι. Οἱ ὃ, ὁρμῶσι μὲ, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις γέ), οἱ μέν, ἐκόντες ἐκπίπ⊖σιν, οἱ δ' ἐξάλλον). ὥσ' ἄνθ' ἡνιόχων γιγνόμ⊖α τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τὺς φίλοις ἢ τὺς πολεμίοις ποιᾷ. Ἐπὶ μέν-τοι ἢ αὐτοὶ γιγνώσκυσιν οἷα σφίσι τὰ πολεμικήρια ὑπάρχ⊖, ὑφίε), ⊂ ⊖όδεις ἔπ ἄνθ' τῷ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσα), ὅτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, ὅτε ὅλαν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τύ⊖ους ἐγνώκασι μὲ' Ἑλλήνων τὺς πολέμυς ποιεῖ⊖αι.

Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπᾶς ὑπε⊖έμην ἀπειρηκέ⊖αι μοι. Φημὶ γὰρ, Πέρσας ἢ τὺς σὺν αὐτοῖς, ἢ ἀσε-βεσέρους πρὶ ⊖εοὺς, ⊂ ἀνοσιωτέρυς πρὶ συγγλυεῖς, καὶ ἀδικωτέρους πρὶ ⊖ὺ ἄλλους, ⊂ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τ πόλεμον νῦν, ἢ πρόσθεν, ἀποδεδεῖχ⊖αι· εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκ, τὰ ἔργα αὐτῷ ὀπισκοπῶν, εὑρήσ αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

BRITISH 9 NO 72 MUSEUM

ΤΕΛΟΣ.